

T. C.

Mardin Artuklu Üniversitesi Türkiye’de Yaşayan Diller Enstitüsü

Kürt Dili ve Kültürü Anabilim Dalı

Kürt Dili ve Kültürü Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**İLK YAZILIŞ TARİHLERİYLE
KIRMANCCA (ZAZACA) SÖZCÜKLER
(1798-1903)**

Veysel YILDIZHAN

13711042

Danışman:
Mehmet TAYFUN

Mardin 2017

K. T.

Unîversîteya Artûklûyî ya Mêrdînî
Enstîtuyê Ziwananê Ganîyan yê Tirkîya
Şaxê Mayzanistê Ziwan û Kulturê Kurdan

Tezê Masterî

**BI TARÎXÊ NUSÎYAYENA XO YA TEWR
KEHENE ÇEKUYÊ KIRMANCKÎ (ZAZAKÎ)
(1798-1903)**

Veysel YILDIZHAN
13711042

Şêwirmend:
Mehmet TAYFUN

Mêrdîn 2017

T. C.
Mardin Artuklu Üniversitesi Türkiye’de Yaşayan Diller Enstitüsü
Kürt Dili ve Kültürü Anabilim Dalı
Kürt Dili ve Kültürü Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**İLK YAZILIŞ TARİHLERİYLE
KIRMANCCA (ZAZACA) SÖZCÜKLER
(1798-1903)**

Veysel YILDIZHAN
13711042

Danışman:
Mehmet TAYFUN

Mardin 2017

TAAHHÜTNAME

TÜRKİYE’DE YAŞAYAN DİLLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Mardin Artuklu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'ne göre hazırlamış olduğum “**Bi Tarîxê Nusîyayena Xo ya Tewr Kehene Çekuyê Kirmanckî (Zazakî) (1798-1903)**” adlı tezin/projenin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve tez yazım kılavuzuna uygun olarak hazırladığımı taahhüt eder, tezimin/projemin kağıt ve elektronik kopyalarının Mardin Artuklu Üniversitesi Türkiye’de Yaşayan Diller Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım. Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

☐ Tezimin/Projemin tamamı her yerden erişime açılabilir.

☐ Tezim/Projemin sadece Mardin Artuklu Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

☐ Tezimin/Projemin ... yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/projemin tamamı her yerden erişime açılabilir.

....../....../.....

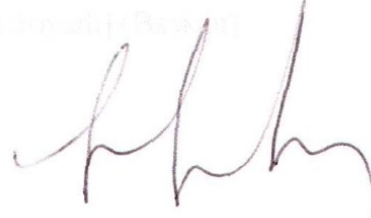
Veysel YILDIZHAN

KABUL VE ONAY

Veysel YILDIZHAN tarafından hazırlanan “**Bi Tarîxê Nusîyayena Xo ya Tewr Kehene Çekuyê Kirmanckî (Zazakî) (1798-1903)**” adındaki çalışma, 03/11/2017 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda jürimiz tarafından Kürt Dili ve Kültürü Anabilim Dalı, Kürt Dili ve Kültürü Bilim Dalında yüksek lisans tezi olarak oybirliği/oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

Başkan

Yrd. Doç. Dr. Nurettin BELTEKİN

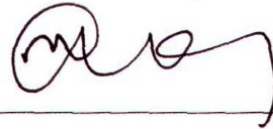

Üye

Yrd. Doç. Dr. Şereen GÂLİYAN

Üye

Öğr. gör. Mehmet Tayfun

VATEYO VERÊN

Nusîyayîş seba yew ziwanî enstrumanêko winasî yo ke bi îşaretanê bêvengan ê ziwanî ganî verdano. Ziwanê ke nusîyayê, xo dima tena rîpelanê murekebinan ney, yew kulturî zî verdanê. Pêro wesîqeyê mendeyî, dewlemendiya ziwanî û prosesê vurîyayîşê çekuyan anê verê çimanê wendoxan. Eke nê wesîqeyî ferhengî bê yan zî înan ra ferhengî bêrîn amadekerdiş o wext muzeyêko kamil peyda beno. Muzeyo ke tede çekuyê seserran estê.

Kurdî de ferhengo tewr verên serra 1682î de hetê Ehmedê Xanî ra nusîyayo. Nê ferhengî ra dima mîyanê kurdan de hem menzûm hem zî mensûr gelek ferhengî amade bîy. Zafaneyê nê ferhengan bi di ziwanan, tayê zî tena bi kurdî amade bîyê. Lehçeya kirmanckî (zazakî) de ferhengo tewr verên hetê M. Malmîsanijî ra amade bîyo û serra 1987î de weşanîyayo. Labelê mîyanê kurdan de, ferhengo ke tede çekuyî goreyê tarîxê nusîyayîşî û bi çimeyanê xo binawîyê (bêrîn mojnayene), heta ewro amade nêbîyo. Lîteratur de nê bêj ferhengan ra ferhengo tarîxî (historical dictionary) vajîyeno. Ma zî waşt xebatêka winasî bikî; çekuyanê çimeyanê kirmanckîyan yê tewr kehenan vejê meydan û sey ferhengêk amade bikî ke yew qismê xezîneya çekuyanê kirmanckî bi tarîxê nusîyayîşê xo û bi çimeyanê xo bêro naskerdene.

Seba na xebate ma metnê tewr kehen yê kirmanckî tesbît kerdî, heme çekuyê ê metnan ardî pêser û manayê înan bi tirkî nuştî. Bi na xebate ferhengêk virazîya. Seba ke çekuyê kirmanckî yê hemmanayî û çekuyê bi vatişanê (telafuzê) cîya-cîyayan têhet de biasê, ma no ferhengê xo tirkî-kirmanckî amade kerd.

Na xebate de zaf merdiman hetkarîya ma kerde. Eke nê merdimanê erjayeyan hetkarîya ma nêkerdêne no kar do hîna zor bibîyêne. Coka ma înan rê sipaskerdişî, xo ser o sey deynêk vînenê.

Eke na xebate de hetkarîya M. Malmîsanîjî nêbîyêne, na xebate do bi nê şeklê xo destê şima de nêbîyêne. Seba ke destpêk ra heta peynî rayîr mojna mi, hem hetê materyalan ra hem zî bi zanayîşê xo yê hera û xorînî na xebate mi ser o kerde sivike û wextê xo da ez şêwirmendê na xebate M. Malmîsanîjî rê zaf sipas kena, keyeyê ey awan bo. Tewr tay sey mi keda ey na xebate de esta.

Ahmet Kirkanî tena bi açarnayîşê çekuyanê erebkî ney, bi piştîdayîşê xo yê manewî û motîvasyonî zî zaf hetkarîya ma kerde. Mahîr Doganî tim bi sebr û eleqe seba açarnayîşê çekuyanê almankî ma rê hetkarî kerde. Derheqê tayê çekuyanê fekê Hezanî de Esat Şanlı û pîyê ey Mihemed Şanlıyî hetkarîya ma kerde. Bîlal Zîlanî hetê çimeyan ra û hetê motîvasyonî ra roja yewine ra heta ewro tim hetkarîya ma kerde. Bi zanayîşê xo Hesên Aslanî zî tim piştî daye ma. Salîha Ekîncî persê ma bêcewab nêverday. Îbrahîm Berkî -bi wasitaya Bîlal Zîlanî- bi rûskîya xo, Îbrahîm Bingöl û Ugur Sermîyanî bi îngîlîzkîya xo hetkarîya ma kerde. Nînan ra teber, derheqê Sîwanî de Wehdet Sîwanîj, Zîyadîn Îpekçi, Ehmedê Dirihî, Muzafer Xeylanîj û Mesut Yeşilkayayî bi melumatê xo hetkarîya ma kerde. Ronya Bewran û Mutlu Canî reyêke na xebata ma wende û pêşnîyazê xo vatî. Şadê Agon, Bawer Arıkan, Emîna Güzel, M. Onur Diril û birayê mi Emîn û Kenan Yıldızhanî zî bi piştîdayîşê xo yê manewî moral da mi. Keyeyê nê merdîmanê erjayeyan hemîne awan bo, ez hemîne rê zaf sipas kena.

KILMNUS

Na xebate, bi tesbîtkerdiş û manakerdişê çekuyanê kirmanckîyan (zazakîyan) yê nuştekiyan yê tewr kehenan amade bîye. Metnê kirmanckî yê nuşteki yê ke ma çekuyî ci ra girewtî, mabênê serranê 1798î û 1903î de nusîyayê yan zî weşanîyayê. Nuştexanê nê metnan ra di kesî kirmanc (zaza) ê, ê bînî rûs, alman û îngiliz ê. Çekuyê ke nê metnan de yê, yê kirmanckîya nê mintiqayan ê: Çêrmûge û Sêwregi, Licê, Pali û Dara Hênî, Quzelçan/Qozlîçan (Pülümür). Na xebate de derheqê metnanê tewr kehenan yê kirmanckî, nuştexanê înan û melumatdayoxanê (informantanê) nuştexan de zî melumat ameyo dayîş. Ma manayê çekuyanê kirmanckîyan bi tirkî nuştî û înan ra ferhengêko tirkî-kirmanckî (zazakî) amade kerd. Ma her çekuya kirmanckî dima, tarîxê nuştina aye, çimeyê aye û bêjê (çeşîdê) aye yo gramatîk nuşt. Çekuyê ke bi sewbîna alfabeyê nusîyabîy, ma açarnayî alfabeya kirmanckî ser û duştê (vera) înan de, metnê orîjînalî ra kopyaya înan (facsimile) ronaye.

Kilîçekuyî: Dimilkî, Ferhengo tarîxî, Kirdkî, Kirmanckî, Tarîxê dimilkî, Tarîxê kirdkî, Tarîxê kirmanckî, Tarîxê kurdî, Tarîxê zazakî, Zazakî.

ÖZET

Bu çalışma, en eski yazılı Kırmancca (Zazaca) sözcüklerin tespit edilmesi ve anlamlarının yazılması ile hazırlandı. Sözcükleri aldığımız yazılı Kırmancca metinler, 1798 ile 1903 yılları arasında yazılmış veya yayımlanmıştır. Bu metinlerin yazarlarından ikisi Kırmanc (Zaza), diğerleri Rus, Alman ve İngilizdir. Metinlerde bulunan sözcükler Kırmancca konuşulan şu bölgelere ait: Çêrmûge (Çermik) ve Sêwregi (Siverek), Licê (Lice), Pali (Palu) ve Dara Hênî (Genç), Quzelçan/Qozlîçan (Pülümür). Çalışmada en eski Kırmancca metinler, yazarları ve yazarlara bilgi verenler (informantlar) de tanıtılmıştır. Kırmancca sözcüklerin Türkçe anlamlarını yazıp onlardan Türkçe-Kırmancca bir sözlük hazırladık. Her Kırmancca sözcükten sonra, onun yazılış tarihini, alındığı kaynağı ve gramatik çeşidini yazdık. Başka alfabelerle yazılmış olan sözcükleri Kırmancca alfabesiyle yazıp karşılıklarına aslının kopyasını (facsimile) koyduk.

Anahtar Sözcükler: Dımılı, Dimilinin tarihi, Kırdce, Kırdcenin tarihi, Kırmancca, Kırmancanın tarihi, Kürtçenin tarihi, Tarihsel sözlük, Zazaca, Zazacanın tarihi.

ABSTRACT

We have prepared this study by investigating the oldest written words in Kirmanckî (Zazakî) and writing their meanings. The written texts of Kirmanckî from which we got the words were written or published between 1793 and 1903. Two of the writers of those Kirmanckî texts were Kirmanc (Zaza), the others were Russian, German and English. The words used in the texts belong to these regions: Çermûge and Sêwregi, Licê, Pali and Dara Hêni, Quzelçan/Qozlîçan (Pûlûmûr). The oldest texts in Kirmanckî, their writers and the informants who gave information to the writers were also mentioned in the study. We have prepared a Turkish-Kirmanckî dictionary by writing Turkish meanings of the mentioned words. After each Kirmanckî word, we stated the date on which it was written, the source from which it was taken and its grammatical kind. We have written the words that were written in others alphabets with the Kirmanckî Alphabet and put their facsimiles just next to them.

Key Words: Dimilî, the history of the Dimilî, Kirdkî, the history of Kirdkî, Kirmanckî, the history of the Kirmanckî, the history of Kurdish, Historical dictionary, the history of Zazakî, Zazakî.

TEDEYÎ

VATEYO VERÊN	I
KILMNUS.....	III
ÖZET.....	IV
ABSTRACT	V
LÎSTEYA TABLOYAN.....	VIII
KILMNUŞTEYÎ	IX
DESTPÊK	1
1.Amancê Cigêrayîşî.....	2
2.Metodê Cigêrayîşî.....	3
3.Çarçewaya Cigêrayîşî	4
1.BEŞO YEWIN.....	5
1.1.METNÊ TEWR KEHENÊ KIRMANCKÎ Û NUŞTOX Û AMADEKARÊ ÎNAN	5
1.1.1.Çend Çimeyê Bînî	11
2.BEŞO DÎYIN.....	13
2.1.DERHEQÊ BEŞÊ FERHENGÎ DE TAYÊ AGAHDARÎYÎ.....	13
2.2.FERHENGÊ TIRKÎ-KIRMANCKÎ (ZAZAKÎ)	31
2.3.ÇEND ÇEKUYÊ KE MA FEHM NÊKerdî	287
PEYNÎYE	291
ÇIMEYÎ	294
ÎLAWEYÎ.....	299
ÎLAWE-1	299
ÎLAWE-2	300
ÎLAWE-3	301
ÎLAWE-4	302
ÎLAWE-5	303
ÎLAWE-6	304

ÎLAWÉ-7	305
ÎLAWÉ-8	306
ÎLAWÉ-9	307

LÎSTEYA TABLOYAN

	<u>Rîpel</u>
Tablo 1. Herfê Transkrîpsîyonî	10
Tablo 2. Herfê Nuşteyê Sultan Efendî û Mewlidê Ehmedê Xasîyî	18
Tablo 3. Herfê Nuşteyê R. G. Lathamî	21
Tablo 4. Herfê Nuşteyanê Peter J. A. Lerchî	23
Tablo 5. Herfê Nuşteyê O. Blauyî	26
Tablo 6. Herfê Nuşteyanê A. von Le Coqî	28
Tablo 7. Çekuyê Fehm Nêbîyayeyî	288

KILMNUŞTEYÎ

ae.	artedat
A.h.	Arap harfleriyle
Al.	Almanca
Ar.	Arapça
b.	bakınız
B-	O. Blau
bağ.	bağlaç
C-	Albert von Le Coq
ç.	çoğul
çc.	yukarıda adı geçen eser
dş.	dişil
e.	edat
er.	eril
F.	Farsça
f.	fiil
i.	isim
i.s.	işaret sıfatı
i.z.	işaret zamiri
K.	Kurmancca
Kirm.	Kırmancca (Zazaca)
L.h.	Latin harfleriyle
La-	Robert Gordon Latham
Lr-	Peter J. A. Lerch
öe.	önedat
par.	partikel
s.	sıfat
SE-	Sultan Efendî
ş.z.	şahıs zamiri
T.	Türkçe
ü.	ünlem
vb.	ve benzeri
X-	Ehmedê Xasî
Yun.	Yunanca
z.	zamir
zar.	zarf

DESTPÊK

Tarîxê nuştêna ferhengan zaf kehen o. Goreyê tayê çimeyan, ferhengo tewr verên bi nameyê "*Urna Hubullu*"yî, hetê aqadan ra, 2300 serre ÎV (Îsayî ra ver) amade bîyo. No ferheng tabletan ser o bi sumerkî-aqadkî nusîyayo û nika ey ra tayê mendeyî British Museum de muhazeze benê.¹ Dima sewbîna cayanê dinya de zî ferhengî amade bîyê. Ferhengê verênî, seba musnayene yan zî seveknayena (pawitena) zîwanî amade bîyêne labelê tarîx de, ferhengî vera-vera hem hetê muhtewa ra hem zî hetê metodî ra vurîyay. Ewro goreyê hewcedarîya merdîman tewir-tewir ferhengî estê. Nînan ra yew ferhengo tarîxî (historical dictionary) yo.

Ferhengê ke bi tarîxê nusîyayîşê çekuyan amade bîyê, tewr verê Ewropa de weşanîyay. *Jacob Grimm* û birayê ey *Wilhelm Grimm* serra 1854î de bi nameyê *Deutsches Wörterbuch*² dest bi ferhengêkê almankî kerd û înan ra dima bi hetkarîya çend kesên bînan no ferheng resa halê xo yo peyênî.³ Nê ferhengî de, Grimman gama ke çekuyêke ra behs kerd tarîxê nusîyayîşê a çekuye zî nuşt. Fransîzkî de zî *Emile Littré*yî bi nameyê *Dictionnaire de la langue française* ferhengêko winasî amade kerd û no 1873 de, Parîs de weşanîya. Îngîlîzkî de, 1933 de ferhengêko winasî, *The Oxford English Dictionary* weşanîya. Nê hîrê ferhengan de, tarîxê tewr verên yê nuştîşê çekuyan het de derheqê înan de melumato hera amebî dayene.⁴ Tirkî de *Tarama Sözlüğü* esto ke mabenê serranê 1935-1977î de sey di rêzan weşanîyayo. Rêza yewine çar, ya dîyine heşt cild ê. Eseranê nuştekiyanê tirkî yê ke mabenê seserra XIII. û XIX.

¹ Şükrü Haluk Akalın, *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayınları, 11. Baskı, Ankara, 2011, r. XIII.

² Engin Yılmaz, *Sözlük Bilimi Üzerine Araştırmalar*, Pegem Akademi Yayınları, Ankara, 2017, r. 3.

³ Doğan Aksan, *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim*, Cild: 3. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2000, r. 71.

⁴ Doğan Aksan, *çc.*, r. 71-72.

de nusîyayê ra çekuyî ameyê pêserkerdiş û bi înan o ferheng amade bîyo.⁵ Tede tarîxê tewr verên yê nusîyayîşê çekuyan nusîyayê.

Mîyanê Kurdan de, ferhengo tewr verên (*Nûbihara Biçûkan*) hetê *Ehmedê Xanî* ra serra 1682î de bi kurmanckî nusîyayo. No ferheng bi erebkî-kurmanckî yo û menzûm o. Serra 1795î de *Şêx Me'rûfî Nodeyî* ferhengêk bi erebkî-kurdkî [sorankî] bi nameyê *Ehmedî* nuşt. No ferheng zî menzûm o.⁶ Ferhengê tewr verên yê lehçeya kirmanckî (zazakî) M. Malmîsanijî amade kerdo û no ferheng 1987 de weşanîyayo.⁷ Heta serra 2015î, 24 ferhengî bi kirmanckî weşanîyay.⁸ Nînan ra ferhengo tewr biserûber yê Gruba Xebate ya Vateyî yo.⁹

Ewro zaf ziwanan de ferhengê ke tede tarîxê nusîyayîşê tewr verên yê çekuyanê ê ziwanî nusîyayê estê. Bitaybetî ferhengê etîmolojîkî û ansîklopedîkî wina yê. Mavajî: ferhengê *Robertî*¹⁰ yo bi franskî, ferhengê *Dudenî* yo bi almankî (cîldê 7.)¹¹ û *Sözlerin Soyağacı* yo bi tirkî.¹²

1. Amancê Cigêrayîşî

Ziwan bi çekuyan virazîyêno. Heme ziwan û lehçeyî tarîx de vurîyênê. Çekuyê ziwanî hem hetê formî ra hem zî hetê mana ra vurîyênê. Rojêk yeno tayê çekuyî vîndî benê, çekuyê neweyî de kewenê mîyanê ziwanî. Vurîyayîşê çekuyan bi muqayeseyê formanê nuştekiyan hîna weş fehm beno. Eke ma bizanî yew çekuye demanê verênan de senî bîya û senî nusîyaya, ma derheqê a çekuye de wayîrê zanayîşê hîna mezbutî benê. Çekuyê ke ewro nêmendî, şenê metnanê verênan de bimanîn. Seba nînan ra muhîm o ke formê nuşteki yê verên yê çekuyan tesbît bibîn. Eke nê tesbît bibîn, hem

⁵ Cem Dilçin, *Yeni Tarama Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, 3. Baskı, Ankara, 2013, r. 7.

⁶ Amir Hassanpour, *Kürdistan'da Milliyetçilik ve Dil (1918-1985)*, Avesta Yayınları, İstanbul, 2005, r. 573.

⁷ Malmisanij, *Zazaca-Türkçe Sözlük*, Jina Nû Yayınları, Uppsala, 1987.

⁸ Ahmet Kirkan, "Ferhengnasiye û Ferhengnasiya M. Malmîsanijî", *Wêje û Rexne*, Hejmar: 5, Sal: 2015, r. 49-53.

⁹ Grûba Xebate ya Vateyî, *Ferhengê Kirmanckî (Zazakî)-Tirkî*, Weşanxaneyê Vateyî, Çapa pancine ya hîrakerdiye, İstanbul, 2016.

¹⁰ Paul Robert, *Le Petit Robert: Dictionnaire Alphabétique et Analogique de La Langue Française*, Le Robert, Paris, 1984.

¹¹ Duden, *Das Herkunftswörterbuch: Etymologie Der Deutschen Sprache*, 5. Auflage, Band 7, Dudenverlag, Berlin, 2014.

¹² Sevan Nişanyan, *Sözlerin Soyağacı: Çağdaş Türkçenin Etimolojik Sözlüğü*, 6. Baskı, Everest Yayınları, İstanbul, 2012.

xezînaya zîwanî dewlemend bena hem zî mîyanê demî de vurîyayîşê çekuyan hîna weş fehm beno û zîwan hîna weş yeno şînasnayene.

Bi fikranê corênan, heta ke destê ma ra ame ma metnê nuştekiyê kirmanckî yê tewr verênî peyda kerdî. Amancê ma o bî ke ma nê metnan ra çekuyanê kirmanckîyan vejê û bîyarê têhet. Manaya înan binusî û sey ferhengêk pêşkêş bikî. Ma na xebate wina kerde. Meşte eke tarîxê nuştişê heme çekuyanê kirmanckî tesbît bibo û bêro nuştene, do ferhengê tarîxî yê kirmanckî tamam bibo û tarîxê kirmanckî hîna weş bêro zanayene. Na xebata ma, destpêkê ferhengêkê winasî ya.

2. Metodê Cigêrayîşî

Seba ke ma waşt formanê nuştekiyanê kehenan yê çekuyanê kirmanckî tesbît bikî, ma metnanê tewr kehenan ra çekuyî girewtî. Nê metnan ra qismêk bi herfanê erebkî qismêk zî bi herfanê latînkî nusîyabîy. Heta ke destê ma ra ame ma waşt çekuyanê kirmanckîyan hawayê (sey) çimeyê nuşteki yê orîjînalî binusî. Coka ma metnê bi herfanê erebkî açarnay herfanê latînkî ser, yanî transkrîbe kerdî. Metnê bi herfanê latînkî, her nuşttoxî/amadekarî goreyê xo nuştibî. Ma ê zî bi alfabeya ewroyêna kirmanckî nuştî û manaya tirkî ya nê heme çekuyan nuşte. Ma çekuyê tirkî alfabetîk rêz kerdî û duştê înan de kirmanckîya înan nuşte.

Demo ke ma duştê çekuyanê tirkî de kirmanckîya înan nuşte, ma her çekuye goreyê alfabeya ewroyî nuşte, duştê aye de zî formê eslîyê ci çimeyê orîjînalî ra kopya kerd (facsimile) û rona. Bi na mana, metodê na xebate deskriptîf o. Çekuyî metnan de senî bîy, ma waşt înan winî qeyd bikî. No zî bi transkrîbekerdişê çekuyan mumkun bi. Seba ke ma waşt çekuyî sey eslê xo qeyd bibîn, ge-ge ma merdîmanê mintiqaya ke metn goreyê fekê ci nusîyayo ra zî telafuzê çekuyan persay.

Na xebate, destpêk û peynîye (netîce) ra teber di beşan ra rayena (virazîyêna): Beşê yewînî de, ma metnanê kirmanckîyan yê tewr kehenan ser o vindertî. Eynî beşî de ma nuşttox û amadekarê nê metnan day şînasnayene.

Beşê dîyînî de, ferhengê tirkî-kirmanckî yo ke ma bi çekuyanê metnan yê serranê mabênê 1798 û 1903 amade kerdo esto.

3.Çarçewaya Cigêrayîşî

Seba ke metnê nuşteki zaf ê, ma xebata xo sînor kerde. Goreyê zanayîşê ma, metno tewr verêno kîrmanckî serra 1798î de nusîyayo. Sînorê xebata ma zî bi tayê çekuyanê kîrmanckîyanê nê metnî dest pêkeno hetanî metnanê 1903. Yanî, na xebata ma çekuyanê kîrmanckîyan yê metnanê mabênê serranê 1798 û 1903 ser o ya.

1.BEŞO YEWIN

1.1.METNÊ TEWR KEHENÊ KIRMANCKÎ Û NUŞTOX Û AMADEKARÊ ÎNAN

Ma çekuyê kirmanckî yê new çimeyan, ferhengê na xebate de ardê pêser. Nê çimeyî şeş kesan nuştî. Cêr ra ma nê çimeyan, nuştoxan û amadekerdoxanê înan danê naskerdene.

1.Serra 1798î de Sultan Efendî yew kitabo kirmanckî nušto. No, kitabo tewr verên yo bi kirmanckî yo. Naye ma Mustafa Dehqanî ra musenê. Goreyê Dehqanî, nameyê Sultan Efendî yo rastikên Îsa Beg bin ‘Elî yo û o yew şîyo ke bi ihtîmalê gird binê tesîrê mezhebanê îmamî (imāmî) û xalî (Ghālî) de mendo. Kitabê ey, di "Meqale"yan ra virazîyayo û derheqê elewîti û şarê Dêrsimî de yo. Mustafa Dehqanî, derheqê Sultan Efendî û kitabê ey de yew meqale nušta û tayê çekuyê kirmanckî peynîya na meqale de neql kerdî.¹³ Mustafa Dehqanî, peynîya meqaleya xo de, destnuştêyê kitabê Sultan Efendî ra di metnê erebkî yê kilmekî zî weşanay. Nê metnan ra peynîya metnê yewinî (r. 11) de, di satirî kirmanckî (zazakî) yê. M. Malmîsanij û Ahmet Kirkanî nê di satirî herfanê erebkî ra açarnay herfanê latînkî ser. Uca wina nuşte yo:

¹³ Mustafa Dehqan, "A Zazaki Alevi Treatise from Diyarbakir", <http://www.kurdologie-wien.at/images/stories/MustafaDehqan/A%20Zazaki%20Alevi%20Treatise%20from%20Diyarbakir.pdf>, 07.08.2017.

"Kitabê Sultan Efendî ra gor[ê?] muqeddîme[,] şagirtê Sultan ci ra pers kenê[,] manê[?] na mesela çik o[,] O cewab dano[,] hetta sirrê hukumranîya xo şima rê keno eyan >>>>¹⁴ ke şima bizanê ...¹⁵ ke mesela ...¹⁶ ke ...¹⁷ "

Çekuyanê kirmancîyan yê Sultan Efendî ra fehîm beno ke ey kitabê xo bi fekê mintiqaya Sêwregî-Çêrmûge nuştî.

Çekuyê kirmancî yê satiranê corênan yê Sultan Efendî û çekuyê ke Dehqanî meqaleya xo de ey ra neql kerdî, ma îlaweyê ferhengê xo kerdî. Ganî ma vajî ke ma rastwanîyayîşê yew qismê çekuyanê kirmancîyan yê listeya meqaleya Mustafa Dehqanî ra emîn nîyê û şikê ma esto ke Dehqanî ê çekuyî rast wendî. Coka ma ferheng de nê çekuyan dima nîşanê persî ronay. Ma bi xo kitabê Sultan Efendî nêdîyo, ma waşt peyda bikê labelê ma nêşîya. Çünke Dehqan nêvano ke no kitab kotî yo.¹⁸ Ma ferheng de çekuyanê Sultan Efendî dima, sey çimeyî, wina nuşt: **1798, SE-** .

2.Dr. Robert Gordon Latham (1812-1888) etnolog û filologêko Îngîlîz o.¹⁹ Ey 1856 de yew listeya çekuyanê kirmancî weşanaya. Goreyê nuştîşê ey, Dr. Humphry Sandwithî nê çekuyî fekê "yew kurdê eşîra zaza" ra arê dayê.²⁰

Dima, na liste reya dîyine 1860 de zî weşanîyaya.²¹ Se serre ra pey, 1980 de reya hîrêyine²² û çarine²³ weşanîyaya²⁴.

¹⁴ Eslê metnî de, tîya de îşaretê winasî estê.

¹⁵ Tîya de yew çekuye nêwanîyaye.

¹⁶ Tîya de di-hîrê çekuyî nêwanîyayê.

¹⁷ Tîya de hîrê -çar çekuyî nêwanîyayê.

¹⁸ M. Malmîsanîj, Mustafa Dehqanî ra persabi ke no kitab kotî yo, senî peyda beno labelê çîyêko balkêş o ke Dehqanî cayê kitabî nêvatbi.

¹⁹ Sidney Lee, "Latham, Robert Gordon M.D.", Dictionary Of National Biography, Vol. XXXII Lambeth, Macmillan and Co. London: Smith, Elder, & Co., New York, 1892, r. 168.

²⁰ Robert Gordon Latham, "IV.-On A Zaza Vocabulary. By Dr. H. Sandwith. Communicated By Dr. R. G. Latham. [Read May the 23rd.]", Transactions of The Philological Society, Published For The Society By George Bell, London, 1856, r. 40-42.

²¹ Robert Gordon Latham, "On A Zaza Vocabulary, Read Before the Philological Society, May the 23rd", Opuscula, Essays Chiefly Philological and Ethnographical, Williams and Norgate. London, Edinburgh, Leipzig, 1860, r. 242-244.

²² "Zaza Lûgatçesi Hakkında", Süreç, Yıl: 1980/2, Cilt: 1, r. 11-13.

²³ Roşan Barîçek, "1960 Dî Zazakî", Tîrêj, Hejmar:3, Sal: 1980, r. 38-42.

²⁴ Kovara Tîrêje de, na liste bi yew kilmnuştêyê Roşan Barîçekî weşanîyaya. Roşan Barîçek naznameyê M. Malmîsanîjî yo. Goreyê vatişê M. Malmîsanîjî, wexto ke liste kovara Süreç ra girewta û Tîrêje de weşanîyaya, ey sernuştêyê "1860 di Zazakî" nayo pa labelê bi xeletîya çapkerdoran sernuşte wina vejîyayo: "1960 di Zazakî". Reyna goreyê vatişê Malmîsanîjî, çapa Tîrêje de sewbîna xeletî zî estê. Mavajî qismê Tîrêje de çend çekuyî nêvejîyayî çend çekuyî zî xelet vejîyayî. Nê xeletîyê çapkerdoran

Çekuyanê na lîste ra fehm beno ke keso ke nê çekuyî fekê ey ra arê dîyayî, mintiqaya Sêwregi-Çêrmûge ra yo. Ma ferheng de çekuyanê na lîste dima wina nuşt: **1856, La-** .

3. Peter J. A. Lerchî (Peter Î. Lêrx) (1827-1884) hem etnografyaya kurdan ser o hem zî lehçeyanê kirmancî (zazakî) û kurmanckî ser o xebitîyayo. Xebata ey ya tewr verêne ya ke kurdan ser o ya, bi sernuşteyê “Eşîrê Kurdê Îranî” ya. Demo ke mabênê Împeretoriya Rûsya û Osmanîyan de cengê Kirimî beno, eskerê Rûsya tayê kurdan zî hêsîr gênê û berpirsîyarê Rûsya înan benê Roslawl ke qezaya wîlayetê Smolonskî bî.

Mîyanê nê kurdanê hêsîran de hem kirmancî (zazayî) hem zî kurmanckî estbenê.²⁵ Lerch şino Roslawl û fekê nê hêsîran ra materyalê kirmancî û kurmanckî arê dano. Keso ke Lerchî qiseyê eyê kirmancî (zazakî) nuştî, Kasan (T. Günkundu) ra Hesên bîyo.²⁶ Kasan, mintiqaya Sîwanî (T. Selvi) de yew dew a ke mabênê erdê Dara Hênî û Palîyî de ca gêna. Verê, resmîyet de Sîwan nahîyeya Palîyî bîyo²⁷, serra 1936î de hetê îdarî ra bîyo nahîyeya Dara Hênî.²⁸ Dima, goreyê qanûnê²⁹ ke serra 2014î de vurîya, hetê îdarî ra bî dewe. Seba ke serra 2012î de dewî hetê îdarî ra bîy taxî (mehlayî)³⁰, Kasan zî nika resmîyet de sey yew taxe girêdayeyê qezaya Dara Hênî yo.

ê. Malmîsanîjî kopyaya lîsteya çapa 1980 zî weşanaya labelê a lîste de zî çend çekuyî vurîyayê. Wina fehm beno çapkerdoxan gama ke herfî seba çapkerdişî rêz kerdî tayê çekuyî xelet nuştî. Sey nînan:

dildon (çapa 1860î) > dilden (çapa Tîrêje)

dori (çapa 1860î) > aeri (çapa Tîrêje)

stag (çapa 1860î) > sing (çapa Tîrêje)

crimson (çapa 1860î) > erimsos (çapa Tîrêje)

rausume (çapa 1860î) > xausume (çapa Tîrêje).

²⁵ Seyîdxan Kurij, "Dî Warê Kurdzaniyê De Xebatên Peter J. A. Lerch", Zend, Bihar 2013, r. 54.

²⁶ Peter Lerch, Forschungen über die Kurden und Die Iranischen Nordchaldäer, Erste Abtheilung, St. Pétersburg, 1857, r. XIV, XXI.

²⁷ T. C. İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü, Köylerimiz: 1 Mart 1968 Gününe Kadar, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1968, r. 695.

²⁸ Musa Şaşmaz, Türkiye'nin İdari Taksimatı (1920-2013), IV. Cilt, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2014, r. 86.

²⁹ Resmi Gazete, 11 Eylül 2014, Sayı: 29116 (Mükerrer), r. 41. (<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/09/20140911m1.htm>, 09.08.2017.)

³⁰ Resmi Gazete, 6 Aralık 2012, Sayı: 28489, r. 1. (<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/12/20121206.pdf>, 09.08.2017.)

Lerch, verê ke nê materyalê kirmanckî biweşano, serra 1856î de, kovarêk de derheqê na xebata xo de raporêk weşaneno.³¹ Dima, nê materyalî 1856-1858 de bi açarnayîşê rûskî, sey hîrê cîldan³² û 1857-1858³³ de bi açarnayîşê almankî sey di cîldan weşaneno. Ma na xebata xo de çapa almankî ra îstîfade kerd. Ma ferheng de çekuyanê na lîste dima wina nuşt:

Seba raporê 1856î: **1856-Lr-**, seba cildê 1857î yê almankî: **1857-Lr-**, seba cildê 1858î yê almankî: **1858-Lr-** .

4.Dr. Otto Blau (1828-1879) oryantalist û seyahêko alman o³⁴. Derheqê eşîranê kurdan de xebatêka ey 1862 de weşanîyaya.³⁵ Na xebate de, fekê Dêrsimî ra, mintiqaya Quzelçan/Qozlîçanî [Pülümür] ra listeyêka çekuyanê kirmanckî zî esta.³⁶ Ma çekuyê na lîste îlaweyê ferhengî kerdî û nê çekuyan dima wina nuşt: **1862, B-** .

5.Ehmedê Xasî (1867-1951) şaîro kirmanc o ke tewr verê bi kirmanckî yew mewlid nuşt. O, Hezan ra yo. Hezan nika resmîyet de taxa Licê yo. Xasî, medrese de wendo. Demêk Licê de miftîyî kerda. Ey erebkî, fariskî, tirkî û kurmanckî zî zanayêne.³⁷ Mewlidê ey ra teber sewbîna şîrê ey estê. Mulemmaya ey, seba ke sewîyeya eya edebî bimojno muhîm a.³⁸ Bi erebkî zî çend menzûme û kitabê ey estê.

³¹ Peter Lerch, "2. Bericht Über Eine Im Auftrage Der Historisch-Philologischen Classe Der Kaiserlichen Akademie Der Wissenschaften Unternommene Reise Zu Den Kriegsgefangenen Kurden in Roslawl", Im Gouvernement Smolensk; von Peter Lerch. (Lu le 20 juin 1856.)", Bulletin de La Classe Historico-Philologique de L'académie Impériale des Sciences, Tome XIV, St. Pétersburg, 1857, r. 83-85.

³² Петр Лерх, Исследования об иранских курдах и их предках, северных халдеях: Введение и подробное исчисление курдских племен, I-II-III, продающа у Коммисіонеров Императорской академіи наук: И. Глазунова, 1856, 1857, 1858.

³³ Peter Lerch, Forschungen über die Kurden und Die Iranischen Nordchaldäer, Erste Abtheilung, St. Pétersburg, 1857.

Peter Lerch, Forschungen über die Kurden und Die Iranischen Nordchaldäer, Zweite Abtheilung, St. Pétersburg, 1858.

³⁴ Viktor Hantzsch, "Blau, Otto", <https://www.deutsche-biographie.de/sfz4675.html#adbcontent>, 27.09.2017.

³⁵ O. Blau, "Nachrichten über kurdische Stämme", Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft, Herausgegeben von den Geschäftsführern, in Halle Dr. Arnold, Dr. Pott, in Leipzig Dr. Anger, Dr. Brachaus, unter der verantwortlichen Redaction des Prof. Dr. Brockhaus, Sechzehnter Band, Mit 1 kupfertafel, Leipzig, 1862, r. 607-627.

³⁶ O. Blau, çc., r. 627.

³⁷ Ehmedê Xasî, Mewlidê Nebî, Amadekerdax: Mamîsanij Hêvî, Hejmar: 4 (Îlon 1985), r. 75.

³⁸ Ahmet Kirkan, "Beşanê Edebîyatî ra Mulemma, Di Şaîranê Kurdan ra Di Şîrê Bêhempayî: Mulemmaya Ehmedê Xanî û Mulemmeya Ehmedê Xasî", Şewçîla, Hûmare: 7 (Payîz 2012), r. 59.

Sernuşteyê mewlidê Xasî, bi erebkî "Mewlîdu'n-Nebîyyî'l-Qureyşîyyî" yo labelê ey peynîya nê kitabê xo de wina nuştî: "*Temam bi viraştişê mewlidê kirdî ...*" Coka mewlidê ey ra *Mewlidê Kirdî*³⁹ zî vajîyêno. Xasî no mewlid 1898 de nuştî û 1899 de Dîyarbekir de dayo çapkerdene.

Ma çekuyê mewlidê Xasî îlaweyê na xebata xo kerdî. Nê çekuyî goreyê çapa yewine (1899) yê. Numreyê rîpelanê nê çekuyan zî goreyê a çape yê. Mewlidê Xasî 366 beytî yo. Beyta 366. dima zî çend metnê menzûmî estê labelê nê erebkî yê, coka ma çekuyê ê menzûmeyanê erebkîyan îlaweyê ferhengî nêkerdî labelê mîyanê ê menzûmeyan de tena rîpelê 29. de na beyta cêrêna kirmanckî ya Ehmedê Xasî esta ke ma çekuyê aye zî îlaweyê ferhengî kerdî.

"Ma neqênay hengî behsê emcedî

Kerdî Mewlûdê Muhemmed Ehmedî"

Beyta 366. ra ver zî zaf îbare û çekuyê erebkî mewlidê Xasî de estê. Semedo ke mîyanê metnê kirmanckî de bîy, ma nê çekuyê erebkî zî daxilê ferhengî kerdî labelê eke nê çekuyanê erebkîyan ra tayê hetê mela û seydayanê erebkî ra nuştene de bêrîn xebitnayene zî şaro bîn nê çekuyan nêzano û nêvano. Sey nînan: edxîlîna, la tuweddî'hum, lacerem, nubî'te, nûdîye, qurrete ...

Mewlidê Xasî bi herfanê erebkî nusîyayo. Çekuyê ke bi herfanê erebkî yê, ma hem goreyê alfabeya ewroyêna kirmanckî hem zî goreyê herfanê transkrîpsîyonî nuştî. Nê çekuyî, hetê M. Malmîsanijî ra transkrîbe bîyê⁴⁰. Tirkîya înan zî ey nuştî. Herfê erebkîyê ke alfabeya kirmanckî de çin î, M. Malmîsanijî wina transkrîbe kerdê:

³⁹ Ehmedê Xasî, *Mewlidê Kirdî*, Amadekar û tadayîş: Roşan Lezgîn, Nûbihar, İstanbul, 2013.

⁴⁰ M. Malmîsanijî hîna verê mewlidê Ehmedê Xasî herfanê erebkî ra açarnabi herfanê latînkî ser û 1985 de kovara Hêvî de dabi weşanayene. (*Ehmedê Xasî*, *Mewlidê Nebî*, *Amadekerdox: Malmîsanij Hêvî*, *Hejmar: 4, Îlon 1985, r. 75-97.*) Yewna nuştayê xo de zî nê mewlidî ra tayê beşî açarnabîy herfanê latînkî ser ([Malmîsanij], "*Zaza (Dımili) Lehçesinde Yazan Bir Şair: Melay Xasî*", *Devrimci Demokrat Gençlik, İstanbul, Sayı: 2, Mart 1978, r. 14-15.*) Goreyê vatişê M. Malmîsanijî, nê her di açarnayîşan de xeletî estê. Çünke o wext karkeranê çapxaneyan nuştayî herf bi herf rêz kerdinî, dima çap kerdinî. Bitaybetî nuştayo ke Devrimci Demokrat Gençlik de weşanîyayo, tede xeletî hîna zaf î. Çünke uca, herinda herfanê "ê", "û", "q" de herfê "e", "u", "o" nuştê. Wina fehm beno ke ê çapxaneyî de herfê "ê", "û", "q" çin bîy. Nuştayê a kovare de, ma vajî herinda "qala pey" de "oala pey" vejîyaya. Malmîsanijî çekuyê mewlidê Ehmedê Xasî nika newe ra transkrîbe kerdî. Çekuyê mewlidê Ehmedê Xasî yê ke ma na xebate de îlaweyê beşê ferhengî kerdî, nê transkrîpsîyonê eyê neweyî ra yê.

Tablo 1. Herfê Transkrîpsîyonî

Herfê Erebî	Herfê Latînkî
ء	,
ث	S s
ح	H h
ذ	Z z
ص	Ş ş
ض	Ẓ ẓ
ط	T t
ظ	Z z
ع	,
غ	Ġ ġ

Na xebata ma de çekuyê erebkî yê bînî zî goreyê herfanê corênan transkrîbe bîyê.

Ma ferheng de çekuyanê mewlidê Xasî dima wina nuşt: **1899, X-** .

6. Albert Von Le Coq (1860-1930) etnologêko alman o.⁴¹ Ey 1902⁴² de, Şam de çend metnê kirmanckî qeyd kerdê û nê 1903 de weşanayê. Xebata Le Coqî, di cildî ya. Cîldo yewin bi herfanê erebkî⁴³, yê dîyin bi herfanê latînkî nusîyayo.⁴⁴ Nê di cildan de metnê kurmanckî û babakurdî [sorankî] zî estê.

Le Coqî çend metnî bi Umer îbn [lajê] Elî Kosa dayê açarnayîş. Yanî metnê kirmanckîyê nê di cildanê Le Coqî, goreyê kirmanckîya Umerê Elî Kosa yê. Goreyê vatişê nê Umerî bi xo, o çêrmûgij o. Çêrmûge qezayêka Dîyarbekir a. Eşîra kosan ra yo. O wext hewtay û heşt serre yo û Şam de, taxa Salihîye de ronîşeno.⁴⁵

Ma ferheng de çekuyanê kitabê Le Coqî dima, seba cildê yewin **1903, C-I** , seba cildê dîyinî **1903, C-II**- nuşt.

1.1.1.Çend Çimeyê Bînî

Xebatanê corênan ra teber, serranê mabênê 1865 û 1880 de çendna çimeyanê çapkerdîyan de tayê çekuyê kirmanckî estê ke nuştexanê înan, hemeyê nê çekuyan xebatanê corênan yê Lerchî ra girewtî. Çimeyê ke ma behs kenê, nê çar çime yê:

1. *Friedrich Müller, "Beiträge zur Kenntniss der neupersischen Dialekte. III. Zaza-Dialekt der Kurdensprache. Vorgelent in der Sitzung vom 12. October 1864." Sitzungsberichte der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften, Philosophisch-Historische Classe, Achtundvierzigster Band, Wien, In Commission Bei Karl Gerold's Sohn, Buchhändler der Kais. Akademie der Wissenschaften, 1865, 227-245.*

Na xebate de Friedrich Müller vengên û morfolojîyê kirmanckî (zazakî) ser o vindeno.

2. *F. Justi, Les noms d'animaux en kurde, Imprimerie Nationale, Paris, 1878.*

⁴¹ Volker Moeller, "Le Coq, Albert von", <https://www.deutsche-biographie.de/sfz49641.html#ndbcontent>, 27.09.2017.

⁴² Albert von Le Coq, *Kurdische Texte*, Zweiter Teil, Berlin, 1903, r. 65.

⁴³ Albert von Le Coq, *Kurdische Texte*, Erster Teil, Berlin, 1903.

⁴⁴ Albert von Le Coq, *Kurdische Texte*, Zweiter Teil, Berlin, 1903.

⁴⁵ Albert von Le Coq, *Kurdische Texte*, Zweiter Teil, Berlin, 1903, r. 63, 65.

Na xebata Ferdinand Justi, kurdî de nameyanê heywanan ser o ya û nuştoxî na xebate de ge-ge ca dayo nameyanê kirmanckî (zazakî) zî.

3.*M. Auguste Jaba, Dictionnaire Kurde-Français, St. Pétersbourg, 1879.*

No ferhengo kurdî-fîransîzkî M. Auguste Jabayî amade kerdo û hetê Ferdinand Justiyî ra 1879 de weşanîyayo. Ferhengê de tayê çekuyê kirmanckî (zazakî) zî ca gênê.

4.*Ferdinand Justi, Kurdische Grammatik, Commissionäre der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften, St. Pétersburg, 1880.*

Na xebata Ferdinand Justiyî gramerê kurmanckî ser o ya û seba ke lehçeyanê kurdî bido têver, tede tayê çekuyê kirmanckî (zazakî) zî nuştê.

2.BEŞO DÎYIN

2.1.DERHEQÊ BEŞÊ FERHENGÎ DE TAYÊ AGAHDARÎYÎ

Seba ke no ferheng hîna weş fehm bibo, ma wazenê bale biancî nê xususan ser:

1.Metnê ke ma înan ra çekuyî girewtî, hetê nuştex, alfabe û mintiqe ra cîya-cîya bîy, coka ma nê ferhengî de, hetê raştê rîpelî de ca da kopyaya formê nuşteki yê orîjînal yê çekuya kirmanckî (facsimile), hetê çepê rîpelî de zî goreyo ke metn de nusîyaya labelê bi alfabeya ewroyêna kirmanckî nuşte.

Kirmanckîya her çekuye dima, mîyanê parantezan de û bi herfanê qijan tarîxê çimeyê a çekuye, kilmnuştêyê çimeyê a çekuye û hûmara rîpelê ê çimeyî nusîyay. Gîrîyayîşê (padîyayîşê) parantezî dima, tewr peynî de ma hetê gramerî ra bêjê çekuye (çeşîdê kelîme) nuşt. Vera (duştê) nînan de zî ma kopyaya formê nuşteki yê orîjînalî ronaye.

Nimûne:

ekşi: tîrş (1903, C-II-112), s.

tîrş

Seke cor ra aseno, **1903** tarîxê weşanîyayîşê çimeyê nuşteki yê çekuya "tîrş"î yo. No çime, bi kilmnuştêyê xo **C-II** yo (yanî "Albert von Le Coq; **Kurdische Texte**, Zweiter Teil, Berlin, 1903). Ney dima, hûmara rîpelî nusîyaya ke **112** a. Gîrîyayîşê (padîyayîşê) parantezî dima, **s.** (yanî sîfet) nusîyayo ke no zî hetê gramerî ra bêjê çeku yo. Vera nînan, hetê çepê rîpelî de, çekuya "tîrş"î bi formê xo yo ke C-II de esta, ca girewto.

2.Tayê çekuyî, mîyanê eynî metnî de, di rîpelan ra zafêr rîpelan de vîyartî. Ma seba nê çekuyan, tena numreyê di rîpelan nuştî. Mavajî çekuya "mî", zaf rîpelanê

metnanê Lerchî (Lr.) de vîyarta la ma nînan ra tena di rîpelî mojnay (rîpelê 2. û 4.).
Wina:

ben: mi (1857, Lr-2, 4), ş. z.

me

3. Ma cinsîyetê tayê çekuyan zî nuşt.

Nimûne:

bulut: hewr (1903, C-II-108), i. **er.**

hawr

çukur: çale (1903, C-II-63), i. **dş.**

çâlâ

Seke aseno, çekuyanê corênan ra "hewr" nêrî (**er.**), "çale" makî (**dş.**) ya.

4. Nuştovanê çimeyanê ma, goreyê tercîhê xo bi tayê herfan û qaydeyanê rastnuştişî (îmla) çeku û cumleyê kirmanckî nuştî. Qaydeyê nuştişê her nuştovî cîya yê. Rastnuştiş û pîyanuştiş yan zî cîyanuştişê çekuyan, ma goreyê qaydeyanê standardan yê kirmanckîya ewroyêne (qaydeyanê Grûba Xebate ya Vateyî) nuşt.

Nimûne:

Ben seninim[,] sen de benimsin. (Ez **a to a[,] tu jî ê** min ê.) (1903, C-II-64)
aza tōā tūzî ē miné

5. Ge-ge yew nuştovî/arêdayoxî bi xo eynî çekuye çend tewirî nušta, ge-ge zî nuştovanê/arêdayoxanê cîyayan eynî çekuyî bi formanê cîya-cîyayan nušta, Eke yew ra zafêr varyantê çekuya kirmanckî çimeyanê ma de estbîn, ma ê binê a çekuya verêne ya kirmanckî de nuştî. Ma nê varyantê çekuyanê kirmanckî, goreyê tarîxê çimeyê înan, kronolojîk rêz kerdî.

Nimûne:

siyah: sîah [sîyah] (1856, La-40), i.

siah

sîa [sîya] (1857, Lr-4), i.

sia

sîa [sîya] (1858, Lr-205), i.

siâ

sîya (1899, X-3), i.

سیا

sîyah (1899, X-2), i.

سیاه

sîah [sîyah] (1903, C-II-112), i.

سیاه

Seke cor ra aseno çekuya "sîya"yî çimeyan de bi formanê cîya-cîyayan nusîyayê. Coka ma ê formê cîyayî neql kerdî û goreyê tarîxanê înan rêz kerdî.

6.Heta ke destê ma ra ame ma her çekuye, goreyê nuştîşê çimeyê aye (bi alfabeya ewroyêna kirmanckî) û goreyê telafuzê mintiqaya ke a ci ra girîyaya nuşte. Ge-ge ma a mintîqa ra yew yan di kesan ra telafuzê a çekuye persay.

Nimûne:

altmış: şeştî (1857, Lr-59), i.

Šēsti

şeyştî (1857, Lr-79)

šeišti

şeşt (1862, B-627)

schescht

7.Seba ke tayê çekuyî hîna weş fehîm bibîn, ma sey nimûne, mîyanê metnanê çimeyanê xo ra cumle yan zî îbareyî neql kerdî û mîyanê cumleyan de ê çekuyî sûr kerdî.

Nimûne:

bahtına sığınmak: bextî ... kewt[ış] (1857, Lr-70), f.

Ben bahtına sığındım. (Ez **kewta bextî** tue.) (1857, Lr-70) **ez kaûta belîti tûe**

8.Ma nê ferhengî de ca da heme çekuyanê xerîbanê sey erebkî û tirkî ke metnanê kirmanckîyan yê çimeyanê ma de estê. Ma eslê zafaneyê nê tewir çekuyan cêrnotan de mojna.

Nimûne:

bayrak: **elem** [**'elem**]⁴⁶ (1899, X-22, 26), i.

علم

9.Çekuye ke eslê înan erebkî yo, ma zaf rey hem mîyanê parantezanê goşedaran de formê transkrîbekerdeyê înan nuşt hem zî bi cênotan eslê înan nawit (mojna).

Nimûne:

af: efû [**'efû**]⁴⁷ (1899, X-6, 6), i.

عفو

efwe [**'efwe**]⁴⁸ (1899, X-15), i.

عفو

10.Ma tayê çekuyan het de, mîyanê parantezanê goşedaran de yewna formê înan nuşt. Nînan ra formo verên, goreyê metnê çimeyê ma yo labelê formê mîyanê parantezanê goşedaran, yan goreyê îşaretanê transkrîpsîyonî nusîyayîşê a çeku yo yan zî goreyê zanayîşê ma goreyê vatişê (telafuzê) a mintîqa yo ke a çekuyê ci ra gîrîyaya.

Nimûne:

âşîk: aşîq [**'aşîq**]⁴⁹ (1899, X-4, 7), i.

عاشق

geliş: ameîş [**ameyîş**] (1903, C-II-76)

آمیش

11.Karo (fîlo) ke formê eyê mesderî metnê çimeyê ma de çin o, ma goreyê çimeyî nuşt û suffîksê mesderê ey, yanî [iş] yan zî [yîş] mîyanê parantezanê goşedaran de îlawe kerd.

Nimûne:

⁴⁶ Ar. 'elem

⁴⁷ Ar. 'efw

⁴⁸ Ar. 'efw

⁴⁹ Ar. 'aşîq

götürmek: berd[**iş**] (1857, Lr-52), f.

götürdü [nesne eril]: berd (1857, Lr-52)

berd

berd (1899, X-22)

برد

ber[d] (1903, C-II-63), i.

bär

12.Ma heme çekuyê kirmanckî yê metnanê çimeyanê xo nê ferhengî de nuştî labelê ma nameyê taybetî (nameyê cayan û kesan) yê ke nê metnan de estê, nênuştî.

13.Mustafa Dehqanî, lîsteya çekuyanê peynîya meqaleya xo de, herinda mesderanê karanê (fîlanê) "herînayîş", "mûsayîş", "pawitîş" û "waştîş"î de reyayê (kokê) nê karan nuştî. Ma zî ferheng de nê reyayî ey ra neql kerdî: "**hir-**", "**mûs-**", "**pawin-**", "**waz-**".

14.Ma rastnuştîş, mana yan zî telafuzê tayê çekuyanê kirmanckî ra, bitaybetî êyê ke peynîya meqaleya Dehqanî de weşanîyayê ra, emîn nîyê. Coka ma nê tewir çekuyan dima nîşanê persî rona.

Nimûne:

ağaç: darûk [**?**] (1798, SE, s. 9), i.

داروک

ora: 1.wac [**?**] (1798, SE, s. 10), i.

wac واج

15.Ma seba nuştîşê her nuşttoxî/arêkerdoxî, yew tabloya herfanê ey û wendişê ê herfan viraşte. Cêr ra şima nê tabloyan vînenê.

Tablo 2. Herfê Nuştayê Sultan Efendî û Mewlidê Ehmedê Xasîyî

Herfa Alfabeya Ewroyine ya Kirmanckî (Zazakî)	Sultan Efendî & Ehmedê Xasî	Afabeya Transkrîpsiyonî ⁵⁰	Nimûne	Wendişê Çekuye	Manaya Çekuye bi Tirkî
a	ا	a	اَزَقَسَم ... كِنَا (1899, X-3)	ez qesem ... kena	yemin ederim
	اَ	a	اَنْجَاخ (1899, X-2, 7), zar.	ancax	ancak
	ى	a	هَتَى (1899, X-6), ð.e.	heta [heta]	-e dek
	عا	a [‘a]	عام (1899, X-2, 4)	am [‘am]	genel
b	ب	b	بِرْد (1899, X-22)	berd	götürdü
c	ج	c	جَان (1899, X-12, 16), i.	can	can
ç	چ	ç	چِنْدَه (1899, X-2, 4), s.	çende	birkaç
d	د	d	دَاوَه (1899, X-8, 12), i.	dare	ağaç
e	ـ	e	اَسْپَار (1899, X-23), s.	espar	atlı
	ه	e	اَشْمَه (1899, X-17, 18), dş.	aşme	ay (30 gün)
	ع	e [‘e]	عَجَب (1899, X-5, 12), zar.	eceb [‘ecêb]	acaba
ê	ـ	ê	رَوْجِ وَ (1899, X-16, 24), i.	rocêke	bir gün
	ى	ê	بِى (1899, X-19, 22), i.z.	nê	bu
	چ	ê	سَبْمَه (1899, X-17), i.	sêm	gümüş
	ه	ê	شَما بَازَان (1798, SE-11), ç.	şima bizanê	bilesiniz
f	ف	f	زَاف (1899, X-17, 24)	zaf	çok
g	گ	g	گِرَوْت (1899, X-11)	girot	aldı
	ک	g	لِنْگ (1899, X-2, 25), i.	linge	ayak
	گ	g	شَاگِرْت (1798, SE-11), i.	şagirt	öğrenci

⁵⁰ Goreyê transkrîpsiyonê M. Malmîsanîjî.

h	ه	h	هه (1899, X-11, 25), z.	heme	hepsi
	ه	h	هاز (1798, SE-10), i.	haz	sevgi
	ح	h [h]	حرف (1899, X-7, 8), i.	harf	harf
i	ـ	i	چرا (1899, X-8), i.	çira	çıra
î	ـ	î	ابتدا (1899, X-2), i.	îbtîda	başlama
	ی	î	پی (1798, SE-10), i.	pî	baba
	ب	î	چین (1899, X-19), i.	cînî	kadın
	ب	î	چین (1899, X-19), i.	cînî	kadın
	ک	î	کیر (1899, X-28)	kirdî	Kırmancc a (Zazaca)
	ای	î	ایتا (1798, SE-10), i.	îta	bura
	ء	î [‘î]	جزئ (1899, X-7), i.	cuzî [cuz’î]	azıcık
j	ژ	j	مژدیان (1899, X-18), i.	mujdyane	müjde
k	ک	k	مکس (1899, X-10), i.	eks [‘eks]	akis
l	ل	l	شکل (1899, X-8, 11), i.	şekl	biçim
m	م	m	ما (1899, X-2), ş.z.	ma	biz
n	ن	n	نام (1899, X-3, 6), i.	name	isim
o	و	o	دور (1899, X-16), i.	dor	çevre
	و	o	و (1798, SE-11), ş. z. er.	o	o
p	پ	p	پره (1899, X-12, 22), i.	pey	arka
q	ق	q	قیچ (1899, X-22), s.	qic	küçük
r	ر	r	را (1899, X-2, 6), ae.	ra	-den
s	س	s	سرس (1899, X-8, 25), i.	ser	üst
	ص	s [ş]	صید (1899, X-16), i.	seyd [şeyd]	av
	ش	s [s]	اشتر (1899, X-23), i.	eser [eşer]	iz (nişan)
ş	ش	ş	شش اشمه (1899, X-18), s.	şeşaşme	altı aylık
t	ت	t	تاقل (1899, X-5, 12), zar.	tavil	aniden

	ة	t	بَرَكة (1899, X-28), i.	bereket	bereket
	ط	t [t]	باطِل (1899, X-21), s.	batil [baṭīl]	batıl
u	ـُ	u	دُنْيَا (1899, X-4, 4), i.	dunya	dünya
	ـُ	u [‘u]	عَمَان (1899, X-9) i.	uman [‘uman]	büyük deniz
	وو	u	دُوْشْمَن (1798, SE-9), i.	dujmin	düşman
û	وِ	û	جَاسُوسِيَّة (1899, X-16), i.	casûsî	casusluk
v	ف	v	هَقَالِ (1899, X-5, 16), i.	heval	arkadaş
	و	v	وَر (1798, SE-10), zar.	ver	önce
w	و	w	سَرَوَر (1899, X-9, 17), i. er.	serwer	baş (öncü)
x	خ	x	خَيْر (1899, X-24, 25), i.	xeyr	hayır (iyilik)
	غ	x [ğ]	اَغْفِرُ (1899, X-27)	exfir [eğfir]	affet
y	ى	y	زَى (1899, X-2, 5), e.	zey	gibi
	يِ	y	يُؤْيُؤُ (1899, X-15), zar.	yew yew	birer birer
z	ز	z	زَارِيَا (1899, X-3, 14), i.	zarî	ağlayıp sızlama
	ذ	z [z]	ذُو الْحِجَّةِ (1899, X-18) i.	zu'l-hicce [zu'l- hicce]	arabi ayların on ikincisi
	ظ	z [z]	عَظِيمَة (1899, X-6, 12)	ezîm [‘eẓîm]	büyük
	ض	z [ẓ]	فَضْلَى (1899, X-3), i.	fezle [feẓle]	iyilik

Tablo 3. Herfê Nuşteyê R. G. Lathamî

Herfa Alfabe ya Ewroyine ya Kirmancî (Zazakî)	R. G. Latham	Nimûne	Wendişê Çekuye	Manaya Çekuye bi Tirkî
a	a	adir (1856, La-40), i.	adir	ateş
	ā	āwè (1856, La-40), i.	awi	su
b	b	bra (1856, La-40), i.	bra	erkek kardeş
c	j	zinjê-min (1856, La-40)	zincê min	burnum
ç	tch	tchim (1856, La-40), i.	çim	göz
d	d	dori (1856, La-40)	dori [dari]	ağaç
e	e	ert (1856, La-40), i.	erd	yeryüzü, kara
	a	auro (1856, La-40), zar.	ewro	bugün
ê	è	zinjê-min (1856, La-40)	zinjê min	burnum
	e	pie-min (1856, La-40)	pîê min	babam
f	-			
g	g	ingisht (1856, La-40) i. dş.	îngîşt	parmak
	gh	gherm (1856, La-40)	germ	sıcak
h	h	mahînè (1856, La-40), i.	mahîni	kısırak
i	i	istor (1856, La-40)	istor	at
î	i	pie-min (1856, La-40)	pîê min [pîyê min]	babam
	ee	see (1856, La-40), i.	sî	taş
j	jsh	rojsh (1856, La-40), i. er.	roj	güneş
k	k	kesk (1856, La-40), i.	kesk	yeşil
	kh	khoo (1856, La-40)	ko	dağ
l	l	dildon (1856, La-40)	dildon	diş
m	m	min (1856, La-41), ş.z.	min	ben
n	n	asin (1856, La-40)	asin	demir
o	o	supè (1856, La-40)	sipê o	beyazdır
	oo	khooz (1856, La-40)	xoz	domuz
	ō	rōshè (1856, La-40)	roşi	otur (kal)
p	p	pazi (1856, La-40), i.	pazî	pazî (kol)
q	k	katch (1856, La-40)	qeç	çocuk
r	r	bra (1856, La-40), i.	bra	erkek kardeş
s	s	sém (1856, La-40), i.	sêm	gümüş
ş	sh	shut (1856, La-40), i.	şut	süt
t	t	shut (1856, La-40), i.	şut	süt
u	u	buruê-min (1856, La-40), i.	buruê min	kaşlarım
û	u	gush (1856, La-40)	gûş	kulak
v	v	kivè (1856, La-40), i.	kîvê	geyik (erkek geyik)
w	w	wai-min (1856, La-40)	way min	kız kardeşim
	u	auro (1856, La-40), zar.	ewro	bugün
x	x	tebèxairomè (1856, La-40)	ti bi xeyr omê	hoş geldin
	kh	khooz (1856, La-40)	xoz	domuz
y	i	mai (1856, La-40)	may	anne

z	z	zaraj (1856, La-40), i.	zarac	keklik

Tablo 4. Herfê Nuşteyanê Peter J. A. Lerchî

Herfa Alfabe ya Ewroyine ya Kirmanckî (Zazakî)	P. J. A. Lerch (1857-1858)	Nimûne	Wendişê Çekuye	Manaya Çekuye bi Tirkî
a	a	ma (1857, Lr-2), ş.z.	ma	biz
	ā	akêrd (1857, Lr-51, 53)	akerd	açtı
	á	áqıl (1857, Lr-63), i.	aqıl	akıl
	ā́	ā́şme (1857, Lr-2), i.	aşmi	ay (30 gün)
b	b	bin (1857, Lr-57), i.	bin	alt
c	ḍ	ḍán (1857, Lr-69), i.	can	can
ç	ṭ	ṭarşú (1857, Lr-55), i.	çarşu	çarşı
d	d	Dêw (1857, Lr-50), i.	dêw	dev
	d´	Dau (1857, Lr-50)	dew	köy
e	e	sêre (1857, Lr-3), i.	sere	baş
	é	yalé (1857, Lr-49), i. er.	xele	buğday
	e	feg (1858, Lr-211), i.	feg	ağız
	ē	ēşt (1857, Lr-51)	eşt	attı
	ē	kêkú (1858, Lr-196), i.	kekû	ağabey
	é	lêz (1857, Lr-4), s. zar.	lez	çabuk
	ê	wê (1857, Lr-2)	we	o
	a	sa (1857, Lr-79), i.	se	yüz (yüz sayısı)
ê	e	gâmye (1857, Lr-51), i.	gamyê	bir an
	é	tê (1857, Lr-82)	tê	bura
	ê	bîzyêk (1858, Lr-209), i.	bizyêk	oğlak
	iê	siêr biké (1857, Lr-75)	sêr biki	bak
f	f	zaf (1857, Lr-1)	zaf	çok
g	g	vêlg (1857, Lr-4), i. er.	velg	yapraklar (ağaç yaprakları)
	ġ	enġúr (1858, Lr-193), i.	engur	üzüm
	Γ	Γîzik (1857, Lr-3), i.	gîzik	saç
h	h	hém'a (1857, Lr-64), zar.	hema	ama
	h´	hêş (1858, Lr-194), i.	heş	ay
i	î	áqıl (1857, Lr-63), i.	aqıl	akıl
	e	gólêk (1857, Lr-81), i.	golik	buzağı
	î	kîrye (1858, Lr-197), i.	kirye	pazar günü
	î	şiv (1858, Lr-204), i.	şiv	bağ çubuğu (asma çubuğu)
î	î	hên'i (1857, Lr-57), zar.	henî	artık
	î	penîr (1858, Lr-207), i.	penîr	peynir
	î	sepf (1857, Lr-4), i.	sipî	beyaz

	í	kínga (1858, Lr-197), zar.	kînga	ne zaman
j	ž	tíži (1858, Lr-201), i.	tîjî	güneş ışıǵı
k	k	Keína (1857, Lr-2), i.	keyna	kız evlat
	k̄	ēk'e (1857, Lr-70)	eki	eđer
	q	qjle (1857, Lr-4), i.	kili	alev
l	l	qjle (1857, Lr-4), i.	kili	alev
m	m	hém'a (1857, Lr-64), zar.	hema	ama
n	n	bín (1857, Lr-57), i.	bin	alt
	ń	ńńú (1857, Lr-86)	nînû	gelmiyor/gelme z
	ñ	šán (1857, Lr-4, 77), i.	šan	akşam
o	o	ber xodár (1857, Lr-55)	berxodar	berhudar (mutlu)
	ō	gōlik (1857, Lr-80), i.	golik	buzaǵı
	q̄	dōdū (1858, Lr-202), i.	dodû	hüthüt
	ó	dōe (1857, Lr-202), i.	doe [due]	ayran
	ō	rōšt (1857, Lr-4), s.	rošt	aydınlık
p	p	pī (1858, Lr-208), i.	pî	baba
q	q	áqjl (1857, Lr-63), i.	aqil	akıl
	k	beirakdár (1857, Lr-78), i.	beyraqdar	bayraktar
	k̄	serkalú (1858, Lr-205), i.	serqalu	pipo kapaǵı
r	r	wár (1857, Lr-60, 214), i.	war	aşaǵı
s	s	Sipyerdış (1857, Lr-59), i. er..	sipyerdiş [sipierdiş]	aksakal
ş	š	leš (1858, Lr-207), i.	leş	ceset
	s	wa wén'isi (1857, Lr-84)	wa wenişî	binsinler
t	t	tú'e (1857, Lr-2), ş.z.	tue	sen
u	u	lu (1858, Lr-207), i.	lu	tilki
	ú	lú'e (1857, Lr-83), dş.	lue	tilki
	ú	túyer (1857, Lr-60), i.	tuyer	dut ağacı
	ū	tū (1858, Lr-200), i.	çu	sopa
	ú	taršú (1857, Lr-55), i.	çarşu	çarşı
û	u	du (1857, Lr-4), i.	dû	duman
v	v	záv (1857, Lr-1, 78)	zav	çok
w	w	wár (1857, Lr-60, 214), i.	war	aşaǵı
	u	saul (1858, Lr-204), i.	sewl	ayakkabı
	ú	vaúre (1858, Lr-211), i. dş.	vewri	kar
	ú	yaúna (1857, Lr-49), z.	yewna	bir başkası
x	χ	báχš (1857, Lr-70), i.	bexş	baǵış
	h	hışn (1857, Lr-4)	xışn	büyük
	h̄	beht (1857, Lr-70), i.	bext	baht

	γ	ayá (1857, Lr-56), i.	axa [a ^{ga}]	ağa
y	y	yau (1857, Lr-2), i.	yew	bir
	í	Eíru (1857, Lr-4), zar.	eyrû	bugün
	i	seidewán (1858, Lr-205), i.	seydiwan	avcı
z	z	zaf (1857, Lr-1)	zaf	çok

Tablo 5. Herfê Nuştayê O. Blauyî

Herfa Alfabeya Ewroyine ya Kirmanckî (Zazakî)	O. Blau	Nimûne	Wendişê Çekuye	Manaya Çekuye bi Tirkî
a	a	awrîş (1862, B-627), i.	awrîş	tavşan
	á	árde (1862, B-627)	arde [ardî]	un
	ä	bäü (1862, B-627), i.	bau [bawu]	baba
	â	lâdsch (1862, B-627), i.	laj	oğul
b	b	bîse (1862, B-627), i. dş.	bize	keçi
c	dj	djini (1862, B-627)	cînî	kadın
	dsch	dschenawar (1862, B-627), i.	cenawar	kurt
ç	tsch	tschewress (1862, B-627), i.	çewres	kırk
d	d	des (1862, B-627), i.	des	on
e	e	se (1862, B-627), i.	se	yüz (yüz sayısı)
	é	hingérir (1862, B-627), i.	hingerîr	üzüm
	ě	ssaiě (1862, B-627), i.	saye	elma
ê	é	kémür (1862, B-627), i.	kêmur	taş
f	f	heft (1862, B-627), i.	heft	yedi
g	g	gosch (1862, B-627)	goş	kulak
h	h	hîga (1862, B-627), i.	hîga	tarla
i	í	bîse (1862, B-627), i.	bize	keçi
	i	fîk (1862, B-627), i. er.	fîk	ağız
	e	pîrek (1862, B-627), i. er.	pîrik	büyükbaba
î	i	pîrek (1862, B-627), i. er.	pîrik	büyükbaba
	í	mîe (1862, B-627), i. dş.	mîe [mîye]	koyun
j	-			
k	k	kutschik (1862, B-627), i.	kuçik	köpek
l	l	ladjik (1862, B-627), i.	lacik	oğlan
m	m	muje (1862, B-627), i.	muye	kıl
n	n	nawari (1862, B-627)	nawarî [?]	doksan
o	o	tornun (1862, B-627), i.	torun	torun
	ó	kóli (1862, B-627), i.	kolî	odun
p	p	pîrek (1862, B-627), i. er.	pîrik	büyükbaba
q	-			
r	r	múru (1862, B-627), i.	murû	armut
s	s	ástori	astori	at
	ss	ssolleh (1862, B-627), i.	sole	tuz
ş	sch	gosch (1862, B-627)	goş	kulak
t	t	tidschi (1862, B-627)	tîcî	güneş
u	u	mum (1862, B-627), i.	mum	mum
	ú	múru (1862, B-627), i.	murû	armut
	ü	kémür (1862, B-627), i.	kêmur	taş
û	u	múru (1862, B-627), i.	murû	armut
v	w	wóre (1862, B-627), i. dş.	vore	kar
w	w	woie (1862, B-627), i.	woye	kız
	v	avo [awe] (1862, B-627), i.	awo	su
x	ch	chis (1862, B-627), i.	xîz	domuz
y	j	muje (1862, B-627), i.	muye	kıl

	i	maie (1862, B-627), i.	maye	anne
z	s	serindji (1862, B-627), i.	zerinci	keklik

Tablo 6. Herfê Nuşteyanê A. von Le Coq

Herfa Alfabeya Ewroyine ya Kirmanckî (Zazakî)	A. von Le Coq	Nimûne	Wendişê Çekuye	Manaya Çekuye bi Tirkî
a	a	<i>dawrna</i> (1903, C-II-69), zar.	dewrna	bir daha (yine)
	ā	<i>pārsék</i> (1903, C-II-105), i.	parsek	dilenci
	á	<i>bāšîlá</i> (1903, C-II-110), i.	beşîla	kavun
	â	<i>bât</i> (1903, C-II-67), i.	bal	dikkat
	ã	<i>pãğ</i> (1903, C-II-67), i.	pac	beş
	ä	<i>wä</i> (1903, C-II-67), i.	va	dedi
	ǎ	<i>wǎ</i> (1903, C-II-67), i.	va	dedi
	ȃ	<i>az riğā känd</i> (1903, C-II-78)	ez rica kena	rica ederim
	ǎ	<i>nârdîwâ</i> (1903, C-II-64), i.	nêrdîwa	merdiven
	ä	<i>âqil</i> (1903, C-II-72), i.	aqil [[‘] aqil]	akıllı
	ā	<i>tuām</i> (1903, C-II-64), i.	team [te [‘] am]	yiyecek/yemek
	ä	<i>dāwet</i> (1903, C-II-74), i.	dawet [da [‘] wet]	davet
b	b	<i>bādān</i> (1903, C-II-109), i.	beden	beden
c	ġ	<i>lōğîñā</i> (1903, C-II-64), i.	locine	baca
	g	<i>gāedō bîn</i> (1903, C-II-63)	caêdo bîn [cayêdo bîn]	başka bir yer
ç	č	<i>čārā</i> (1903, C-II-66), i, er.	çare	çare
d	d	<i>daulāt</i> (1903, C-II-63), i.	dewlet	devlet
e	ę	<i>eštōr</i> (1903, C-II-76), i.	estor	at
	é	<i>šésāi</i> (1903, C-II-71), i.	şe sey	altı yüz
	a	<i>hautāi</i> (1903, C-II-70), i.	hewtay	yetmiş
	á	<i>áz</i> (1903, C-II-64)	ez	ben
	ä	<i>bärmä</i> (1903, C-II-72), i.	bermi	ağlama
	ü	<i>wädā</i> (1903, C-II-64)	weda	sakla
	ā	<i>lōğîñā</i> (1903, C-II-64), i.	locine	baca
	a	<i>ārabi</i> (1903, C-II-90), i.	erebî [[‘] erebî]	Arapça
	ä	<i>ārabi</i> (1903, C-II-90), i.	erebî [[‘] erebî]	Arapça
ê	é	<i>ğēb</i> (1903, C-II-64), i.	cēb	cep
	ē	<i>ē min</i> (1903, C-II-64)	ê min	benimki/benim
	e	<i>kōre-zārna</i> (1903, C-II-109), i.	qorê zerna[n]	altın dizisi (kadınların başlarına taktıkları)
	é	<i>šēn</i> (1903, C-II-66), s.	şēn	bayındır
	ü	<i>veräxō ācārñā</i> (1903, C-II-67), er.	verê xo açarna	yöneldiler

	ā	<i>azēnā</i> (1903, C-II-76), e.	ezênê	gibi
	á	<i>vāši</i> (1903, C-II-110), s.	vêšî	fazla
	ã	<i>štã</i> (1903, C-II-63)	şîê [şiyê]	gidiyordu/giderdi
f	f	<i>fâqat</i> (1903, C-II-80), bağ.	feqet	ama
g	g	<i>gaûr</i> (1903, C-II-67), i.	gaur [gawur]	gâvur
h	h	<i>herô</i> (1903, C-II-105), i.	hirç	ayı
	ḥ	<i>ḥakīm</i> (1903, C-II-90), i	hekīm [ḥekīm]	doktor
i	i	<i>giran</i> (1903, C-II-67), s.	giran	ağır
	î	<i>âqil</i> (1903, C-II-72), i.	aqil [‘aqil]	akıllı
	ī	<i>mārdīm</i> (1903, C-II-67), i.	merdim	akraba
	ī	<i>mākō šimī</i> (1903, C-II-92)	ma ko şimi	gideceğiz
	ī	<i>bi gôr</i> (1903, C-II-88)	bi cor	yukarıya
	î	<i>ḥazir</i> (1903, C-II-64), s.	hazir [ḥazir]	hazır
	e	<i>merô</i> (1903, C-II-105), i.	miro	armut
	ę	<i>zālimle-yīnā</i> (1903, C-II-64), i.	zalimlixîne	zalimlik
î	i	<i>vāši</i> (1903, C-II-110), s.	vêšî	fazla
	ī	<i>âširāt</i> (1903, C-II-67), i.	eşîret [‘eşîret]	aşiret
	î	<i>bārmā</i> (1903, C-II-72), i.	bermî	ağlama
j	ž	<i>žau</i> (1903, C-II-65), dş.	jew	bir
k	k	<i>kīšt</i> (1903, C-II-113), i.	kışt	böğür (boş böğür)
l	l	<i>lāl</i> (1903, C-II-113), s.	lal	dilsiz
	l	<i>ādil</i> (1903, C-II-107), i.	adil	ateş
m	m	<i>mākī</i> (1903, C-II-114), s.	makî	dişi
n	n	<i>ning</i> (1903, C-II-67), i.	ning	ayak
	ñ	<i>vāng</i> (1903, C-II-64), s.	veng	boş
	ñ	<i>tīn</i> (1903, C-II-82)	çin	yok
o	o	<i>hafto varīn</i> (1903, C-II-72), zar.	hefto verīn	geçen hafta
	ō	<i>dādō</i> (1903, C-II-67), i.	dedo	amca (hitap hali)
	ō	<i>wapōr</i> (1903, C-II-88), i. dş.	wapor	vapur
	ō	<i>merô</i> (1903, C-II-105), i.	miro	armut
p	p	<i>pūdū</i> (1903, C-II-115), i.	pudū	dişeti
q	q	<i>ḥāqq</i> (1903, C-II-67), i.	haqq	hak
	k	<i>kāle</i> (1903, C-II-67), i.	qale	kale
r	r	<i>rāst</i> (1903, C-II-63), zar.	rast	doğru (gerçek)
s	s	<i>sārd</i> (1903, C-II-74), s.	serd	soğuk
ş	š	<i>šit</i> (1903, C-II-82), i.	şit	süt
t	t	<i>tāl</i> (1903, C-II-113)	tehi	dikenli çalı
	ṭ	<i>fāqat</i> (1903, C-II-80), bağ.	feqet	ama
u	u	<i>kulī</i> (1903, C-II-108), i.	kulî	çekirge
	ú	<i>pūr</i> (1903, C-II-64)	pur	dolu
	ü	<i>pūdū</i> (1903, C-II-115), i.	pudū	dişeti

û	ū	<i>dūmišk</i> (1903, C-II-113), i.	dûmişk	akrep
	ú	<i>basxûn</i> (1903, C-II-60), i.	basxûn	baskın
	u	<i>meru</i> (1903, C-II-88), i.	mirû	armut
	ü	<i>ü</i> (1903, C-II-60), bağ.	û	ve
	ũ	<i>rũ</i> (1903, C-II-80), i.	rû	gün
	ű	<i>rű</i> (1903, C-II-107), i.	rû	yüz
v	v	<i>vindā</i> (1903, C-II-78)	vinde	dur
	w	<i>wā</i> (1903, C-II-67), i.	va	dedi
w	w	<i>wasārī</i> (1903, C-II-86), i.	wasarî	baharın (baharda)
	u	<i>dawrna</i> (1903, C-II-69), zar.	dewrna	bir daha (yine)
	ú	<i>larī</i> (1903, C-II-110), i.	lew	dudak
x	χ	<i>χōz</i> (1903, C-II-94), i.	xoz	domuz
	γ	<i>dōγri</i> (1903, C-II-64), zar.	doxrî [doğri]	doğru (hiçbir yöne sapmadan)
y	y	<i>rāy</i> (1903, C-II-88), i.	ray	yol
	í	<i>neínik</i> (1903, C-II-113), i.	neynik	ayna
	i	<i>nāwāi</i> (1903, C-II-70)	neway	doksan
	ĩ	<i>šésāi</i> (1903, C-II-71), i.	še sey	altı yüz
z	z	<i>zīpūk</i> (1903, C-II-108)	zīpuk	dolu (yağan dolu)

2.2.FERHENGÊ TIRKÎ-KIRMANCKÎ (ZAZAKÎ)

A

abdest: desmaç (1857, Lr-83), i.

desmât

abdest almak: desmaç girewt[iş] (1857, Lr-83), f.

Kız ... abdest aldı. (Keynek ... **desmaç girewt.**) (1857, Lr-83) **Keînek ...**

desmât geraut

abdeste çıkmak: desmaç ker[diş] (1857, Lr-56), f.

Ben ... abdeste çıkayım. (Ez ... **desmaç bikera.**) (1857, Lr-56) **ez ...**

desmât bîkera

acaba: eceb [‘ecêb]⁵¹ (1899, X-5, 12), zar.

عَجَب

acayip: 1.eceb [‘ecêb]⁵² (1899, X-5, 12), s.

عَجَب

2.b. **tuhaf**

acayip karşılamak: eceb mend[iş] [‘ecêb mend(iş)] (1899, X-23), f.

Acayip karşıladılar. (Eceb mendî.) [‘Ecêb mendî.] (1899, X-23)

عَجَب مَندِ

acele: ecela (1903, C-II-90), s.

اَعْجَلَا

Acem: ecemî (1798, SE-9), i.

اَجَمِي

acem [‘ecem] (1903, C-II-72), i.

اَعْجَام

acı (tat): cal (1858, Lr-200), i.

قَال

aciz: aciz [‘aciz]⁵³ (1899, X-20), i.

عَاجِز

acizlik: îcz [‘îcz]⁵⁴ (1899, X-18), i.

اِحْز

aç: vêşan (1903, C-II-66), s.

وَشَان

veyşan (1903, C-II-109), s.

وَيْشَان

⁵¹ Ar. ‘eceb

⁵² Ar. ‘eceb

⁵³ Ar. ‘ecz

⁵⁴ Ar. ‘îcz

32

Xalef Ağa'yı senin [hatırın] için affettim. (Mi Xelef Axa **kerd bexşî** tue.)

(1857, Lr-70)

me Xaléf aya kerd baxşı tûe.

2.efû ke[rdeş] [‘efû ke(rdeş)] (1899, X-14), f.

Beni affet. (Min ‘**efû ke.**) (1899, X-14)

affet: exfir [eğfir]⁵⁸ (1899, X-27)

ağa: axa [ağa] (1857, Lr-56), i.

ağalar: axaler [ağaler] (1857, Lr-62), i.

ağabey: kekû (1858, Lr-196), i.

ağaç: dar (1798, SE-9), i.

darûk [?] (1798, SE-9), i.

dori [dari] (1856, La-40), i.

dari (1857, Lr-4), i.

dare (1899, X-8, 12), i.

ağaç yaprakları: velg (1857, Lr-4), i. er.

ağır: giran (1903, C-II-67), s.

ağız: fek⁵⁹ (1857, Lr-3), i. er.

feg (1858, Lr-211), i. er.

fik (1862, B-627), i. er.

ağlama: bermî (1903, C-II-72), i.

ağlamak: berma[yîş] (1857, Lr-55), f.

Şaban ağladı. (Şaban **berma.**) (1857, Lr-55), er.

Tilki ağladı. (Lue **bermay.**) (1857, Lr-83), dş.

ağlayıp sızlama: zarî⁶⁰ (1899, X-3, 14), i.

ah: ax (1899, X-16), ü.

مِنْ عَفْوِكَ

اغْفِرْ

aya

ayalér

kékú

دار

دارووک

dori

Däre

داره

velg

giran

fék

feg

fik

bärmî

Şabán bermá

lú'e bermái

زاری

اَحْ

⁵⁸ Ar. eġfir

⁵⁹ Ar. fekk (T. çene kemiği)

⁶⁰ F. zarî

ah (1899, X-19), ü.

أه

ah ve keder: **ah** û keser (1899, X-19)

أه في كسر

ahali: ahalî [ehalî] (1903, C-II-67), i.

أهال

akıl: aqıl (1857, Lr-63), i.

أقيل

eql [‘eq]l⁶¹ (1899, X-7, 7), i.

عقل

aklı başına gelmek: aqıl [ameyîş] sere (1857, Lr-86), f.

Bunun aklı başına gelmez. (**Aqıl nînû** eney **sere**.) (1857, Lr-86)

aqıl nînû ên’ei sére

akıllı: 1.aqıl⁶² (1798, SE-9), i.

اقول

2.aqıl [‘aqil] (1903, C-II-72), i.

أقيل

Daha akıllıdır. 3.(**Aqılêr** o.) (1903, C-II-72)

أقيلêr

aqılî⁶³ (1857, Lr-86), s.

أقيلي

akıllı durmak: aqılî vind[etiş] (1857, Lr-86), f.

Akıllı (uslu) dur. (**Aqılî vindi**.) (1857, Lr-86)

أقيلي ويند

akılsız: aqilsız⁶⁴ [‘aqilsız] (1903, C-II-76), s.

أقيلسز

akil: b. akıllı

akis: eks [‘eks]⁶⁵ (1899, X-10), i.

مكس

akmak: ş[îyayîş] (1857, Lr-4), f.

su akıyör: awki ... şuena (1857, Lr-4), dş.

أوكة ... شؤن’ا

akraba: merdim (1903, C-II-67), i.

مردم

akrep: dûmişk (1903, C-II-113), i.

دؤمشك

dûfişk (1903, C-II-113), i.

دؤفيşk

aksakal: sipyerdîş [sipîerdîş] (1857, Lr-59), i. er.

سپيوردیش

⁶¹ Ar. ‘eq]l

⁶² Ar. ‘aqil

⁶³ Ar. ‘aqil + T. lı = aqılî

⁶⁴ Ar. ‘eq]l + T. -sız = aqilsız

⁶⁵ Ar. ‘eks

aksine: bi eksê [bi ‘eksê] (1899, X-10), zar.

akşam: 1.şan (1857, Lr-4, 77), i.

2.evar [êvar] (1858, Lr-193), i.

3.eşîyy [‘eşîyy]⁶⁶ (1899, X-2), i.

alacak: alacag [alacax] (1903, C-II-78), i.

alamet: elem [‘elem]⁶⁷ (1899, X-22, 26), i.

alçak: teres (1857, Lr-54), s.

alem: alem [‘alem]⁶⁸ (1899, X-6), i.

alemler: alemîn [‘alemîn] (1899, X-6), i.

alev: kili (1857, Lr-4), i.

alın: çare (1858, Lr-199), i. er.

Ali'nin [Hazreti Ali'nin] dini konuşması: gul (1798, SE-10), i. گول

Allah onu hayırlar ile kuşatsın: sellellahû [şellellahû]⁶⁹ (1899, X-19)

Allah'a ısmarladık: xatir bi tue (1857, Lr-54)

Allah'a ısmarladık demek: xatir wayşt[iş] (1857, Lr-71), f.

Allah'a ısmarladık dedi: xatir wayşt (1857, Lr-71)

Allah'ın adıyla: bîsmîllahî (1899, X-2)

Allah'tan başka bütün varlıklar: masîwa⁷⁰ (1899, X-2, 7), i.

almak: girewt[iş] (1857, Lr-58), f.

girot[iş] (1903, C-II-64), f.

grot[iş] (1903, C-II-67), f.

al işte: ha (1903, C-II-67), e.

بِئْسَ

şân

evâr

عَشِيَّة

alâğâğ

مَـلَم

terés

أَلَم

أَلَمِينَ

qîle

taré

گول

صَلَّى اللّٰهَ

xatir be tûe

f.

xatir waišt

بِسْمِ اللّٰهِ

مَا سِوَا

hā

⁶⁶ Ar. ‘eşîyye

⁶⁷ Ar. ‘elem

⁶⁸ Ar. ‘alem

⁶⁹ Ar. şellellahû

⁷⁰ Ar. masîwa

al sana: ha to rê (1903, C-II-67), e.	<i>hā tōrē</i>
aldı [nesne eril]: girot (1899, X-11)	گِرَوْتُ
aldı [nesne dişil]: groti [giroti] (1903, C-II-60)	<i>grōtā</i>
Devin küçük kızını aldı. (Keynay dêv ya qici girewti .) (1857, Lr-58)	
Keṯnai dēvya qīđi geraṯte	
İbrahim Paşa ordusunu alıp Mısıra gitti. (Îbrahîm Paşa ordî[y]a xo groti şî bi Misir.) (1903, C-II-60)	<i>îbrahîm pāšā ōrdiaχō grōtā šī bā misir.</i>
[O,] çocuğun ayağını alıp [tutup] dışarıya attı. ([Aye,] bi ningê lacekî girot eş bi teber.) (1903, C-II-64)	<i>bā ningē lājekî girōt āšt bātābār</i>
aldın [nesne eril]: to grot [to girot] (1903, C-II-67)	<i>tō ... grōt</i>
Alman: alman (1903, C-II-72), i.	<i>almān</i>
alt: bin (1857, Lr-57), i.	bin
altında/altta: bin di (1903, C-II-63)	<i>bīnde</i>
alt karın: pîze şenik [pîze(yo) şenik] (1858, Lr-208), i.	pîze şenik
altı: şeş (1857, Lr-2), i.	Şeş
	شَشْ
altı aylık: şeşaşme (1899, X-18), s.	
altı yüz: şe sey (1903, C-II-71), i.	<i>šēsāi</i>
altın: 1.zîr [zêr] (1798, SE-11), i.	زیر
zer (1903, C-II-78), i.	<i>zūr</i>
zern (1903, C-II-67), i.	<i>zārn</i>
2.altun (1858, Lr-192), i.	altún
altın dizisi (kadınların başlarına taktıkları): qorê zerna[n] (1903, C-II-10)	
<i>kōre-zārna</i>	
altından yapılma: altunên (1857, Lr-57), s.	altúnēn
altunîn (1858, Lr-192), s.	altunin
altıncı: şeşin (1858, Lr-204), s.	šeşin
altmış: şeştî (1857, Lr-59), i.	Šēsti
şeyştî (1857, Lr-79), i.	šeíšti
şeşt (1862, B-627), i.	schescht

altmışıncı: şeystîyîn (1858, Lr-204), s.

šeistiýîn

ama: 1.la (1899, X-10, 21), bağ.

لا

labelê (1899, X-2, 3), bağ.

لَا بِلَى

2.belê⁷¹ (1899, X-6, 13), bağ.

بِلَى

3.hema (1899, X-4, 7), bağ.

هَما

hema (1857, Lr-64), zar.

hém'a

emma (1903, C-II-66), bağ.

ámma

4.feçet (1903, C-II-80), bağ.

fáçat

5.lakim (1857, Lr-66), i.

lakím

aman (bağışlama): eman (1857, Lr-66), i.

emán

aman dilemek: eman waşt[iş] (1857, Lr-78), f.

Daqma Bey aman diledi. (Deqma Begî **eman waşt.**) (1857, Lr-78)

Dáqma bēgi emán wašt

amana getirmek: eman ser ard[iş] (1857, Lr-66), f.

Sen ... amana getirdin. (Tu ... **ardî emanî ser.**) (1857, Lr-66) **tu ... árdi emáni ser**

amca: 1.dat (1856, Lr-83), i.

dât

2.ded (1903, C-II-66), i.

dâd

amca (hitap hali): dedo (1903, C-II-67), i.

dâdō

an: 1.gami (1857, Lr-54), i.

ga me

bir an (çok kısa bir süre): gamyê (1857, Lr-51), i.

gámye

2.heli (1857, Lr-77), i.

hále

hel (1857, Lr-51), i.

hêl

bir an (kısa bir süre): helyê (1857, Lr-51), i.

hêlye

أَنخَا

ancak: ancax (1899, X-2, 7), zar.

anında: b. hemen

⁷¹ Sorankî de "belam" (T. fakat)
K. belem (T. ancak)

anırmak: zira[yîş] (1903, C-II-94), f.

Eşek anırdı. (Her **zira.**) (1903, C-II-94)

hār zirā

aniden: 1.tavil (1899, X-5, 12), zar.

تَاقِلْ

tavilê (1899, X-7, 11), zar.

تَاقِلِي

tavilî (1899, X-10), zar.

تَاقِلِي

2.fuceten [fuc'eten]⁷² (1899, X-15), zar.

فُجَاءَ

anlam: mane [?] (1798, SE-11), i.

مانه

mena [me'na]⁷³ (1899, X-8, 29), i.

مَعْنَا

anlamlar: meanî [me'anî]⁷⁴ (1899, X-7)

مَعْنَا

anlamak: anlamîş⁷⁵ kerd[iş] (1903, C-II-69), f.

Anlamadım. (Mi **anlamîş nêkerd.**) (1903, C-II-69)

mā anlamîş nêkêrd

anlaşma: b. sözleşme

anlaşma yapmak: b. sözleşme yapmak

anlaşmak: werê [ameyîş] (1903, C-II-64), f.

Biz üzerine anlaşamıyoruz. (Ma be ser o **werê** nîmin.) (1903, C-II-64)

mā bāsêrō wārē nîmin

anma: b. zikir

-i anmak: b. -i zikretmek

anne: 1.dayk (1856, Lr-83), i.

daik

dayki (1857, Lr-1), i.

Daîke

2.maye (1862, B-627), i.

maie

may (1899, X-19), i.

مای

⁷² Ar. fuc'eten

⁷³ Ar. me'na

⁷⁴ Ar. me'anî

⁷⁵ T. anlamış

3.mar (1903, C-II-88), i.

mār

4.umm⁷⁶ (1899, X-10, 19), i.

اُمُّ

annem: may min (1856, La-40).

mai-min

annen: maya to (1903, C-II-63)

māyatō

Çocuk annesiyle geziyor. (Çocuq di **mar**da xo di gêreno.) (1903, C-II-88)

çogûq dâ mārdaχōdâ gērânō

ansızın: b. aniden

ant: b. yemin

ant içmek: b. yemin etmek

apaçık (belli): eyan (1798, SE-11), s.

اِيَان

eyan [‘eyan]⁷⁷ (1899, X-3), s.

عِيَان

ara: beynate⁷⁸ (1899, X-28), i.

بِيْنَتَه

arada: myan di [mîyan di] (1857, Lr-211), zar.

aralarında/arasında: de mîyan de (1903, C-II-67), zar.

dāmiyāndā

aralarına fark koymak: ferq kerd[iş] beynatey ... (1899, X-27), f.

Arabî kef ile arabî olmayan kefin arasına fark koymuşuz. (Ma **ferq kerdo**

beynatey kafê ‘erebî we xeyrê ‘erebî.) (1899, X-27)

ما فرق کرد و بینتے کا عرب و غیر عرب

araba: erabe [‘erabe] (1903, C-II-76), i.

arabe

arabi ayların on ikincisi: zu'l-hîcce [zu'l-hîcce]⁷⁹ (1899, X-18) i.

ذُو الْحِجَّةِ

arabi ayların sekizincisi: şeban [şe‘ban]⁸⁰ (1899, X-18), i.

شَعْبَانُ

⁷⁶ Ar. umm

⁷⁷ Ar. ‘eyan

⁷⁸ Ar. beyn

⁷⁹ Ar. zu'l-hîcce

⁸⁰ Ar. şe‘ban

رَبِيعُ الْأَوَّلِ

arabi ayların üçüncüsü: rebîulewwel [rebî‘ulewwel]⁸¹ (1899, X-19), i.

رَجَب

arabi ayların yedincisi: receb⁸² (1899, X-17, 18), i.

aralık ayı: aşmê kanûna veryenni [aşmê kanûna veryênî] (1856, Lr-84), i.

Āšme kanuna vaerjenne

aşmê kanûna veryênî (1857, Lr-xv), i.

Āšme kánuna v̄eryén'e

aramak: gêra[yîş] (1857, Lr-87), f.

Tilki gidip aradı. (Lue şî **gêray.**) (1857, Lr-87)

lúe ši geraí

geyra[yîş] (1857, Lr-55), f.

Dev gelip aradı. (Dêw ame **geyra.**) (1857, Lr-55)

ďau amé geíra

ro geyra[yîş] (1903, C-II-92), f.

[Ben] kalemi arıyorum. ([Ez] qelemi **ro geyrena.**) (1903, C-II-92)

qalâmerô geirânâ

Arap: ereb [‘ereb]⁸³ (1903, C-II-67), i.

ărab

Arapça: erebî [‘erebî]⁸⁴ (1899, X-28), i.

عربى

erebî [‘erebî] (1903, C-II-90), i.

ărabî

erebce [‘erebce] (1903, C-II-86), i.

ărabġe

ardına: b. peşine

ardına düşmek: b. peşine düşmek

arı: hengî (1858, Lr-195), i.

héngi

arka: 1. pey (1857, Lr-64), i.

pei

پى

پى

پى

pey (1899, X-12, 22), i.

2. dime (1903, C-II-64), i.

đimă

arka çıkmak: destî ... girewt[iş] (1857, Lr-61), f.

Ali Ağa'ya arka çıkmadı. (**Destî** Alî Axay **nêgirewt.**) (1857, Lr-61)

dêsti Āli ayaí nêgeraút

⁸¹ Ar. rebî‘ulewwel

⁸² Ar. receb

⁸³ Ar. ‘ereb

⁸⁴ Ar. ‘erebî

arkadaş: heval (1899, X-5, 16), i.

armut: miroe [mirû] (1858, Lr-211), i.

murû (1862, B-627), i.

miro (1903, C-II-105), i.

mirû (1903, C-II-88), i.

arpa: cio [co] (1862, B-627), i.

arş-I: erş [‘erş]⁸⁵ (1899, X-10, 13), i.

arş-II (“yürü” komutu): erş (1857, Lr-75), ü.

arş emri vermek: erş kerd[iş] (1857, Lr-68), f.

arş emrini verdi: erş kerd (1857, Lr-68)

artı: b. ziyade

artık: henî (1857, Lr-57), zar.

hendî (1899, X-3, 3), zar.

asıl: esl [eşl]⁸⁶ (1899, X-7), s.

asi: asî [‘aşî]⁸⁷ (1899, X-27), s.

asker: askar [eskar] (1798, SE-9), i.

esker (1857, Lr-63), i.

esker [‘esker]⁸⁸ (1899, X-16), i.

asla (hiçbir zaman): 1.esla [eşla]⁸⁹ (1899, X-21, 22), zar.

2.ebed⁹⁰ (1899, X-7, 16), zar.

aşağı: war (1857, Lr-60, 214), i.

aşçı: aştçî (1903, C-II-78), i.

هَــفَـاـلِ

merôe

mûru

merô

meru

dschio

عَـرْـشِ

erş

erş kerd

hén'i

هَـنـدِی

أَـصـل

عَـاـصِی

اَسْكَار

eskér

عَـسْـكَـر

أَـصْـلَا

أَـبْـدَ

wār

aştçî

⁸⁵ Ar. ‘erş

⁸⁶ Ar. eşl

⁸⁷ Ar. ‘aşî

⁸⁸ Ar. ‘esker

⁸⁹ Ar. eşla

⁹⁰ Ar. ebed

âşik: aşiq [‘aşiq]⁹¹ (1899, X-4, 7), i.

âşik olmak: zerîya xo kewt[iş] (1903, C-II-66), f.

âşik oldu: zerîya xo kewte (1903, C-II-66)

aşık kemiği: gozeke (1858, Lr-198), i.

aşikâr: eyan [‘eyan]⁹² (1899, X-3), s.

aşiret: eşîret⁹³ (1857, Lr-49, 67), i.

eşîret [‘eşîret] (1903, C-II-67), i.

eşîr⁹⁴ (1857, Lr-78), i.

at: stor (1798, SE-9), i.

stor (1903, C-II-94), i.

istor (1856, La-40)

estuer (1857, Lr-84), i.

astori (1862, B-627), i.

estor (1903, C-II-76), i.

ustor (1903, C-II-111), i.

[ata] binmek: espar bî[yayîş] (1857, Lr-76), f.

spar bî[yayîş] (1903, C-II-67), f.

[ata] bindi: bi espar (1857, Lr-76)

bi espar (1857, Lr-62)

[ata] bindiler: espar bî (1903, C-II-67)

spar bî (1903, C-II-67)

[ata] bindirmek: espar kerd[iş] (1899, X-23), f.

[ata] bindirdi: kerd espar (1899, X-23)

[kendi] atı: storê xo (1903, C-II-67), i.

attan: ustori ra (1903, C-II-84), i.

ata: kalik (1899, X-14), i.

عَاشِقَا

zeria^{χō} kawte

gözêke

عَيَانْ

aşirét

âšîrât

aşîr

ستر/ستور

stôr

istor

ez túer

ástori

estôr

üstôr

be espâr

be aspâr

espâr bî

spâr bî

گرد آستیار

stôrê^{χō}

ustôrêrâ

کَالِکَا

⁹¹ Ar. ‘aşiq

⁹² Ar. ‘eyan

⁹³ Ar. ‘eşîre

⁹⁴ Ar. ‘eşîre

atlamak: pera[yîş] (1857, Lr-2), f.

atlar: perenû (1857, Lr-2)

atlı: espar (1857, Lr-67), s.

espar (1899, X-23), s.

aspar (1857, Lr-62), s.

spar (1903, C-II-67), s.

ateş: 1. adir (1856, La-40), i.

adir (1857, Lr-4), i.

adil (1903, C-II-107), i.

2. agir (1899, X-10), i.

3. nar⁹⁵ (1899, X-4), i.

ateşlenmek (hasta için): tew g[irewtiş] (1903, C-II-82), f.

ateşleniyor (hasta için): tew gêno (1903, C-II-82)

ateşli hastalık: tew (1903, C-II-82), i.

atılmak: erzîa[yîş] [erzîyayîş] (1857, Lr-83), f.

atıldı: erzîa [erzîya] (1857, Lr-83)

atmak: 1. eştiş (1899, X-14), f.

2. vist[iş] (1899, X-22)

attı: 1. eşt (1857, Lr-51)

eîşte [eyşte] (1857, Lr-58)

2. vist (1899, X-22)

atmıştı: eştbi (1903, C-II-66)

Sen beni attın. (To ez eştam.) (1903, C-II-67)

av: seyd [şeyd]⁹⁶ (1899, X-16), i.

avcı: seydiwan (1858, Lr-205), i.

perén'u

espár

اَسْپَار

aspár

spār

adir

Adır

ādīl

اِغِرْ

نَار

taú gēnū

taú

erzia

اَرْزِیَا

ēšt

eîšte

اِیْشْت

āšt bī

tō az āštam

سَیْد

seidewán

⁹⁵ Ar. nar

⁹⁶ Ar. seyd

avlama: şîkar⁹⁷ (1899, X-16), i.

avuç: mişt (1903, C-II-67), i.

ay-I (30 gün): aşmi (1856, Lr-84), i.

aşme (1856, Lr-84), i.

aşmi (1857, Lr-2)

aşme (1899, X-17, 18), dş.

bir ay: aşmî (1857, Lr-73)

zîe aşmî [zu aşmî] (1862, B-627), i.

aşmi (1903, C-II-111), i.

altı ay (yarım yıl): şeş aşmî (1862, B-627), i.

ay-II (gökteki ay): aşmi (1856, Lr-84), i.

aşme (1856, Lr-84), i.

haşmê (1856, La-40)

aşmî (1862, B-627), i.

aşme (1899, X-17), dş.

aya: mist[i] (1903, C-II-66), i. dş.

ayak: 1.pay (1857, Lr-2), i.

2.hing⁹⁸ [ling] (1856, La-40)

lingi (1857, Lr-79), i.

ling (1858, Lr-207), i.

linge (1899, X-2, 25), i.

ning (1903, C-II-67), i.

ayaklarım: hingê⁹⁹ [lingê] min (1856, La-40)

ayakkabı: sewl (1858, Lr-204), i.

aydınlanmak: roşt bî[yayîş] (1857, Lr-74), f.

شکار

mişt

dîme

dîma

âşme

اشمه

āşmi

sieh aschmi

āšmā

schischacshmi

dîme

dîma

hashmê

aschmi

اشمه

mîst

pai

híng

língē

lîng

لینگ

nîng

híngè-min

saul

⁹⁷ F. şêkar

⁹⁸ Winî fehm beno ke lîsteya R. G. Lathamî de, herinda çekuya "ling" de bi xeletî "hing" nusîyayo.

⁹⁹ Winî fehm beno ke lîsteya R. G. Lathamî de, herinda çekuya "lingê" de bi xeletî "hingê" nusîyayo.

aydınlandı: bi rošt (1857, Lr-74)	bīrōšt
aydınlık: roçîn [roşin?] (1798, SE-10), i.	روچین
rošt (1857, Lr-4), s.	rōšt
Gece karanlıktır, gündüz aydınlıktır. (Şew tarî û, roc rošt û.)	
Şau tarîu, rōd rōštu.	
ayr: heş (1858, Lr-194), i.	hēš
hirç (1903, C-II-105), i.	herç
ayıp: eyb [‘eyb] (1903, C-II-67), i.	âib
aykırı: xîlaf ¹⁰⁰ (1899, X-15), s.	خِلَاف
aylık (30 günlük): aşme (1899, X-19), s.	أَشْمَه
altı aylık: şeşaşme (1899, X-19), s.	شَشْ أَشْمَه
ayna: 1.eyne (1858, Lr-191), i.	ainé
eyne [‘eyne] (1899, X-8), i.	رَوِي
2.neynik (1903, C-II-113), i.	neînik
ayran: doe [due] (1857, Lr-202), i.	dóe
ayrılmak (birbirinden ayrılmak): 1.cê ra bî[yayîş] (1899, X-11), f.	
2.fer bî[yayîş] ¹⁰¹ (1899, X-26), f.	
ayrıldı: 1.cê ra bî (1899, X-11)	جیرا بے
2.fer bî (1899, X-26)	فر بے
ayrıntılarıyla anlatma: tefsîl [tefşîl] ¹⁰² (1899, X-17), i.	
ayrıntılarıyla anlatmak: tefsîl ker[diş] [tefşîl ker(diş)] (1899, X-17), f.	
ayrıntılarıyla anlatalım: ma biker tefsîl [ma biker tefşîl] (1899, X-17)	
مَا بَكِر تَفْصِيلُ	

¹⁰⁰ Ar. xîlaf

¹⁰¹ Ar. fer‘

¹⁰² Ar. tefsîl

ayrıntılı düşünme: teemmul [te'emmul]¹⁰³ (1899, X-7), i. تَأْمُلُ

ayrıntılı düşünmek: teemmul ke[rdeş] [te'emmul ke(rdeş)] (1899, X-7), f.

ayrıntılı düşünme: teemmul ... meke [te'emmul meke] (1899, X-7)

تَأْمُلُ ... مَكَّة

az: 1.tanî (1857, Lr-68), s.

tāni

2.kem (1899, X-4), s.

كَمْ

kemî (1899, X-4, 11), s.

كَمِي

azab: ezab (1903, C-II-67), i.

azāb

azalmak: kemî bî[yayîş] (1899, X-16), f.

azalması: nêbî kemî (1899, X-16)

بِي كَمِي

azgın: b. kuduruk

azıcık: 1.tanekî (1857, Lr-3), s.

Tāneki

Azıcık yiyor. (Tanekî wenû.) (1857, Lr-3)

Tāneki wén'u.

2.cuzî [cuz'î]¹⁰⁴ (1899, X-7), i.

جُزْئِي

aziz: ezîz ['ezîz]¹⁰⁵ (1899, X-9), s.

عَزِيزٌ

azizlik: îzz ['îzz]¹⁰⁶ (1899, X-17), s.

عِزٌّ

azmak: azmîş¹⁰⁷ bî[yayîş] (1903, C-II-63), f.

azdı: azmîş bî (1903, C-II-63)

āzmîş bî

B

baba: 1.pî (1798, SE-10), i.

بِي

pî (1858, Lr-208), i.

pî

pîy (1798, SE-10), i.

بِي

¹⁰³ Ar. te'emmul

¹⁰⁴ Ar. cuz'î

¹⁰⁵ Ar. 'ezîz

¹⁰⁶ Ar. 'îzz

¹⁰⁷ T. azmîş

2.pêr (1858, Lr-208), i.	per
3.bawk (1856, Lr-83), i.	bauk
4.bau [bawu] (1862, B-627), i.	bäu
baba (hitap hali): baw (1857, Lr-80), i.	bau
5.eb ¹⁰⁸ (1899, X-9, 13), i.	اِبْ
babam : pîê min [pîyê min] (1856, La-40)	pie-min
babasız : b. yetim	
 Baca : locine (1903, C-II-64), i.	lōğînā
badem : çaqlê ¹⁰⁹ (1903, C-II-110), i.	çaklâ
bağ (üzüm bağı): rez (1857, Lr-60), i.	rez
rez (1857, Lr-74), i.	rēz
bağ çubuğu (asma çubuğu): şiv ¹¹⁰ (1858, Lr-204), i.	şiv
bağış : bexş (1857, Lr-70), i.	bāxš
bağışlama : b. aman	
bağışlamak : 1.bexş kerd[iş] (1857, Lr-70), f.	
2.efû ke[rdeş] [‘efû kerd(iş)] (1899, X-14), f.	
3.azad ke[rdeş] (1858, Lr-192), f.	
bağışla : exfir ¹¹¹ [eğfir] (1899, X-27)	اغْفِرْ
bağışlarım : [ez] azad kena (1858, Lr-192)	azād kēn’a
Beni bağışla . (Min ‘ efû ke ’.) (1899, X-14)	مِنْ عَفْوِكَ
birinin ricası üzerine bağışlamak : da[yîş] rîcay ..., (1857, Lr-70), f.	
Benim ricam için bağışla . (Bidi ricay mi.) (1857, Lr-70)	bîdî rîdā me

¹⁰⁸ Ar. eb

¹⁰⁹ Kirmanckî de, manaya “badem” a tirkî de “vame” vajîyena la tayê mintiqayanê Çêrmûge de “çaqlê” zî vajîyeno.

¹¹⁰ Kitabê Albert von Le Coqî de almankîya na çekuye sey “Weinmoost”î (T. üzüm şırası) nusîyaya la wina fehm beno ke ey “şiv” (T. bağ çubuğu) û “şîre” (T. şıra) tēmîyan kerdî. Çünke kirmanckî de “şiv” manaya “şîreyê engure” nêdana

¹¹¹ Ar. eğfir

Xalef Ağa'yı senin [hatırın] için bağışladım. (Mi Xelef Axa **kerd bexşî** tue.) (1857, Lr-70)

me Xaléf aya kerd baxşı tûe.

bağışlanmak istemek: b. aman dilemek

bağlamak: bist[iş] [best(iş)] (1858, Lr-209), f.

Kim seni bağladı? (Kamî ti **bistî** [bestî]?) (1858, Lr-209) **qâmi te bîsti.**

baharın (baharda): wasarî (1903, C-II-86), i.

wasârî

vazarî [wasarî] (1903, C-II-107), i.

vazârî

bahçe: beqî (1798, SE-9), i.

بقى

beqîçe [bexîçe] (1798, SE-9), i.

بقيچه

baxçe [bexçi] (1857, Lr-59), i.

Bâçte

bahçede: di bexçe di (1903, C-II-80), i.

dâ bayçädâ

bahçeci: bexçeçî (1903, C-II-78), i.

bayçâçî

bahsetmek: behs kerd[iş] (1903, C-II-74), f.

Siz neden bahsediyorsunuz? (Şima çiçi ra **behs kenê**?) (1903, C-II-74)

şimâ çiçirâ baḥs kenê?

baht: bext (1857, Lr-70), i.

beḥt

bahtına sığınmak: bextî ... kewt[iş] (1857, Lr-70), f.

Ben bahtına sığındım. (Ez **kewta bextî** tue.) (1857, Lr-70) **ez kaúta beḥti tûe**

bakire (namuslu kadın): betûl (1899, X-16), s.

بَتُول

bakma: nezer [nezer]¹¹² (1899, X-9), i.

نَظَر

bakmak-I: 1.ewna[yîş] (1857, Lr-51), f.

ewnî[yayîş] (1903, C-II-92)

2.anya[yîş] (1899, X-8, 9), f.

3.nezer da[yîş] [nezer da(yîş)]¹¹³ (1899, X-14, 14), f.

bak: 1.b'ewnî (1857, Lr-51)

baúni

b'ewnî (1903, C-II-92)

baúni

¹¹² Ar. nezer

¹¹³ Ar. nezer

2.unzur¹¹⁴ (1899, X-26)
baktı: 1.ewna (1857, Lr-51)
 2.anya (1899, X-8, 9)
 3.nezer da [nezer da] (1899, X-14, 14)
baktım: ez ewnaya (1857, Lr-84)
bakmak-II (beslemek): wey kerd[iş] (1899, X-23), f.

baktı (besledi): kerd wey (1899, X-23)

bakmak-III (seyretmek): 1.sêr kerd[iş] (1857, Lr-75) , f.

2.temaşe kerd[iş] 1903, C-II-64), f.

bak: sêr biki (1857, Lr-75)

baktı: temaşe kerdî (1903, C-II-64)

bal: engimye (1858, Lr-192), i.

engemîn (1899, X-20), i.

ingemîn (1903, C-II-109), i.

hingemîn (1903, C-II-105), i.

bal arısı: hengî (1858, Lr-195), i.

mêşa hingemînî (1903, C-II-105), i.

baldır: 1.çaqe (1858, Lr-199), i.

2.çîp (1903, C-II-114), i.

balık: masîk (1798, SE-10), i.

masî (1858, Lr-210), i.

mase (1903, C-II-107), i.

ban otu [?]: vaşî beng (1858, Lr-212), i.

barışmak: pîya weş bî[yayîş] (1857, Lr-71), f.

barıştılar: pya bî weşî (1857, Lr-71)

انظر

auñá

انبا

نظر دا

ez auñáya

کردوی

siêr biké

tamâşa kârdî

engimyé

انگیمین

engämîn

hengämîn

héngi

mâşâ hengämînî

take

çip

ماسیک

mâsî

mâsâ

vâşî beng

pya be wêşî

¹¹⁴ Ar. unzur

barıştırmak: pya [pîya] weşî k[erdiş] (1857, Lr-70, 79), f.

barıştır: pya [pîya] weşî ki (1857, Lr-70, 79)

Bizi barıştırmaz. (Ma pya weşî kî.) (1857, Lr-79)

pya wêşî ke

mā pya wêşî ki.

بارى

Bari (Tanrı): Barî¹¹⁵ (1899, X-3), i.

bârut

barut: barut (1857, Lr-73, 74), i.

basxûn باسخون

baskın: basxûn (1903, C-II-60 L.h. /C-I-72 A.h.), i.

baskın yapmak: basxûn da[yîş] (1903, C-II-60 L.h. /C-I-72 A.h.), f.

baskın yaptı: basxûn da (1903, C-II-60 L.h. /C-I-72 A.h.)

basxûn dā باسخون دا

basmak: pay n[ayîş] (1903, C-II-64), f.

Bu sofraya bas. (Pay ne o na sufra.) (1903, C-II-64)

pānā ōnā süfrā

baş-I: sere (1857, Lr-3), i.

sére

sere (1903, C-II-63), i.

serâ

baş kesmek: sere cik[erdiş] (1903, C-II-63), f.

başım: serê min (1856, La-40)

sèrè-min

[kendî] **başına takmak:** o [a] xo sere na[yîş] (1903, C-II-64), f.

O, külahı başına taktı. (Ey kuluk na o xo sere.) (1903, C-II-64)

âi kulûk nā ōxō seré

Başına takan (kim ki başına taktı). (Kamî na o xo ser a.) (1903, C-II-64) *kaminā*

ōxō serâ

[kendî] **başını kaldırmak:** serê xo wedar[diş] (1903, C-II-64), f.

Başımı kaldıracağım. (Ezo serê xo wedarî.) (1903, C-II-64)

ázō sére xō wādārî

başını kes: sere ciki (1903, C-II-63)

serégîke

baş-II: 1.serwer (1899, X-9, 17), i. er.

سَرَوَر

serwere (1899, X-23), i. dş.

سَرَوَرَه

2.reîs¹¹⁶ (1899, X-18), i.

رَئِيس

¹¹⁵ Ar. barî (T. iyi, iyiliğin kaynağı)

¹¹⁶ Ar. reîs

3.seyyîd¹¹⁷ (1899, X-20, 22), i.

سید

başka: 1.xeyr [ğeyr]¹¹⁸ (1899, X-10, 17), i.

غیر

2.bîn (1903, C-II-63), i.

bîn

başka bir yer: caêdo bîn [cayêdo bîn] (1903, C-II-63)

gâedō bîn

başka biri: jewda bîni (1903, C-II-65), dş.

žari-dā bîne

başlama: îbtîda¹¹⁹ (1899, X-2), i.

ابتدا

başlamak: 1.dest pêkerd[iş] (1899, X-11), f.

دست پے کړو

başladı: dest pêkerd (1899, X-11)

2.başlamîş¹²⁰ kerd[iş] (1903, C-II-74), f.

Bunu gördü gülmeye başladı. ([Ey] no dî **başlamîş**ê huwatîşê **kerd**.)

(1903, C-II-74) *nō dî başlamîşe huwatîşe kârd*

3.îbtîda ke[rdeş] (1899, X-2), f.

آزې ... ابتدا کړ

... ile başlarım: ez bi ... îbtîda kena (1899, X-2)

başlangıç: b. başlama

batıl: batıl [baṭil]¹²¹ (1899, X-21), s.

باطل

batıl kılmak: batıl k[erdeş] [baṭil k(erdeş)]¹²² (1899, X-21), f.

batıl kılacak: go biko batıl [go biko baṭil]¹²³ (1899, X-21)

گو بکو باطل

batırmak: batırmîş¹²⁴ kerd[iş] (1903, C-II-60), f.

Sen orduyu batırdın. (To ordî[y]ê **batırmîş kerd**.) (1903, C-II-60)

tō ōrdiâ bātirmiş kârd

¹¹⁷ Ar. seyyîd

¹¹⁸ Ar. ğeyr

¹¹⁹ Ar. îbtida'

¹²⁰ T. başlamış

¹²¹ Ar. baṭil

¹²² Ar. baṭil

¹²³ Ar. baṭil

¹²⁴ T. batırmış

byan: hurmete [ħurmete]¹²⁵ (1899, X-22), i.

حرمة

bayındır: şên (1903, C-II-66), s.

şên

bayındır olmak: şên b[îyayîş] (1903, C-II-66), f.

baykuş: kund (1858, Lr-196), i.

qund

bayrak: elem [‘elem]¹²⁶ (1899, X-22, 26), i.

علم

bayraktar: beyraqdar (1857, Lr-78), i.

beirakdâr

bazı: henî (1899, X-20, 26), s.

هنے
ا

bazıları: tayne [tayne] (1899, X-21), s.

طائنه

becerikli (açıkgöz): işguzar (1903, C-II-72), s.

işguzâr

bedel: bedel¹²⁷ (1899, X-5), i.

بدل

beden: beden (1903, C-II-109), i.

bādân

behey: hey (1857, Lr-54), ü.

hei

beklemek: pawin- (1798, SE-10), f.

پاون

pawut[iş] (1899, X-15), f.

paut[iş] [pawut(iş)] (1857, Lr-87), f.

paw[itiş] (1903, C-II-86), f.

Biz dostumuzu bekliyoruz. (Ma dostê xo **pawenîm.)** (1903, C-II-86)

mā dōsteχō pāwānîm

bekledi [nesne dişil]: pauti [pawuti] (1857, Lr-83)

pa'ûte

bekledi [nesne eril]: paut [pawut] (1857, Lr-87)

pa'ût

O kafirler bekliyorlardı. (Pawutê** yê kafıran.)** (1899, X-15)

پاوت یے کافران

bel kemiği: hestîê paş [hestîyê paş] (1903, C-II-112), i.

hâstîe pās

belirme: b. görünme

¹²⁵ Ar. ħurmete

¹²⁶ Ar. ‘elem

¹²⁷ Ar. bedel

belki: belkî¹²⁸ (1899, X-5, 6), zar

بَلَكِي

belli: eyan [‘eyan]¹²⁹ (1899, X-3), s.

عَيَان

belli olmak: b. görünmek

ben: 1.ez (1857, Lr-50), ş.z.

ez

‘Z (1899, X-10), ş.z.

ز

es [ez] (1903, C-II-69), ş.z.

äs

eğer ben (ben eğer): es ki [ez ki] (1903, C-II-69)

äške

2.mi (1857, Lr-2, 4), ş.z.

me

min (1856, La-41), ş.z.

min

mu (1903, C-II-76), ş.z.

mû

bana: 1.mi rê (1903, C-II-66)

mîrē

2.limin (1899, X-19)

لِمِنْ

bana göster: bi mi mojine (1903, C-II-64)

bā mā mōženā

Bana helal et. (Bi mi ro helal [helal] ke.) (1903, C-II-66)

bā mārō ḥalālke

benden: minnî¹³⁰ (1899, X-6, 26)

مِنِّي

Sen benden alemler için bir rahmetsin. (Ente **minnî** rehmetun lî'l-

'alemîn.) (1899, X-6)

أَنْتَ مِنِّْي رَحْمَةٌ لِلْعَالَمِينَ

benimki/benim: ê min (1903, C-II-64)

ē min

benzemek: m[endiş] (1858, Lr-210), f.

benziyor: manenû (1858, Lr-210)

manén'u

beraber: pya (1857, Lr-79), zar.

pyā

pîya (1899, X-2, 16), zar.

پَا

pîa [pîya] (1903, C-II-94), zar.

piā

¹²⁸ Ar. bel + F. kê

¹²⁹ Ar. ‘eyan

¹³⁰ Ar. minnî

bereket: bereket¹³¹ (1899, X-28), i.

بركة

beri (kurtulmuş): berî¹³² (1899, X-9)

بری

beri olmak (kurtulmak): berî bî[yayîş] (1899, X-9), f.

beri oldu (kurtuldu): bî berî (1899, X-9)

بی بری

berhudar (mutlu): berxodar (1857, Lr-55)

ber xodâr

berhudar olasin: berxodar bî (1857, Lr-55)

ber xodâr bi

beslemek: wey kerd[iş] (1899, X-23), f.

besledi: kerd wey (1899, X-23)

کردوی

beş: panc (1857, Lr-3), i.

pañđ

pañç (1903, C-I-72 A.h.), i.

پانچ

benş [?] (1862, B-627), i.

bensch

beş yüz: panc sey (1857, Lr-84), i.

pañđ sei

pan sey (1899, X-19), i.

پانس

pac say (1903, C-II-63), i.

pāġ sāi

pac sey (1903, C-II-63), i.

pāġsāi

pa sey (1903, C-II-71), i.

pāsāi

beşinci: pancini (1857, Lr-73), s.

pañđîne

pancine (1899, X-18), s.

پانچنه

bey: 1.mîre (1857, Lr-61), i.

mîre

mîre (1858, Lr-211), i.

mîre

2.beg (1857, Lr-59), i.

Beg

beg (1903, C-II-67), i.

bäg

¹³¹ Ar. bereket

¹³² Ar. berî

beyan: beyan¹³³ (1899, X-14), i.

بَيَانٌ

beyan edilmek: beyan bî[yayîş] (1899, X-14), f.

بِ بَيَانٍ

beyan edildi: bî beyan (1899, X-14)

beyaz: supê (1856, La-40)

supê

sipî (1857, Lr-4), i.

sepi

sipê (1903, C-II-114), i.

sipê

Beyazdır. (Supê O.) (1856, La-40)

supêo

beygir: bergîr (1903, C-II-86), i.

bârgîr

beyin: meju (1903, C-II-107), i.

mâzû

bezirgân: bazirgan (1903, C-II-67), i.

bazirgân

bıçak: kardî (1858, Lr-196), i.

kârdi

bırakmak: 1.verada[yîş] (1903, C-II-64), f.

[onları] bıraktı: veraday (1857, Lr-84)

verâ dai

[onu] bıraktılar: verada (1903, C-II-64)

verâdâ

2.verda[yîş] (1857, Lr-56), f.

bıraktı: verda (1857, Lr-56)

ver da

verda (1899, X-19)

فَرَدَا

onları bırakma [onlara veda etme]: la tuweddîhum [la tuweddî‘hum]¹³⁴

لَا تُوَدِّعُهُمْ

(1899, X-27)

zimêli

bıyık: zimêlî (1858, Lr-206), i.

bıyığım: similê min (1856, La-40)

simile-min

simêl [simêl] (1903, C-II-112), i.

semêl

biçim: şekl¹³⁵ (1899, X-8, 11), i.

شَكْلٌ

¹³³ Ar. beyan

¹³⁴ Ar. tuweddî‘hum

¹³⁵ Ar. şekl

şıkl¹³⁶ (1899, X-22), i.

biçmek: çîna[yîş] (1857, Lr-50), f.

biçtik: ma ... çîna (1857, Lr-50)

bileğitaşı: hesan (1899, X-2), i.

bilezik: bazin (1858, Lr-209), i.

bazin (1903, C-II-105), i.

bilge: hekîm [hekîm] (1798, SE-10), s.

bilgi: 1.xebir [? xeber] (1798, SE-11), i

xabir [? xaber] (1798, SE-11), i

2.nasîn [?] (1798, SE-10), i.

bilinç: heş (1899, X-10) i.

bilincini yitirmek (kendini kaybetmek): bêheş bî[yayîş] (1899, X-10), f.

Bilincini yitirdi. (Bêheş bî.) (1899, X-10)

bilinçsiz (bilincini yitirmiş olan): bêheş (1899, X-10), s.

bilinir kılmak: eyan ke[rdiş] (1798, SE-11), f

bilinir kılıyor/bilinir kılar: keno eyan (1798, SE-11), er.

bilmek: zan[ayîş] (1798, SE-11), f.

zana[yîş] (1899, X-17), f.

bildim: min zana (1899, X-17)

bilesiniz: şima bizanê (1798, SE-11), ç.

biliniz: bizanin (1899, X-5)

bizanîn (1899, X-28)

شیکل

ma ... tîna

هسان

bazîn

bâzîn

حکیم

خبر

خابر

ناسین

هش

بے هیش بے

بے هیش

کنوایان

مین زانا

شما بزان

بزانین

بزانین

¹³⁶ Ar. şekl

bilirsek: ger ma bizanın (1899, X-6)

o bilir: ya zana (1857, Lr-51, 205)

bin: henzar (1857, Lr-77), i.

henzar (1899, X-21, 28), i.

hezar (1899, X-5), i.

hezar [heẕar] (1899, X-9), i.

binbaşı: bînbaşı (1903, C-I-72 A.h.), i.

bîmbaşı (1903, C-II-60 L.h.), i

bindirmek: espar kerd[iş] (1899, X-23), f.

bindirdi: kerd espar (1899, X-23)

binmek: 1.wenîşt[iş] (1857, Lr-84), f.

2.nişt[iş] (1903, C-II-64), f.

binsinler: wa wenîşî (1857, Lr-84)

Bana binmiş. (**Ništo** min.) (1899, X-22)

Ona bindi. [**Nişt** o (a) cî].) (1903, C-II-64)

-e binmek: ... ro nişt[iş] (1903, C-II-64), f.

-e bindi: ... ro nişt (1903, C-II-64)

bir: 1.jew (1798, SE-3), i.

jew (1903, C-II-63), i.

2.yew (1857, Lr-2), i.

yew (1903, C-II-66), i.

3.zî [?] (1862, B-627), i.

zîye [?] (1862, B-627), i.

bir an (kısa bir süre): helyê (1857, Lr-51), i.

bir araya gelmek: b. toplanmak

bir aşiret adı: zirikî (1857, Lr-79), i.

bir başkası: yewna (1857, Lr-49), z.

گەر ما بیزان

ya zána

henzár

هزار

هزار

هزار

بی‌کباشی

bimbāši

گەرد اسپار

wa wén'isi

نیشته

ništ ôge

rō nîšt

jew

žau

yau

yau

si

sieh

hēlye

Zîrîki

yaúna

bir daha (yine): 1.hewna (1857, Lr-53), zar.	ħaúña
2.dewrna (1903, C-II-63), zar.	daúrnā
dewrna (1903, C-II-69), zar.	daurna
dewrêna (1903, C-II-63), zar.	daúr nā
bir dahaki sefer: hewna (1857, Lr-53), zar.	ħaúña
bir kere: b. bir kez	
bir kez: rayke (1899, X-16, 23), zar.	رَايَكْ
bir kişi: yew (1899, X-3)	يُو
bir önedat: 1.by (1857, Lr-73), öe.	bye
2.fî ¹³⁷ (1899, X-20, 26)	فِي
bira: awka cêwî (1858, Lr-191), i.	aúka dēvi
biraz: 1.henkî (1899, X-4, 8), s.	هَنْكِي
hengî (1899, X-29), s.	هَنْكِي
hînkî (1899, X-6), s.	هَنْكِي
2.tay (1903, C-II-78), s.	tāi
birazcık: tanekî (1857, Lr-3), s.	Tāneki
birbiri: 1.cê (1857, Lr-50), z.	die
2.pê (1899, X-11), z.	
3.yobînan (1899, X-12), z.	يُوبِنَانْ
birbiri gibi: zey pê (1899, X-11)	زَهْ پِي
birbiri üzerine: pyeser (1857, Lr-62)	pyesér

¹³⁷ Ar. fî

pêser (1899, X-6)	پِسَر
birbirinden: cê ra (1899, X-11)	جِیرَا
birbirine: 1. pyera (1857, Lr-71)	پِیَرا
pêra (1899, X-11)	پِیَرا
pêrê (1903, C-II-60 L.h. /C-I-72 A.h.)	پِیَرِی [?]
2.têra (1903, C-II-65)	têrā
3.yobînan (1899, X-12)	
birbirine sarılmak: têra pêşyay[îş] (1903, C-II-65), f.	
birbirine yapışmak: 1.pêra dusa[yîş] (1899, X-11), f.	
2.yobînan girot[îş] (1899, X-12), f.	
birbirine yapışmadı: nêdusa pêra (1899, X-11)	نِیَ دُوسا پِیَرا
birbirini: yobînan (1899, X-12)	یُوبِیَنان
birbirini almak (birbirini tutmak): yobînan girot[îş] (1899, X-12), f.	
birbirlerini aldılar: yobînan ... girot (1899, X-12)	یُوبِیَنان ... گِرَوَت
birbirlerine: b. birbirine	
birbirlerine sarıldılar: pêşyay têra (1903, C-II-65)	pêşiai tērā
birbirlerine yapıştılar: yobînan ... girot (1899, X-12)	یُوبِیَنان ... گِرَوَت
birden: yewhewî ¹³⁸ (1899, X-9, 19), zar.	یُوهَوِی
birdenbire: b. hemen	
birer birer: yew yew (1899, X-15), zar.	یُوهَوِی
biricik: tine [tinê] / tinya [tenya] (1798, SE-10), s.	تِنَه/تِنِیا
birikmek: pêris[ayîş] (1899, X-15), f.	

¹³⁸ yewhewî: yewrayî

birikecek: go ... pêriso (1899, X-15)

birinci: yewve [yewi(n)] (1858, Lr-201), s.

birkaç: çende (1899, X-2, 4), s.

çend (1903, C-II-63), s.

birlikte: 1.pyä (1857, Lr-79), zar.

pîya (1899, X-2, 16), zar.

pîa [pîya] (1903, C-II-94), zar.

2.tevê ... a (1903, C-II-67), i.

bismillah: bismîllahî [bi-îsmî-Ellahî]¹³⁹ (1899, X-2), i.

bismîllahîrrehmanîrrehîm [bismîllahîrrehmanîrrehîm]¹⁴⁰:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

bit: ispide [ispice] (1903, C-II-110), i.

bitimsiz: b. zevalsiz

biz: ma (1857, Lr-2), ş.z.

ma (1899, X-2), ş.z.

boğaz: qirik (1858, Lr-197), i.

borç: daîn [deyn] (1903, C-II-90), i.

boş: 1.veng (1903, C-II-64), s.

2.xalî¹⁴¹ (1899, X-8, 24), s.

boyun: mil (1899, X-24), i.

bozmak: b. yıkmak

گو پے ورسو

yaúve

چند

čänd

pyä

پیا

piä

täve ... a

بِسْمِ اللَّهِ

ispidä

ma

ما

kjrik

däin

väng

خالی

مل

¹³⁹ Ar. bismîllahî

¹⁴⁰ Ar. bismîllahîrrehmanîrrehîm

¹⁴¹ Ar. xalî

bozulmak: bozulmîş¹⁴² bî[yayîş] (1903, C-II-60 L.h. /C-I-72 A.h.), f.

bozuldu: bozulmîş bî (1903, C-II-60 L.h. /C-I-72 A.h.)

bozulmîş bî بوزلمش بی

böğür (boş böğür): kişt (1903, C-II-113), i.

kişt

bölüm: 1.mebhes [mebhes]¹⁴³, (1899, X-3, 7), i. er.

مبھس

2.şeqq¹⁴⁴ (1899, X-11), i.

شَقَّ

bölünmek: b. ayrılmak (birbirinden ayrılmak)

böyle: 1.ana (1857, Lr-52), s.

ána

ana (1899, X-10), s.

أَنَا

anû (1899, X-10), s.

أَنْوُ

böylesi: enayin (1899, X-29), s.

انابین

bu (bükünsüz eril): 1.enoe [enû] (1857, Lr-2), i.s.

Ēn'oe

eno (1899, X-3, 7)

أَنْوُ

no (1899, X-12, 18)

نُو

bu da: no jî (1903, C-II-63)

nō-žî

bu olmaz: nonibin o [no nibeno] [?] (1798, SE-10)

ننبینو

bu olur: nobino [no beno] (1798, SE-10)

نبنو

budur: no yo (1903, C-II-64)

nōyō

2.(bükünsüz dişil): na (1798, SE-11), i.s.

نا

na (1857, Lr-53), i.s.

nā

ena (1857, Lr-4), i.s.

Ēn'a

buna: o na [?] [a na]¹⁴⁵ (1903, C-II-64)

ōnā

¹⁴² T. bozulmuş

¹⁴³ Ar. mebhēs

¹⁴⁴ Ar. şeqq

¹⁴⁵ K. li vê

3.(bükünlü eril): nê (1899, X-19, 22), i.z.

ney (1903, C-II-60 L.h. /C-I-72 A.h.), i.z.

ne [nê] (1903, C-II-80), i.z.

bu gece: emşoe [emşue] (1857, Lr-51), zar.

emşo (1899, X-21), zar.

emşo (1903, C-II-60 L.h. /C-I-72 A.h.), zar.

bu kadar: ehendi (1857, Lr-68), zar.

ende (1899, X-6)

hinde (1903, C-II-64), zar.

bu kez: na ra [ʔ] (1903, C-II-64), zar.

bu nedenle: loma (1899, X-4, 6), bağ.

bu sefer: b. bu kez

bu yüzden: b. bu nedenle

bugün: ewro/ewrû (1798, SE-9), zar.

ewro (1856, La-40), zar.

eyrû (1857, Lr-4), zar.

eyro (1899, X-12, 22), zar.

Bugün sıcaktır. (Ewro **germ** o.) (1856, La-40)

buğday: 1.xele [gele] (1857, Lr-49), i. er.

2.genim (1862, B-627), i. er.

buhur: buxûr¹⁴⁶ (1899, X-4), i.

bulmak: dî[yayîş] (1903, C-II-69), f.

buldu: dî (1903, C-II-69)

vîna[yîş] (1903, C-II-63), f.

buluyor: vînenû (vînenô) (1903, C-II-63)

نِ

نِ nâi

nâ

émşoe

امشو

ámšō امشو

éhende

اندِه

hîndä

nâra

لوما

اورو/اورو

auro

Eîru

اِیرو

auroghermo

yalé

genem

بخور

dî

vînânî

¹⁴⁶ F. buxûr

bunca: ehendi (1857, Lr-68), zar.

hinde (1903, C-II-64), zar.

bunlar: 1.enyê [enê] (1857, Lr-2), i.s. ç.

enî (1899, X-7), i.s. ç.

enê (1899, X-28), i.s. ç.

2.haza [haz̥a]¹⁴⁷ (1899, X-27, 28), i.s.

bura: 1.îta (1798, SE-10), i.

îte (1798, SE-10), i.

îta (1903, C-II-74, 86), i.

2.etya (1857, Lr-50), i.

ayta (1903, C-II-80), i.

3.tîya (1899, X-7, 15), i.

tîa [tîya] (1857, Lr-65)

tîa [tîya] (1857, Lr-84), i.

4.tê (1857, Lr-82)

buradan: tê ra (1857, Lr-82), zar.

Burak: Bûraq (1899, X-24)

burun: zinc (1856, La-40), i.

zinc (1857, Lr-3), i.

zinn (1903, C-II-111), i.

burnum: zincê min (1856, La-40)

buyruk: b. emir

buz: cemed (1903, C-II-106), i.

buzağı: 1.golik (1857, Lr-80), i.

golik (1857, Lr-81), i.

2.guke (1862, B-627), i.

éhende

hîndä

Ėn'ie

آنی

انی

هذ

ایتا

ایته

یتا

etia

ایتا

تیا

tia

tia

té

téra

براق

zinj

Zinç

zinn

zinjè-min

ğemâd

gōlik

gōlek

gúke

¹⁴⁷ Ar. haza

bülbül: bilbil (1858, Lr-209), i.

büyük: 1.pîl (1798, SE-10), s.

pîl (1857, Lr-4), s. er.

pîle (1899, X-13), s. dş.

2.xişn (1857, Lr-4)

xişin (1858, Lr-194)

3.kebîr¹⁴⁸ (1899, X-23)

4.ezîm [‘ezîm]¹⁴⁹ (1899, X-6, 12)

5.kerîm¹⁵⁰ (1899, X-6, 12) s.

Daha büyüktür. (Pîlêr o.) (1903, C-II-72), s.

en büyük: ekber¹⁵¹ (1899, X-7, 17)

büyük deniz: uman [‘uman]¹⁵² (1899, X-9) i.

büyükanne: 1.dêka [dêki] (1856, Lr-83), i. dş.

dêk (1858, Lr-203), i. dş.

dîka [dêke] (1862, B-627), i. dş.

2.dapîr (1903, C-II-63), i. dş.

3.pîrik (1903, C-II-63), i. dş.

Büyükayı (bir takımyıldız): Palan (1856, Lr-85), i.

Palan (1857, Lr-xvi), i.

büyükbaba: 1.pîrik (1856, Lr-83), i. er.

pîrik (1862, B-627), i. er.

pîrik (1858, Lr-208), i. er.

2.bawkal (1858, Lr-208), i. er.

bilbîl

پیل

pîl

پله

hîşn

hîşîn

کبیر

عظیم

کریم

pîlêrō.

ئکبر

عمان

'deka

dék

dika

dâpîr

pîrik

palân

palân

pirik

pirek

pîrik

bau kâl

¹⁴⁸ Ar. kebîr

¹⁴⁹ Ar. ‘ezîm

¹⁵⁰ Ar. kerîm (T. büyük, cömert)

¹⁵¹ Ar. ekber

¹⁵² Ar. ‘umman

3.kalik (1899, X-14), i. er.
büyüklik: 1.pîlî (1858, Lr-208), s.

pîlî (1899, X-5), s.

2.celal¹⁵³ (1899, X-12, 27), s.

büyümek: pîl bî[yayîş] (1903, C-II-66), f.

büyürse: pîl bubo (1903, C-II-66)

کالیک

pîlî

پیل

جلال

pîl búbō

C

camız: b. manda

camî: camî [camî‘] (1798, SE-9), i.

camî (1903, C-II-82), i.

came [?] (1798, SE-9), i.

can: can (1857, Lr-69), i.

can (1899, X-12, 16), i.

canı istemek: zere ... waşt[iş] (1857, Lr-61), f.

Canım pipo istiyor. (Zerey mi qalune wazena.) (1857, Lr-61)

zeréi me kalúna wazén'a

cariye: carî[y]a (1903, C-II-67), i.

casusluk (gizlice öğrenmeye çalışmak): casûsî (1899, X-16), i.

casusluk etmek (gizlice öğrenmeye çalışmak): casûsî kerd[iş] (1899, X-16), f.

casusluk etti: kerde casûsî (1899, X-16)

cebbar: cebbar¹⁵⁴ (1899, X-11), i.

cehennem: cehennem¹⁵⁵ (1899, X-25), i.

جامع

gāmî‘

جامه

دان

جان

gārîā

جاسوس

کرده جاسوس

جباری

جهنم

¹⁵³ Ar. celal

¹⁵⁴ Ar. cebbar

¹⁵⁵ Ar. cehennem

cemal (yüz güzelliği): cemal¹⁵⁶ (1899, X-26), i.

جمال

cenaze: cenaza (1857, Lr-65), i.

Denaza

cinaza (1858, Lr-200), i.

đinazá

cennet: cennet¹⁵⁷ (1899, X-5, 6), i.

رَیْ
جَنَّتْ

cep: cêb (1903, C-II-64), i.

ġēb

cephane: cebxane (1903, C-I-72), i.

جبخانه

cebilxane (1903, C-II-60), i.

ġebelxāne

cesaret etmek: ewtara[yîş] (1857, Lr-82), f.

Ses çıkarmaya casaret edemedi. (N'ewtaray veng bikerû.) (1857, Lr-82)

ñautarai veng bikêru

ceset: leş (1858, Lr-207), i.

leş

cevap: cewab (1798, SE-11), i.

جواب

cuab [cuwab]¹⁵⁸ (1798, SE-9), i.

جواب

cuap [cuwap]¹⁵⁹ (1798, SE-9), i.

جواب

cuwab¹⁶⁰ (1899, X-5), i.

جواب

cuab [cuwab] (1903, C-II-68), i.

ġuāb

cebab (1857, Lr-50), i

debáb

cewab (1899, X-14, 19), i.

جواب

cevap vermek: cewab da[yîş] (1798, SE-11), f.

cewab da[yîş] (1899, X-14), f.

cebab da[yîş] (1857, Lr-50), f.

Ben Dev'e cevap veririm. (Ez **cebabê** Dêwî **dana**.) (1857, Lr-50)

ez debábe d'êwi dāna.

والجواب

cevap verdi: da cewab (1899, X-14)

¹⁵⁶ Ar. cemal

¹⁵⁷ Ar. cennet

¹⁵⁸ Ar. cewab

¹⁵⁹ Ar. cewab

¹⁶⁰ Ar. cewab

cevap verir: cewab dano (1798, SE-11), er.

جواب دانو

cevaplamak: b. cevap vermek

cevher: cewher (1899, X-7), er.

جوهَر

cewhere¹⁶¹ (1899, X-9), i. dş.

جوهَره

ceviz: goz (1903, C-II-114), i.

göz

ceylan: xezal [ğezal]¹⁶² (1899, X-22), i.

عَزَال

ceza: îqab [‘îqab]¹⁶³ (1899, X-25, 27), i.

عِقَاب

cırcır böceği: çırçele (1858, Lr-200), i.

تِرْتِلَه

cihan: b. dünya

cihet: cîhet¹⁶⁴ (1899, X-8), i.

جِهَت

cihetler: cîhat¹⁶⁵ (1899, X-8)

جِهَات

cin: cinn¹⁶⁶ (1899, X-12), i.

جِن

coşku: cûş¹⁶⁷ (1899, X-6), i.

جُوش

çoşmak: cûş û tereb¹⁶⁸ k[erdiş] (1899, X-6), f.

çoşacak: go ... biko cûş û tereb (1899, X-6)

گو ... بیکو جوش و تریب

cömert: 1.comert (1903, C-II-66), s.

gömârt

2.kerîm¹⁶⁹ (1899, X-6, 12) s.

کَرِیم

cömertlik: cûd¹⁷⁰ (1899, X-11), i.

جود

¹⁶¹ F. gevher, Ar. cewher

¹⁶² Ar. ġezal

¹⁶³ Ar. ‘îqab

¹⁶⁴ Ar. cîhet

¹⁶⁵ Ar. cîhat

¹⁶⁶ Ar. cinn

¹⁶⁷ F. cûş

¹⁶⁸ Ar. tereb

¹⁶⁹ Ar. kerîm

¹⁷⁰ Ar. cûd

cuma: yene (1899, X-17), i.

cumartesi: şemi (1858, Lr-204), i.

cüzi: b. azıcık

يَـنَـه

şéme

Ç

çabuk: 1. lez (1857, Lr-4), s. zar.

2. rew (1903, C-II-86), s.

çadır: 1. çadır (1903, C-II-60 L.h. /C-I-72 A.h.), i.

2. xeyme (1903, C-II-115), i.

çadır kazığı: mîne xayme (1903, C-II-115), i.

çağırmaq: 1. veng da[yîş] (1857, Lr-64), f.

veng da[yîş] (1903, C-II-66), f.

2. veyn da[yîş] (1857, Lr-50), f.

3. ven da[yîş] (1899, X-26), f.

çağır: ven de (1899, X-4)

çağırdı: 1. veng da (1857, Lr-64)

veng da (1903, C-II-66)

2. veyn da (1857, Lr-50)

veyn da (1857, Lr-50)

3. ven da (1899, X-26)

çağırınız: veng dê (1903, C-II-64)

çağırıyor/çağırır: veng dano (1903, C-II-64)

çağırdı: nûdîye¹⁷¹ (1899, X-26), f.

çalışmak: 1. çalışmış b[îyayîş] (1903, C-II-90), f.

çalışırsan: çalışmış bubê (1903, C-II-90)

siz çalışıyorsunuz: çalışmış benî (1903, C-II-78)

léz

raú

çadır چادر

çaimü

mîne çaimü

قَـنَـدَـ

veng da

véng dā

vein da

vān dā

قَـنَـدَـ

vāng dā

vāng dānō

قَـوِـیَـ

çalışmış búbē

simā çalışmış benī

¹⁷¹ Ar. nûdîye

2.kar ker[diş] (1857, Lr-49), f

çalışım: ma ... kar bikerî (1857, Lr-49)

mā ... kar bikerî

çalmak-I: 1.(zil vb. için): cena[yîş] (1858, Lr-200), f.

2.(davul vb.): puroe da[yîş] [purue da(yîş)] (1857, Lr-68), f.

3.(kapı vb için): ku[tiş] (1903, C-II-88), f.

çaldılar: day puroe [day purue] (1857, Lr-68)

dai pūroe

çalıyor: kueno [kuweno] (1903, C-II-88)

kuénō

çalıyorum: ez ... cenena (1858, Lr-200)

ez ... denén'a

çalmak-II (hırsızlık etmek): tir[itiş] (1903, C-II-64), f.

çalıyor/çalar: tirenû (1903, C-II-64)

terânû

çamur: lencî [lincî] (1903, C-II-112), i.

lânġi

çare: çare (1899, X-14), i, er.

چارو

çare (1903, C-II-66), i, er.

čārā

çare bulmak (halletmek): çare k[erdiş] (1903, C-II-66), f.

ona çare bul (onu hallet): çare ci ra buke (1903, C-II-66) **čārā ġirā búke**

çaresiz: 1.bêçare (1899, X-14)

بے چارو

2.neçar (1899, X-21)

نچار

çarşamba: çarşemi (1858, Lr-199), i.

çarşeme

çarşı: çarûş [çarşû] (1798, SE-9), i.

چاروش

çarşu (1857, Lr-55), i.

čaršū

çarşû (1903, C-II-66), i.

čāršū

çatal: çetal (1903, C-II-84)

čatāl

bir çatal: çetalê (1903, C-II-84)

čätäle

çay-I (içecek): çayye [çaye] (1903, C-II-78), i.

čayyā

çay-II (akarsu): 1.la (1858, Lr-207), i.

la

2.awki (1857, Lr-82), i.

aúki

Awkay Şeli (1857, Lr-66), i.

aúkai Šél'e

çayır: çere (1899, X-14), i.

çekirge: kulî (1903, C-II-108), i.

çekmek: 1.kerand[iş] (1857, Lr-74), f.

2.ant[iş] (1858, Lr-191), f.

çekecek: o ku ba[n]co [?] (1903, C-II-64), er

çekti: kerand (1857, Lr-74)

çekti: ant (1858, Lr-191)

and (1903, C-II-64)

Orduyu çekti. (Ordî **ante**.) (1903, C-I-72)

çekip çıkartmak: werant[iş] (1857, Lr-72), f.

çekip çıkardı: werant (1857, Lr-72)

werand (1858, Lr-214)

çene: 1.çene (1858, Lr-199), i.

2.henek [henek] (1858, Lr-194), i.

çeşit: tewir¹⁷² (1899, X-11), i.

çevirmek: açarna[yîş] (1903, C-II-67), f.

çevirdi: açarna (1903, C-II-67)

çevre: dor (1899, X-16), i.

dor (1903, C-II-94), i.

çeyrek yıl (üç ay): hîri aşmî (1862, B-627)

çıkarmak: vet[iş] (1857, Lr-56), f.

çıkardı: vet (1857, Lr-56), er.

veti (1857, Lr-64), dş.

çıkardılar: vetê (1903, C-II-67)

çıkma: 1.vecîya[yîş] (1857, Lr-49), f.

çık: vecî (1857, Lr-49)

çıkalm: ma ... vecî (1857, Lr-49)

چره

kulî

oqûbâğō

kerand

and

ānd

اوردي آنته

weránd

weránd

téne

henek

چور

ācārñā

دور

dōr

heriaschmi

vet

vête

vâte

vedî

mā ... vedî

¹⁷² T. tür

çıkmaz: nêvecîno (1899, X-6)
 2.vicî[yayîş] (1857, Lr-74), f.
çıktı: vicî[ya] (1857, Lr-74)
 3.vecya[yîş] (1903, C-II-60), f.
çıktı: vecya (1903, C-II-60)
çıkıtlar: vecyay (1857, Lr-49)
 4.veca[yîş] (1857, Lr-50), f.
çıkış: vêcaw (1857, Lr-50)
çıplak: viran [viran] (1903, C-II-64), s.
çıra: çira (1899, X-8), i.
çırak: çirax (1857, Lr-57), i.
çırpmak (kanat için): têşay[îş] (1899, X-9, 9), f.

Kanat çırptı. (Baskî şay tê.) (1899, X-9, 9)

çıyan: çyan [çîyan] (1858, Lr-199), i.
çiçek: 1.gul (1798, SE-10), i.
 2.vili (1858, Lr-213), i.
 viliki (1903, C-II-88), i.

çift-I: cit (1857, Lr-71), i.
çift sürmek: cit kerd[iş] (1857, Lr-71), f.
çift sürüyordu: cit kerdinî (1857, Lr-71)
çift-II (ikili): cita (1903, C-II-67, 92), s.

bir çift eldiven: citê lepukî (1903, C-II-92), i.

çirkin: çîrkin (1903, C-II-69), s.
çiy: qerao [qeraw] (1903, C-II-113), i.
çizme [?]: cizme (1903, C-II-66/C-I-54 A.h.), i.
çoban: şuane [şuwane] (1857, Lr-69), i.
 şuan [şuwan] (1903, C-II-108)

Çoban Yıldızı: b. Venüs

نەجەن

vidî

vāgîā

vediaf

Vedaú

verân

چرا

tiráh

بەسکە بێشایەت

tiān

گوول

vîl'e

vîlikē

qit

qit kerdîni

çitê lepukî

çirkin

karaó

çizme

şuaneî

şuân

çocuk-I: 1.eyl (1857, Lr-1)

eyl ['eyl]¹⁷³ (1899, X-4), i.

2.eylek (1857, Lr-1)

3.qeç (1856, La-40)

4.çoacux (1857, Lr-68)

çocuq (1903, C-II-72)

5.(anne karnındaki çocuk): heml [heml]¹⁷⁴ (1899, X-18, 19) i.

çocuklarla: eylan a (1857, Lr-65)

çok: 1.bol (1798, SE-9), s.

bûl (1798, SE-9), s.

bol (1903, C-II-66), s.

2.zaf (1857, Lr-1), s.

zaf (1899, X-17, 24), s.

zav (1857, Lr-1, 78), s.

3.pîrû (1858, Lr-208), s.

çok nurlu: enwerî (1899, X-11, 19), s.

enwerîn (1899, X-18), s.

çok olmak: bol bî[yayîş] (1903, C-II-66), f.

çok şefkatli: wedûd¹⁷⁵ (1899, X-8, 10), s.

çoktu: bol bî (1903, C-II-66)

çoktur: zav û (1857, Lr-1, 78)

daha çok: zaftir (1899, X-27), s.

çorap: gêrue [gêrwe] (1903, C-II-113), i.

eil

عَيْل

eflek

katch

toađúh

čogúq

حَمْل

aılana

بول

بول

böl

záf

زاف

záv

pîru

اَنْوَرِي

اَنْوَرِي

وَدُود

böl bî

zavu

زافتر

gêrue

¹⁷³ Ar. 'îyal

¹⁷⁴ Ar. heml

¹⁷⁵ Ar. wedûd

çöküş: neks¹⁷⁶ (1899, X-4), i.

çöl: çol (1899, X-16), i.

çuha: coha [çohe] (1903, C-II-80), i.

çukur: çale (1903, C-II-63), i. dş.

çünkü: çimke [çimkî] (1857, Lr-70), bağ.

çunkî (1899, X-3, 4)

D

dağ: ko (1798, SE-10), i.

ko (1857, Lr-49, 51), i.

ko (1903, C-II-64, 67), i.

kho (1856, La-40)

kû (1798, SE-10), i.

koh (1899, X-6, 24), i.

koh (1903, C-II-105), i.

dağ taş: dar û ber (1899, X-19)

dağlar: cîbal¹⁷⁷ (1899, X-19), i. ç.),

daha: 1.hewna (1903, C-II-65), zar.

2.(hâlâ) hewna (1903, C-II-109), zar.

3.(hâlâ) hîna (1903, C-II-109), zar.

4.(hâlâ) daha (1857, Lr-2), zar.

5.(hâlâ) hema (1899, X-16), zar.

6.(artık) deha (1903, C-II-76), zar.

نکس

چول

cōhá

čālā

týmke

جُونُكَ

کو

ko

 $\kappa \vec{\sigma}$ **khoo**

کوو

گروہ

 $k\bar{o}h$

والله اعلم

چال

haiṇā

haúna

hēna

Dáňa

dahā

176 Ar. neks

177 Ar. cebel

7.(henüz) hema (1857, Lr-2), zar.	hém'a
en faziletli: efzel [efzel] ¹⁷⁸ (1899, X-13), s.	افضل
efzeltir [efzeltir] ¹⁷⁹ (1899, X-22), s.	افضل تر
dahil: daxil (1903, C-II-63), i.	dāxıl
bizi dahil et (bizi içine al): edxılna ¹⁸⁰ (1899, X-25)	ادخلنا
dahil olmak (girmek): daxıl bî[yayış] (1903, C-II-63), f.	
Mısır'a dahil oldu/girdi. (Daxilê Misirî bî.) (1903, C-II-63)	dāxılê mi sirî bî
daima: tim (1899, X-3, 3), zar.	تم
dal: 1.gil (1857, Lr-4, 198), i.	gil
2.şax [şağ] (1899, X-8), i.	شاء
3.fer ¹⁸¹ (1899, X-26), i.	فر
daldı (suya daldı): xase [ğaşe] ¹⁸² (1899, X-26)	غاص
damla: çilke (1899, X-8, 9), i.	چلك
danışma (müşavere, istişare): meşore [mişore] (1857, Lr-62), i.	méşore
muşewire (1903, C-II-68), i.	muşewerâ.
mişewre (1903, C-II-63), i.	meşûwre
danışmak (istişare etmek): meşore kerd[iş] [mişore kerd(iş)] (1857, Lr-62), f.	
mişewre kerd[iş] (1903, C-II-63), f.	
danıştı (müşaverede bulundu): mişewrê xo kerd (1903, C-II-63)	meşûwre xo kârd
danıştılar (istişare ettiler): meşore kerd [mişore kerd] (1857, Lr-62)	méşore kerd
dar: teng (1903, C-II-106), s.	tāng

¹⁷⁸ Ar. efzel

¹⁷⁹ Ar. efzel + K./F. tir = efzeltir

¹⁸⁰ Ar. edxılna

¹⁸¹ Ar. fer‘

¹⁸² Ar. ğaşe

dava: dawē [da‘we] (1903, C-II-66), i.

dāwe

davasını gütmek: dawē kerd[iş] [da‘we ke(rdiş)] (1903, C-II-66), f.

davasını güdüyor: dawē kena [da‘we kena] (1903, C-II-66) *dāwe kēnā*

davet: dawet [da‘wet] (1903, C-II-74), i.

dāwet

davet etmek: dawet kerd[iş] [da‘wet kerd(iş)] (1903, C-II-74), f.

Sen davet etmemiş miydin? (To **da‘wet nekerdîbî?**) (1903, C-II-74) *tō*

dāwet nākürdî bî

davlunbaz: b. davul

davranmak-I: geyray[iş] (1899, X-10), f.

Emrimizin aksine davranmazsa. (**Nêgeyro** bi ‘eksê emrê ma...) (1899, X-10)

فەگەرۆ بەکسێ ʻامرمانا

davranmak-II (yapmaya davranmak): hêz da[yîş] (1899, X-24), f.

[yapmaya] **davrandı:** hêz da (1899, X-24)

هەزدا

davul: daulbi [dawuli] (1858, Lr-202), i.

daúlbe

dumilbaz (1858, Lr-68, 202), i.

dumilbáz

dayı: xal¹⁸³ (1856, Lr-83), i.

xâl

xal (1903, C-II-66), i.

xâl

dayı (hitap hali): xalo (1857, Lr-63)

xálō

xalo (1903, C-II-63, 66)

xâlō

de: 1. Zî (1857, Lr-66), bağ.

zi

Zî (1899, X-3, 4)

zî

2. jî (1903, C-II-60 L.h. /C-I-72 A.h.)

zî

-de: 1. de (1899, X-2, 4), ae.

de

2. de ... de (1903, C-II-80), e.

dä ... dä

çarşıda: de çarşû de (1903, C-II-80)

dä çārşūdä

3. di ... de (1899, X-5, 10), e.

dî ... de

di ... de (1903, C-II-64), e.

dî ... dä

¹⁸³ Ar. xal

4.di (1899, X-4, 6), e.	د
5.dir (1899, X-10, 20, 22)	دیر
6.der (1899, X-19), e.	دەر
7.o (1899, X-2, 4)	دو
üzerinde: ser o (1899, X-2, 4)	سرو
8.fî ¹⁸⁴ (1899, X-20, 26)	فی
dede: b. büyükbaba	
defnetmek: wedarit[iş] (1857, Lr-65), f.	
wedert[iş] (1857, Lr-82), f.	
defnediniz: wedarî (1857, Lr-65)	wedarî
defnettiler: wedertî (1857, Lr-65)	wedertî
defter: defter (1899, X-5), i.	دفتر
değer: 1.b. kıymet 2.b. kadir-I	
değildi: nêbi (1857, Lr-66), er.	nehé
değildir: nû (1857, Lr-62), er.	nu
nîyo (1899, X-6, 7), er	نیو
değın: heta ki (1858, Lr-194), e.	hetaké
değirmen: arêye [areye] (1857, Lr-83), i.	aréye
değirmenci: arêwançî [arewançî] (1857, Lr-83), i.	arewānçî
değişme: tebeddul ¹⁸⁵ (1899, X-24), i.	بَدَلْ
değişmek: tebeddul bî[yayış] (1899, X-24), f.	
değiştî: bî tebeddül (1899, X-24)	بِیْ بَدَلْ
değmek (ilişmek): gina[yış] (1857, Lr-64), f.	
değdi: gna [gina] (1857, Lr-64)	gnā

¹⁸⁴ Ar. fî

¹⁸⁵ Ar. tebeddul

-e değmek: rû gina[yîş] (1857, Lr-64), f.

Kılıç Ahmet'in gözünün arkasına değdi. (Kalme **gina** Ahmedî pey çimyî

rû.) (1857, Lr-64)

Kálme gna Ahmédî peiçimyiru

dek: heta ki (1858, Lr-194), e.

hetaké

deli: delu (1857, Lr-85), i.

délu

delil (kanıt): delîl¹⁸⁶ (1899, X-4), i. er.

دِلِيل

demek: b. söylemek

demir: asin (1798, SE-9), i.

اسين

asin (1856, La-40)

asin

demiryolu: raya asinî (1903, C-II-88), i.

rāyā āsīnī

-den: 1.ra (1857, Lr-50), ae.

ra

ra (1899, X-2, 6), ae.

رَا

ra (1903, C-II-60 L.h. /C-I-72 A.h.), ae.

rā رَا

2.ji (1903, C-II-80), öe.

že

3.a (1899, X-2, 25), ae.

ا

4.min¹⁸⁷ (1899, X-6, 23)

dünyadan çıkmaz: dinya ra nêvecêno (1899, X-6)

دُنْيَا رَا نَهَجِينُ

ezelden: ezel ra (1899, X-2)

اَزَلْ رَا

taşın üzerinden: sî ser a [şî ser a] (1899, X-25)

سِه سَرَا

üzerimizden: ma ser a (1899, X-2)

مَا سَرَا

Sen benden alemler için bir rahmetsin. (Ente **min**nî rehmetun lî'l-

'alemîn.) (1899, X-6)

اَنْتَ مِنْيْ وَرَحْمَةٌ لِّلْعَالَمِيْنَ

¹⁸⁶ Ar. delîl

¹⁸⁷ Ar. min

Allah büyüklerden en büyüktür. ("Ellahû ekber **min** kebîr") (1899, X-23)

فَاِهِيَ اللهُ اَكْبَرُ مِنْ كَبِيرٍ

-den beri: a tepya (1903, C-II-74), s.

a tüpiä

-den sonra: a tepya (1903, C-II-74), s.

a tüpiä

deniz: 1. aho [?] (1856, La-40), i.

aho

2. behr [behr]¹⁸⁸ (1899, X-9, 12)

بَهِرْ

dereler: derey (1856, La-40), i.

derei

deri: post (1903, C-II-108)

pōst

derman: 1. derman (1857, Lr-71), i.

dermân

2. îlac [‘îlac]¹⁸⁹ (1899, X-13) i.

عِلَاجْ

dert: derd (1857, Lr-71), i.

derd

dev: dêw (1857, Lr-50), i.

Dêw

dêw (1857, Lr-50), i.

dau

dev idi: dêw bû (1857, Lr-50)

dau bû

deve: deve (1858, Lr-202), i.

devé

deve (1899, X-17)

دَڤْ

devlet: dewlet (1903, C-II-63), i.

daulât

devlet kuşu: teyrê dewletî (1903, C-II-63), i. er.

teiri daulâtî

dışarı: teber (1857, Lr-63), i.

tebér

teber (1899, X-8, 9)

تَبَرْ

dışarı çıkmak: teber bî[yayîş] (1857, Lr-76), f.

dışarı çıktılar: bye teber (1857, Lr-76)

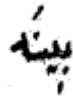
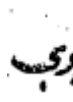
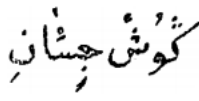
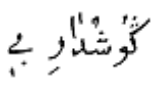
bye tebér.

diğer: bîn (1899, X-2, 10), s. er.

بِئ

¹⁸⁸ Ar. behr

¹⁸⁹ Ar. ‘îlac

bîne (1899, X-2, 10), s. dş.	
ya bîn (1903, C-II-66)	<i>yābîn</i>
diken (dikenli çalı): teli (1903, C-II-113)	<i>tālî</i>
dikenli çalı : teli (1903, C-II-113)	<i>tālî</i>
dikkat : bal (1903, C-II-67), i.	<i>bāt</i>
dikkat etmek : bala xo da[yîş] (1903, C-II-67), f.	
dikkat eder : bala xo dano (1903, C-II-67)	<i>bātāxō dānō</i>
dil : zoan (1856, La-40)	zoan
zuan [zuwan] (1857, Lr-3), i.	<i>zuān</i>
ziwan (1899, X-3)	
zuwan (1899, X-22, 26)	
dili tutulmak : zuanî ... qafelya[yîş] [zuwanê ... qafelya(yîş)] (1857, Lr-82), f.	
Kadının dili tutuldu. (Zuanî ceyneki qafelya.) (1857, Lr-82)	
Zuāni qeīneki qáfelya	
dilberlik : dilberî ¹⁹⁰ (1899, X-11), i.	
dilenci : parsek (1903, C-II-105), i.	<i>pārsék</i>
dilenme : parse (parsî) (1903, C-II-66)	<i>pārsî</i>
dilsiz : lal (1903, C-II-113), s.	<i>lāl</i>
din : dîn (1899, X-3, 20), i.	
dinlemek : 1.goş ci şan[ayîş] (1899, X-21), f.	
2.goşdarî k[erdiş] (1899, X-5), f.	
dinleyiniz : goş ci şanê (1899, X-21)	
goşdarî bî (1899, X-3)	

¹⁹⁰ K. dilberî, F. dëlberî

Kim dinlerse. (Kamo ku goşdarî buko.) (1899, X-5)	کامو کو گوşداری بوکو
dinlenmek: asan bi[yayîş] (1857, Lr-51), f.	
dinlen: asan bi (1857, Lr-51)	asân bē
dinleyen: goşdar (1899, X-3), i.	گوşدار
dinleyici: goşdar (1899, X-3), i.	گوşدار
dinleyici olunuz: goşdarî bî (1899, X-3)	گوşدار بے
dinleyicilik: goşdarî (1899, X-5), i.	گوşداری
dirhem: dirheme (1899, X-5, 5), i.	درهمه
diş: dindan (1857, Lr-3), i.	Dendân
dindan (1858, Lr-202)	dendân
dildon (1856, La-40)	dildon
dida (1903, C-II-115)	dedâ
dişim: dildonê min (1856, La-40)	dildonê-min
dişeti: pudû (1903, C-II-115), i.	püdû
dişi: makî (1903, C-II-114), s.	mākî
dizi (boncuk, altın vb. için): qor (1903, C-II-109), i.	kôr
doğan kuşu: doxan (1858, Lr-202), i.	doxân
doğmak: 1.ame[yîş] dünya (1899, X-20), f.	
doğdu: ame dünya (1899, X-20)	امه دُنیا
2.bîya[yîş] (1857, Lr-80), f.	
O kadından doğdu (oldu). (Aya cenî ra bîye.) (1857, Lr-80)	aya dênira bîe
doğru: 1.(hiçbir yöne sapmadan) doxrî (1903, C-II-64), zar.	dóyri
2.(gerçek) rast (1903, C-II-63), zar.	râst
pek doğru (sözünün eri): siddîq [şiddîq] (1899, X-13), s.	صِدِّیق

doğruluk (yürek temizliği): *şidq*¹⁹¹ [şidq] (1899, X-13), s.

doğurmak: 1.ar[diş] dünya (1899, X-5), f.

doğurmuş gibi: zey ... bîyaro dünya (1899, X-5)

2.welednayîş¹⁹² (1899, X-19), i.

doğuş/doğum: *mewlid*¹⁹³ (1899, X-2), i.

doksan: 1.neway (1858, Lr-203), i.

neway (1903, C-II-70)

2.nawarî [?] (1862, B-627)

doksanıncı: newayin (1858, Lr-203), s.

doktor: hekîm [hekîm] (1903, C-II-90), i

dokumacı: teben (1903, C-II-114), i.

tebin (1903, C-II-114), i.

dokuz: new (1858, Lr-203), i.

new (1899, X-18)

nio [?] (1862, B-627)

dokuz yüz: new sey (1903, C-II-71), i.

dokuzuncu: newin (1858, Lr-203), s.

dolaşmak: geyra[yîş] (1899, X-16), f.

dolaşacağız: ma ... go bigeyrin. (1899, X-16)

gêr[ayîş] (1903, C-II-88), f.

dolaşıyor: gêreno (1903, C-II-88)

doldurmak: pur kerd[iş] [pir kerd(iş)] (1903, C-II-64), f.

doldurdu: pur kerd [pir kerd] (1903, C-II-64)

dolu-I: pur [pir] (1903, C-II-64), s.

صَدَقْ

زَى ... بِيَارُو دُنْيَا

وَلَدْنَايِشْ

مَوْلِدْ

nauai

näwäi

nawari

nauayin

hakîm

täben

täbin

nau

نَوْ

nió

nausäi

nauwin

هَآ ... كَوْبِكِرِنْ

gērānō

pür kerd

pür

¹⁹¹ Ar. şidq

¹⁹² Ar. + Kirm. nayîş = welednayîş

¹⁹³ Ar. mewlid

dolu-II (yağan dolu): 1.tuergi (1857, Lr-84), i.

torgi (1858, Lr-201)

2.zîpuk (1903, C-II-108)

domuz: XOZ (1856, La-40)

XOZ (1858, Lr-199), i.

XOZ (1903, C-II-94), i.

XîZ (1862, B-627), i.

XOS (1903, C-II-112), i.

Domuz homurdaniyor. (Xoz **xoreno.**) (1903, C-II-94), i.

don (uzun don): tumanî (1858, Lr-201), i.

dost: 1.dost (1798, SE-9), i.

dost (1858, Lr-202)

2.yâr (1899, X-8, 13), i.

3.ehbab (1903, C-II-68)

doymak: mird b[îyayîş] (1903, C-II-66), f.

doymuyor/doymaz: mird nêbena (1903, C-II-66), dş.

dökmek: rokerd[iş] (1899, X-11), f.

döktü: kerde ro (1899, X-11)

üzerine dökmek: ser kerd[iş] (1857, Lr-81), f.

Yukardan oğlanın üzerine gübre, kül dökmüş. (Cor de zibil wele **kerda**

lacekî **ser.**) (1857, Lr-81)

döndürmek: açarna[yîş] (1903, C-II-67), f.

döndürdü: açarna (1903, C-II-67)

dönen: munqelîb¹⁹⁴ (1899, X-23), s.

dönmek: 1.agêra[yîş] (1857, Lr-85), f.

döndüler: agêray (1857, Lr-85)

2.ageyra[yîş] (1857, Lr-71), f.

tu'erge

tôrge

zîpûk

khooz

hoz

hōz

chis

hōs

hōz hōrânō

tumâni

دوست / دست

dost

یار

ahbāb

mird nâbenā

کُردِه رُو

dôrde zjbîl wél'e kërda lāḡeki ser

âcārñā

مُنْقَلِبْ

ageraf

¹⁹⁴ Ar. munqelîb

döndü: ageyra (1857, Lr-71)	ageíra
ageyra (1903, C-II-68)	ā-yāira
biz ... dönmeyiz: ma ... nêgeyrenê a (1899, X-16)	ما ... فِ كِيرِن
3.munqelîb bî[yayîş] (1899, X-23), f.	بِ مُنْقَلِبْ
döndü: bî munqelîb (1899, X-23)	teherîne
dördüncü: çherine (1857, Lr-2), s. er.	چَارِنَه
çarine (1899, X-18), s. dş.	tehér
dört: çher (1857, Lr-60), i.	tschar
çar (1862, B-627), i.	چَار
çar (1899, X-8, 9), i.	čä'ār
çear [çe'ar] (1903, C-II-67), i.	čä'ārsāi
dört yüz: çear sey [çe'ar sey] (1903, C-II-71), i.	
dövmek: ku[ayîş] [ku(wayîş)] (1858, Lr-197), f.	
[ben] döverim: [ez] kuena [kuwena] (1858, Lr-197)	kuén'a
dövüş: b. kavga	
dövüşmek: b. kavga etmek	
dua: dua [du'a] ¹⁹⁵ (1899, X-25), i.	دُعا
dua etmek: dua kerd[iş] [du'a kerd(iş)] ¹⁹⁶ (1899, X-25), f.	صَدَّ
selle ¹⁹⁷ [şelle 'ela] (1899, X-19), f.	دُعَايِ كَرْد
dua[lar] etti: duayî [kerdî] ¹⁹⁸ (1899, X-25)	lau
dudak: lew (1857, Lr-86), i.	ları
lew (1903, C-II-110), i.	tûliq
duluk (favori): tûliq (1903, C-II-112), i.	

¹⁹⁵ Ar. du'a

¹⁹⁶ Ar. du'a

¹⁹⁷ Ar. şelle

¹⁹⁸ Ar. du'a

duman: du [dû] (1857, Lr-4), i.

du

dû (1899, X-9, 10), i.

دُو

durmak: 1.vinert[iş] (1857, Lr-50), f.

2.venert[iş] (1857, Lr-80), f.

3.vindert[iş] (1899, X-11), f.

4.vindet[iş] (1903, C-II-67), f.

dur: vinde (1857, Lr-57, 86)

vîndé

vinde (1903, C-II-78)

vîndâ

durdu: 1.vinert (1857, Lr-50)

vînért

2.venert (1857, Lr-80)

venért

3.vinderte (1899, X-11), dş.

قندرتە

durdular: 1.vindertî (1899, X-12)

قندرتی

2.vindetî (1903, C-II-67)

vîndâti

durmuşlar: vindertê (1899, X-12)

قندرتە

durmuyorlar: nêvindenî (1857, Lr-67)

nevîndên'i

durum: hal [ħal]¹⁹⁹ (1858, Lr-194), i.

ħal

hal [ħal]²⁰⁰ (1899, X-2, 3)

حَال

dut ağacı: tuyer (1857, Lr-60), i.

túyer

duvar: dês (1857, Lr-64), i.

dês

duvarın iç tarafında eşya konulan girinti (küçük pencere): şibaki (1857, Lr-64), i.

şibáke

şibaki (1857, Lr-57), i.

şebáke

duymak: 1.eşnaut[iş] [eşnawut(iş)] (1857, Lr-50), f.

duymamış: şuma ... nêşnautû [şuma ... nêşnawutû] (1857, Lr-50) şúma ...

neşna'útu

¹⁹⁹ Ar. ħal

²⁰⁰ Ar. ħal

duymuyor: nêşnawena (1857, Lr-2), dş.	nêşnawén'a
2.şınawut[iş] (1899, X-10), f.	
duydu: şınawut (1899, X-10)	شَیْنَاوُتْ
düğün: 1.veywe (1857, Lr-84), i.	veıwe
2.dawet (1903, C-II-67), i.	dawât
dükkançı: dukançî (1903, C-II-64), i.	dukançî
dün: vazîr [?] (1798, SE-10), i.	وازر
vizyêr (1857, Lr-4)	Vizyêr
vezêr (1903, C-II-80)	vâzêr
vuzêr (1903, C-II-82)	vûzêr
dün akşam: vizyêrî şan (1857, Lr-4)	Vizyêrî şân
dün gece: bîşewî (1857, Lr-81), zar.	bi şewî
dünya: 1.cîhan (1899, X-7, 12), i.	جِهَانْ
2.dunya ²⁰¹ (1899, X-4, 4), i.	دُنْیَا
dunya (1903, C-II-64), i.	dûnyā
dinya (1903, C-II-67), i.	dînyā
dünyaya gelmek: ame[yîş] dünya (1899, X-20), f.	
dünyaya geldi: ame dünya (1899, X-20)	امه دُنْیَا
dünyaya getirmek: ar[diş] dünya (1899, X-5), f.	
dünyaya getirmiş gibi: zey ... bîyaro dünya (1899, X-5)	زَی ... بَیَارُو دُنْیَا
düşman: 1.dujmin (1798, SE-9), i.	دووژمن
dujmin (1903, C-II-90)	dûžmin
2.dişmen (1857, Lr-71)	điřmên
dismen [dişmen] (1857, Lr-80)	dîsmên
düşmek: 1.kewt[iş] (1857, Lr-64), f.	
2.gina[yîş] (1857, Lr-57), f.	

²⁰¹ Ar. dünya

aşağı düştüler: kewtî war (1899, X-8, 9)

كوتى وار

düşer: gnenû [ginenû] (1857, Lr-57)

gnén'u

düştü: kewt (1857, Lr-64)

kaut

kewt (1903, C-II-64)

kaút

gina (1857, Lr-57)

gnā

düşünce: fikr²⁰² (1899, X-7, 23), i.

فكر

düşünmek: 1.fikr ke[rđış] (1899, X-7), f.

2.düşünmîş²⁰³ b[îyayîş] (1903, C-II-74), f.

duşurmîş²⁰⁴ b[îyayîş] (1903, C-II-86), f.

düşünme: fikr meke (1899, X-7), f.

فكر ... مكه

Sen ne düşünüyorsun? (Tu çi düşünmîş benê?) (1903, C-II-74)

tû çi düşünmîş benê?

Sen ne düşünüyorsun? (Tu çene [çina] duşurmîş benê?) (1903, C-II-86)

tû çanâ duşürmîş benâ?

düzenleme: tertîb²⁰⁵ (1899, X-3, 4), i.

ترتيب

düzenleniş: tertîb²⁰⁶ (1899, X-3, 4), i.

ترتيب

düzlük: duz (1857, Lr-77), i.

dúz

E

-e: 1.bi- (1899, X-3, 10), öe.

بى

bi (1903, C-II-78), öe.

bi

²⁰² Ar. fikr

²⁰³ T. düşünmüş

²⁰⁴ T. düşünmüş

²⁰⁵ Ar. tertîb

²⁰⁶ Ar. tertîb

be (1903, C-II-60, 65 L.h.), öe.

bā

ba (1903, C-II-80), öe.

bā

bu (1903, C-II-78), öe.

bū

b' (1903, C-II-69), öe.

b'

2.be ... ro (1903, C-II-67)

be ... rû (1903, C-II-67)

Bir Arap adama rastladı. (Be mêrdekêdo ‘ereb ro/rû rast ame.) (1903, C-II-67)

bā mārđākēdō ārabrō rāst āmā

3.rê (1798, SE-11), ae.

ر

rê (1899, X-3), ae.

ر

rê (1903, C-II-60 L.h. /C-I-72 A.h.), ae.

رے rē

sana: to rê (1899, X-2), ae.

رَو

bize: ma rê (1899, X-8), ae.

ما ر

4.rî (1857, Lr-53), ae.

ri

rî (1899, X-18), ae.

رِی

5. ra (1798, SE-11), ae.

را

ra (1899, X-5, 17), ae.

را

bize demiş: vato ma ra (1899, X-5)

فَاتُ مَا رَا

ailesine: kîyê xu ra (1899, X-17)

کِیَّهْ خُو رَا

6.ro (1899, X-3), ae.

رُو

sana (üzerine): to ro (1899, X-3)

رُو رُو

ona: yê ro (1899, X-16)

رُو

7.îla ²⁰⁷ (1899, X-11, 26), öe.	إِلَا
-e dek: 1.heta [heta] (1857, Lr-54), öe.	هَـتَا
heta [heta] ²⁰⁸ (1899, X-6), öe.	هَتَا
hetta [hetta] ²⁰⁹ (1899, X-10, 15), öe.	هَتَا
heta ki [heta ki] (1858, Lr-194), öe.	هَـتَاكِي
2.heyan [heyan] (1903, C-II-74), öe.	هَيَان
heyani [heyani] (1903, C-II-67), öe.	هَيَانِي
3.ta ²¹⁰ (1899, X-2), öe.	تَا
4.îla ²¹¹ (1899, X-11, 26), öe.	إِلَا
sonsuz dek: hetta heta [hetta heta] ²¹² (1899, X-6)	هَتَا هَتَا
-e kadar: b. -e dek	
ebet: ebed ²¹³ (1899, X-2), i.	أَبَد
eda: eda ²¹⁴ (1899, X-2), i.	أَدَا
eda edilmek: eda b[îyayîş] ²¹⁵ (1899, X-2), f	
eda edilmezler: eda ... nêbenê ²¹⁶ (1899, X-2)	أَدَا ... نَبَنِي
eda etmek: eda kerd[iş] ²¹⁷ (1899, X-24), f.	أَدَاكَرْد

²⁰⁷ Ar. îla

²⁰⁸ Ar. hetta

²⁰⁹ Ar. hetta

²¹⁰ F. ta

²¹¹ Ar. îla

²¹² Ar. hetta

²¹³ Ar. ebed

²¹⁴ Ar. eda'

²¹⁵ Ar. eda'

²¹⁶ Ar. eda'

²¹⁷ Ar. eda'

eda etti: eda kerd²¹⁸ (1899, X-24)

اَدَاكَرْدُ

edebilmek: b. yapabilmek

edep: edeb (1899, X-25), i.

اَدَبْ

edepli ol: teeddeb [te'eddeb]²¹⁹ (1899, X-11), s.

تِئَاَدَبْ

efendi: efendî (1798, SE-11), i. er.

اَفَنْدِي

efendî (1857, Lr-52), i. er.

efendi

efendî (1903, C-II-65), i. er.

efendî

eğer: 1.eki (1857, Lr-52), bağ.

êke

eki (1903, C-II-63)

ä ke

ek (1857, Lr-52), bağ.

ek

2.ki (1903, C-II-69), bağ.

ke

3.eğer (1899, X-6, 22), bağ.

اَكْرَءْ

4.ger (1899, X-2, 3), bağ.

اَكْرَءْ

5.lew²²⁰ (1899, X-27), bağ.

اَكْرَءْ

eğer icra etmezsek: ger [ma] ... nêkerin îcra²²¹ (1899, X-16)

اَكْرَءْ ... نِئَكِرِنِ اِجْرَا

eğer olmasaydı: lew lem yekûn²²² (1899, X-27)

اَلَمْ يَكُنْ

eğlence: b. sefa

ehil: ehl²²³ (1899, X-7, 12), i.

اَهْلْ

²¹⁸ Ar. eda'

²¹⁹ Ar. te'eddeb

²²⁰ Ar. lew

²²¹ Ar. îcra

²²² Ar. lew lem yekûn

²²³ Ar. ehl

iman ehli: ehlê îmanî (1899, X-27)

اَهْلُ اِيْمَانٍ

sabır ehli: ehlê sebrî (1899, X-12)

اَهْلُ صَبْرٍ

ek fiil (kopula):

tekil eril için ek fiil: o

هُ

O (1899, X-2, 3)

nedir: çık o (1798, SE-11)

خَرَجَ

Vaciptir. (Wacib²²⁴ o.) (1899, X-2, 3)

وَاجِبٌ

yo (1899, X-6, 12, 26)

يُ

Kafidir. (Kafi yo.) (1899, X-6)

كَافِيٌ

wo (1899, X-12)

وُ

Odur. (Awe wo.) (1899, X-12)

اَوُوْ

tekil dişil için ek fiil: a (1899, X-19, 19)

Meryem'dir. (Meryem a.) (1899, X-19)

مَرْيَمًا

Onundur. (Ey a.) (1903, C-II-64)

ei'yā

ya (1899, X-23)

يَا

Fanidir. (Fanî ya.) (1899, X-23)

فَانِيًا

çoğul için: ê (1899, X-5, 8)

,

Lazımdırlar. (Lazim²²⁵ ê.) (1899, X-5)

لَا زِمَ

yê (1899, X-27)

يَ

²²⁴ Ar. wacib

²²⁵ Ar. lazim

Asidirler. (Asîy yê. [‘Asî yê.]) (1899, X-27)	عاصِی
Î (1903, C-II-68)	
Bizimdirler. (Ê ma î.) [Ê ma yî.] (1903, C-II-68)	ê mîrî
birinci tekil şahıs için ek fiil: wa (1899, X-14, 16)	
Ben çaresizim. (Ez bêçare wa.) (1899, X-14)	از بے چاروا
ekim (ekim ayı): aşmê paîzî veryenni [aşmê payîzî veryênî] (1856, Lr-84), i.	
Âşme paîzi vaerjenne	
aşmê paîzî veryeni [aşmê payîzî veryênî] (1857, Lr-xv), i	
Âşme pá'izi vēr yén'e	
aşmay paîzî veryênî [aşmey payîzî veryênî] (1857, Lr-60), i.	ášmai pa'izi vēryén'i
ekmek: nan (1857, Lr-52), i.	nān
nan (1899, X-4, 6), i.	نان
na (1857, Lr-75), i.	nā
noan (1856, La-40), i.	noan
non (1862, B-627), i.	non
ekmekçi: ekmekcî (1903, C-II-68), i.	Ekmekeçî
ekseriya: ekserîya (1903, C-II-90), zar.	ekseriyâ
eksiksiz: b. olgunluğa sahip olmak	
eksiksizlik: b. olgunluk	
ekşi: tırş (1903, C-II-112), s.	tîrş
el-I: dest (1857, Lr-202), i.	dest
eli değnek tutan: destî çua [çuwa] gêna (1857, Lr-73)	désti tua gén'a
elin arka tarafsı: rîê dest [rîyê dest] (1903, C-II-108)	rîê dâst
eline geçmek: de destê ... kewt[iş] (1903, C-II-67), f.	
Usıb'ın eline geçti. (Kewt de destê Usibî.) (1903, C-II-67)	kaút dâ dâstê usibî
sağ el: desto rast (1903, C-II-108), i.	dâsto râst

sol el: desto çep (1903, C-II-108), i.

dāsto çāp

elinden her iş gelmek: 1.dest ra gure a[meyîş] (1857, Lr-56), f.

2.destê ... ra gurwe vecî[yayîş] (1903, C-II-64), f.

Kardeşinin elinden ne iş gelir? (Biray tue **dest ra** çi **gure yenû?**) (1857, Lr-56)

berá'i tûe dēstra tē gûre yén'u.

Ne iş dersen [her iş] kardeşimin elinden gelir. (Ti çi **gurew** ke vacî biray

mi **dest ra yenû.**) (1857, Lr-56) *te tē guraúke váđi berá'i me dēst ra yén'u*

Elimden her iş gelir. (Her **gurwe** min **dest ra vecîeno** [vecîyeno].)

(1903, C-II-64)

hār gūrwe min dāstrā vāđiēnū

el-II (eloğlu): b. halk

el-III (Arapça'da sözcüklerin başına gelen artikkel olup belirlilik ifade eder): el²²⁶

(1899, X-20, 25)

ال

elbette: 1.helbet (1857, Lr-49), zar.

helbét

helbet (1903, C-II-67), zar.

hālbāt

2.lacerem²²⁷ (1899, X-26), zar.

لأجرم

elbise: b. giysi

elçi: 1.êlçî (1903, C-II-60 L.h. /C-I-72 A.h.), i.

الچی *elçî*

2.resûl²²⁸ (1899, X-24), i.

رَسُول *resûl*

elde etme: tazîla (te[h]sîle) (1903, C-II-67), i.

tazîla

elde etmek: tazîla kerd[iş] (1903, C-II-67), f.

Onlar ... elde etmediler. (Îna **tazîla** ... **nêkerdî.**) (1903, C-II-67)

inā tazîla ... nākārdî

eldiven: lapik (1858, Lr-207), i.

lapîk

lepuk (1903, C-II-78), i.

lāpūk

bir çift eldiven: citê lepukî (1903, C-II-92), i.

çitê lāpūkî.

eline almak: xoe dest gi[rewtiş] [xwi dest gi(rewtiş)] (1857, Lr-57), f.

²²⁶ Ar. el

²²⁷ Ar. lacerem

²²⁸ Ar. resûl

eline al: bîge xoe dest [bîgê xwi dest] (1857, Lr-57)	bîgê xoe dēst
elli: pancas (1858, Lr-207), i.	pāṇḍās
panşas [ʔ] (1862, B-627), i.	panschass
pacas (1903, C-II-70), i.	<i>pāḡās</i>
ellinci: pancasin (1858, Lr-207), s.	pāṇḍasîn
elma: saye (1862, B-627), i.	ssaiē
say (1903, C-II-64), i.	<i>sā'i</i>
elma ağacı: sayêr (1857, Lr-60), i.	sayér
elveda demek: xatir wayşt[iş] (1857, Lr-71), f.	
elveda dedi: xatir wayşt (1857, Lr-71)	ḫatîr waişt
emanet: emanet (1857, Lr-56), i.	emānet
emir-I: 1.emr ²²⁹ (1899, X-10, 10), i.	أَمْر
emr (1903, C-II-60 L.h. /C-I-72 A.h.), i.	أمر <i>āmr</i>
2.ferman (1899, X-11), i.	فَرْمَان
emir-II: b. bey	
emretmek: 1.emr kerd[iş] (1903, C-II-60 L.h. /C-I-72 A.h.), f.	
emretti: emr kerd (1903, C-II-60 L.h. /C-I-72 A.h.)	أمر كرد <i>āmr kurd</i>
Binbaşılara emretti. [Emrê bîmbaşî(y)a kerd.] (1903, C-II-60 L.h. /C-I-72 A.h.)	
<i>āmrî bimbāšîā kârd</i> امرى بیکباشیا کرد	
2.ferman kerd[iş] (1899, X-11), f.	
Bir ferman (emir) buyurdu. (Fermanêke kerd.) (1899, X-11)	فَرْمَانِکَ کَرْد
en eksik: kemterîn ²³⁰ (1899, X-27), s.	کەتێرین
en son: xatem ²³¹ (1899, X-12, 21)	خاتەم
peygamberlerin sonuncusu: xatemê peyxemberan (1899, X-21)	
erik: erûk (1903, C-II-105), i.	<i>erûk</i>

²²⁹ Ar. emr

²³⁰ F. kemterîn

²³¹ Ar. xatem

eril: nêrî (1903, C-II-110), s.

nêrî

erimek: helya[yîş] [hêlyayîş]²³² (1899, X-9), f.

هَلْ

eridi: helya [hêly] (1899, X-9)

erişmek: b. varmak

erkek: 1.myerde [mîyerde] (1857, Lr-78), i. er.

myérde

mêrde (1903, C-II-67), i. er.

mêrdâ

2.cimird (1862, B-627), i. er.

djimird

Biz aşiret erkeğiyiz. (Ma ... myerdey aşîran î.) (1857, Lr-78)

ma ... myérdei aşîrânî

erkek çocuk: lacek (1857, Lr-65, 82), i.

lâdek

lacik (1862, B-627), i.

ladjik

lacik (1903, C-II-64), i.

lâgik

erkek evlat: 1.lac (1798, SE-10), i.

لاج

lac (1857, Lr-2), i.

lad

lac (1862, B-627), i.

l â d s c h

lac (1899, X-22, 25), i.

لَاج

la[c] (1856, Lr-83), i.

lâa'

2.lacik (1903, C-II-109), i.

lâgik

3.weled²³³ (1899, X-21), i.

وَلَدُ

erkek evladım: lacê mi (1903, C-II-63)

lâgê-mâ

erkek kardeş: 1.bira (1798, SE-9), i.

برا

bira (1856, Lr-83), i.

bera

bira (1862, B-627), i.

bira

birar (1858, Lr-209), i.

berâr

bra (1856, La-40), i.

bra

2.bera (1899, X-3), i.

بِرَا

3.birader (1798, SE-9), i.

برادر

²³² Ar. helle [T. erimek, eritmek; çözmek]

²³³ Ar. weled

erkek kardeşim: bray min (1856, La-40), i.

kardeşler!: biraryênî! (1857, Lr-49), ü.

erken: rew (1903, C-II-76), zar.

ermek: b. varmak

erzak: erzak (1903, C-II-60, C-I-72), i.

esir: yesîr (1903, C-II-60 L.h. /C-I-72 A.h.), i.

esir etmek: yesîr kerd[ış] (1903, C-II-60), f.

esir etmişlerdi: yesîr kerdîbî (1903, C-II-60)

eski: verîn (1899, X-21), s. er.

veryenni [veryêni] (1856, Lr-84), s. dş.

veryêni (1857, Lr-80), s. dş.

2.verî (1899, X-7)

verê (1903, C-II-63), zar.

eskiden (geçmiş zamanlarda): verî coan (1857, Lr-65), zar.

eskimiş: kehan (1858, Lr-196), s.

kehan (1903, C-II-105), s.

kehan (1903, C-II-90), s.

esmer: esmer (1903, C-II-108), i.

esneme: fegvelay (1858, Lr-211), i.

eş (karı): cenî (1856, Lr-83), i, dş.

eş: b. koca

eşek: her (1858, Lr-194), i.

her (1899, X-22), i.

here (1903, C-II-64, 65), i. dş.

herin [?] (1862, B-627), i.

eşek!: hero! (1903, C-II-69), ü.

eşya: 1.eşya²³⁴ (1899, X-7, 8), i.

brai-min

berâr yêni

rau

arzâq ارزاق

yâsîr یسیر

yâsîr kûrdî bî

قرین

wærjenne

veryên'e

قری

vérê

Vêri dîdan

kahân

kahân

qahân

ésmer

feg velâ'i

z'eni

her

هر

hâre

hérin

hârô

اَشْیَا

²³⁴ Ar. eşya'

2.çina (1903, C-II-88), i.	çenā
et: goşt (1857, Lr-52), i.	gōšt
etmek: b. yapmak-I	
etraf: dor (1899, X-16), i.	دور
dor (1903, C-II-94), i.	dōr
ev-I (yapı): ban (1857, Lr-59), i.	bān
ev-II (aile): kêy [?]/ kêya [?] (1798, SE-10), i.	کی/کیا
keye (1857, Lr-51), i.	keíye
keye (1899, X-17, 21), i.	کِه
kîye (1899, X-17), i.	کِه
kê (1856, La-40), i.	kè
kê (1903, C-II-63), i.	kê
evet: 1.e (1903, C-II-86), e.	ā
2.belî (1903, C-II-82), e.	bālî
evlat: oxil [oğil] (1857, Lr-67), i.	ōyl
oxul [oğul] (1903, C-II-66), i.	oyul
evvel: b. önce-I	
evvela: b. ilkin	
ey!: 1.gelê! (1899, X-19), ü.	گَل
2.ya ²³⁵ (1899, X-3, 6), ü.	یا
3.ey! (1899, X-3, 4), ü.	ای
eyer: zîen [zên] (1858, Lr-206), i.	zién
zîn (1903, C-II-112), i.	zîn
eylül ayı: êlul (1856, Lr-84), i.	Ælul
êlul (1857, Lr-xv), i.	Elúl

²³⁵ Ar. ya

ezel: ezel²³⁶ (1899, X-2), s.

اَزَلْ

eziyet: ezyet [ezyet]²³⁷ (1899, X-19), i.

اُذْيَتْ

F

fakat: b. ama

fakir: 1. feqîr/feqr²³⁸ (1798, SE-10), s.

فَقِير/فَقْر

feqîr²³⁹ (1899, X-2, 27) i.

فَقِيرٌ

2.fuqare²⁴⁰ (1903, C-II-63)

fūqārā

fakirdirler: feqîrî ê (1903, C-II-80)

faqîrîê.

fakiriz: fuqare îme (1903, C-II-80)

mā fūqārā'imā.

fani: fanî²⁴¹ (1899, X-23), s.

فَانِ

fare: 1.muş (1858, Lr-211), i.

muş

2.mere (1903, C-II-110)

mārā

fark: ferq²⁴² (1899, X-28), i.

فَرْق

farklı göstermek: ferq kerd[iş] (1899, X-28), f.

farklı göstermişiz: ma ferq kerdo (1899, X-28)

ما فَرْق كَرْدُو

farz: ferz [ferz]²⁴³ (1899, X-8, 14), i.

فَرْظ

bir farz-ı kifaye: ferzêkew kîfayet²⁴⁴ [ferzêkew kîfayet] (1899, X-14)

فَرْظْ كَوْ كِفَايَتْ

²³⁶ Ar. ezel

²³⁷ Ar. ezyyyet

²³⁸ Ar. feqr

Mustafa Dehqanî manaya çekuya "feqîr/feqr"î wina nuşta: "little, small in importance or interest]", yanî "qij, hetê muhîmî û balkêşbiyayîşî ra tay".

²³⁹ Ar. feqr

²⁴⁰ Ar. fuqera'

²⁴¹ Ar. fanî

²⁴² Ar. ferq

²⁴³ Ar. ferz

²⁴⁴ Ar. ferzî kîfaye

fasıl (yazılı metinde): mebhēs [mebhēs]²⁴⁵, (1899, X-3, 7), i. er.

مَبْهَسٌ

fasih: fesîh [feşîh]²⁴⁶ (1899, X-22), s.

فَصِيحٌ

Fatiha suresi: Fatîhe (el-Fatîhe) [Fatîhe (el-Fatîhe)] (1899, X-27), i.

الْفَاتِحَةُ

favori (duluk): tûliq (1903, C-II-112), i.

تُولِيقٌ

fayda: b. yarar

fayton: fintoŷe (1857, Lr-85), i.

فِنتُؤْیَہ

fazla: vêşî (1903, C-II-110), s.

وَشِی

daha fazla: vêşêr (1903, C-II-92)

وَشْشَہَر

felek: felek²⁴⁷ (1899, X-13, 24), i.

فَلَکْ

fener: fener (1903, C-II-60 L.h. /C-I-72 A.h.), i.

فَنَرِی فَنَرِی

ferahlamak: muferreh bî[yayîş] [muferreh bî(yayîş)] (1899, X-24), f.

ferahladı: muferreh bî [muferreh bî] (1899, X-24)

مُفَرَّہْ بِی

ferahlamış olan: muferreh [muferreh]²⁴⁸ (1899, X-13, 24), s.

مُفَرَّہْ

ferman: ferman (1899, X-11), i.

فَرْمَان

ferman buyurmak: ferman kerd[iş] (1899, X-11), f.

Bir ferman (emir) buyurdu. (Fermanêke kerd.) (1899, X-11)

فَرْمَانِکَ کَرْدُ

feyiz: feyz [feyz]²⁴⁹ (1899, X-5, 28) i.

فَیْضٌ

fıkra: latîfe (1903, C-II-68), i.

لَاتِیْفَہ

fırın: ferin (1858, Lr-211), i.

فَرِین

furine (1903, C-II-68), i.

فُورِینَہ

fırıncı: firincî (1858, Lr-211), i.

فَرِینْدِی

fil: fil (1858, Lr-211), i.

فِیل

²⁴⁵ Ar. mebhēs

²⁴⁶ Ar. feşîh

²⁴⁷ Ar. felek

²⁴⁸ Ar. muferreh

²⁴⁹ Ar. feyz

fil (1903, C-II-72)	<i>fil</i>
figan: fixan [fiġan] (1899, X-3), i.	<i>فِغَانْ</i>
fiil: fiil [fi'l] ²⁵⁰ (1899, X-27, 28), i.	<i>فِئِلْ</i>
fiilin gelecek zamanında kullanılan bir partikel: 1.kû (1857, Lr-64), par. ku	
ko (1903, C-II-63), par.	<i>kō</i>
2.go (1899, X-3, 5), par.	<i>گو</i>
fiilin şimdiki zamanında kullanılan bir partikel: ha (1858, Lr-66), par. ha	
hê (1857, Lr-65), par.	<i>hê</i>
götürüyorum: ez ha bena (1858, Lr-66)	<i>ez hā ben'a</i>
fiilin istek ve dolaylı emir kipinde kullanılan bir partikel: wa (1857, Lr-51), par.	
gitsin: wa şoro (1903, C-II-63), er.	<i>wā šōrō</i>
yatsın: wa ... rakû (1857, Lr-51)	<i>wa ... rā ku</i>
fikir: fikr ²⁵¹ (1899, X-7, 23), i.	<i>فِکْرْ</i>
filan: fulan (1903, C-II-68), z.	<i>fūlān</i>
filanca: fulanca (1903, C-II-64), z.	<i>fūlanġā</i>
filozof: hekîm [heġîm] (1798, SE-10), i.	<i>حکیم</i>
fırar: fîrar (1903, C-II-60 L.h. /C-I-72 A.h.), i.	<i>fîrār</i> فرار
fırar etmek: fîrar kerd[iş] (1903, C-II-60 L.h. /C-I-72 A.h.), f.	
fırar etti: fîrar kerd (1903, C-II-60 L.h. /C-I-72 A.h.)	<i>fîrār kârd</i> فرار کرد
fiyat: 1.vayê (1903, C-II-88), i. dş.	<i>vāye</i>
vaê (1903, C-II-88) i. dş.	<i>vāe</i>
flüt: docik (1858, Lr-202), i.	<i>dōđık</i>
fütursuzca (korkusuzca, aldırmayarak): bêfutûr ²⁵² (1899, X-17), zar.	<i>بِ فُتُورْ</i>

²⁵⁰ Ar. fi'l

²⁵¹ Ar. fikr

²⁵² Ar. bâla futûr

G

gafil: xafil [ğafil]²⁵³ (1899, X-3), s.

غافل

gafur: xefûr [ğefûr]²⁵⁴ (1899, X-11), s.

غفور

gaga: naquri [nequri]²⁵⁵ (1857, Lr-4), i. dş.

nákure

galip: xalib (1903, C-II-60 L.h. /C-I-72 A.h.), s.

غالِب *yalīb*

galib olmak: xalib bî[yayîş] (1903, C-II-60 L.h. /C-I-72 A.h.), f.

galib oldu: xalib bî (1903, C-II-60 L.h. /C-I-72 A.h.)

غالِب بى *yalīb bî*

gam: xem [gem]²⁵⁶ (1899, X-12), i.

غم

garip: xerîb [ğerîb]²⁵⁷ (1857, Lr-55, 73), s.

γarīb

xerîb [ğerîb] (1857, Lr-65), s.

γarīb

xerîb [ğerîb] (1899, X-16, 24), i.

غَرِيب

xerîb [ğerîb] (1903, C-II-68), s.

γarīb

gark: xerq [ğerq]²⁵⁸ (1899, X-5), i.

غرق

gark olmak: xerq bî[yayîş] [ğerq [bîyayîş]²⁵⁹ (1899, X-5), f.

gark olacak: go bibo xerq [go bibo ğerq] (1899, X-5)

گَو بُو غَرَق

gark oldu: bî xerq [bî ğerq] (1899, X-19)

بِ غَرَق

gâvur: gawir (1903, C-II-67), i.

gavir

gaur [gawur] (1903, C-II-67), i.

gaur

gayet: xayet [ğayet] (1903, C-II-66), zar.

γayät

gazap: xezeb [ğezeb] (1903, C-II-60 L.h. /C-I-72 A.h.), i.

غَضَب *yaḍāb*

gazaba gelmek: ame[yîş] be xezeb [ame(yîş) be ğezeb] (1903, C-II-60), f.

²⁵³ Ar. ğafil

²⁵⁴ Ar. ğefûr

²⁵⁵ Ar. minqar (T. gaga), neqqere (T. gagalamak)

²⁵⁶ Ar. gem

²⁵⁷ Ar. ğerîb

²⁵⁸ Ar. ğerq

²⁵⁹ Ar. ğerq

gazaba geldi: ame be xezeb [ame be ğezeb] (1903, C-II-60 L.h. /C-I-72 A.h.) , er.

āmā bū yaḡāb امه بغضب

ame be xezeb [ame be ğezeb] (1903, C-II-69)

āmā bū yaḡāb

gazete: kazeta (1903, C-II-76), i.

kazāta

gece: 1.şew (1798, SE-10), i. dş.

شو

şew (1857, Lr-4), i. dş.

Şau

şewe (1899, X-3, 4), i. dş.

شُو

şew (1899, X-4, 4), i. dş.

شُو

şewi (1857, Lr-54), i. dş.

şaúe

şewi (1857, Lr-62), i. dş.

şaú'e

şewi (1857, Lr-68), i. dş.

şéwe

şû (1857, Lr-80), i. dş.

şu

bir gece: şewêke (1899, X-18, 24), i.

شُولُ

bu gece: emşoe [emşû] (1857, Lr-51), zar.

émşoe

emşo (1899, X-21), zar.

أَمْشُو

emşo (1903, C-II-60 L.h. /C-I-72 A.h.), zar.

ámšō امشو

dün gece: bişewi (1857, Lr-81), zar.

bi şewi

gece gündüz: be şew û roç (1903, C-II-90), zar.

bā šaú u rōč

gece kelebeği: filfilika şew (1858, Lr-211), i.

filfilika šau

gece yarısı: 1.myanê şewi [mîyanê şewi] (1858, Lr-211), zar.

myáne šaúe

mianî şewi [mîyanî şewi] (1858, Lr-210), zar.

meáni šaúe

2.nîmê şewi (1903, C-II-111), zar.

nîme šaúe

بَشُو

geceleyin: bişew (1899, X-16), zar.

beşew (1903, C-II-90), zar.

bā šaú

bişew (1903, C-II-60 L.h. /C-I-72 A.h.), zar.	<i>pāšō</i> ²⁶⁰ پاشو
geç: erê (1858, Lr-193), s.	<i>êre</i>
Geçtir. (Erê û) (1858, Lr-193), s.	<i>êre'u</i>
geçen: verîn (1903, C-II-72), s. er.	<i>varîn</i>
geçen gece: şewa k' şî (1858, Lr-204), zar.	<i>şaua kşî</i>
şewê ki şî (1858, Lr-204), zar.	<i>şauê ke şî</i>
geçen hafta: hefto verîn (1903, C-II-72), zar.	<i>hafto varîn</i>
geçen sene: sera [serra] paryîni (1858, Lr-205), zar.	<i>sêra paryîn'e</i>
şera k' şîe [serra k' şîye] (1858, Lr-205), zar.	<i>şêra kşîe</i>
geçersiz: betal [beṭal] ²⁶¹ (1899, X-16), s.	بَطَال
geçim: debar (1857, Lr-49), i.	<i>dabâr</i>
geçinmek: 1.debarey ... bî[yayîş] (1857, Lr-49), f.	
geçinelim: debarey ma bobû (1857, Lr-49)	<i>dabârai ma bōbû</i>
2.geçînmiş ²⁶² bî[yayîş] (1903, C-II-63), f.	
geçiniyordu: geçînmiş bîye (1903, C-II-63)	<i>gâçînmiş bîe</i>
geçmek: vîyard[iş] (1903, C-II-69), f.	
geçti: vîyard (1903, C-II-69)	<i>vi'ârd</i>
gelenek: b. örf	
gelin: bûke (1903, C-II-107), i.	<i>bûke</i>
geliş: ameîş [ameyîş] (1903, C-II-76)	<i>āmāîş</i>
gelmek: omê[yîş] (1856, La-40)	
ame[yîş] (1857, Lr-53), f.	

²⁶⁰ Kitabê Albert von Le Coqî de, qismê herfanê latînkî de wina nusîyayo: "*tâpiā pāšō*". Qismê herfanê erebkî de zî "دپا پاشو" nusîyayo. Goreyê fehmkerdîşê ma, herinda "*tâpiā pāšō*" yî de ganî "tepya bişew", herinda "دپا پاشو" de zî bi herfanê erebkî "depya bişew" [tepya bişew] binusîyayêne labelê xeta bîya, xelet nusîyayê.

²⁶¹ Ar. ibṭal

²⁶² T. geçinmiş

gel: bye [biye] (1857, Lr-69)	bye
bêrî (1856, La-40)	bèiri
tu bêrî (1903, C-II-64)	<i>tū bēri</i>
bê (1903, C-II-82)	<i>bā</i>
bê (1903, C-II-92)	<i>bē</i>
geldi: 1.ame (1857, Lr-53)	amé
ame (1857, Lr-57)	amé
ame (1899, X-3)	ا م ا
2.cae ²⁶³ (1899, X-24)	جاء
geldiler: amey (1857, Lr-50)	amei
ameî [amey] (1903, C-II-64)	<i>āmāi</i>
ameî [amey] (1903, C-II-67)	<i>āmā-i</i>
geldim: ez ... ameya (1857, Lr-66)	ez ... āmeīa
ez ama (1903, C-II-80)	<i>az āmā</i>
geldin: ti ... omê (1856, La-40)	te ... omè
geliniz: byêrî (1857, Lr-79)	byêri
byêrî (1857, Lr-65)	bieri
bêrî (1903, C-II-78)	<i>bērī</i>
gelirdi: o ku biamayê (?) (1903, C-II-92)	<i>ōqū bīāmāē.</i>
gelirim: ez ... yena (1857, Lr-53)	ez ... yén'a
gelirsen: ti ... bêre [ti bêrê] (1903, C-II-92)	<i>tī ... bērā</i>
geliyor/gelir: yenû (1857, Lr-3), er.	yén'u
yeno (1903, C-II-63), er.	<i>yānō</i>
geliyordu/gelirdi: amên (1903, C-II-63)	<i>āmēn</i>
geliyorlar/gelirler: yena (1903, C-II-65)	<i>yēnā</i>
haw yenû (1903, C-II-67)	<i>haw yānū</i>
geliyorsun: tu ... yenê (1903, C-II-86)	<i>tū ... yēnē</i>

²⁶³ Ar. cae

tu ... yenî (1903, C-II-66)	tü ... yéni
geliyorsunuz: şuma ... yenî (1857, Lr-60)	Šúma ... yén'i
geliyorum: [ez] yêna (1903, C-II-86)	yénd
gelmedi: naûme [nêûme] (1857, Lr-87)	háume
niame (1903, C-II-64)	nīāmā
gelmem: ez ... nîna (1903, C-II-63)	az ... nīna
gelmemiş: n'amew (1857, Lr-81)	hāmaú
nîama (1903, C-II-74), dş.	nīāmā
gelmeseydin: eki ti nameynî (1857, Lr-70)	ék'e te hamefni
gelmesin: wa nêrû (1903, C-II-67)	wa nêrû
gelmeyeceğim: ezo ... nêrî (1903, C-II-63)	azo ... nêrî
gelmezsen: eki ti nêrî (1857, Lr-76)	éke te nêri
gelmişse: eki ... ameû [amewû] (1857, Lr-81)	ék'e ... āmaú
gelmiyor: nînû (1857, Lr-86)	nīnú
gelsin: wa ... bêro (1903, C-II-64)	wā bārû
gelsinler: wa ... byêrî (1857, Lr-84)	wa ... byêri
gene: b. yine	
genel: 1.am ['am] ²⁶⁴ (1899, X-2, 4)	عام
2.emîm ['emîm] ²⁶⁵ (1899, X-27)	عَمِيم
genellikle: ekserîya (1903, C-II-90), zar.	ekseriyá
genç: 1.ciwan (1899, X-16), i.	جوانی
2.feta ²⁶⁶ (1899, X-6), i.	فَتَا
geniş: 1.hera (1858, Lr-195), s.	herá
hera (1903, C-II-106)	hārā
gerçek: 1.rast (1903, C-II-63), i.	rāst

²⁶⁴ Ar. 'amm

²⁶⁵ Ar. 'emîm

²⁶⁶ Ar. feta

2.bira²⁶⁷ (1899, X-23), s.

3.heqîqet [heqîqet]²⁶⁸ (1899, X-10), s.

gerek: gerek (1899, X-12), s.

gerek (1903, C-II-72), i.

gereklilik: lazimey (1899, X-3), i. dş.

geri: tepya (1903, C-II-65), i.

tepya (1903, C-II-68), i.

geri getirmek: tepya ard[iş] (1903, C-II-69), f.

geri getirdim: min tepya arde (1903, C-II-69)

geri götürmek: peyser ber[diş] (1857, Lr-62), f.

geri götürsün: bêrû pyeser (1857, Lr-62)

geri çevirme: redd²⁶⁹ (1899, X-14), i.

getirmek: ard[iş] (1857, Lr-2), f.

beni getirdi: ez ... arda (1857, Lr-56)

getir: byari [bîyari] (1857, Lr-86)

bîa [bîya] (1903, C-II-63)

biare [bîyare] (1903, C-II-92)

getirdi [nesne eril]: ard (1857, Lr-2)

ard (1857, Lr-75)

art [ard] (1903, C-II-66)

getirdi [nesne dişil]: ardi (1857, Lr-86)

ardi (1903, C-I-72)

arde (1899, X-11, 14)

getirdi [nesne çoğul]: ardî (1903, C-II-66)

بِرا

حَقِيقَت

سُكْرُك

gerék

لَا زَمِي

täpiä

täpiä

min täpiä ârdä.

bêru pyesér

رَدِّ

ez ... ârda

byäre

bîa

bîâre

ard

ârd

ârt

ârde

اردي

أَرْدُ

ârdî

²⁶⁷ K. bira/bera, birastî

²⁶⁸ Ar. heqîqet

²⁶⁹ Ar. redd

getirdim: min ... ard (1903, C-II-94)	<i>min ... ārd</i>
getireceksin: tu ko ... bîarê [bîyarû] (1903, C-II-66)	<i>tû kō ... bîarê</i>
getirelim: ma ... byarî (1857, Lr-62)	mā ... biāri
getireyim: ezo ... bîarî [bîyarî] (1903, C-II-92)	<i>āzō ... biārî</i>
getiriyor/getirir: ana (1857, Lr-52), dş.	āna
anû (1857, Lr-51), er.	ānu
ano (1903, C-II-64), er.	<i>ānō</i>
getiriyordu: ardîn (1903, C-II-63)	<i>ārdin</i>
getirmiş: ardo (1903, C-II-74)	<i>ārdō</i>
getirmişsiz: ma ... ardo (1899, X-20)	ما ... اژدو
getirmişsin: tue ... ardû (1857, Lr-52)	tûe ... ārdû
getirsin: wa ... byarû [bîyarû] (1857, Lr-51)	wa ... biāru
getirsinler: wa ... byarî [bîyarî] (1857, Lr-84)	wa ... byāri
gevşek: sist (1899, X-8), s.	سست
gevşetmek: sist ker[diş] (1899, X-8), f.	
gevşetsin (azaltsın): sist kero (1899, X-8)	سست کرو
geyik (erkek geyik): kîvê (1856, La-40), i.	kivê
gezme: gezmax (1903, C-II-72), i.	<i>gezmax</i>
gezmeye gitti: şî be gezmax (1903, C-II-72)	<i>şî bā gezmax.</i>
gezmek (dolaşmak): geyray[îş] (1903, C-II-64), f.	
gezdi (dolaştı): geyra (1903, C-II-64)	<i>gēirā</i>
geziyorlar/gezerler: geyrenî (1903, C-II-66)	<i>gēirāni</i>
gırtlak: qirike (1903, C-II-112), i.	<i>kerîkū</i>
gibi: l.sey (1857, Lr-3), e.	sei
sey (1903, C-II-84), e.	<i>sāi</i>
zey (1899, X-2, 5), e.	زی

2.ze (1899, X-24), e.

زە

3.ezin [ezen?] (1798, SE-9), e.

ازن

ezênê (1903, C-II-60), e.

azênê

azêne (1903, C-II-63), e.

āzênā

azênê (1903, C-II-68), e.

āzênê

ezênê (1903, C-II-76), e.

azênā

hezenê (1903, C-I-72), e.

هزنی

4.fenî (1858, Lr-211), e.

fēni

5.ke²⁷⁰ (1899, X-11)

کە

ümmetler gibi: ke'l-umem²⁷¹ (1899, X-11)

کەلأمم

girmek: 1.kewt[iş] bu ... (1903, C-II-67), f.

girdiler (içine girdiler): kewtî bu ...[kewtî bi...] (1903, C-II-67) *kawtî bü ...*

2.kewt[iş] de ... (1903, C-II-67), f.

kapıya [kapıdan] girdi: kewt de kêver (1903, C-II-67) *kaút dâ-kêverê*

kewt[iş] di ... (1903, C-II-66), f.

çarşıya girmişler: kewtê di çarşû (1903, C-II-66)

kaúte dečârşû

gitmek: şîaîş [şîyayîş] (1903, C-II-72), f.

şiai ş

-e gitmek üzere yola çıkmak: 2.qesdê ... kerd[iş] [qesdê ... kerd(iş)]²⁷²

(1899, X-25), f.

Kuddüs'e gitmek üzere yola çıktı. (Kerdi qesdê Qudsî.) [Kerdi qesdê

Qudsî.] (1899, X-25)

کەرد قەصد قەدسی

gideceğim: ezo şorî (1903, C-II-80)

ázō šorî

gideceğiz: ma ko şimi (1903, C-II-92)

mākō šimā

²⁷⁰ Ar. ke

²⁷¹ Ar. ke'l-umem

²⁷² K. "Ew rabû û **qesta derî kir.**" (Ferhenga Kameran, r. 5)

K. "Wextê bû zistan, disa Artîşî her weku caran rabû, çû Mûsilê, **qesda mala dostê xo kir.**" (When it was winter the Artushi rose again, as before, went to Mosul and **made for his friend's house.**" (Chyet, s. 4) (T. ... arkadaşının evine doğru yola koyuldu)

gideceksin: tu ko ... şorê (1903, C-II-76)

gidelim: ma şyêrî [ma şêrî] (1857, Lr-49)

ma şime (1903, C-II-63)

ma şimê (1903, C-II-65)

gidiyor/gider: şina (1903, C-II-86), dş.

şina (1903, C-II-88), dş.

şino (1903, C-II-63), er.

şino (1903, C-II-90), er.

şinû (1903, C-II-63), er.

gidiyor (akıyor): şuena (1857, Lr-4), dş.

su akıyor (su gidiyor): awki ... şuena (1857, Lr-4), dş.

gidiyordugiderdi: şîê [şîyê] (1903, C-II-63)

şîê [şîyê] (1903, C-II-64)

gidiyorlar/giderler: şinê (1903, C-II-63)

gidiyorsun: ti şuenî (1857, Lr-52), er.

gidiyorsunuz: [şima] şinê (1903, C-II-64)

git: şorî (1856, La-40)

tu şorî (1903, C-II-66)

şue (1857, Lr-51)

şo (1903, C-II-60 L.h. /C-I-72 A.h.)

Bu yolu tut git. [Enoe (enue) rayer bigî **şue**.] (1857, Lr-51) **ên'oe rayer bigî şue**

gitme: meşo (1903, C-II-64)

gitmek üzereydim: ez di şîaîşî [şîyayîşî] ser o bîa [bîya] (1903, C-II-72)

az' de şîaî şî sérō bîa.

gitmesin: wa ... nêşîrû (1857, Lr-72)

gitmiş: şyû [şîyû] (1857, Lr-80), er.

şîa [şîya] (1903, C-II-66), dş.

şay [şîya] (1857, Lr-82), dş.

gitmiyor: nêşino (1903, C-II-84), er.

gitmiyorsan: eki ti nêşuenî (1857, Lr-52)

tû kō ... şōrē

ma şyêrî

mā šīmā

mā šīme

šinā

šinā

šinō

šinō_e u

šinū

şuén'a

aúke ... şuén'a

šîā / šîā

šîe

šinē

te şuén'i

šinā

shoori

tû šōrī

şúe

šō شو

ên'oe rayer bigî şue

māšō

wa ... nêşiru

şyu

šîa

şai

nāšīnō_e

éke te nêşuén'i

gitmiyorsun: tu ... nêşinê (1903, C-II-86)

gitmiyorum/gitmem: ez ... nêşuena (1857, Lr-81)

ez nêşina (1903, C-II-76)

ez ... nêşina (1903, C-II-64)

gitsin: wa şoro (1903, C-II-63), er.

gitti: şî (1857, Lr-51), er.

şî (1857, Lr-64), er.

şî (1857, Lr-83), dş.

şîe [şîye] (1857, Lr-83), dş.

Amine de gitti. (Amîna zî **şî.**) (1899, X-23), dş.

Abdullah ... gitti. (‘Ebdullah ... **şî.**) (1899, X-16), er.

şî (1903, C-II-60 L.h. /C-I-72 A.h.), er.

gittiler: şî (1857, Lr-49)

şî (1899, X-16)

şî (1903, C-II-66)

şîe [şîyê] (1903, C-II-67)

şîe [şîyê] (1903, C-II-67)

gittim: ez şya [ez şîya] (1857, Lr-56), dş.

ez şîa [şîya] (1903, C-II-72), er.

giyecek: b. giysi

giysi: 1.kinc (1857, Lr-84), i.

2.çekî (1903, C-II-67), i.

3.lîbas²⁷³ (1899, X-14), i.

giysiler: kincî (1857, Lr-85), i.

giydirmek: pera day[iş] (1903, C-II-64), f.

giydirdiler: day pera (1903, C-II-64)

giymek: 1.pira girewt[iş] (1857, Lr-85), f.

tü ... nêşinê

ez ... nêşuén'a

az nêşinâ

az ... nêşenâ

wâ şörö

şê

şî

şî

şîe

اَمِينَةُ شِي

عَبْدُ اللَّهِ ... شِي

شِي

şî

شِي

şî

şîa

şîe

ez şya

az şîa

kincî

çekî

لِبَاس

kincî

dâi pârâ

²⁷³ Ar. lîbas

2.be xo ra day[îş] (1903, C-II-64), f.	
giy: pira gê (1857, Lr-85)	perá ge
giydi: 1.girewtî pira (1857, Lr-85)	geraúti perá
2.day be xo ra (1903, C-II-64)	<i>dâi bāχōrā</i>
giysin: wa pira gû (1857, Lr-84)	wa perá gu
gizlemek: numit[îş] (1903, C-II-64), f.	
gizlediler: numitî (1903, C-II-64),	<i>nūmītî</i>
gizli: nîhan ²⁷⁴ (1899, X-15), s.	نہات
gizli kalmak: nîhan bi[yayîş] (1899, X-15), f.	
gizli kaldı: bî nîhan (1899, X-15)	بے نہات
gizlice: bi dizî (1903, C-II-63), zar.	<i>bā dizî</i>
[bi] dizê (1903, C-II-64), zar.	<i>dizê</i>
göç: b. hicret	
göğüs: sîne (1858, Lr-205), i.	siné
gök: 1.asmye (1858, Lr-192), i.	ásmye
asîman (1899, X-22), i.	السمان
ezman [‘ezman] (1899, X-7, 10), i.	عزمان
ezman (1903, C-II-108), i.	<i>azmān</i>
2.sema ²⁷⁵ (1899, X-9, 14), i.	سما
göğе çıkma: b. miraç	
gökkuşığı: 1.mundîaî [mundîyay] Ayşma Fatma (1857, Lr-4), i.	múndiai aîşma fátma
2.keskûsori (1903, C-II-111), i.	<i>késku sôre</i>
göl: gol (1903, C-II-67), i.	<i>göl</i>
gömlek: 1.paç (1858, Lr-207), i.	paç
2.peryen [piryen] (1858, Lr-208), i.	perí'en

²⁷⁴ F. nêhan

²⁷⁵ Ar. sema'

3.zubûn (1903, C-II-108), i.

zûbûn

gönderen: mursil²⁷⁶ (1899, X-14), s.

مُرْسِلْ

gönderilmiş: mursel²⁷⁷ (1899, X-14), s.

مُرْسِلْ

göndermek: 1.erşawut[iş] (1857, Lr-74), f.

gönder: b'erşaw (1857, Lr-51)

b'erşau

b'erşaw (1857, Lr-52)

b'erşau

berşawi (1857, Lr-53)

b'erşau

2.rîşît[iş] (1903, C-II-60 L.h. /C-I-72 A.h.), f.

gönderdi [nesne eril]: erşawut (1857, Lr-74)

erşau'út

gönderdi [nesne dişil]: erşawuti (1857, Lr-62)

erşau'úte

rêşiti (1903, C-II-66), f.

rêşite

gönderdiler [nesne çoğul]: rîşîtî (1903, C-I-72 A.h.)

رشيته

gönderdim: min ... rîşîte (1903, C-II-60 L.h. /C-I-72 A.h.)

min ... rîşite من رشيته

göndermişti: rîşitbu (1903, C-I-72 A.h.)

رشيته بو

gönüle ferahlık veren: rewḥanî [rewḥanî]²⁷⁸ (1899, X-16), s.

رَوْحَانِيَه

gönüle ferahlık verenlerin askeri: eskerê rewḥanîyan ['eskerê rewḥanîyan]

(1899, X-16) عَسْكَرُ رَوْحَانِيَه

gönül: b. yürek

gönlü kara: zerresîyah²⁷⁹ (1899, X-2), s.

زَرْزَرِيَه

sînesîya (1899, X-3), s.

سِينِه سِيَا

göre: gor[ê?] (1798, SE-11), zar.

گور

görmek: dîtiş (1899, X-10, 25), f.

دِيش

²⁷⁶ Ar. mursil

²⁷⁷ Ar. mursel

²⁷⁸ Ar. rewḥanî

²⁷⁹ F: dilsiyah

dî[yayîş] (1899, X-16), f.

... **beni gördü:** ... ez dîan [ez dîyan] (1857, Lr-56)

... **ez dîan**

beni görmedin: to ez nêdîam [to ez dîyam] (1903, C-II-80) *tō az nêdîām*

gör: vyêne [vêni] (1857, Lr-67)

vyén'e

vîene [vêni] (1857, Lr-69)

vién'e

buvîni (1903, C-II-78)

bûwîne

gördü: yê dî (1899, X-16)

دِی یِ

dî (1903, C-II-63)

dî

dî (1903, C-II-64)

dî

gördük: ma dî (1857, Lr-50)

mā ... dî

gördüler: [yîne] dî (1899, X-16, 22)

دِی

gördüm: min dî (1899, X-18, 19)

دِی مِ

gördünüz: şima dî (1899, X-3)

دِی شِما

göreceğim: ezo buvînî (1903, C-II-94)

dzō bûwîñî.

göreyim: ez ... buvînî (1903, C-II-72)

az ... bûwîñî

görmedi/görmediler: nêdî (1857, Lr-55)

nêdî

görmedim: mi ... nêdî (1903, C-II-94)

me ... nêdî

görmüştü: dîbi (1857, Lr-81)

dî be

görmüşüm: mi dîa [dîya] (1857, Lr-4)

me ... dîa

görürsem: ez ... vyêna [ez ... vêna] (1857, Lr-73)

ez ... vyén'a

[sen] **görürsün:** [ti] vînenê (1899, X-2, 23)

دِ قِینِی

görüyor/görür: vyênena [vênena] (1857, Lr-80), dş.

vyenén'a

görüyorum/görürüm: ez vînena (1899, X-10, 13)

دِ قِینِا

görüyoruz: me vîênî [ma vînenî] (1857, Lr-4)

me vîén'i

ma ... vînenê (1899, X-22)

ما ... قِینِ

görmesin: [wa] nêvîno (1903, C-II-64)

nêvîno

görmüşüm: min dîbî (1903, C-II-64)

min dî bî

görmüyorum: ez ... nêvîna (1903, C-II-88)

az ... nâwînenâ

ez ... nêvînenô (1903, C-II-86)

az ... nâwînenô

görüyor/görür: vînenû (1903, C-II-64)

wînenû

görüyordu/görürdü: dîe [dîyê] (1903, C-II-64)

dîe

görüyorsun/görürsün: ti vînenê (1903, C-II-88)

tâ wînenâ

seni görmemişim: mi ti nêdîyê (1903, C-II-94)

min tâ nâdîe

görülme (bulunmak): ame[yîş] dîyayîş (1903, C-II-78), f.

görüldü (bulundu): ame dîaîş [ame dîyayîş] (1903, C-II-78) *amâ dîaîş*

görünen (açık): zahir²⁸⁰ [zahir] (1899, X-15), s.

ظاهر

görünme: 1. tecellî²⁸¹ (1899, X-26), s.

التجلی

2. zuhûr [zuhûr]²⁸² (1899, X-13, 15), s.

ظهور

görünmek: 1. as[ayîş] (1857, Lr-49), f.

ays[ayîş] [?] (1903, C-II-67)

2. zuhûr bî[yayîş] [zuhûr bî(yayîş)] (1899, X-13, 15), f.

3. zahir bî[yayîş] [zahir bî(yayîş)]²⁸³ (1899, X-15), f.

göründü: bî zuhûr [bî zuhûr] (1899, X-13, 15)

بِظهور

görünür oldu: bî zahir [bî zahir] (1899, X-15)

بِظاهر

görünürler: asenî (1857, Lr-49)

asen'i

görünürüm: [ez] asena (1858, Lr-192)

asen'a

görünüyorlar/görünürler: aysenê [?] (1903, C-II-67)

âi senâ

görünür kılmak: b. göstermek

göstermek: 1. mojna[yîş] (1903, C-II-69), f.

2. raê [rayê] ... d[ayîş] (1903, C-II-92), f.

3. day[îş] dîtiş (1899, X-25), f.

bana göster: bi mi mojine (1903, C-II-64)

bâ mâ mōženâ

²⁸⁰ Ar. zahir

²⁸¹ Ar. tecellî

²⁸² Ar. zuhûr

²⁸³ Ar. zahir

gösterdi [nesne çoğul]: day dîtiş (1899, X-25)	دای دیتیش
gösterdim: min ... moja (1903, C-II-69)	min ... možná
size göstereceğim: ezo raê [rayê] şima dî (1903, C-II-92)	ázō rāe šimā dī
götürmek: berd[iş] (1857, Lr-52), f.	
götür: beri (1857, Lr-51)	bér'e
bêri (1857, Lr-70)	bére
bere (1903, C-II-68)	bārā
beri (1903, C-II-64)	bāre
götürdü [nesne eril]: berd (1857, Lr-52)	berd
berd (1899, X-22)	برد
ber[d] (1903, C-II-63), i.	bār
götürdü [nesne dişil]: berdi (1857, Lr-58)	bér de
götürdü [nesne çoğul]: berdî (1857, Lr-55)	bérđi
götürdüler [nesne eril]: berdî [berd] (1903, C-II-63)	bārđi
berdî [berd] (1903, C-II-64)	bārđī
götürdüm [nesne dişil]: min berde (1903, C-II-68)	Min bārdā
götürdün [nesne dişil]: to berde (1903, C-II-67)	tō ... bārdā
götürme: meberi (1857, Lr-63)	mēbere
götürmüş [nesne dişil]: berda (1903, C-II-78)	bārdā
götürürüm: ez ... bena (1857, Lr-53)	ez ... bēn'a
götürüyor/götürür: bena (1903, C-II-64), dş.	bānā
göz: 1.çim (1856, La-40), i.	tchim
çim (1857, Lr-2, 200), i.	tjīm
çem [çim] (1862, B-627), i.	tschem
çim (1899, X-2, 13), i.	چیم
çim (1903, C-II-105), i.	čim

2.eyn [‘eyn]²⁸⁴ (1899, X-20), i.

عَيْن

göz atmak: b. bakmak

göz nuru: qurrete eyn [qurrete ‘eyn]²⁸⁵ (1899, X-20)

قُرَّةُ عَيْن

gözü ilişmek: çim gina[yîş] (1899, X-13), f.

چِم گِنَا

gözü ilişti: çim gina (1899, X-13)

gözü yolda kalmak: çim rey mend[iş]²⁸⁶ (1899, X-25), f.

چِم رَی مَندِی

gözü yolda kalmıştı: çim rey mendibî (1899, X-25)

gözkapağı: banî çimî (1858, Lr-209), i. er.

bāni çîmî

gözyaşı: hesr [hesr] (1899, X-14), i.

حَسْر

hisrî çime [hêsrî çimî] (1903, C-II-114), i.

hêsrî çîmâ

guguk kuşu: pepung (1858, Lr-208)

pepûng

gurbet: xarîbî [ğerîbî] (1903, C-II-67), i.

ğārîbî

xerîbîye [ğerîbîyê] (1903, C-II-66), i.

ğarîbîe

gusül: xusl [ğusl]²⁸⁷ (1899, X-24)

غُسْل

gübre: zibil (1857, Lr-81), i.

zîbil

güç: b. kudret

güçlü (gücü yeter): b. kadir-II

güçlülük (yücelik): îzz [‘îzz]²⁸⁸ (1899, X-17), s.

عِزٌّ

gül: gul (1798, SE-10), i.

گول

²⁸⁴ Ar. ‘eyn

²⁸⁵ Ar. qurretu'l-‘eyn

²⁸⁶ K. çav li rê man

²⁸⁷ Ar. ġusl

Ar. ġusîle (T. yıkanmak)

²⁸⁸ Ar. ‘îzz

gul (1899, X-8), i.	
gul (1903, C-II-72), i.	<i>gūl</i>
gul (1903, C-II-80), i.	<i>gúl</i>
gül suyu: gulab (1899, X-19), i.	
güle güle: oxir bû (1857, Lr-54).	oγır bú
gülmek: 1.huwayîş (1903, C-II-72), f.	<i>hūwāyîš</i>
2.huwatiş (1903, C-II-74), f.	<i>hūwatiš</i>
güldü: huwa (1903, C-II-69)	<i>hūwā</i>
gülüyor: howenû [huwenû] (1857, Lr-2), er.	hōwén'u
huena (1903, C-II-86), dş.	<i>hūénā</i>
huwena (1903, C-II-86), dş.	<i>hūwénā</i>
gülüyorsun: tu ... huwenî (1903, C-II-63)	tü ... <i>hūwānī</i>
gümüş: sêm (1856, La-40), i.	sém
sêm (1899, X-17), i.	
sîm (1903, C-II-113), i.	<i>sîm</i>
gün: 1.roc (1857, Lr-2), i.	ród
roc (1857, Lr-4), i.	rōd
roci (1857, Lr-4), i.	rōde
roc (1899, X-14, 16), i.	
roc (1903, C-II-63), i.	<i>rōġ</i>
2.roç (1903, C-II-63), i.	<i>rōč</i>
roç (1903, C-II-90), i.	<i>rōč</i>
3.roj (1903, C-II-88), i.	<i>rōž</i>
4.roş (1903, C-II-88), i.	<i>rōš</i>
5.ro (1903, C-II-78), i.	<i>rō</i>
6.rû (1903, C-II-80), i.	<i>rū</i>

7.yewm²⁸⁹ (1899, X-11, 26), i.

يَوْم

bir gün: rocêke (1899, X-16, 24), i.

رُوحِ كِ

rocê (1903, C-II-63), i.

rocê

günah: 1.guneh (1899, X-6), i.

گناه

gunah (1903, C-II-66), i.

gunâh

günahkâr: 1.gunehkar (1899, X-6), s.

گناهکار

2.muznîb [muznîb]²⁹⁰ (1899, X-11, 20)

مُذْنِب

günahkârlık: gunehkarî (1899, X-4), i, dş.

گناهکاری

günaydın (hayırlı sabahlar): sebahî to boxêr [bixêr] bo (1903, C-II-76)

sabâhî tō boxêr bō

gündüz: 1.biroc (1899, X-16, 24), i.

بِرُوح

2.roc (1899, X-3, 4)

رُوح

gündüzün: biroc (1899, X-16, 24), i.

بِرُوح

güneş: 1. roj (1856, La-40), i. er.

rojshwesho²⁹¹

roc (1899, X-8, 24), i. er.

رُوح

2.tîcî (1862, B-627)

tidschi

güneş görmeyen dağ yamacı: zime (1857, Lr-71, 71), i.

zîmé

zime (1857, Lr-71)

zîmeî

güvercin: gogerçînî (1903, C-II-64), i.

gōgerçînî

²⁸⁹ Ar. yewm

²⁹⁰ Ar. muznîb

²⁹¹ Eslê metnî de, sey manaya "rojshwesh"î bi îngilizkî "sun" nusîyayo labelê naye de xeletî esta, çunke "sun" roj o, "rojshwesh" nîyo. "Rojshwesho", yanî "Roj weş o" nê manayanê tirkî dano: 1.Güneş güzeldir (hoştur). 2.Hava (gün) güzeldir.

güvenilir: emîn²⁹² (1899, X-6, 20), i.

أَمِينُ

güzel: 1.rind (1857, Lr-52), s.

rind

rind (1857, Lr-62), s.

rind

rind (1903, C-II-84), s.

rind

rind (1903, C-II-82), s.

rind

2.guzel²⁹³ (1903, C-II-63), s.

güzel

3.melîh [melîh]²⁹⁴ (1899, X-18, 22), s.

الْمَلِیْ

çok güzel: nefis²⁹⁵ (1899, X-6), s.

نَفِیْسٌ

güzellik: 1.husn [husn]²⁹⁶ (1899, X-27), i.

حُسْنٌ

2.dilberî²⁹⁷ (1899, X-11), i.

دِلْبَرِیْ

3.(yüz güzelliği) cema²⁹⁸ (1903, C-II-64), i.

جَمَالٌ

H

haber: xeberî²⁹⁹ (1857, Lr-62), i.

habère

xeberî (1857, Lr-66), i.

habér'e

xeber (1899, X-17, 19), i.

خَبَرٌ

xeberî (1903, C-II-64)

ḫabāre

haber vermek: xeberî da[yîş] (1903, C-II-64), f.

haber verdiler: xeberî dê (1903, C-II-64)

ḫabāre dā

haber verir: xebere dano (1903, C-II-64)

ḫabāre dānō

²⁹² Ar. emîn

²⁹³ T. güzel

²⁹⁴ Ar. melîh

²⁹⁵ Ar. nefis

²⁹⁶ Ar. husn

²⁹⁷ K. dilberî, F. dêlberî

²⁹⁸ Ar. cema

²⁹⁹ Ar. xeber

haber verilmiş (olan): nubîte [nubî'te]³⁰⁰ (1899, X-20), s.

نُبَيْت

haberci: qasid [qaşid]³⁰¹ (1899, X-10), i.

قاصد

haberdar: xebardar³⁰² (1899, X-23), i.

خَبَرْدَار

had: hed [ħedd]³⁰³ (1899, X-6, 7), i.

حَدّ

haddi(ne) değil: heddê nîyo [ħeddê ... nîyo] (1899, X-7) ... حَدّ ... نَبُو

hafta: hefte (1903, C-II-69), i.

haftâ

hewte (1903, C-II-114), i.

hawtâ

bir haftadan beri: heftêna (1903, C-II-74), zar.

haftêna tâpiâ

hain: xaîn (1857, Lr-63), s.

xa'în

hain çıkmak: xaîn vej[îyayîş] (1857, Lr-63), f.

hain çıkarsan: ti xaîn vecî (1857, Lr-63)

te xa'în veđî

hainlik: xaînê (1857, Lr-63), i. dş.

xa'îne

hainlik etmek: xaînê ke[rdiş] (1857, Lr-63), f.

ben hainlik etmiyorum/etmem: ez xaînê nêkena (1857, Lr-63)

ez ... xa'îne nêkên'a

hak: heq [ħeqq]³⁰⁴ (1899, X-2, 7), i.

حَقّ

haqq (1903, C-II-67), i.

ħâqq

hakikat: 2.b. gerçek

hakiki: bira³⁰⁵ (1899, X-23), s.

بِرَا

hakim (bilge): hekîm [ħekîm] (1798, SE-10), s.

حكيم

hâkimiyet: b. hüküm

hakkında: ser o (1899, X-2, 4), zar.

سَرُو

³⁰⁰ Ar. nubî'te

³⁰¹ Ar. qaşid

³⁰² Ar. xeber + F.-dar

³⁰³ Ar. ħedd

³⁰⁴ Ar. ħeqq

³⁰⁵ K. bira/bera, birastî

hâl: b. durum

hala: 1.emme (1856, Lr-83), i.

eme (1858, Lr-193), i.

2.amige [amike] (1862, B-627), i.

hâlâ: 1.hewna (1903, C-II-109), zar.

hîna (1903, C-II-109), zar.

2.daha (1857, Lr-2), zar.

3.hema (1899, X-16), zar.

halat: 1.resane (1858, Lr-206), i.

raşen [resen] (1903, C-II-115), i.

2.şirîť (1903, C-II-115), i.

halay: govendi (1857, Lr-75), i.

halay çekmek: gowendi ke[rdiş] (1857, Lr-75), f.

halay çekiyor: govendi kenû (1857, Lr-75)

hâlbuki: halbukî [ħalbukî] (1903, C-II-60 L.h. /C-I-72 A.h.), bağ.

hâlen: b. şimdi

halı: xalî (1903, C-II-80), i.

halk: 1.şar (1857, Lr-72), i.

şar (1899, X-21), i.

şar (1903, C-II-64), i.

2.xelk (1903, C-II-66), i.

halletmek: çare ke[rdiş], (1903, C-II-66), f.

onu hallet: çare ci ra [rê] buke (1903, C-II-66)

hallolmak (çözölmek): derman b[îyayîş] (1857, Lr-71), f.

Senin derdin benimle hallolmaz/çözölmez. (Derdî tue ebi mi **derman nibenû.**) (1857, Lr-71)

derdi tûe ébe me dermân nebén'u

halvet (issız yer): xelwe³⁰⁶ (1899, X-19), i.

æmma

ém'a

amige

haúna

hîna

Dáha

هه

resané

rasân

şirîť

gövëndi

gövëndi kén'u

ħālbūkī حالبوكي

خالہ

şar

شار

şār

خالک

čārā ğirā búke

خلوه

³⁰⁶ Ar. xelwet

hamal: hemmal [həmal]³⁰⁷ (1903, C-II-82), i.

hammāl

hamam: hemam [həmam]³⁰⁸ (1857, Lr-56), i. er.

hemām

hemam [həmam] (1857, Lr-85), i. er.

hem'am

hemam [həmam] (1857, Lr-85), i. er.

hem'am

hemmame [həmame] (1903, C-II-84), i. dş.

həmmāmā

hamile: hemle [həmlə]³⁰⁹ (1857, Lr-1), s.

həmlə

hamur: mîr (1899, X-11), i.

میر

hañçer: xenceri (1857, Lr-64), i.

xandêri

hanedan: xanedan (1899, X-16), i.

خانەدات

hangi: kam (1903, C-II-92), s.

kam

kamcîn (1903, C-II-90), s. er.

kamjîn

kamcîne (1903, C-II-72), s. dş.

kāmjîna

hanım: hurmete [hürmete]³¹⁰ (1899, X-22), i.

حرمە

hani: kanê (1903, C-II-63), zar.

kāne

kanî (1903, C-II-67), zar.

kānî

hapşirmek: purişnê[yayîş] (1857, Lr-2), f.

purişni[yayîş] (1858, Lr-208), f.

Erkek kardeşin hapşırıyor. (Biray tue **purişnêyenû.**) (1857, Lr-2)

Beraî tû'e pûreş neiyên'u.

hararet (vücut ısısı): hararet [heraret] (1903, C-II-92), i.

hararât

harcamak: xerc ker[diş] (1899, X-5), f.

harcarsa: xerc kero³¹¹ (1899, X-5)

خەرج کەرۆ

xerç kerd[iş] (1903, C-II-63), f.

harcadı: xerç kerd (1903, C-II-63)

xärč kârd

³⁰⁷ Ar. hemmal

³⁰⁸ Ar. hemmam

³⁰⁹ Ar. hamile

³¹⁰ Ar. hurmete

³¹¹ Ar. xerc

harç: xerc³¹² (1899, X-5), i.

خَرْج

xerç (1903, C-II-63), i.

خَرْج

harem (evin kadınlara ayrılan bölümü): herem [herem] (1857, Lr-54), i. **herém**

harem [hare

هَرَم

hame

هَرَمَة

harf: herf [herf]³¹³ (1899, X-7, 8), i.

حَرْف

Arapçada bir harf-i atıf: fe³¹⁴ (1899, X-27)

ف

has: xas [xaş]³¹⁵ (1899, X-2, 4), i.

خَاص

hasele: b. alt karın

hasılı: hasilî [haşilî]³¹⁶ (1899, X-4, 5), zar.

حَاصِلِي

hassaten: xasseten³¹⁷ [xaşşeten] (1899, X-4)

خَاصَّةً

hasret: hesret [hesret] (1903, C-II-64), i.

حَاسِرَات

uykuya hasret kalmak: hewn [kesî] rê hesret bî[yayîş] (1903, C-II-64), f.

uykuya hasret kaldı: hewn ci rê bîbe hesret (1903, C-II-64)

هَؤُونِ جِرَةِ بِي بَا حَاسِرَات

hasta: 1.nêweş (1857, Lr-1), s.

هَسْتَا

nêweş (1903, C-II-80), s.

نِوَش

nêweş (1903, C-II-72), s.

نِوَش

nêweş (1903, C-II-74), s.

نِوَش

nêweş (1903, C-II-84), s.

نِوَش

hasta olmak: nêweş bî[yayîş] (1903, C-II-72), f.

hastaydım: ez ... nêweş bîam [bîyam] (1903, C-II-72)

اَز ... نِوَش بِيَام

hastalık: 1.nêweşî (1899, X-18), i.

هَسْتَالِي

³¹² Ar. xerc

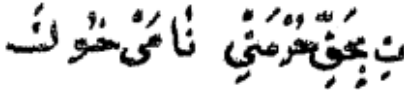
³¹³ Ar. herf

³¹⁴ Ar. fe

³¹⁵ Ar. xaş

³¹⁶ Ar. haşilî

³¹⁷ Ar. xaşşeten

nêweşîni (1903, C-II-74), i.	<i>nā wāšīnā</i>
2.niwazîl ³¹⁸ (1798, SE-10), i.	نوازيل
hatır: xatir (1857, Lr-71), i.	خاتیر
hatırı için yapmak: bi heqqê hurmetê ... ke[rdeş] [bi heqqê hurmetê ... ke(rdeş)] (1899, X-27), f.	
Adının hatırı için yap. (Ti bi heqqê hurmetê namey xo ke.) (1899, X-27)	
	
... hatırına bağışlamak: bexşî ... kerd[iş] (1857, Lr-70), f.	
Xelef Ağa'yı senin hatırına bağışladım. (Mi Xelef Axa kerd bexşî tue.) (1857, Lr-70)	me Xaléf aya kerd baxşı tue
hatmi çiçeği: hîroe [hîrû] (1858, Lr-195), i.	hîroe
hatta: hetta (1798, SE-11), bağ.	
havlamak: law[ayîş] (1903, C-II-94) (1858, Lr-207), f.	
havlıyor: lawenû (1858, Lr-207)	lau wén'u
Köpek havlıyor. (Kutik laweno.) (1903, C-II-94)	kōtik lāwénō
havuz: hauze [hewze] (1903, C-II-64), i.	hawzē
hayâ: heya [heya] ³¹⁹ (1899, X-8), i.	
hayal: xîyal ³²⁰ (1899, X-24), i.	
haydi: haydî (1857, Lr-76), ü.	há'idi
hayır-I (yok): 1.nê (1903, C-II-69)	Nā
2.xeyr ³²¹ (1856, La-40)	xair
xeyr (1857, Lr-81)	heir
xêr (1903, C-II-74)	xēr
xeyr (1903, C-II-80)	xair

³¹⁸ Mustafa Dehqanî İngilizkîya çekuya "newazîl"î wina nušta: "1.illness 2.stupidity" (yanî "1. nêweşî 2.xêvî/ehmeqî"). "Newazîl" erebkî de zafhûmarê "nezle"yî yo. (b. na xebata ma de çekuya "nezle")

³¹⁹ Ar. heya'

³²⁰ Ar. xeyal

³²¹ Ar. xeyr

hayır-II (iyilik): xêr (1798, SE-11), i.

خر

xeyr³²² (1857, Lr-54), i.

xeir

xeyr (1857, Lr-80), i.

heir

xeyr (1899, X-24, 25), i.

خير

xêr (1903, C-II-76), s.

خêr

Hayırdır inşallah (rüya için): Xeyr bû. (1857, Lr-80)

heir bu

hayırlı: boxêr [bixêr] (1903, C-II-76), s.

boxêr

hayret etmek: muheyayer bî[yayîş] [muḥeyyer bî(yayîş)] (1899, X-12), f.

hayret etmiş olan: muheyayer [muḥeyyer]³²³ (1899, X-12), i.

مُحَيَّرٌ

hayret etti: bî muheyayer [bî muḥeyyer] (1899, X-12)

بِىْ مُحَيَّرٍ

hayrette kalmak: 1.muheyayer m[endiş] [muḥeyyer m(endiş)] (1899, X-12), f.

2.ecîb mend[iş] [‘ecîb mend(iş)]³²⁴ (1899, X-24), f.

hayrette kalan: b. mütehayyir

hayrette kalırız: ma ... muheyayer manenî [ma ... muḥeyyer manenî]

(1899, X-12)

مَا ... مُحَيَّرٌ مَا نَتْنِي

hayrette kalmıştı: mendib ecîb [mendib ‘ecîb] (1899, X-24)

مَنْدِيبٌ عَجِيبٌ

hayvan: heywan [ḥeywan]³²⁵ (1899, X-7, 19), i.

حَيَوَانٌ

heywan [ḥeywan] (1903, C-II-64), i.

ḥaiwān

hazır: hadre [ḥadre]³²⁶ (1857, Lr-52), s.

ḥadré

hedre [ḥedre] (1899, X-25), s.

حَدْرٌ

hazır [ḥazır] (1903, C-II-60 L.h. /C-I-72 A.h.), s.

ḥāzır حاضر

³²² Ar. xeyr

³²³ Ar. muḥeyyer

³²⁴ Ar. ‘ecîb

³²⁵ Ar. ḥeywan

³²⁶ Ar. ḥazır

hazir [ḥazir] (1903, C-II-64), s.

ḥazir

hazir [ḥazir] (1903, C-II-76), s.

ḥāzīr

hazır bulunanlar (huzurda bulunanlar): hazırın [ḥazırîn]³²⁷ (1899, X-18, 20)

حَاضِرِينَ

hazır bulunma: b. huzur

hazır olmak: hadre bî[yayîş] [ḥadre bî(yayîş)] (1857, Lr-66), f.

hedre bî[yayîş] [ḥadre bî(yayîş)] (1899, X-25), f.

hazir b[îyayîş] [ḥazir b(îyayîş)] (1903, C-II-76)

hazır ol: hadre bi [ḥadre bi] (1857, Lr-66)

ḥadré be

hazır olacak: o ku hazir bo [o ku ḥazir bo] (1903, C-II-76) *ôqu ḥāzīr bō*

hazır olmuştu: bîbî hedre [bîbî ḥedre] (1899, X-25)

بِیْ حَدرِ

hazır olunuz: hazir bēn [ḥazir bēn] (1903, C-II-60)

ḥāzīr bāin

Hazır oldunuz mu? (Şima **hazir bēn?**) (1903, C-II-82)

şimā ḥāzīr bēn?

hazırlık: terarek (1857, Lr-73), i.

téra rék

tedarek (1903, C-II-66), i.

tādārāk

hazırlık yapmak: tedarekê xo ke[rdeş] (1857, Lr-73), f.

Hazırlığınızı yapınız. (Terarekî xue bikerî.) (1857, Lr-73) *téra réki xoe bîkéri.*

hazine: kenze³²⁸ (1899, X-25), i. dş.

کَنْزِ

haziran ayı: hezîran [ḥezîran] (1856, Lr-84), i.

Ḥazirān

xezîran [hezîran] (1857, Lr-xv), i.

Xazirān

hazret: hezret [ḥezret]³²⁹ (1899, X-5, 5), i.

هَضْرَتِ

hekim: hekîm [ḥekîm] (1903, C-II-90), i

ḥakīm

helak: helak (1903, C-II-69), i.

ḥālāk

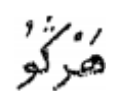
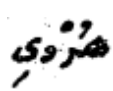
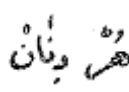
³²⁷ Ar. ḥazırîn

³²⁸ F. genc گنج, Ar. kenz

³²⁹ Ar. ḥezret

helak olmak: helak b[îyayîş] (1903, C-II-69), f.	
O helak olacak. (O ko helak bubo.) (1903, C-II-69)	<i>ōkō halāk būbō</i>
helal: helal [helal] (1903, C-II-66), s.	<i>halāl</i>
helal etmek: helal kerd[iş] [helalkerd(iş)] (1903, C-II-67), f.	
Bana helal et. [Bi mi ro helal (helal) ke.] (1903, C-II-66)	<i>bā mārō_u halāl_ukä</i>
helal ettiler: helal kerdî [helal kerdî] (1903, C-II-67)	<i>halāl kârdî</i>
hele: ka (1903, C-II-63), par.	<i>kā</i>
hem: hem (1899, X-3, 4), bağ.	<i>هَم</i>
hem ... hem ...: hem ... hem ... (1899, X-5, 6), bağ.	<i>هَم ... هَم</i>
hemen: 1.hema ³³⁰ (1899, X-10), zar.	<i>هَمَا</i>
heman (1899, X-9, 11), zar.	<i>هَمَان</i>
2.ca de (1899, X-24), zar.	<i>جَاوَد</i>
henüz: b. daha-7	
hepsi: 1.hemi (1857, Lr-2), z.	<i>hém'e</i>
hemi (1857, Lr-49), z.	<i>héme</i>
hemi (1857, Lr-64), z.	<i>héme</i>
heme (1899, X-11, 25), z.	<i>هَمِه</i>
heme (1903, C-II-64), z.	<i>hāmā</i>
hemîni (1857, Lr-50), z.	<i>hémine</i>
hemini (1903, C-II-67), z.	<i>hāmīne</i>
heminê (1903, C-II-72), z.	<i>hāmīnē</i>
hemî (1903, C-II-90), z.	<i>hāmī</i>
2.pîrû (1857, Lr-49, 62), z.	<i>pîru</i>
pyerû (1857, Lr-62), z.	<i>pyéru</i>

³³⁰ F. heman (T. derhal, o anda)

pêro (1899, X-2, 3), z.	
3.cemî [cemîˤ] ³³¹ (1899, X-25, 27)	
4.kull / kullê ³³² (1899, X-7, 11)	
hepsini: hemini (1903, C-II-64), z.	<i>hāmīne</i>
her: 1.her/hera (1798, SE-10), s.	هر/هرا
her (1899, X-2, 3), s.	هَر
her (1903, C-II-63), s.	<i>hār</i>
her (1903, C-II-63), s.	<i>hār</i>
2.hur (1899, X-5, 14), s.	
her bir: her gû (1857, Lr-3), s.	<i>hérgu</i>
her gû (1899, X-3, 4), s.	
her gün: her roc (1903, C-II-63), zar.	<i>hār rōğ</i>
her roç (1903, C-II-63), zar.	<i>hār rōč</i>
her ikisi: hur dî (1899, X-22), z.	
hur dî (1903, C-II-67), z.	<i>hürdî</i>
wir dî (1857, Lr-62), z.	<i>wirdi</i>
hur dînan (1899, X-5), z.	
wir dîni (1857, Lr-55), z.	<i>wir dîne</i>
hur du (1903, C-II-72, 110), z.	<i>hürdü</i>
her ne kadar: her çiqasî (1903, C-II-90), zar.	<i>hār çiqāsî</i>
her zaman: tim (1903, C-II-90), zar.	<i>tîm</i>
herkes: 1.her kes (1903, C-II-60 L.h. /C-I-72 A.h.), z.	<i>hārkes</i> هر کس

³³¹ Ar. cemîˤ

³³² Ar. kull

her kes (1903, C-II-64), z.

hər kəs

2.xas û am [xas û ‘am] (1899, X-4, 5)

hesap: hîsab [hîsab]³³³ (1899, X-2, 3) i.

حساب

hesaba sayarak: elelhîsab [‘ele'l-hîsab] (1903, C-II-68), i. *al-elhîsâb*

hesap günü (kıyamet günü): yewme'l-hîsab [yewme'l-hîsab]³³⁴ (1899, X-27)

يَوْمَ الْحِسَابِ

hesapsız (pek çok): bêhîsab [bêhîsab] (1899, X-3, 8), s.

بِهَسَابٍ

heybe: heqîbe (1903, C-II-64), i.

هَقِيبَة

hey: hey (1899, X-16), ü.

هَي

heybet: heybet³³⁵ (1899, X-9, 11), i.

هَيْبَت

heybete kapılmak: heybet girot[iş] (1899, X-11), f.

Heybete kapıldı. (Heybet **girot.**) (1899, X-11)

هَيْبَتِ كَرُوت

hırsız: diz / duz (1798, SE-9), i.

³³⁶ دز / دوز

diz (1903, C-II-78), i.

دِز

dizd (1857, Lr-65), i.

دِزْد

hırsızlık: dizdeyi (1857, Lr-65), i.

دِزْدِی

dizî (1903, C-II-67), i.

دِزِی

hırsızlık etmek: tir[itiş] (1903, C-II-64), f.

hıyanet: b. hainlik

hıyanet etmek: b. hainlik etmek

hızlı: 1.b. çabuk 2.b. erken

هَجْرَت

hicret: hîcret³³⁷ (1899, X-26), i.

³³³ Ar. hîsab

³³⁴ Ar. yewme'l-hîsab

³³⁵ Ar. heybet

³³⁶ Mustafa Dehqanî meqaleya xo de na çekuye sey “دز” nuşta labelê wexto ke trasnkribeyê alfebeyê Bedîrxanî kerda “diz” nuşta. Aye ra ma goreyê transkribebiyayeyî, sey دز neql kerde.

³³⁷ Ar. hîcret

hicret etmek: hîcret kerd[iş] (1899, X-26), f.

hicret etti: kerd hicret: (1899, X-26)

hiç: 1.qet [qet]³³⁸ (1899, X-2, 3), zar.

qe (1903, C-II-66), zar.

qe (1903, C-II-67), zar.

qe (1903, C-II-94), zar.

2.tu (1899, X-17, 22), zar.

tu (1903, C-II-68), zar.

tu (1903, C-II-67), zar.

3.çi (1857, Lr-72), zar.

çi (1899, X-21), zar.

hiç kimse: çew (1858, Lr-50), i.

hiç kimsenin elinde: çewî desti [çewî dest di] (1858, Lr-199) **téwi désti**

hiçbir: çi (1857, Lr-72), s.

hiçbir tarafa: çi hetî a [çi hetî ya] (1857, Lr-72), zar.

hiçbir yerde: çewde (1858, Lr-199)

hiçbir zaman: çi rey (1899, X-22), zar.

çi ray (1899, X-21), zar.

2.ebed³³⁹ (1899, X-7, 16), zar.

hidayet: hîdayet³⁴⁰ (1899, X-9), s.

hikâye: hîkayat [hîkayet] (1903, C-II-63), i.

hîkaye [hîkaye] (1903, C-II-65), i.

گود هجرت

قَطْ

ka

ká

kâ

تَو

tü

tö

te

tau

te

tehétia

taúde

چِرِ

چِرَی

اَبَدْ

هَدَايَتْ

Hikāyāt

hikāyā

³³⁸ Ar. qet‘, qet‘en

³³⁹ Ar. ebed

³⁴⁰ Ar. hîdayet

hikmet: hîkmet [hîkmet]³⁴¹ (1899, X-7, 11), i.

حِکْمَت

hikmete ermek: hîkmet ... ro gina[yîş] (1899, X-16), f.

Bir hikmete erdi. (Yê ro yew **hîkmet gina.**) (1899, X-16)

بِرَو یۆحِکَّت گِنا

hikmetler: hîkem [hîkem]³⁴² (1899, X-12), i. ç.

حِکَم

himmet (peygamber ve ya ermiş kişinin etkisi): hîmmet³⁴³ (1899, X-21), i.

هِمَّت

himmetler: hîmem³⁴⁴ (1899, X-11), i. ç.

هِمَم

hindi: kergay Misrî (1858, Lr-196), i. dş.

kérgai mîsri

hisse: hîsse [hîsse] (1899, X-10), i.

حِصَّة

hizmet: xizmet [gîzmet]³⁴⁵ (1857, Lr-55), i.

خِزْمَت

xidmet (1899, X-19), i.

خِذْمَت

hizmetkar: xizmkar [gîzmkar] (1857, Lr-71), i.

خِزْمَكَار

hoca (üstât, öğretmen): xoca (1798, SE-10), i.

خوجا

xoca (1903, C-II-76), i.

خوجا

homurdanmak (domuz için): xor[ayîş] (1903, C-II-94), f.

Domuz homurdanıyor. (Xoz **xoreno.**) (1903, C-II-94), i.

خۆز خۆرَانۆ

horoz: dîk/dyîk 1798, SE-9), i.

دِیک/دِییک

dîk (1858, Lr-202)

دِیک

dîk (1903, C-II-94)

دِیک

hoş: 1. weş (1856, La-40), s.

wesh³⁴⁶

2. rind (1903, C-II-94), s.

rind

³⁴¹ Ar. hîkmet

³⁴² Ar. hîkem

³⁴³ Ar. hîmme[t]

³⁴⁴ Ar. hîmem

³⁴⁵ Ar. xidmet

³⁴⁶ Eslê metnê de, sey manaya "rojshwesh"î bi îngilizkî "sun" nusîyayo labelê naye de xeletî esta, çunke "sun" roj o, "rojshwesh" nîyo. "Rojshwesho", yanî "Roj weş o". Tîya de "wesh", yanî "weş" zî manayanê "hoş" û "güzel"ê tirkî dano.

daha hoş (lezzetli): rindêr (1903, C-II-90), s.

rindêr

rindêl (1903, C-II-90), s.

rindêl

çok hoş: nefîs³⁴⁷ (1899, X-6), s.

نَفِيسٌ

hoş geldin: ti bi xeyr omê (1856, La-40)

tebèxairomè

huzur (hazır bulunma, ön): huzûr [huzûr]³⁴⁸ (1899, X-19, 26), i.

حُضْرٌ

huzura gelmek: ame[yîş] huzûr [ame(yîş) huzûr] (1899, X-19), f.

huzura geldiler: amey huzûr [amey huzûr] (1899, X-19)

اَمَيَّ حُضْرًا

hüküm: hukum [hukum] (1903, C-II-66), i. er.

hukum

hukum [hukum] (1903, C-II-67), i. er.

hukûm

hüküm sahibi: hukumetçî [hukumetçî] (1903, C-II-66), i.

hukûmâtçî

hüküm sürmek: hukum yermîş³⁴⁹ kerd[iş][hukum yermîş kerd(iş)]

(1903, C-II-67), f.

hüküm sürdüler: hukûm yermîş [hukum yermîş kerdî] (1903, C-II-67)

hukûm yermîş kârdî

hükümrânlık: hukumranî (1798, SE-11), i.

حُكْمَرَانِي

hürmet: hurmet [hurmet]³⁵⁰ (1899, X-27), i.

مَعْرِمَةٌ

hüthüt: dûdû (1858, Lr-202), i.

dudû

dodû (1858, Lr-202), i.

dodû

hüzün: huzn [huzn]³⁵¹ (1899, X-12), i.

حُزْنٌ

I

ırmak: ro (1858, Lr-206), i.

rō

ıslak: hî (1903, C-II-111), s.

hî

³⁴⁷ Ar. nefîs

³⁴⁸ Ar. huzûr

³⁴⁹ T. yürütmüş [?]

³⁵⁰ Ar. hurmet

³⁵¹ Ar. huzn

şil (1903, C-II-111)	şil
ışlık: vizdi (1858, Lr-200), i.	vizdi
ışlık çalmak: vizdi cen[ayîş] (1858, Lr-200), f.	
Işlık çalıyorum. (Ez vizdi cenena.) (1858, Lr-200)	ez vizdi cenén'a
ıssız: 1.xalî ³⁵² (1899, X-8, 24), s.	خَالِي
2.îsis [îsiz] (1903, C-II-64), s.	یس
ışık: 1.roçîn [?] (1798, SE-10), i.	روچین
roşn (1899, X-8), i.	روشن
2.qurrete ³⁵³ (1899, X-20), i.	قره
güneş ışığı: tîjî (1858, Lr-201), i.	tîjî

İ

ibadet: îbadet [‘îbadet] ³⁵⁴ (1899, X-21), i.	عبادت
ibadet etme: taet [ta‘et] ³⁵⁵ (1899, X-9), i.	طاعت
ibadet etmek: îbadet kerd[iş] (1899, X-21), f.	
ibadet ediyorlardı: kerdê îbadet [kerdê ‘îbadet] (1899, X-21)	کردِ عبادت
ibibik kuşu: dûdû (1858, Lr-202), i.	dudû
dodû (1858, Lr-202), i.	dodû
ibrik: mesîne (1857, Lr-86), i.	mesîne
icra etmek: îcra ker[diş] ³⁵⁶ (1899, X-16), f.	اجر
eğer icra etmezsek: ger [ma] ... nêkerin îcra ³⁵⁷ (1899, X-16)	
گر ... نه کړن اجرا	

³⁵² Ar. xalî

³⁵³ Ar. qurrete

³⁵⁴ Ar. ‘îbadet

³⁵⁵ Ar. ta‘et

³⁵⁶ Ar. îcra

³⁵⁷ Ar. îcra

iç: 1.myān [mîyan] (1857, Lr-57), i.

mîyan (1899, X-13, 16), i.

mîyan (1903, C-II-60 L.h. /C-I-72 A.h.), i.

mîa [mîya] (1903, C-II-64), i.

2.zeri [zere] (1857, Lr-57), i.

zere (1903, C-II-66), i.

içine katmak: mîya kerd[iş] (1903, C-II-66), f.

içine kattı: mîa kerd [mîya kerd] (1903, C-II-66)

için: 1.qeybê (1899, X-11, 12), öe.

qey (1899, X-6, 8), öe.

bi qey (1899, X-21, 25), öe.

bi qeybê (1899, X-3, 8), öe.

2.qaydê (1903, C-II-67), öe.

qaydê (1903, C-II-66), öe.

3.lî³⁵⁸ (1899, X-6, 27), e.

içinde: 1.tedi [tede] (1857, Lr-51), zar.

tede (1899, X-5, 6), zar.

2.di ... mîan de [di mîyan de] (1903, C-II-94), zar.

de mîyan de (1903, C-II-67), zar.

3.myān di [mîyan di] (1857, Lr-211), zar.

içmek: 1.şimit[iş] (1903, C-II-67), f.

2.werd[iş] (1899, X-18), f.

içeceğim: ezo ... bişemî [ezo bişimî] (1903, C-II-92)

içelim: ma ... bişimin (1903, C-II-78)

myān

میان

mîyān میان

mîā

zére

zārē

mîā kârd

قُب

قُب

بَقِي

بَقِي

kā'idā

kaidē

ر

téde

تَد

dî ... mîāndā

dāmîyāndā

āzō ... bišāmī

mā ... bišimīn

³⁵⁸ Ar. lî

içiyor/içer: wenû (1857, Lr-3), er.	wén'u
içyorsun: şimenê (1903, C-II-88)	šimānē
içyorum: [ez] şimena (1903, C-II-84)	šimānā
içmiyorum: [ez] nêşimêna (1903, C-II-88)	nāšimānā
içti [nesne dışıl]: şimite (1903, C-II-67)	šimitā
Şerbet içti. (Şerbet werd.) (1899, X-18)	شربت ورد
ihtiyaç: ihtîyac [ihtîyac] (1903, C-II-84), i.	ihtiyāğ
ihtiyar: b. yaşlı	
ikamet etmek/oturmak: ronışt[iş] (1903, C-II-66), f	
ikamet ederler/otururlar: roşenê (1903, C-II-63), ç.	rōšēnā
ikamet ediyor/oturuyor: roşeno (1903, C-II-90), er.	rōšēnō
iki: 1.di (1857, Lr-2), i.	dī
di (1862, B-627), i.	di
di (1899, X-9), i.	د
di (1903, C-II-63), i.	dī
2.du (1903, C-II-63), i.	dū
du (1903, C-II-94), i.	dō
3.dudiy [?] (1798, SE-3), i.	düdiy
dide (1903, C-II-64), i.	dīdā
dudi (1903, C-II-70), i.	dūdi
iki yüz: di sey (1857, Lr-79), i.	dī sei
du sey (1903, C-II-63), i.	dū sâi
du sey (1903, C-II-71), i.	dūsāi
ikinci: diene [dîyine] (1857, Lr-2), s.	dîene
ikindi: yere (1858, Lr-201), i.	yēre
ikindi vakti: yerey (1857, Lr-80), zar.	yērei
yerey (1857, Lr-81), zar.	yērei
ikisi: didine (1903, C-II-64), s.	dīdīnā

ikiyüzlülük: rîya³⁵⁹ (1899, X-5), i.

ilaç: 1.derman (1857, Lr-71), i.

2.îlac [[‘]îlac]³⁶⁰ (1899, X-13) i.

ilah: îlah³⁶¹ (1899, X-27), i.

ile: 1.bi (1856, La-40)

bi (1858, Lr-209), bağ.

2.ebi (1857, Lr-71), bağ.

3.ba³⁶² (1899, X-10, 18), bağ.

4.be (1899, X-18), bağ.

be (1903, C-II-94), bağ.

5.pê (1899, X-9, 24), bağ.

6.pey (1857, Lr-49), bağ.

pey (1903, C-II-63), bağ.

7.... wa (1899, X-23)

8. de ... de (1903, C-II-82)

9.di ... de (1903, C-II-80)

10.bî³⁶³ (1899, X-13, 21), bağ.

adıyla: be nam (1899, X-18)

benimle: de mi de (1903, C-II-82)

Burak ile: bî'l-Bûraq (1899, X-24)

رِیَا

dermân

عِلَاج

إِلَهِ

bè

bi

ébe

بَا

bä

پے

pei

pēi

وَا

dā ... dā

dī ... dā

بِنَم

dāmidā

بِالْبُرَاقِ

³⁵⁹ Ar. rîya'

³⁶⁰ Ar. 'îlac

³⁶¹ Ar. îlah

³⁶² F. ba

³⁶³ Ar. bî

onunla: ê wa (1899, X-23)	اِوَا
onunla müşerref oldu: pê muşerref bî (1899, X-24)	پے مُشَرَّف ب
onunla söylensin: pê vacîyo (1899, X-7, 12)	پے فَا حِیو
onunla yapınız: pê virazin (1899, X-11)	پے قِرَاوِزِ
sizinle: di şima de (1903, C-II-80)	dî şimādâ
ile beraber: dir (1899, X-10, 20), bağ.	دِر
ileri: ravey (1903, C-II-94), zar.	rāwēi
ilerleme: sebqet ³⁶⁴ (1899, X-12), i.	سَبَقَتْ
ilerlemek: sebqet kerd[iş] (1899, X-12), f.	
ilerlemiş: kerdo sebqet (1899, X-12)	کِرْدو سَبَقَتْ
ilginç: ecayîb [‘ecayîb] ³⁶⁵ (1899, X-20) s.	عَجَائِبْ
ilham: îlham ³⁶⁶ (1899, X-13), i.	اِلْهَامْ
ilim: îlm [‘îlm] ³⁶⁷ (1899, X-12, 13), i.	عِلْمْ
ilişmek: 1.b. karışmak 2.b. değmek	
ilk: 1.veryenni [veryêni] (1856, Lr-84), s. dş.	wærjenne
veryê (1857, Lr-2, 60), s.	verîe
veryêni (1857, Lr-60), s. dş.	vêryén'i
veryêni (1857, Lr-xv), s. dş.	vêr yén'e

³⁶⁴ Ar. sebqet

³⁶⁵ Ar. ‘ecayîb

³⁶⁶ Ar. îlham

³⁶⁷ Ar. ‘îlm

veryêni (1857, Lr-80), s. dş.

2.ewwel³⁶⁸ (1899, X-10), s.

ewwel (1903, C-II-65), s.

3.ewwul [‘ewwul] (1899, X-23), zar.

ilkin: 1.verî (1857, Lr-2, 80), zar.

2.ewwulî [‘ewwulî]³⁶⁹ (1899, X-8, 13), zar.

3.ewwela³⁷⁰ (1899, X-4), zar.

ilkönce: b. ilkin

illet (hastalık): 1.îllet [‘îllet]³⁷¹ (1899, X-5), i.

2.b. sebep

imam: îmam³⁷² (1899, X-25), i.

iman: îman³⁷³ (1899, X-6, 27), i.

iman getirmek: îman ard[iş] (1899, X-27), f.

iman getirmişiz: ma îman ardo (1899, X-27)

imansız: bêîman (1899, X-6), s.

imdat: hewar (1899, X-16), i.

inanç: b. iman

inançları inkar etme: kufr³⁷⁴ (1899, X-4, 4), i.

veryên'e

اَوَّل

ewwel

عَوَّل

verî

عَوَّلِي

اَوَّلَا

عِلَّتْ

إِمَام

إِيمَان

مَا إِيْمَانُ اَرْدُو

بِ إِيْمَان

هَوَار

كُفْر

³⁶⁸ Ar. ewwel

³⁶⁹ Ar. ewwel

³⁷⁰ Ar. ewwela

³⁷¹ Ar. ‘îllet

³⁷² Ar. îmam

³⁷³ Ar. îman

³⁷⁴ Ar. kufr

inanmak: 1. inan³⁷⁵ b[îyayîş] (1903, C-II-78), f.

2. îman ard[iş] (1899, X-27), f.

inanma: înan mebe (1903, C-II-78)

inanmışız: b. iman getirmişiz

inān mābā

-ince (olunca; an, ne zaman ki): 1. key ki (1857, Lr-74)

kefke

2. hîne [hîne]³⁷⁶ (1899, X-26)

حِينَ

incecik: baryek (1857, Lr-3), s.

baryék

-inceye dek: b. -e dek

inci: durr³⁷⁷ (1899, X-19), i.

دُرّ

indirmek: nazil kerd[iş] (1899, X-26), f.

indirdi: kerd nazil (1899, X-26)

گَرْد نَازِل

inek: manga (1858, Lr-210), i.

maṅgá

manga (1903, C-II-110), i.

maṅgá

inen: nazil³⁷⁸ (1899, X-5)

نَازِل

inme (aşağı inme): nuzûl³⁷⁹ (1899, X-23), i.

نُزُول

inmek: 1. pêye bî[yayîş] (1903, C-II-64), f.

2. nazil bî[yayîş] (1899, X-13, 24), f.

indi: 1. pêye bî (1903, C-II-64), dş.

pêye bî

2. bî nazil (1899, X-13, 24)

بِ نَازِل

inmiş: byû pêye [bîyû pêye] (1857, Lr-75), er.

byu pêye

insan: 1. mardim (1798, SE-10), i.

مَارِدِم

³⁷⁵ T. inan

³⁷⁶ Ar. hîn

³⁷⁷ Ar. durr

³⁷⁸ Ar. nazil

³⁷⁹ Ar. nuzûl

merdum (1857, Lr-1), i.

merdum (1857, Lr-2), i.

merdum (1857, Lr-51), i.

merdum (1857, Lr-60), i.

merdim (1899, X-4), i.

merdum (1899, X-18), i.

merdim (1903, C-II-64), i.

2.mêrdek (1903, C-II-67), i.

3.paye [peye] (1903, C-II-67), i.

4. însan³⁸⁰ (1899, X-7, 11), i.

îns³⁸¹ (1899, X-12), i.

5.beşer³⁸² (1899, X-25, 26) i.

6.îbnê adem³⁸³ (1899, X-2, 12)

7.heywan [heywan]³⁸⁴ (1798, SE-10), i.

bir insan (bir adam): 1.merdimê (1903, C-II-64)

2.payên [peyên] (1903, C-II-67)

insan topluluğu (kavim): qewm³⁸⁵ (1899, X-20), i.

insanoğlu: îbnê adem³⁸⁶ (1899, X-2, 12)

Mērdūm

merdūm

merdūm

Mērdūm

مردم

مردم

mārdīm

mārdāk

pāyā

إنسان

إنس

بشر

ابن آدم

حيوان

mārdīmā

pāyān

قوم

ابن آدم

³⁸⁰ Ar. însan

³⁸¹ Ar. îns

³⁸² Ar. beşer

³⁸³ Ar. îbn

Ar. adem

³⁸⁴ Ar. heywan.

Mustafa Dehqanî sey İngilizkîya çekuya "heywan"î, "human" nuştö. "Human" manaya merdimî (însanî) de yo. Erebkî de zî çekuya "heywan"î manaya ganî (candar) dana ke merdim zî mîyan de yo. "Heywanê natiq" merdim o.

³⁸⁵ Ar. qewm

³⁸⁶ Ar. îbn

Ar. adem

intikal (geçiş): întîqal³⁸⁷ (1899, X-17), i.

انتقال

intikam: heyf [həyf] (1857, Lr-71), i.

ھیف

intikam almak: heyf gi[rewtiş] [həyf gi(rewtiş)] (1857, Lr-57), f.

İntikamımı devden alacağım. [Ez] **heyfê** xue dêwî ra **gêna**. (1857, Lr-57)

heife xêwê dêwira gên'a.

İntikamı senden alırım/alacağım. ([Ez] **heyfî** tue ra **gênû**.) (1857, Lr-71)

heifî tûera gên'u

İranlı: ecemî (1798, SE-9), i.

اجمى

acem ['ecem] (1903, C-II-72), i.

اچام

irfan: îrfan ['îrfan]³⁸⁸ (1899, X-9), i.

عرفان

iri: xişn (1857, Lr-4)

هیشن

xişin (1858, Lr-194)

هیشین

isim: 1. name (1857, Lr-49), i.

name

name (1857, Lr-56), i.

name

name (1858, Lr-203), i.

name

name (1899, X-3, 6), i.

نام

2.nam (1899, X-15, 18), i.

نام

3.îsm³⁸⁹ (1899, X-21), i.

اسم

isimlendirildi: b. çağrıldı

[kendi] **ismi:** namê xo (1903, C-II-66), i.

نامه خو

ismin -de halini ifade etmekte kullanılan bir artedat: 1.de (1857, Lr-3), ae. **de**

2.dir (1903, C-II-60), ae.

der

der (1903, C-II-67), ae.

der

ismin -de halini ifade etmekte kullanılan bir önedat ve bir artedat:

de ... de (1903, C-II-64), ae.

da ... da

de ... de (1903, C-II-60 L.h. /C-I-72 A.h.), ae.

da ... ده ده

³⁸⁷ Ar. întîqal

³⁸⁸ Ar. 'îrfan

³⁸⁹ Ar. îsm

ismiyle: bîsmî³⁹⁰ (1899, X-24)

بِسْمِ

Allah'in ismiyle: bîsmîllahî³⁹¹ (1899, X-2)

بِسْمِ اللّٰهِ

iskemle: îskemîe [îskeme] (1903, C-II-84), i.

iskemîe

İslam: îslam³⁹² (1899, X-21) i.

اِسْلَام

istemek: 1. waz- (1798, SE-10), f.

واز

2. waşt[iş] (1857, Lr-78), f.

wayşt[iş] (1857, Lr-71), f.

3. waştin (1903, C-II-67), f.

wâştin

4. hes ke[rdeş] [hes kerd(iş)] (1899, X-13), f.

istedi [nesne eril]: wayşt (1857, Lr-71)

waişt

waşt (1857, Lr-78)

waşt

[onu] **istedi** [nesne dişil]: waşte (1903, C-II-68)

Wâştâ

[onu] **istediler** [nesne dişil]: waşte (1899, X-17)

واشته

istedim: mi ... wayşti (1857, Lr-85)

me ... waişte

istemezsem/istemediysem: eke mi nêwayşti (1857, Lr-83) **êke** me nêwaişte

istemiýorlar: nêwazenê (1903, C-II-84)

nâwâzânâ

istemiýorum/istemem: ez nêwazena (1903, C-II-86)

az nâwâzênâ

isteyecek: go biwazo (1899, X-6)

گو بیوازو

istiyor/ister: wazenû (1857, Lr-55), er.

wazén'u

istiyorlar/isterler: wazenê (1903, C-II-84)

wâzênâ

istiyorsunuz/istersiniz: şima ... wazenê (1903, C-II-74) **şimâ** ... wâzênâ

şima ... wazenîn (1903, C-II-80)

şimâ ... wâzênîn

istiyorum/isterim: 1. ez ... wazena (1857, Lr-83)

ez ... wazén'a

[ez] wazena (1899, X-6)

وازنا

³⁹⁰ Ar. bîsmî

³⁹¹ Ar. bîsmîllahî

³⁹² Ar. îslam

ez ... wazena (1903, C-II-68)	<i>az ... wāzenā</i>
ez ... wazena (1903, C-II-92)	<i>az ... wāzānā</i>
2.[ez] hes kena [hes kena] (1899, X-13)	هَسَكِنَا
istiyoruz/isteriz: wazenê ma [ma wazenê] (1899, X-3)	وَازِنِ مَا
ister ... ister ...: ha ... ha ... (1899, X-11, 25), bağ.	هَآ ... هَآ
isyan: îşyan [‘îşyan] ³⁹³ (1899, X-4, 10), i.	عِشْيَانِ
isyancılık: îşyanî [‘îşyanî] (1899, X-10), i. f.	
isyancılık etmek: îşyanî k[erdiş] [‘îşyanî k(erdiş)] (1899, X-10), f.	
isyancılık ederse: îşyanî biko (1899, X-10)	عِشْيَانِ بَكُو
iş: 1.kar (1857, Lr-49), i.	kar
2.gure (1857, Lr-56), i.	gûre
gurwe (1903, C-II-64), i.	gûrwê
girwe (1903, C-II-76), i.	gruê
girue (1903, C-II-90), i.	grûê
grwe (1903, C-II-66), i.	gru'êi
gurwe (1903, C-II-114), i.	gûrûâ
iş yapmak: kar ker[diş] (1857, Lr-49), f	
iş yapalım: ma ... kar bikerî (1857, Lr-49)	mā ... kar bîkérî
işini bitirmiş olan: farix [fariğ] ³⁹⁴ (1899, X-25)	فَارِغْ
işkembe: hûr (1903, C-II-110), i.	hūr
işte (al işte): ha (1903, C-II-67), e.	hā
al sana: ha to rê (1903, C-II-67), e.	hā tōrē

³⁹³ Ar. ‘îşyan

³⁹⁴ Ar. fariğ

itaat: îtaet [îta‘et] (1903, C-II-64), i.

itaât

itaat etmek: îtaet kerd[iş] [îta‘et kerd(iş)] (1903, C-II-64), f.

itaat ettiler: îtaet kerdî [îta‘et kerdî] (1903, C-II-64)

itaât kârdî

itaatsizlik: bêemrî (1899, X-14), i.

اُمری

itaatsizlik etmek: bêemrî kerd[iş] (1899, X-14), f.

itaatsizlik etti: bêemrî kerd (1899, X-14)

بے اُمری کرد

itibaren: tepya (1903, C-II-74), zar.

täpiä

ittifak: îttîfaq³⁹⁵ (1899, X-24), i.

اتفاق

(bir) **iyelik zamiri:** yê (1899, X-13, 14), z.

ی

a (1903, C-II-64), z.

a

ê (1903, C-II-64), z.

ê

Ben seninim[,] sen de benimsin. Ez **a** to a[,] tu jî **ê** min ê. (1903, C-II-64)

aza tōā tūšî ē miné

ey [?] (1857, Lr-64), z.

ei

iyi: 1.baş (1899, X-4, 5), s.

باش

2.hewl (1903, C-II-67), s.

hawl

hewl (1903, C-II-112), s.

hawl

daha iyi: hewlêr [hewlêr] (1903, C-II-72), s.

hawlêr

hewlêr [hewlêr] (1903, C-II-72), s.

hawler

hewlêl [hewlêl] (1903, C-II-80), s.

hawlêl

3.rind (1857, Lr-52, 62)

rînd

iyi olmak: rind b[îyayîş] (1857, Lr-52, 62), f.

iyi olur: rind benû (1857, Lr-52, 62)

rînd bën'u

iyilik: 1.hewli (1857, Lr-49), i.

hawle

³⁹⁵ Ar. ittîfaq

2.fezle [fezle]³⁹⁶ (1899, X-3), i.

فَضْلٌ

3.b. hayır-II

iz (nişan): eser [eşer]³⁹⁷ (1899, X-23), i.

اِشْرَ

izin: îzm (1857, Lr-50), i. er.

îzm

izin vermek: îzm da[yîş] (1857, Lr-75), f.

bize izin ver: îzmî ma bide (1857, Lr-75)

îzmi ma bîdê

K

kabak: kuy (1903, C-II-110), i.

kûi

kabiliyet: huner (1903, C-II-64), i.

hünér

kabir: qebre³⁹⁸ (1899, X-5), f.

قَبْرٌ

qebri³⁹⁹ (1899, X-23)

قَبْرِ

kabul: qebûl⁴⁰⁰ (1899, X-13, 14)

قَبُولٌ

qebûl (1903, C-II-88), i.

qabûl

kabul edilmek: qebûl bî[yayîş] (1899, X-14), f.

kabul edildiler: bî qebûl (1899, X-14)

بِ قَبُولٍ

kabul etmek: qebûl ke[rdeş] (1903, C-II-88), f.

kabul etmiyorum: [ez] qebûl nêkena (1903, C-II-88) *qabûl nâkânâ.*

kaç: çend (1903, C-II-82), s.

çând

çendi (1857, Lr-58), s.

çênde

kaçmak: 1.rema[yîş] (1857, Lr-69), f.

2.vazd[ayîş] (1899, X-27), f.

3.b. koşmak

³⁹⁶ Ar. fezl

³⁹⁷ Ar. eşer

³⁹⁸ Ar. qebr

³⁹⁹ Ar. qebr

⁴⁰⁰ Ar. qebûl

kaçalım: ma ... vazdın (1899, X-27)

kaçıyor: remena (1903, C-II-63)

kaçtı: rema (1857, Lr-69)

kadar: 1.bi qasê⁴⁰¹ (1899, X-4), öe.

qasê (1899, X-4, 21), öe.

2.qeder (1899, X-8), öe.

3.sene [senê] (1903, C-II-90), e.

-e kadar: b. **-e dek**

kader: teqdîr⁴⁰² (1899, X-11), i.

kadın: 1.cenî (1856, Lr-83), i.

ceynî (1857, Lr-82), i.

cênî (1857, Lr-1, 80), i.

cênîyi [cenîyi] (1857, Lr-80), i.

cînî (1862, B-627)

cînî (1899, X-19), i.

cînî (1903, C-II-107), i.

cînî (1903, C-II-63), i.

2.cenêki (1857, Lr-80), i.

ceyneki (1857, Lr-225), i.

cinîk (1903, C-II-63), i.

cinî[y]eke (1903, C-II-63), i.

3.hurmete [ħurmete]⁴⁰³ (1899, X-22), i.

ما ... قازون

rāmānā

remā

بِئَاسِ

مَاسِ

قَدَر

sénā

تَقْدِير

3'eni

ḡéni

ḡéni

ḡénie

djini

جِنِي

ḡení

ḡenis

Déneke

ḡeinéki

ḡeník

ḡeniákā

حَرْمَة

⁴⁰¹ Ar. qedr

⁴⁰² Ar. teqdîr

⁴⁰³ Ar. ħurmete

kadir-I: qedr⁴⁰⁴ (1899, X-5, 5), i.

قَدْرُ

kadir-II (gücü yeten): qadir⁴⁰⁵ (1899, X-7, 9), s.

قَادِرٌ

kaf (k harfi): kaf⁴⁰⁶ (1899, X-28), i.

كَافٍ

kâfi: b. yeterli

kâfir: kafir⁴⁰⁷ (1899, X-15, 16), i.

كَافِرٌ

kağıt: kaxit [kağit] (1857, Lr-51), i.

كَأْيِت

kaxid [kağid] (1903, C-II-76), i.

كَأْيِيد

kahr (mahvetme): qehr⁴⁰⁸ (1899, X-27), i.

قَهْرٌ

kahkaha (yüksek sesle gülme): qahqah (1903, C-II-69), i.

قَاهْقَاه

Efendi kahkahayla güldü. (Efendî **qahqah** huwa.) *Efendî qahqah hūwā.*

kahpe: qehp [qehpi] (1903, C-II-67), i. dş.

قَاهْپ

kahve (içilen kahve): qehwe [qehwe] (1903, C-II-84), i.

قَاهْوَ

kahveci: qayfeçî (1857, Lr-56), i.

قَايفَعِي

kahvehane: qehwa (1903, C-II-92), i.

قَاهْوَ

kahverengi: buer (1857, Lr-51), s.

بُور

mor [?] (1903, C-II-106), i.

مُور

kâkül: temerî (1903, C-II-110), i.

تَامَرِي

kaldırmak-I: wedarit[iş], (1857, Lr-79), f.

wedarut[iş], (1899, X-26), f.

kaldır: wedari (1857, Lr-79)

وَادِيرِ

weda (1903, C-II-64)

وَادَا

kaldırdı: wedert (1857, Lr-82)

وَادِيرْت

wedart (1903, C-II-63)

وَادَارْت

⁴⁰⁴ Ar. qedr

⁴⁰⁵ Ar. qadir

⁴⁰⁶ Ar. kaf

⁴⁰⁷ Ar. kufr

⁴⁰⁸ Ar. qehr

wedarut (1899, X-26)	وَدَارُتْ
kaldırdılar: wedertî (1857, Lr-65), ç.	wedérti
kaldırınız: wedarî (1857, Lr-65)	wedari
kaldırayım: ezo ... wedarî (1903, C-II-64)	ázō ... wādārî
kaldırıyor/kaldırır: wedana (1903, C-II-64), dş.	wādānā
wedano (1903, C-II-64), er.	wādānō
kaldırmak-II (uyandırmak, ayağa kaldırmak): werzayn[ayîş] (1903, C-II-63), f.	
kaldırıyor/kaldırır: werzaynena (1903, C-II-63), dş.	wārzainenā
kale: qela (1903, C-II-66), i.	qālā
qela [qel'a] (1903, C-II-67), i.	qāl'ā
qele [qel'e] (1903, C-II-67), i.	qāl'ä
qale (1903, C-II-67), i.	kāle
kalem: qeleme ⁴⁰⁹ (1899, X-10), i. dş.	قَلَمَه
qelem (1899, X-8, 10), i. dş.	قَلَم
qelemi (1903, C-II-92), i. dş.	qalāme
kalemtırış: qelemtırışe (1903, C-II-76), i. dş.	qalāmterāše
kalkan: 1.mirtal (1798, SE-10), i.	مرتال
mirtar (1798, SE-10), i.	مرتار
mertal (1903, C-II-112), i.	mārtāl
2.tirs (1857, Lr-72), i.	tjrs
kalkmak: 1.werişt[iş] (1857, Lr-51), f.	
2.war[iştiş] (1857, Lr-67), f.	
3.wurişt[iş] (1899, X-12, 14), f.	
4.wuruşt[iş] (1899, X-21), f.	
5.wur[iştiş] xu ser (1899, X-14), f.	
6.werişt[iş] bi xo ser (1903, C-II-64), f.	
kalk: warzi (1857, Lr-67)	wārze

⁴⁰⁹ Ar. qeleme

werzi (1857, Lr-82)	wérze
werze (1903, C-II-67)	wärze
(ayağa) kalk: wurze xu ser (1899, X-14)	ورزه خو
kalkar: wardena (1857, Lr-80), dş.	wardén'a
kalkarız: ma wardenî (1857, Lr-67), ç.	ma vardén'i
kalkımız: 1.warzi (1857, Lr-49), ç.	wârzi
werzê (1903, C-II-63), ç.	wärzé
2.qûmû ⁴¹⁰ (1899, X-20), ç.	قومو
kalktı: werişt (1857, Lr-51), er.	werişt
werişt (1903, C-II-64), er.	wärişt
weriştî (1857, Lr-54), dş.	werište
wurişt (1899, X-12, 14), er.	وړيشت
wurişte (1899, X-10), dş.	وړيشته
kalktı: wurušt (1899, X-21), er.	ورشت
(ayağa) kaltı: werişt bi xo ser (1903, C-II-64), er.	wärišt be xo ser
kalktılar: wuriştî (1899, X-16), ç.	وړيشتي
wuruştî (1899, X-19), ç.	وړيشته
kalkıyorum: ez ha warzena (1857, Lr-81)	ez ha warzén'a
kalktılar: weriştî (1857, Lr-49), ç.	weriştî
weriştî (1857, Lr-49, 49), ç.	weriști
kalleşlik: byebextê [bêbextê] (1857, Lr-63), i. dş.	bye bahtê
kalmak: mend[iş] (1857, Lr-68), f.	
kaldı: mendi (1903, C-II-64), dş.	mändä
mend (1857, Lr-68), er.	mend
mend (1899, X-16, 26), er.	مند

⁴¹⁰ Ar. qûmû

mend (1903, C-II-67), er.	<i>mānd</i>
kaldılar: mendî (1857, Lr-65)	méndi
mendî (1903, C-II-67)	<i>māndî</i>
kaldım: ez ... menda (1899, X-19)	اَزْ ... مَند
kalır: maneno (1899, X-2)	مَانَنُو
kalmadı: nêmend (1899, X-19), er	نِے مَند
nêmende (1899, X-21), dş.	نِے مَند
nêmend (1903, C-II-67), er	<i>nê,mānd</i>
kalmış: mendo (1899, X-9), er.	مَند
kalmışlardı: mendêbî (1899, X-25), ç.	مَندِ بَے
kalmamışlardı: nêmendêbî (1899, X-25), ç.	نِے مَندِ بَے
kalmıştı: mendîb (1899, X-24), er.	مَندِ تِ
mendbî (1903, C-II-74), er.	<i>mānd bî.</i>
mendivî (1903, C-II-64), dş.	<i>méndevi</i>
kalp: b. yürek	
kamçı: qamçî (1903, C-II-64), i.	<i>qamçî</i>
kan: guenî (1857, Lr-3), i. dş.	Gó'eni
guenî (1857, Lr-64), i. dş.	gó'eni
guên (1857, Lr-224), i. dş.	gō'éni
guîn (1857, Lr-224), i. dş.	gō'ín
gûnî (1903, C-II-67), i. dş.	<i>gūnî</i>
gûnî (1903, C-II-67), i. dş.	<i>gūnā</i>
kanat: 1.pel (1858, Lr-208), i. er.	pel
2.per (1903, C-II-64), i.	<i>pār</i>

3.bask (1899, X-9, 9), i. er.	بَاسْک
kancık (dişi memeli hayvan): makî (1903, C-II-), s.	māki
kandırmak : 1.xepîn[ayîş] (1857, Lr-63), xapeyna[yîş] (1857, Lr-62), f.	
2.qandirmîş ⁴¹¹ kerd[iş] (1903, C-II-64), f.	
kandırılım : ma bixapeynî (1857, Lr-62)	ma ... beħapeñni
kandırma : mexepîni (1857, Lr-63)	mehépine
kandırdı : qandirmîş kerd (1903, C-II-64)	kandirmîş kârd
kandırıyordu : qandirmîş kerdî (1903, C-II-64)	kandirmîş kârdî
kanıt : delîl ⁴¹² (1899, X-4), i.	دَلِيل
kapamak : 1.gêrîa[yîş] [gêrîya(yîş)] (1903, C-II-67), f.	
2.qapanmîş bî[yayîş] (1903, C-II-82), f.	
kapandı : gêrîa [gêrîya] (1903, C-II-67)	gēriá
kapanmıştı : qapanmîş bîbî (1903, C-II-82), dş.	qapanmîş bîbî
kapatmak : qapatmîş kerd[iş] (1903, C-II-67), f.	
kapattı [nesne çoğul]: qapatmîş kerdî (1903, C-II-67)	qapatmîş kârdî
kapı : 1.ber (1857, Lr-57), i.	bér
ber (1857, Lr-57), i.	berá
2.kêber (1903, C-II-80), i.	kē-bár
kêber (1903, C-II-114), i.	kē-bér
kêver (1903, C-II-67), i.	kē-ver
kêver (1903, C-II-67), i.	kēvér
kêverî (1903, C-II-67), i.	kē-vér
kêver (1903, C-II-67), i.	kē-ver
3.dergah ⁴¹³ (1899, X-27), i. er.	دَرْگَاه
kapıcı : qapuçî (1903, C-II-67), i. er.	qapuçîe
kar : vewrî (1858, Lr-211), i. dş.	vaúre
vore (1862, B-627), i. dş.	wóre

⁴¹¹ T. kandırmış

⁴¹² Ar. delîl

⁴¹³ F. der +-gah

vewr (1903, C-II-66), i. dş.	<i>vaúr</i>
vewri (1903, C-II-112), i.	<i>vaúre</i>
kara: b. siyah	
kara çadır: qaraçadiri (1857, Lr-60), i.	karaçadıri
karakter: teb [teb ⁴¹⁴] (1899, X-11), i.	
karakuş (şahin): qaraquş [qerequş] ⁴¹⁵ (1858, Lr-196), i.	karakúş
qaraquş [qerequş] (1903, C-II-69), i.	<i>qaraquş</i>
karanlık: 1.tarî (1857, Lr-4), i. er.	tarî
2.zelam [zêlam] ⁴¹⁶ (1899, X-4) i. er.	
kardeşlik: biratîne (1903, C-II-72), i.	<i>berâtinâ</i>
karga: 1.qelancik (1858, Lr-196), i.	qalançık
2.qorbela (1858, Lr-197), i.	korbelâ
3.qirêk [qirik] (1903, C-II-111), i.	<i>qerêk</i>
kargı: herbe [herbe] (1903, C-II-115), i.	<i>hârbâ</i>
karı (eş): cenî (1856, Lr-83), i.	z'eni
karın: pîze (1899, X-6), i.	
pîze (1903, C-II-105), i.	<i>pîzâ</i>
karınca: morcile (1903, C-II-105), i.	<i>môrçilâ</i>
karışmak-I (birbirinin içine girmek): têmeya kewt[iş] [têmîya kewt(iş)] (1857, Lr-78), f.	
Birbirlerine karıştılar. (Kewtî têmeya.) (1857, Lr-78)	kaúti temyá
karışmak-II (müdahale etmek): qarış ⁴¹⁷ bî[yayîş] (1857, Lr-62), f.	
biz karışmayız: ma qarış nibenî (1857, Lr-62)	mâ qarîş nébén'i
karışmamak (mecazen): ve [nê]k[erdiş] (1857, Lr-64), f.	
onlara karışmayınız (mecazen): yêni ra ve mekî (1857, Lr-64, 212)	
yénera ve méki	
karpuz: zebeşe (1903, C-II-110), i.	<i>zâbâşâ</i>

⁴¹⁴ Ar. teb⁴

⁴¹⁵ Al. Habicht, F. şahîn

⁴¹⁶ Ar. zêlam

⁴¹⁷ T. karış

karşı-I: 1.muqabil⁴¹⁸ (1899, X-13), i.

2.qarşî (1899, X-13), i.

qarşû (1903, C-II-94), i.

qarşu (1903, C-II-69), i.

مُقَابِلْ
قَارْشِي

qarşû

qarşu

بِكَسْ

karşı-II: bi eksê [bi ‘eksê]⁴¹⁹ (1899, X-10), s.

karşılama: 1.vera şî[yayîş] (1903, C-II-67), f

2.vera [ameyîş] (1903, C-II-66), f.

karşılıyor/karşılar: vera ... yena (1903, C-II-66)

karşıyorlar: vera ... şinê (1903, C-II-67)

véra ... yénā

véra ... šinē

قِيَّاسْ

karşılaştırma: qîyas⁴²⁰ (1899, X-9), i.

بَدْلْ

karşılık: bedel⁴²¹ (1899, X-5), i.

karşıt (uyuşmazlık): xîlaf⁴²² (1899, X-15), s.

خِلَافْ

kâse: kase (1903, C-II-78), i.

qāzā

kasım: aşmê paîzî peyenni [aşmê payîzî peyêni] (1856, Lr-84), i. **Âşme paîzi pejenne**

aşmê paîzî peyêni [aşmê payîzî peyêni] (1857, Lr-xv), i.

Âşme pá'izi peyén'e

kaş: buru (1856, La-40), i.

buru

burî (1903, C-II-105), i.

bûrî

kaşlarım: buruê min (1856, La-40), i.

buruê-min

kaşık: kewçiki (1903, C-II-84), i.

kauçikā

katır: katir (1858, Lr-196), i.

katır

⁴¹⁸ Ar. muqabil

⁴¹⁹ Ar. ‘eks

⁴²⁰ Ar. qîyas

⁴²¹ Ar. bedel

⁴²² Ar. xîlaf

katiyen: 1.qet [qet]⁴²³ (1899, X-2, 3), zar.

qe (1903, C-II-94), zar.

2.çi rey (1899, X-21), zar.

3.ebed⁴²⁴ (1899, X-7, 16), zar.

4.esla [eşla]⁴²⁵ (1899, X-21, 22), zar.

katl (öldürme): qetl⁴²⁶ (1899, X-15), i.

katmak: b. içine katmak

kaval: lyuli [lulî] (1858, Lr-207), i.

kavas (korumakla görevli asker): qabas (1857, Lr-85), i.

kavasbaşı: qabasbaşı (1857, Lr-56), i.

kavga: 1.qewxe (1857, Lr-60), i.

2.dawe [dawa] (1903, C-II-67), i.

kavga etmek: 1.pyerû da[yîş] (1857, Lr-61), f.

2.qewxe kerd[iş] (1857, Lr-66), f.

3.dawe ke[rdeş] [dawa ke(rdeş)] (1903, C-II-67), f.

kavga edelim: ma qewxe bikî (1857, Lr-66, 72)

kavga edemem: ez nişyêna qewxe bikera (1857, Lr-70, 76)

ez neşyên'a kauyé bikéra

kavga ediyordun: tue ... qewxe kerdîni (1857, Lr-66) **tue ... kauyé kerdîni.**

kavga ediyoruz/ederiz: ma ... qewxe kenî (1857, Lr-67) **ma ... kauyé kên'i**

kavga etmiyorum/etmem: ez qewxe nêkena (1857, Lr-75) **ez kauyé nekén'a**

kavga ettim: mi ... qewxe kerd (1857, Lr-66) **me ... kauyé kerd**

kavga ettiler: da pyerû (1857, Lr-61) **dā pyérū**

قَتَ

kā

چَرِ

اَبَدْ

اَصْلًا

قَتْل

lyulî

qabās

qabās başı

kauyé

dāwē

mā kauyé bikî

⁴²³ Ar. qet', qet'en

⁴²⁴ Ar. ebed

⁴²⁵ Ar. eşla

⁴²⁶ Ar. qetl

kavil: qewl^(1857, Lr-57), i.

qewl^(1858, Lr-196), i.

kavim (insan topluluğu): qewm⁴²⁷ (1899, X-20), i.

kavun: beşîla (1903, C-II-110), i.

kaya: 1.kere (1857, Lr-84), i.

2.zinar (1903, C-II-106), i.

kaybolmak: vinî bî[yayîş] (1903, C-II-92), f.

kayboldu: vinî bî (1903, C-II-92)

kayboldular: bî vinî (1899, X-14)

kayınbirader: bûra (1903, C-II-112), i.

kayıp: vinî (1899, X-14), i.

vinî (1903, C-II-92), i.

kaynaşmak: yobînan girot[iş] (1899, X-12), f.

kaynaştılar: yobînan ... girot (1899, X-12)

kaynatmak: girêna[yîş] (1903, C-II-63), f.

kaynatır: girênena (1903, C-II-63)

kaysı ağacı: mişmişyêr (1857, Lr-60), i.

kaz: qanz (1858, Lr-195), i.

kazan: berdoş (1903, C-II-109), i.

kazık: mîn (1903, C-II-115), i.

kazmak: 1.ken[diş] (1903, C-II-63), f.

kazıyor/kazır: kenenû [keneno] (1903, C-II-63)

2.kol[itiş] (1903, C-II-63), f.

kazsın: bukoli [bikoli] (1903, C-II-63)

kebab: kebab⁴²⁸ (1857, Lr-53), i.

kaúl

kaul

قَوْم

bāšilā

kére

zinār

vinā bī

بِے قَبِی

būtrā

قَبِی

vinā

یُوبِنَانِ گِرُوتِ ...

girānānā

mişmişyêr

qanz

bārdōš

mîn

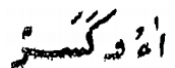
kānēnū

būkōle

kebāb

⁴²⁷ Ar. qewm

⁴²⁸ Ar. kebab

kebab (1899, X-3), i.	
kebabe (1903, C-II-90), i.	<i>kaḇāḇe</i>
kuzu eti kebabı: kebabê goştê berxa (1903, C-II-90), i.	<i>kaḇāḇe goştê bärχā</i>
kebab yapmak: kebab ke[rdiş] (1857, Lr-53) , f.	
kebab yap: kebab ki (1857, Lr-53)	keḇāḇ ke
keçe: kulav (1857, Lr-57), i.	qulāv
keçi: bize (1862, B-627), i. dş.	bíse
bize (1903, C-II-115), i. dş.	<i>bízä</i>
keder: keser (1899, X-19), i.	
ah ve keder: ah û keser (1899, X-19)	
kederli: kederli (1903, C-II-80), s.	<i>käderlî</i>
Kederli misiniz? (Şima kederlî in?) (1903, C-II-82)	<i>şimā käderlî-in?</i>
kedi: pisîng (1858, Lr-208), i.	pesîng
pisînge (1903, C-II-109), i.	<i>pisîngä</i>
keke: b. kekeme	
kekeç: b. kekeme	
kekeme: kekez (1903, C-II-113), s.	<i>kekéz</i>
keklik: zarac (1856, La-40), i.	zaraj
zerec (1858, Lr-206), i.	zéreç
zerinci (1862, B-627), i.	serindji
zarec (1903, C-II-111), i.	<i>zāreç</i>
kelebek: filfilik (1858, Lr-211), i. dş.	filfilik
gece kelebeği: filfilika şew (1858, Lr-211), . dş.	filfilika şau
kemik: 1.este (1857, Lr-3), i.	Êstei
2.heste (1903, C-II-109), s.	<i>hāstā</i>
hestî (1903, C-II-112), i.	<i>hāstîe</i>
3.kate (1857, Lr-53), i.	kate
kenar: kinar (1857, Lr-85), i.	kenār
kendi-I: xo (1798, SE-11), z.	

xoe [xwî] (1857, Lr-64), z.

خو

Xu (1899, X-3, 4), z.

خو

XO (1903, C-II-60 L.h. /C-I-72 A.h.), z.

خو

خو

kendi kendine: xu bi Xu (1899, X-3), zar.

kendi kendinize: b. kendi kendine

kendisi: bi Xu (1899, X-3, 9), z.

خو

kendine: bu [bî] XO (1903, C-II-69), z.

خو

kendine dikkat etmek: muqaytê xo bî[yayîş] [muqaytê xwi bî(yayîş)] (1857, Lr-72), f.

kendinize dikkat ediniz: muqaytê xoe [xwî] bî (1857, Lr-72) **muqafte xoé bi**

kendine gelmek: aqil a[meyîş] sere (1857, Lr-86), f.

Bu kendine gelmez. (Aqil nînû eney sere.) (1857, Lr-86) **aqil nînû ên'ei sere**

kendiminkinden önce: verî ey xoe [xwî] (1857, Lr-64) **vêri eixoe**

kendini kaybetmek: bêheş bî[yayîş] (1899, X-10), f.

Kendini kaybetti. (Bêheş bî.) (1899, X-10)

بے هەش بێ

kendi-II: 1.nefs⁴²⁹ (1899, X-21), i.

نفس

2.zat [zat]⁴³⁰ (1899, X-3), i.

ذات

keramet: keramet⁴³¹ (1899, X-9), i.

کرامت

kere: b. kez

kerem: kerem⁴³² (1899, X-26), i.

کریم

kerem sahibi: sahibkerem [şahibkerem]⁴³³ (1899, X-26)

صاحب کریم

⁴²⁹ Ar. nefs

⁴³⁰ Ar. zat

⁴³¹ Ar. keramet

⁴³² Ar. kerem

⁴³³ Ar. şahibkerem

kerim: kerîm (1857, Lr-55), s.

kertenkele: kîler (1858, Lr-197), i.

kervan: kariwan (1899, X-22), i. er.

karwan (1903, C-II-67), i. er.

kawrwan [karwan] (1903, C-II-67), i. er.

kesilmiş (kurban edilmiş): zebîh [zebîh]⁴³⁴ (1899, X-18)

kesin: 1.qetî [qet'î]⁴³⁵ (1899, X-11), s.

kesin bilgi: yeqîn⁴³⁶ (1899, X-15, 21), i.

kesinlikle: mutleq (1903, C-II-76), s.

kesintisiz: lacerem⁴³⁷ (1899, X-26), s.

kemek: 1.birna[yîş] (1857, Lr-52), f.

2.tira kerd[iş] (1857, Lr-57, 66, 82), f.

tra ke[rdeş] [tira kerdış] (1857, Lr-52), f.

3.qesn[ayîş]⁴³⁸ (1899, X-13), f.

kes: tra ke [tira ke] (1857, Lr-53, 57)

tra ki [tira ki] (1857, Lr-51)

keser: tra kena [tira kena] (1857, Lr-52), dş.

keserim: ez ... tra kena [ez ... tira kena] (1857, Lr-53)

keserler: qesnenê (1899, X-13)

kesti: 1.birna (1857, Lr-52)

2.tira kerd (1857, Lr-57, 66)

kafasını kesmek: 1.sere birn[ayîş] (1857, Lr-52), f.

kerîm

kîler

كَارِوَانْ

qarwân

qaurwân

ذَبِيح

قَطِئِي

يَقِين

mútlâq

لَا جُرْمَ

trā ke

trāke

trā kén'a

ez ... trā kén'a

قَسْنِي

bîrná

terá kerd

⁴³⁴ Ar. zebîh

⁴³⁵ Ar. qet'î

⁴³⁶ Ar. yeqîn

⁴³⁷ Ar. lacerem

⁴³⁸ Ar. qeşşe

2.sere cike[rdiş] (1903, C-II-63), f.

kafasını kes: 1.sere birni (1857, Lr-52)

sére bjrne

2.sere ciki (1903, C-II-63)

serégike

kafasını vurmak:serey cey puroe da[yîş][serey cey puroe da(yîş)](1857,Lr-73), f.

kafasını vururum: serey cey dana puroe [puroe] (1857, Lr-73)

sérei dei dána púroe

keşke: xwezîka (1903, C-II-92), ü.

xoázikā

kevneyn (iki cihan, dünya ve ahiret): kewneyn⁴³⁹ (1899, X-20), i.

كُونَيْن

keyif: keyf⁴⁴⁰ (1857, Lr-54), i.

keif

keyf (1899, X-5), i.

كَيْف

kêf (1903, C-II-60 L.h. /C-I-72 A.h.), i.

kêf كَيْف

kêf (1903, C-II-64), i.

kêfi

kez: 1.rey (1899, X-4, 26)

رَى

ray (1899, X-8)

رَاى

2.hew (1899, X-14), i.

هُو

hewe (1899, X-3, 4), i.

هُوْ

hewî (1899, X-4, 9), i.

هُوِى

3.gilanki (1857, Lr-52), i.

gelânke

4.dewr (1903, C-II-88), i.

daur

kıl: 1.muyî (1857, Lr-211), i.

múye

muye (1862, B-627), i.

muje

2.mu (1858, Lr-211), i.

mū

mû (1903, C-II-108), i.

mū

kılıç: 1.şimşêr⁴⁴¹ (1798, SE-10), i.

شمشير

⁴³⁹ Ar. kewneyn

⁴⁴⁰ Ar. keyf

⁴⁴¹ Mustafa Dehqanî, seba manaya çekuya "şimşêr"î bi îngilizkî wina nušto: "1. sword, 2. pen". Yanî 1.kalme/gord/şûr 2.qeleme.

şimşêr (1903, C-II-67), i.	<i>šimšêr</i>
şîmşîr (1856, La-40), i.	shimshir
şimşyêr (1857, Lr-57, 72), i.	şimşyêr
2.kalme (1858, Lr-64), i.	Kálme
Kirman kılıcı: şimşêrê kîrmanî (1903, C-II-67), i.	<i>šimšêrê kirmânî</i>
kın: kalanî (1857, Lr-57), i.	kaláni
kalan (1903, C-II-67), i.	<i>kalân</i>
kırk: çewres (1858, Lr-199), i.	ṭaurés
çewres (1862, B-627), i.	tschewress
çewres (1899, X-23), i.	چورس
çewres (1903, C-II-65), i.	<i>čaurás</i>
çewres (1903, C-II-70), i.	<i>čaurés</i>
çewris (1903, C-II-70), i.	<i>čaurís</i>
kırkıncı: çewresin (1858, Lr-199), s.	ṭauresín
kırkayak: şaney marî (1858, Lr-204), i.	šaneí mări
kırmak: şikit[iş] (1857, Lr-64), f.	
kırdı: şikit (1857, Lr-64)	šekít
kırınız: bişiknî (1857, Lr-64)	bîşikni
Kırmanc (Zaza): kird (1857, Lr-78), i.	kírd
Kirmancca (Zazaca): kirdî (1899, X-28), i.	کرد
kırmızı: sur (1857, Lr-3), i.	sûr
sur (1857, Lr-53), i.	súr
sur (1857, Lr-54), i.	sur
sur (1858, Lr-205), i.	sūr
sûr (1856, La-40), i.	soor
sûr (1903, C-II-112), i.	<i>sūr</i>
sor (1903, C-II-112), i.	<i>sōr</i>
kısa: kilm (1857, Lr-1), s.	qılm
kilm (1857, Lr-4), s.	qılm

kilm (1903, C-II-110), s.	<i>kilm</i>
kısacası: 1.hasilî [ḥaşilî] ⁴⁴² (1899, X-4, 5), zar.	<i>حاصلي</i>
2.wesselam ⁴⁴³ (1899, X-9, 27), zar.	<i>وَالسَّلَامُ</i>
kısrak: mahîn (1858, Lr-210), i.	mahîn
mahîni (1856, La-40), i.	mahinë
maîn [mayîn] (1903, C-II-63), i.	<i>mā'in</i>
kış: zimistan (1903, C-II-114), i.	<i>zimistân</i>
kışın ortasında genellikle soğuk geçen kırk günlük süre: çele (1858, Lr-199), i.	
Ṭelê	
kışın: zimistanê (1903, C-II-66), zar.	<i>zimistâne</i>
kışın parlayan bir yıldız: Camusqeran (1856, Lr-85), i.	şamus karân
Camusqeran (1857, Lr-xvi), i.	şamus kerân
kıvanç: fexr ⁴⁴⁴ (1899, X-2, 14), i.	<i>فخر</i>
kıyam: b. kıyamet	
kıyamet: qîyam ⁴⁴⁵ (1899, X-11, 26), i.	<i>قِيَامُ</i>
kıyas: qîyas ⁴⁴⁶ (1899, X-9), i.	<i>قِيَاسُ</i>
kıymet: qîmet ⁴⁴⁷ (1899, X-23), i.	<i>قِيَمَتُ</i>
kız : keynî [?] [keyna] (1798, SE-10), i.	<i>کینی</i>
kênek (1856, Lr-83), i.	kênek
keyneki (1857, Lr-80), i.	Keîneke
çînek [çênek] (1862, B-627), i.	tschinek
keyneki (1903, C-II-64), i.	<i>keinêke</i>

⁴⁴² Ar. ḥaşilî

⁴⁴³ Ar. wesselam

⁴⁴⁴ Ar. fexr

⁴⁴⁵ Ar. qîyam

⁴⁴⁶ Ar. qîyas

⁴⁴⁷ Ar. qîmet

keyneke (1903, C-II-67), i.	<i>keinākä</i>
keynek (1903, C-II-110), i.	<i>keinēk</i>
kız evlat: keynî [?] [keyna] (1798, SE-10), i.	کینی
keyna (1856, Lr-83), i.	keina
keynî (1856, La-40), i.	keini
keyna (1857, Lr-2), i.	Keina
keyn[a] (1899, X-16, 17), i.	کینا
keyna (1903, C-II-66), i.	<i>keinā</i>
bir kızı: keyninda xo [keynênda xo] (1903, C-II-66), i.	<i>keinîndāxō</i>
kız kardeş: waya [?] [waye] (1798, SE-10), i.	وايا
way (1856, La-40), i.	wai
way (1856, Lr-83), i.	uai
way (1857, Lr-3), i.	Wai
woye (1862, B-627), i.	woie
waye (1903, C-II-72), i.	<i>wāyā</i>
bir kız kardeşim: waênda [wayênda] min (1903, C-II-84), i.	<i>wāendā min</i>
kız kardeşim: way min (1856, La-40)	wai-min
waya mi (1903, C-II-66), i.	<i>wāyāmā</i>
kız kardeşin oğlu: wariza (1857, Lr-63), i.	wāreza
wariza (1858, Lr-214), i.	warezá
kızgınlık: hêrs (1857, Lr-55), i.	خەرس
hêrs (1857, Lr-82), i.	hērs
hyêrs (1857, Lr-64), i.	hyērs
kızmak: 1.cigirîay[îş] [cigirîyay(yîş)] (1857, Lr-62), f.	
cigiray[îş] (1857, Lr-85), f.	
2.hêrs bî[yayîş] (1857, Lr-55, 82), f.	
hyêrs bî[yayîş] (1857, Lr-64), f.	
3.qizmîş ⁴⁴⁸ bî[yayîş] (1903, C-II-68), f.	

⁴⁴⁸ T. kızmış

kızdı: 1.hêrs bi (1857, Lr-82)
 hêrs bi (1857, Lr-55)
 hyêrs bi (1857, Lr-64), i.
 2.qizmiş bî (1903, C-II-68)
kızdılar: cigirîay [cigirîyay] (1857, Lr-62)
 cîgiray (1857, Lr-85)

ki: 1.ke (1798, SE-11), bağ.
 ke (1903, C-I-72 A.h.), bağ.
 ke (1903, C-II-64), bağ.
 2.ki (1857, Lr-50, 64), bağ.
 ki (1903, C-II-69), bağ.
 3.kû (1899, X-3, 4), bağ.

kibir (büyüklik): kîbr⁴⁴⁹ (1899, X-2), i.

kibrit: kibrît (1903, C-II-84), i.

kifaye: kîfayet⁴⁵⁰ (1899, X-14), i.

Bir farz-ı kifayedir. (Ferzêkew **kîfayet** o.)⁴⁵¹ [Ferzêkew kîfayet o.]

(1899, X-14)

kilit (anahtar): kilît (1903, C-II-67), i.

kilît (1903, C-II-67)

kilitlemek: 1.qefilna[yîş] (1857, Lr-83), f.

2.kîlîtan ver na[yîş] (1903, C-II-67), f.

kilitledi: qefilna (1857, Lr-83), er.

kilitlemiş: naw kilîta ver (1903, C-II-67)

kilitlenmek: qefilya[yîş] (1857, Lr-82), f.

kilitlendi: qefilya (1857, Lr-82), er.

hêrs be

ħers be

hyêrs be

qizmiş bî.

đi gîrlai

đigeraî

ک

كه

kā

ke

ki

كو

کبر

kibrît

کِفَايَت

فَرْظِ كَوِ كِفَايَت

kilit

kilît

qáfelnā

nāv kilitā vār

qáfelya

⁴⁴⁹ Ar. kîbr

⁴⁵⁰ Ar. kîfayet

⁴⁵¹ Ar. ferzî kifaye

kim: 1.kam (1857, Lr-50), z.

kam (1857, Lr-60), z.

kam (1899, X-5, 10), z.

kam (1903, C-II-64), z.

2.men⁴⁵² (1899, X-6, 20), z.

kim ki: 1.kamo (1899, X-5, 10)

2.herçî (1899, X-10, 10), s.

kimse: 1.kes (1899, X-12, 27), z.

kes (1903, C-II-64), z.

2.çew (1857, Lr-61), z.

çêw (1857, Lr-78), z.

bir kimse (hiç kimse): 1.kesê (1903, C-II-82), z.

kesê (1903, C-II-67), z.

2.çew (1857, Lr-61), z.

çêw (1857, Lr-78), z.

kimsesiz: bêkes (1899, X-27), s.

kiraz: çîrês (1903, C-II-109), i.

kirpik: micewî (1858, Lr-210), i. ç.

bija (1903, C-II-105)

kişi: 1.ten (1857, Lr-75), i.

ten (1899, X-22), i.

te (1857, Lr-63, 75), i.

2.kes (1899, X-12, 27), z.

kes (1903, C-II-64), z.

kişneme: şîr[ayîş] (1903, C-II-94), f.

At kişniyor. (Stor **şîreno.**) (1903, C-II-94)

qám

qām

كَام

kām

مَنْ

كَامُو

هَرْجِي

كِهْ

kés

téw

teiw

kāsē

kāse

téw

teiw

بِجَا

çîrês

mēḏéwi

bižā

tén

تِهْ

te

كِهْ

kés

stōr šîrenō

⁴⁵² Ar. men

kitab: kitab⁴⁵³ (1798, SE-11), i. er.

kitab (1899, X-18), i. er.

kitab (1903, C-II-94), i.

koca (eş): myêrd (1856, Lr-83), i. er.

myerdi [mîyerdi] (1857, Lr-80), i. er.

myerdi [mîyerdi] (1857, Lr-1), i. er.

mêrde (1903, C-II-63), i. er.

mîrde (1857, Lr-80), i. er.

koç: beran (1903, C-II-114), i.

koku: boy (1899, X-8), i.

kokuşuk: genî⁴⁵⁴ (1899, X-14), s.

kol: 1. erme⁴⁵⁵ (1858, Lr-193), i.

2. bask (1899, X-9, 9), i. er.

3. engile (1858, Lr-192), i.

ingile (1903, C-II-105)

kolay: sehal⁴⁵⁶ (1899, X-5)

konak: qunax (1857, Lr-51), i. er.

qunax (1857, Lr-57), i. er.

qonaq (1903, C-II-64), i. er.

qonax (1903, C-II-64), i. er.

konaklamak: rona[yîş] (1903, C-II-60), f.

konakladı: rona (1903, C-II-60)

کتاب

کتاب

kitāb

mjêrd

myérde

Myêrde

mârde

mîrda

berân

بو

گنجی

ērmé

باسک

eñgelé

eñgelâ

سهال

kunáy

qunáy

qōnāq

qōnāq

rōnā

⁴⁵³ Ar. kitab

⁴⁵⁴ K. genî

⁴⁵⁵ Kitabê Lerchî de (r. 193) sey manaya çekuya "erme"yî bi almankî "Schulter" (yanî bi tirkî "omuz") nusîyayo labelê kirmanckî de "erme", manaya harme/pol/hingileyî de yo (bi tirkî "kol").

⁴⁵⁶ Ar. sehal

konmak: 1.niş[tiş] (1857, Lr-3), f.

konuyor/konar: nişenû (1857, Lr-3)

2.anışt[iş] (1903, C-II-63), f.

kondü: anışt (1903, C-II-63)

anışt (1903, C-II-63)

kondular: anıştî (1903, C-II-64)

konsoles: qonsûl (1903, C-II-72), i.

konuk: meyman (1899, X-17, 23), i.

konuk olmak: meyman bî[yayîş] (1899, X-23), f.

Konuk oldu. (Meyman bî.) (1899, X-23)

konukluk: meymanî (1899, X-17), i.

konuşan: natiq [naṭiq]⁴⁵⁷ (1899, X-7)

konuşmak: 1.qalî kerd[iş] (1857, Lr-57), f.

2.tekellim ke[rdiş] (1903, C-II-90), f.

konuşuyor/konuşur: qalî kenû (1857, Lr-57)

konuşuyorum/konuşurum: [ez] qalî kena (1858, Lr-196) [ez] **kâli kén'a**

konuşursun: tu ko ... tekellum bukerê (1903, C-II-90) *tūkō ... tūkállim búkerē.*

koparmak: cike[rdiş] (1903, C-II-88), f.

elma koparır: say cikena (1903, C-II-88), dş.

korkak: teres (1857, Lr-74), s.

teres (1857, Lr-86), s.

korkmak: tersa[yîş] (1857, Lr-86), f.

korkma: metersi! (1857, Lr-63, 86)

la texef!⁴⁵⁸ (1899, X-26)

korkmayınız: metersî (1857, Lr-50)

korkmuyorum: ez ... netersena (1857, Lr-61)

Nişen'u

āništ

āništ

āništî

qonsûl

مَيْمَان

مَيْمَان بِي

مَيْمَانِي

نَاطِق

kâli kén'u

tūkō ... tūkállim búkerē.

sā'î ğekénā

terés

terés

méterse

لَا تَخَفْ

metersi

Ez ... netersén'a

⁴⁵⁷ Ar. natiq

⁴⁵⁸ Ar. La texef!

[ez] nêtersena (1903, C-II-88)	<i>nātārsānā</i>
korktu: tersa (1857, Lr-86), er.	tersā
tersayi (1857, Lr-82), dş.	tersāye
korktum. (Ez tersawa.) (1903, C-II-88)	<i>az tārśāwā</i>
Korkuyor musun? (Ti tersenê?) (1903, C-II-88)	<i>tā tārśānā?</i>
korku: 1.tersa [ters] (1903, C-II-107), i.	tārśā
2.perwa ⁴⁵⁹ (1899, X-3), i.	پرو
3.xewf ⁴⁶⁰ (1899, X-26, 27), i.	خوف
4.wecel ⁴⁶¹ (1899, X-20), i.	وجل
korkutucu: murteîb [murte‘îb] ⁴⁶² (1899, X-15), s.	مرتعِب
korumak: 1.muqaytê ... bî[yayîş] (1858, Lr-72), f.	
2.hifzê ... kerd [hifzê ... kerd] ⁴⁶³ (1899, X-16)	حِفْظ ... کرد
kendinizi koruyunuz: muqaytê xo bî (1858, Lr-72)	muqaite xoe bi
koruyucu: hafîz [hafiẓ] ⁴⁶⁴ (1899, X-15, 16), i.	حَافِظ
koşmak: vazda[yîş] (1857, Lr-72), f.	
koştı: vazda (1857, Lr-72), er.	vázda
koşuyor: vazdanû (1857, Lr-2), er.	vāz dānu
koşuyorum: [ez] vazdana (1858, Lr-212)	vāz dāna
kovmak: qewurna[yîş] (1903, C-II-64), f.	
kovdu: qewurna (1903, C-II-64)	<i>qāwurnā</i>
koyulmak (başlamak): nîya[yîş] ... (1857, Lr-49, 50), f.	
Biz biçmeye koyulduk. Ma neyay pa[,] çîna.) (1857, Lr-50), ma neyaf pa tîna	

⁴⁵⁹ F. perwa

⁴⁶⁰ Ar. xewf

⁴⁶¹ Ar. wecel

⁴⁶² Ar. murte‘îb.

Herçiqas ke erebkî de manaya eslîya çekuya "murte‘îb"i, "tersaye" bo zî metn de goreyê kontekstî, manaya "tersnakî" dana.

⁴⁶³ Ar. hifẓ

⁴⁶⁴ Ar. hafîz

Buğday [biçmeye] koyuldular. (Neyay xele a.) (1857, Lr-49)	neyaí γaléa
koymak: 1.na[yîş] (1899, X-25), f.	
2.ron[ayîş] (1899, X-12), f.	
3.(içine koymak) kerd[iş] (1903, C-II-64), f.	
[onu] bir eve koydular: kerdî [kerd] di banê (1903, C-II-64)	<i>kârdî debâne</i>
koy: rone (1899, X-4)	رون
koyacağım: ez go ronî (1899, X-12)	از گو رو منی
koyasın: [ti] ronê (1899, X-4)	دو ن
koydu [nesne tekil]: na (1899, X-25)	نا
koydu [nesne çoğul]: nay ro (1899, X-9, 12)	نای رو
koyduk [nesne çoğul]: ma ... ronay (1899, X-28)	ما ... رو نای
koyuyorlar/koyarlar: ronenê (1899, X-6)	دو ن نی
koyun-I: 1.myeşna [mîyeşna] (1857, Lr-79), i. dş.	<i>myéşna</i>
2.mîe [mîye] (1862, B-627), i. dş.	<i>mîe</i>
koyun-II (göğüs ile giysi arası): piştin (1903, C-II-63), i. er.	<i>piştin</i>
köle: kuele (1857, Lr-76), i.	<i>koéle</i>
kömür: komur (1857, Lr-4), i.	<i>kômûr</i>
köpek: 1.kötik [?] [kutik] (1798, SE-10), i.	کوتیک
kutik (1857, Lr-52), i. er.	<i>kutjki</i>
kuçik (1862, B-627), i.	<i>kutschik</i>
kotik (1903, C-II-94, 109), i.	<i>kōtîk</i>
3.kopekî (1857, Lr-82), i.	<i>kōpéki</i>
köprü: 1.pird (1858, Lr-208), i.	<i>pjrd</i>
2.pul (1903, C-II-106), i.	<i>pöl</i>
köpük: kef (1899, X-9, 10), i.	کف
kef (1903, C-II-112), i.	<i>kef</i>

köpürmek: kef da[yîş] (1899, X-9), f.

köpürdü: kef da (1899, X-9)

kör: kor (1857, Lr-2, 197), s. er.

kueri (1857, Lr-68), s. dş.

kor (1899, X-6), s.

kor (1903, C-II-105), s.

kör fare: muşû kor (1858, Lr-211), i. er.

köstebek: muşî ardî [muşî ‘ardî] (1858, Lr-211), i.

köşk: eywan (1899, X-21), i.

kötü kalpli: b. gönlü kara

köy: dew (1857, Lr-58, 59), i.

dew (1857, Lr-59), i.

dew (1857, Lr-67), i.

dew (1857, Lr-62), i.

dew (1903, C-II-67), i.

kucak: qocax [qocağ] (1903, C-II-66), i. er.

kudret: qudret⁴⁶⁵ (1899, X-9, 9), i.

kuduruk (kudurmuş olan): har (1899, X-16), s.

kul (insan): qûl (1899, X-17), i.

kulak: goş (1857, Lr-3), i.

kulak: gûş (1856, La-40)

goş (1862, B-627)

goş (1899, X-21)

goş (1903, C-II-111)

kulak vermek: goş ci şan[ayîş] (1899, X-21), f.

کَفَّ دَا

kör

kóere

کُور

kör

múşu kōr

múşî árdî

أَيُّوَان

déw

daú

Dau

dauw

daú

qoğāy

قُدْرَتْ

هَارْ

قُلْ

gōş

gush

gosch

گُوشْ

gōş

⁴⁶⁵ Ar. qudret

kulak veriniz: goş ci şanê (1899, X-21)

گۆش جشان

Kur'an: Quran [Qur'an]⁴⁶⁶ (1899, X-6), i.

قُرْآن

kurbağa: 1.qirincê⁴⁶⁷ (1858, Lr-197), i.

kirîndêle

2.baq (1903, C-II-107)

bāq

kurmak: qurmîş⁴⁶⁸ kerd[iş] (1903, C-II-60), f.

kurdu: qurmîş kerde (1903, C-II-60)

qurmîş kârdä

kurmuş: qurmîş kerdö (1903, C-II-60)

qurmîş kârdö

kurşun: qırqışun (1857, Lr-74), i.

qırqışûn

kurt: 1.verg (1858, Lr-212), i.

verg

velk (1858, Lr-213), i.

velk

verg (1899, X-16), i

قُرْ

verg (1903, C-II-114), i.

vārg

2.cenawar (1862, B-627), i.

dschenawar

kurtarmak: 1.reyna[yîş] (1903, C-II-90), f.

kurtarsınlar: wa ... bireynê (1903, C-II-67)

wā ... bērainē

2.xelas kerd[iş] (1903, C-II-67), f.

kurtardı: 2.xelas kerd (1903, C-II-67)

çalās kârd

kurtulmak: 1.rey[ayîş] (1903, C-II-90), f.

2.berî⁴⁶⁹ bi[yayîş] (1899, X-9), f.

kurtulamaz: nêreyenû (1903, C-II-90)

nārāyēnū

⁴⁶⁶ Ar. Qur'an

⁴⁶⁷ Ferdinand Justi kirmancîya çekuya "qirîncele"/"beq"î [T. kurbağa] wina nušta: *kirînjêle*. Dima vato na çekuye "beno ke hîna zaf yêna manaya "kerkince"/"çarpencike" [T. yengeç] (*F. Justi, Les noms d'animaux en kurde, Imprimerie Nationale, Paris, 1878, r. 29*). Seke aseno, Lerchî na çekuye sey **kirîndêle** nušta labelê Justiyî herfa "r"yî dima yew "k" îlawe kerdö. Kirmancî de, çekuya "qirîncele"yî bi "q", çekuya "kerkince" bi "k" dest pêkena labelê her di nuştöxan zî herfa yewina çekuye sey "k" nušta. Inahawa, çekuyê "qirîncele" û "kerkince" tēmîyan kerdê. Kirmancî de nê formê "qirîncele"yî û "kerkince" estê:

qirîncele: qilîncîyele, qilîncile, qilîncire, qilîncle, qinceli, qincêl, qirencele, qirêncle, qirîncêle, qirîncîyele, qirîncle, qirêncle.

kerkince: kerkence, kerkenci, kerkinci, kerkinc, kirkinci.

⁴⁶⁸ T. kurmuş

⁴⁶⁹ Ar. berî

kurtuldu (beri oldu): bî berî (1899, X-9)

بِی بُرِی

kurtulmuş (beri): berî (1899, X-9)

بُرِی

kurtçuk: kerm (1903, C-II-115), i.

kerm

kurtuluş: xelasî [xelaşî]⁴⁷⁰ (1899, X-3, 4)

خَلَاصِی

xelas (1903, C-II-67), i.

خَالَاَس

kuru-I (sulu ve yaş karşıtı): 1.zuwa (1899, X-21), s.

زُوا

kuru-II (katı): wişk (1903, C-II-114)

wišk

kuru üzüm: eşkijî (1856, La-40), i.

eshkijshi⁴⁷¹

kurumak: zuwa bî[yayîş] (1899, X-21), f.

kurudu: zuwa bî (1899, X-21)

زُوا بِی

kuruş: xruş [ğruş] (1903, C-II-68), i.

γruş

xruş [ğruş] (1903, C-II-63), i.

γruş

kusmak: vêrit[iş] (1903, C-II-64), f.

kustu: vêrit (1903, C-II-64)

vêrit

kusurlu: qasir [qaşir]⁴⁷² (1899, X-27), s.

قَاصِر

kusursuz: bêqusûr [bêquşûr] (1899, X-4, 19), s.

بِی قَاصِر

kuş: 1.mrîçiki [mirîçiki] (1903, C-II-88), i.

mrîçîke

2.teyr (1857, Lr-3), i. er.

teir

teyr (1857, Lr-4), i. er.

teir

teyre [teyr]⁴⁷³ (1899, X-20), i. dş.

طَیْر

⁴⁷⁰ Ar. xelaşî

⁴⁷¹ Na çeku listeya Robert Gordon Lathamî de sey “grapes” nusîyâya ke na çekuya îngilizkî yena manaya “engurî”. La “eşkijî” engurê wişkkerde yê.

⁴⁷² Ar. qaşir

⁴⁷³ Ar. teyr

teyre [teyre]⁴⁷⁴ (1899, X-8), i. dş.

teyr (1903, C-II-63), i. er.

teyr (1903, C-II-64), i. er.

teyr (1903, C-II-63), i. er.

teyr (1903, C-II-63), i. er.

kuşak: 1.mundî (1857, Lr-4), i. dş.

2.mîye (1903, C-II-108), i.

kuşkusuz: bêguman (1899, X-4), s.

kutu: qotî (1903, C-II-94), i.

qutû (1903, C-II-78), i.

kuvvet: 1.hêz (1899, X-24), i.

2.qote (1856, La-40), i. dş.

qoat (1857, Lr-3), i.

kuyruk: boeç [bueç] (1857, Lr-4), i. dş.

kuyu: bîr (1903, C-II-63), i. er.

bîr (1903, C-II-106), i. er.

kuzu: 1.varek (1858, Lr-212), i.

vara (1858, Lr-212), i.

2.berx⁴⁷⁵ (1899, X-16), i.

berx (1903, C-II-90), i.

berx (1903, C-II-110), i.

küçük: qışkek (1903, C-II-66), s.

qeşkek (1903, C-II-66), s.

qışkek (1903, C-II-80), s.

qışkek (1903, C-II-67), s.

küçük: 1.qic (1857, Lr-4), s.

طیر

teir

têr

teir

tair

múndi

mîe

بے گمان

qotî

qutû

هز

kote

qoát

bó'eç

bîr

bîr

varék

vará

برخ

bärx

bärx

kışkāk

kāşkāk

kışkāk

qışkāk

qıç

⁴⁷⁴ Ar. teyr

⁴⁷⁵ K. berx

qic (1857, Lr-72), s.	kid
qic (1857, Lr-49), s.	kıd
qic (1899, X-22), s.	قِجْ
qeç (1903, C-II-109), s.	käč
quce (1903, C-II-107), s. dş.	küçe
quç (1903, C-II-109), s.	küç
2.qışkek (1903, C-II-66), s.	kışkāk
qeşkek (1903, C-II-66), s.	käşkāk
qışkek (1903, C-II-80), s.	kışkāk
qışkek (1903, C-II-67), s.	qışkāk
Küçükayı (bir takımyıldız): Şênekî (1856, Lr-85), i.	'Sianeki
Şênekî (1857, Lr-xvi), i.	şianéki
küçükbaş hayvan(lar): pes (1857, Lr-69), i. er.	pés
pes (1858, Lr-208), i. er.	pes
pes (1899, X-17), i. er.	پَسْ
küçüklük: qicî (1899, X-15), i.	قِجِی
küfür (temel inançları inkar etme): kufr ⁴⁷⁶ (1899, X-4, 4), i.	کُفْر
kül: weli (1857, Lr-81), i.	wél'e
kulah: kuluk (1903, C-II-64), i.	kulûk
kuluk (1903, C-II-64), i.	kuluk
kürk: kurk (1858, Lr-197), i.	kurq
kürsi (İslam inancına göre Levh-i Mahfuz'un bulunduğu yer): kursî ⁴⁷⁷ (1899, X-10), i.	
کُورْسِی	
küpe: goşare (1903, C-II-111), i.	gōšārā
Kürt: kurd (1903, C-II-69), i.	kürd

⁴⁷⁶ Ar. kufr

⁴⁷⁷ Ar. kursî

L

lafız: lefz [lefz]⁴⁷⁸ (1903, C-I-72 A.h.), i.

لفظ

lakırtı (söz): laqardî (1857, Lr-50), i.

laqardî

lakin: b. ama

lale: 1.lale (1903, C-II-72), i.

لاله

2.sosun⁴⁷⁹ (1903, C-II-114), i.

sosun

latif: letîf [leţîf]⁴⁸⁰ (1899, X-13, 19), i.

لطيف

layık: laîq⁴⁸¹ [layîq] (1899, X-16), s.

لائي

laîq [layîq] (1903, C-II-78), s.

lâîq

laîq [layîq] (1903, C-II-92), s.

lâîq

layık olmak: laîq bî[yayîş] [layîq bî(yayîş)] (1903, C-II-92), f.

layık değil: laîq nîo [layîq nîyo] (1903, C-II-78)

lâîq nîo

layık olsaydı: laîq bîayê [layêq bîyayê] (1903, C-II-92)

lâîq bîayê

lazım: lazim⁴⁸² (1857, Lr-62), s.

lazım

lazim (1899, X-4), s.

لازم

levh [levh-i mahfuz]: lewh [lewḥ]⁴⁸³ (1899, X-10), i.

لوح

limonata: leymunate (1903, C-II-92), i.

leimūnātū

lokma: loqme⁴⁸⁴ (1899, X-6), i.

لقمة

lütuf: lutf [luţf]⁴⁸⁵ (1899, X-3, 27), i.

لطف

lüzum: b. gereklilik

⁴⁷⁸ Ar. lefz

⁴⁷⁹ Albert von Le Coqî almankîya çekuya “sosun”e wina nušta: "die Tulbe" (T. lale), labelê goreyê zanayîşê ma kirmanckî de “sosin”/”sosun” yewna vil a (tirkî de "süsen" a).

⁴⁸⁰ Ar. letîf

⁴⁸¹ Ar. la’îq

⁴⁸² Ar. lazim

⁴⁸³ Ar. lewh

⁴⁸⁴ Ar. luqme (t)

⁴⁸⁵ Ar. luţf

M

madem: madem⁴⁸⁶ (1903, C-II-69), bağ.

mādām

mahalle: mehla [meḥla]⁴⁸⁷ (1857, Lr-66, 75), i.

mēḥla

mahalla [meḥella] (1903, C-II-72), i.

maḥalla

mahbup: b. sevilen erkek

mahcup: şermende⁴⁸⁸ (1899, X-3, 27), i.

شَرْمَنْدَه

mahirlik: mahir⁴⁸⁹ (1899, X-7), i.

مَاهِرِي

maiye: mahyet [maḥyet] (1903, C-II-66), i.

maḥyāt

mahluk: 1. mexlûq⁴⁹⁰ (1899, X-25), i.

مَخْلُوق

2. wera⁴⁹¹ (1899, X-8), i.

وَرَى

mahluklar: enam⁴⁹² (1899, X-22, 23), i. ç.

اِنَام

mahrum: mehrûm [meḥrûm]⁴⁹³ (1899, X-27), s.

مَحْرُوم

mahrum etmek: mehrûm ke[rdiş], [meḥrûm kerdiş] (1899, X-27), f.

mahrum etme: mehrûm meke [meḥrûm meke] (1899, X-27) -

مَحْرُوم مَكْ

mahsus: maxsûs (1903, C-II-72), i.

maxsûs

mahvetme: b. kahır

mahzun: mehzûn [meḥzûn]⁴⁹⁴ (1899, X-12)

مَحْزُون

mahzun olmak: mehzûn b[îyayîş] (1899, X-12), f.

mahzun oluruz: ma ... mehzûn benê [ma meḥzûn benê] (1899, X-12)

⁴⁸⁶ Ar. ma-dam

⁴⁸⁷ Ar. meḥelle

⁴⁸⁸ F. şerm +-ende

⁴⁸⁹ Ar. mahir

⁴⁹⁰ Ar. mexlûq

⁴⁹¹ Ar. wera

⁴⁹² Ar. enam

⁴⁹³ Ar. meḥrûm

⁴⁹⁴ Ar. meḥzûn

مَا ... مُحْزُونٌ بِنِي

mal: mal (1857, Lr-66), i.

mal (1857, Lr-68), i.

maldan: mal ra (1903, C-II-64), i.

malım: male min [malê min] (1903, C-II-90), i.

maldan etmek: mal ra kerd[iş] (1903, C-II-64), f.

beni maldan etti: mal ra kerda (1903, C-II-64)

malik: b. sahip

mana: b. anlam

manda: camus (1903, C-II-106), i.

marifet: merîfet [me'rifet]⁴⁹⁵ (1899, X-7)

mart: adar (1856, Lr-84), i.

adar (1857, Lr-xv), i.

mavi: mawî (1903, C-II-105), i.

mayıs: gulan (1856, Lr-84), i.

gulan (1857, Lr-xv), i.

maymun: meymun (1858, Lr-210), i.

meclis (toplantı): meclise⁴⁹⁶ (1899, X-5), i.

medet: hewar (1899, X-16), i.

medrese: medrese (1903, C-II-88), i.

meğer: meger (1903, C-II-64), bağ.

mekân: mekan⁴⁹⁷ (1899, X-7), i.

mektup: mektube (1903, C-II-68), i. dş.

melek: melek⁴⁹⁸ (1899, X-12, 13), i.

māl

māl

mālra

mālemin

az ... mālra kārda

gāmūs

مَعْرِفَت

Adār

Adār

māwî

Gulân

Gulân

meimûn

مَجْلِب

هُوَار

mādrāsā

māgār

مَكَان

māktûbā

مَلَك

⁴⁹⁵ Ar. me'rifet

⁴⁹⁶ Ar. meclis

⁴⁹⁷ Ar. mekan

⁴⁹⁸ Ar. melek

meme: 1.çice (1857, Lr-1), i.

çici (1857, Lr-64), i.

2.çiçik (1903, C-II-106), i.

memleket: melmeket (1857, Lr-49), i.

memleket (1903, C-II-60)

memnun: memnûn (1903, C-II-76), s.

memnun olmak: memnûn bî[yayîş] (1903, C-II-76), f.

memnun olacağız: ma ko memnûn bum (1903, C-II-76) *mā kō māmnnûn büm.*

mendil: dusmal[i] (1903, C-II-84), i. dş.

meram: meram⁴⁹⁹ (1899, X-16, 23), i.

merdiven: nêrdîwan (1903, C-II-64), i.

nêrdîwa (1903, C-II-64), i.

merhaba: merheba [merheba]⁵⁰⁰ (1899, X-18, 20)

merhamet: merhemet [merhemet]⁵⁰¹ (1899, X-9), i.

rehme [rehme]⁵⁰² (1899, X-3, 3)

mert: canmêrd (1857, Lr-57, 58), s.

canmird (1857, Lr-78)

mertebe: menzilet⁵⁰³ (1899, X-9), s.

mesela: mesela (1798, SE-11), i. dş.

meşgul: meşxul [meşgul] (1903, C-II-82), s.

meşgul olmak: meşxul bî[yayîş] [meşgul bî(yayîş)] (1903, C-II-82), f.

Biz meşguldük. (Ma **meşxul bîm.**) (1903, C-II-82) *mā māşyûl bîm*

Tide

tîdî

çeçik

melmekét

māmlikât

māmnnûn

düsmâl

مرهم

nârdîwân

nârdîwâ

مرحبا

مرحمة

رحمة

dan mērd

dan mîrd

منزلة

مثلا

māşyûl

⁴⁹⁹ Ar. meram

⁵⁰⁰ Ar. merheba

⁵⁰¹ Ar. merhemet

⁵⁰² Ar. rehme

⁵⁰³ Ar. menzilet

meşhur: 1.meşhûre⁵⁰⁴ (1899, X-25), s. dş.

مَشْهُورَةٌ

2.namedar (1899, X-15, 16), s.

نَامِدَار

mevlit: mewlûd⁵⁰⁵ (1899, X-2, 4), i.

مَوْلُود

mewlid⁵⁰⁶ (1899, X-2), i.

مَوْلِد

meydan: meydan⁵⁰⁷ (1899, X-26), i.

مَيْدَان

meydana çıkmak: b. görünmek

meydana gelmek: ame[yîş] wucûd⁵⁰⁸ (1899, X-8, 20), f.

meydana geldi: ame wucûd (1899, X-8)

أَمَهُ وَجُود

meydana getirmek: b. oluşturmak

meyit: meyt (1857, Lr-79), i.

meit

meyve: meywe (1903, C-II-74), i.

māiwā

yemîş⁵⁰⁹ (1858, Lr-201), i.

yemiş

mezar: b. kabir

mezarlık: mezel (1857, Lr-82), i.

mezél

Mısır: Misirî (1903, C-II-64), i.

misîrî

Mısır şahı: şahî Misirî (1903, C-II-64), i.

šāhî misîrî

şahî Misrê (1903, C-II-64)

šāhî misrê

mızrak: rim (1858, Lr-206), i. er.

rim

mide: pîze (1858, Lr-208), i.

pîzé

minnet: minnet⁵¹⁰ (1899, X-9), i.

مِنَّة

mir: b. bey

⁵⁰⁴ Ar. meşhûre

⁵⁰⁵ Ar. mewlûd

⁵⁰⁶ Ar. mewlid

⁵⁰⁷ Ar. meydan

⁵⁰⁸ Ar. wucûd

⁵⁰⁹ T. yemiş

⁵¹⁰ Ar. minnet

miraç: mîrac [mî'rac]⁵¹¹ (1899, X-23), i.

مِرَاج

misafir: b. konuk

misafir olmak: b. konuk olmak

misafirlik: b. konukluk

molla: mela (1857, Lr-65), i.

mél'a

mösyö: musî (1903, C-II-65), i.

musi

mucip (sebep): mûcîb⁵¹² (1899, X-18)

مُوجِب

mucip olmak (sebep olmak): mûcîb b[îyayîş] (1899, X-18), f.

mucip ola (sebep ola): mûcîb bo (1899, X-18)

مُوجِبُ بُو

muhakkak: muheqqeq [muheqqeq]⁵¹³ (1899, X-15), zar.

مُحَقِّق

muharebe: muharebe [muharebe] (1903, C-II-60 L.h. /C-I-72 A.h.), i. *muḥārabā* محاربه

mukabil: b. karşı

mukaddime: muqeddîme (1798, SE-11), i.

مُقَدِّمَة

(-e) mukayyet olmak: muqaytê ... bî[yayîş] (1858, Lr-72), f.

kendinize mukayyet olunuz: muqaytê xoe [xwi] bî (1858, Lr-72), i.

muqaite xoe bi

mum: mum (1862, B-627), i.

Mum

mûm (1899, X-4)

مُوم

murad: mûrad (1903, C-II-67), i.

mūrād

murad (1903, C-II-65)

murād

muradına erdirmek: muradê ... ker[diş] (1903, C-II-67), f.

muradına erdirsin: muradê ... bukerō (1903, C-II-67)

murādê ... būkerō

⁵¹¹ Ar. mî'rac

⁵¹² Ar. mûcib

⁵¹³ Ar. muheqqeq

muradına ermek: bi muradê xo resa[yîş] (1903, C-II-65), f.

Onlar erdi muradına. (Ê resay bi muradê xo.) (1903, C-II-65)

ê rasâi bâ mûradê xo

mutlaka: mutleq (1903, C-II-76), s.

mûtlâq

mübarek: mubarek⁵¹⁴ (1899, X-18), s.

مُبَارَكْ

mubarek (1903, C-II-64), s.

mubarek

mübin (açık, iyiyi ve kötüyü ayırna): mubîn⁵¹⁵ (1899, X-20, 21), i.

مُبِينْ

mühlet: mewlet (1857, Lr-76), i.

maulét

mühlet vermek: mewlet da[yîş] (1857, Lr-76), f.

mühlet ver: mewlet bidi (1857, Lr-76)

maulét bîdê

müjde: 1. mujdyane (1899, X-18), i.

مُجْدِيَانْ

mujdîyane (1903, C-II-67), i.

müždiânü

2. beşaret⁵¹⁶ (1899, X-18), i.

بَشَارَتْ

mükâfat: xelat[i] (1903, C-II-67), i. dş.

çalât

müptela (vurgun, sevdalı): mubtela⁵¹⁷ (1899, X-13), s.

مُبْتَلَا

mürekkepler: hubur [hubur]⁵¹⁸ (1899, X-26), i.

حُبُرْ

Müslümanlar: muslimîn⁵¹⁹ (1899, X-27), i.

المُسْلِمِينَ

müşavere: b. danışma

müşaverede bulunmak: b. danışmak

müşaverede bulundu: b. danıştı

⁵¹⁴ Ar. mubarek

⁵¹⁵ Ar. mubîn

⁵¹⁶ Ar. beşaret

⁵¹⁷ Ar. mubtela

⁵¹⁸ Ar. hubûr

⁵¹⁹ Ar. muslimîn

mütalaa (okuma, inceleme): mutalea [mutale‘a] (1903, C-II-92), f.

mütalaa etmek: mutalea ke[rdeş] [mutale‘a ke(rdeş)] (1903, C-II-92), f.

mütalaa et: mutalea buki [mutale‘a buki] (1903, C-II-92) *mutale‘a búke*

mütehayyir: mütahayîr (1903, C-II-68), i.

mutehayir

N

nadir: nadir⁵²⁰ (1899, X-9, 17), i.

نادر

nahiye: nahe (1857, Lr-61), i.

nahe

nahe (1858, Lr-203), i.

nahe

nakıs (eksik, kusurlu): naqış⁵²¹ (1899, X-2), i.

ناقص

namaz: 1.nimac (1857, Lr-51), i.

nemâd

nimac (1899, X-8, 24)

نماز

2.selat [şelat]⁵²² (1899, X-3, 3), i.

صلاة

namaz kılmak: nimac ke[rdeş] (1857, Lr-86), f.

namaz kıl: nimac biki (1857, Lr-86)

nemâd bîkê

namaz kılalım: ma nimac ker (1899, X-8)

ما نماز کړ

nar ağacı: henarîyêr (1857, Lr-60), i.

henariyer

nasıl: 1.senê (1857, Lr-59), zar.

sêne

senye (1857, Lr-52), zar.

sên'ie

senî (1857, Lr-80), zar.

sên'ie

seyîn (1899, X-26), zar.

سین

senî (1903, C-II-64), zar.

senî

sêne (1858, Lr-205), zar.

sêne

⁵²⁰ Ar. nadir

⁵²¹ Ar. naqış

⁵²² Ar. şelat

nasıldır: senên û (1857, Lr-59)	sehén'u
2.çitaw (1857, Lr-76), zar.	titaú
çitaw (1857, Lr-82), zar.	títaw
nazenin: nazenîn (1899, X-18, 25), s.	نَا زَنِينْ
nazik: nazik (1899, X-23), s.	نَا زِكْ
nazil (inen): nazil ⁵²³ (1899, X-5)	نَا زِلْ
ne-I: 1.çi (1857, Lr-50), z.	ti
çê [çi] (1857, Lr-62), z.	te
çi (1899, X-4, 6), z.	چِ
2.çik (1798, SE-11), z.	چِ
3.çiçî (1798, SE-9), z.	چِ چِ
çiçî (1903, C-II-68), z.	çičî
çiçî (1903, C-II-67), z.	çiči
çiçî (1903, C-II-82), z.	çičî
4.çina (1857, Lr-58), z.	tîna
5.se (1857, Lr-87), z.	se
se (1903, C-II-74), z.	se
Nedir?: 1.Çi yû? (1857, Lr-84)	tyu
2.Çiçî yo? (1903, C-I-72 A.h.)	چِ چِ یو
3.Çina w? (1857, Lr-58), zar.	tînau
Ne ederler? (fiyat sorarken): Çiçî kenê? (1903, C-II-68)	çičî kânê
ne kadar: 1.çiqas (1857, Lr-67, 70), zar.	tikás
çiqas (1899, X-3, 19), zar.	چِ قَا
çiqas (1903, C-II-60 L.h. /C-I-72 A.h.), zar.	çiqâ چِ قَا
2.çend (1899, X-2, 9), zar.	چِ نَدْ

⁵²³ Ar. nazil

Ne olmuş?: Se bi[y]o? (1903, C-II-74)	<i>se biō</i>
ne şekilde: b. nasıl	
ne zaman: 1.key (1857, Lr-57), zar.	kef
key (1899, X-2, 3), zar.	کے
key (1903, C-II-76), zar.	<i>kāi</i>
key (1903, C-II-92), zar.	<i>kei</i>
2.kînga (1858, Lr-197), zar.	kjnga
3.çi zeman (1903, C-II-114), zar.	<i>çi zemān</i>
4.çu wext (1903, C-II-114), zar.	<i>çu wəxt</i>
ne-II: nê (1899, X-10), bağ.	نہ
ne ... ne...: nê nê... (1857, Lr-81), bağ.	
nê... nê... (1899, X-7, 20), bağ.	نہ ... نہ
ne ... ne... (1903, C-II-64), bağ.	<i>nā ... nā</i>
Ne ben dururum ne sen dur. (Nê ez vindena nê ti vinde.) (1857, Lr-81)	
nê ez vendén'a, nê tj vjnde	
nebi: nebi ⁵²⁴ (1899, X-27), i.	نبی
nebler: enbîya ⁵²⁵ (1899, X-4), i.	انبیاء
nebilik: nubuwwet ⁵²⁶ (1899, X-9), i.	نبوت
necaset: necaset ⁵²⁷ (1899, X-23), i.	نجاست
neci: çikare (1857, Lr-50)	ṭikare
Siz necisiniz? (Şuma [şima] çikare y?) (1857, Lr-50)	şuma ... ṭikaref
neden: 1.çene [?] (1798, SE-9), zar.	چنه

⁵²⁴ Ar. nebî

⁵²⁵ Ar. enbîya'

⁵²⁶ Ar. nubuwwet

⁵²⁷ Ar. necaset

çene (1903, C-II-86), zar.	čănă
çene (1903, C-II-86), zar.	čănă
çennê (1903, C-II-68), zar.	čănne
2.çira (1899, X-12, 25), zar.	چرا
3.çirî (1857, Lr-73), zar.	tîri
4.qewî (1857, Lr-50), zar.	qaúwi
qewî (1857, Lr-55), zar.	qaúvi
qewî (1857, Lr-66), zar.	qaú'i
nefes: nefes ⁵²⁸ (1899, X-2), i.	نفس
nefis (çok hoş): nefis ⁵²⁹ (1899, X-6), s.	نفیس
nehir: ro (1858, Lr-206), i.	rō
nere: 1.ko [ku] (1798, SE-10)	كو
2.kuc [ʔ kuca] (1798, SE-10)	كوج
3.kotî (1903, C-II-64)	kōtî
kotu (1903, C-II-67)	kōtü
4.ça (1857, Lr-80, 82)	تا
5.se (1899, X-27)	سم
nerede: 1.kanca (1857, Lr-55), zar.	kanda
kanca (1857, Lr-65), zar.	qānda
kanca (1857, Lr-68), zar.	qanda
2.kotî (1903, C-II-64, 80)	kōtî
3.ça (1857, Lr-80, 82)	تا
Nerdedir? (Ça w?) (1857, Lr-80), er.	tau
Nerdedir? (Ça ya?) (1857, Lr-82), dş.	táya

⁵²⁸ Ar. nefes (Ziwanê aqadkî ra.)

⁵²⁹ Ar. nefis

4.eyne⁵³⁰ (1899, X-27), zar.
nereye: 1.sıra [se ra] (1798, SE-10), zar.

se ra (1857, Lr-57, 197), zar.

se ra (1899, X-27), zar.

se ra (1903, C-II-64), zar.

se ra (1903, C-II-66), zar.

se ra (1903, C-II-84), zar.

2.kuse ra (1858, Lr-197), zar.

Nereye gidiyorsun? (Tu **se ra** şinê?) (1903, C-II-84), zar.

nesne: b. şey

neva: newa⁵³¹ (1899, X-7), i.

nezle: newazîl⁵³² (1903, C-II-82), i.

niçin: b. neden

nihayet: 1.axirî⁵³³ (1899, X-7), s.

2.nîhayet (1903, C-II-63), s.

nikah: mahre (1903, C-II-65), i.

mahre (1903, C-II-65), i.

nikahlamak: 1.mare kerd[iş] (1857, Lr-58), f.

2.mahre kerd[iş] (1903, C-II-65), f.

nikahladı: mare kerdi (1857, Lr-58)

mahre kerd (1903, C-II-65)

nikahlar: mahre kena (1903, C-II-65)

nimet: nîmet [nî‘met]⁵³⁴ (1899, X-12), i.

اين

سرا

séra

سرا

serâ

séra

sérâ

kuséra

tü sérâ şinê?

نوی

newazîl

اخیری

nihâyât

mahrâ

mâhre

mára kérde

mâhre kârd

mahrâ kânâ

نیمه

⁵³⁰ Ar. eyne

⁵³¹ F. neva

⁵³² Ar. newazil ("Newazil", zafhûmarê " nezle"yî yo.) Albert von Le coqî almankîya "newazîl"i sey "Schnupfen" nuşta ke manaya xo "nezle" yo.

⁵³³ Ar. axir

⁵³⁴ Ar. nî‘met

nîamet (1903, C-II-66), i.

niamât

nine: b. büyükanne

nisan: nîsan (1856, Lr-84), i.

Nisân

nîsan (1857, Lr-xv, 203), i.

Nisân

nitelik: wesf⁵³⁵ [wesf] (1899, X-4, 4), i.

وَصْفُ

niyet (kasıt): qesd [qeşd]⁵³⁶ (1899, X-18) i.

قَصْدُ

niyet etmek: 1.qesdê ... kerd[iş] [qeşdê ... kerd(iş)]⁵³⁷ (1899, X-18), f.

Abdullah tüccarlığa niyet etti. (**Kerd** ‘Ebdullahî **qesdê** təcîrî.) (1899, X-18)

کُرد عِبْدُ اللَّهِ قَصْدَ تَجْرِی

niyetlenmek: b. niyet etmek

nokta: nuqta [nuqta]⁵³⁸ (1899, X-28), i.

نُقْطَا

nöbet: nêwete (1857, Lr-83), i.

nêwete

nur: 1.nûr⁵³⁹ (1899, X-5, 8), i.

نُورُ

2.qurrete⁵⁴⁰ (1899, X-20), i.

قُرَّةُ

çok nurlu: enwerî (1899, X-11, 19), s.

اَنْوَرِیْ

enwerîn (1899, X-18), s.

اَنْوَرِیْنِ

nutuk: nutq [nuṭq]⁵⁴¹ (1899, X-7), i.

نُطْقُ

O

⁵³⁵ Ar. wesf

⁵³⁶ Ar. qeşd

⁵³⁷ K. "Xelkê go bê li ser kursîya zêr rûnin, **qesda qîza wi dîkin**." (People who come sit on the gold chair, are coming for [i.e. are intending to marry] his daughter." (Chyet, r. 4) (T. ...kızıyla evlenmeye geliyorlar [niyet ediyorlar/tasarlıyorlar].)

⁵³⁸ Ar. nuqte

⁵³⁹ Ar. nûr

⁵⁴⁰ Ar. qurrete

⁵⁴¹ Ar. nuṭq

o-I (eril): 1.aw (1857, Lr-2), er.

2.awe (1857, Lr-50), er.

awe (1857, Lr-61), er.

awe (1899, X-12), er.

3.ay (1899, X-4, 6), er.

4.ayê (1857, Lr-51), i.s. er.

5.cey (1857, Lr-56), ş.z. er.

6.ci (1798, SE-11), ş.z.er & dş.

ci (1899, X-10, 12), ş.z. er. & dş.

7.ey (1903, C-II-60, 63), ş.z. er.

ey (1903, C-II-60 L.h. /C-I-72 A.h.), ş.z. er.

8.ê (1899, X-5, 5), ş.z.

ê (1903, C-II-68), i. s.

9.o (1798, SE-11), ş. z. er.

o (1903, C-II-63), er.

10. we (1899, X-13), ş.z. er.

we (1857, Lr-66), ş.z. er.

11.wê (1857, Lr-4), ş.z.er.

12.yê (1857, Lr-72), i.s. er.

yê (1857, Lr-72), i.s. er.

13.yo (1899, X-7, 8), i.z.er.

14. huwe⁵⁴² (1899, X-6), ş.z.

o-II (dişil): 1.a (1899, X-16, 21), ş.z. dş.

a (1903, C-II-65), ş.z. dş.

2.ay (1899, X-4, 9), dş.

aú

awé

Aú'e

اؤ

اؤ

áye

đai

د

د

ai

ái اي

اد

ā

او

ō

و

wē

wé

yé

ye

يو

هو

ا

ā

اؤ

⁵⁴² Ar. huwe

3.aya (1857, Lr-1), i.s. dş.

aya (1857, Lr-54, 80), i.s. dş.

aya (1857, Lr-80), i.s. dş.

4.ci (1899, X-10, 12), ş.z. er. & dş.

o zaman: hema (1857, Lr-52), zar.

ona: 1.bi ci (1903, C-II-64)

2.ci rê (1899, X-10, 12)

ci rê (1903, C-II-64)

ci rî (1899, X-18)

3.ci ra (1798, SE-11)

ci ra (1903, C-II-66)

4.ci (1857, Lr-63), z.

5. yê ra (1857, Lr-72)

6.yê ro (1899, X-16)

7.te ra (1899, X-24, 26), par.

8.piro (1899, X-11), par.

9.îleyhî⁵⁴³ (1899, X-24)

ona [üzerine] dökme: piro kerd[iş] (1899, X-10), f.

ona [üzerine] döktü: kerde piro (1899, X-11)

onda: fihî (1899, X-25, 29)

ondan/onlardan: 1.ti ra (1857, Lr-72)

te ra (1899, X-5, 8, 16)

2.ci ra (1903, C-II-67)

Āya

āya

aya

ج

hēma

biğé

جری

gîrē

جری

را

gîrā

de

yéra

پرو

ترا

پرو

إليه

گوده پرو

فيه

terá

ترا

⁵⁴³ Ar. îleyhî

cê ra [ci ra] (1903, C-II-67)

ġera

3.cû (1899, X-4, 8)

جو

4.enha [‘enha]⁵⁴⁴ (1899, X-22)

عنها

ondan aldı: ti ra girewt (1857, Lr-72)

terá geraút

ondan sonra: bedê cû [be‘dê cû]⁵⁴⁵ (1899, X-4, 8), zar.

بَعْدُ جُو

onu: 1.te ra (1899, X-24)

تِرا

2.pê (1899, X-5)

onu alnız/onu tutunuz: pê bigîrê (1899, X-5)

پِ بَگِیَرِی

onu biliniz: pê bizanin (1899, X-5)

پِ بَیْزَانِیْنِ

onun-I (eril): 1. ... yey (1857, Lr-1, 2), ş.z. er.

yai

2. ... yê (1857, Lr-64), ş.z. er.

ye

... yê (1899, X-3, 4), ş.z. er.

یِ

3. ... cey (1857, Lr-73), ş.z. er.

dei

... cey (1857, Lr-81), ş.z. er.

dei

... cey (1857, Lr-2), ş.z. er.

dai

4. ... ci (1903, C-II-60 L.h. /C-I-72 A.h.), ş.z. er.

جِی

ci (1903, C-II-76), ş.z. & dş.

ġi

cu (1903, C-II-76), ş.z. X dş.

ġû

5. ... ey (1903, C-II-64), ş.z. er.

eí

... ey (1903, C-II-67), ş.z. er.

äí

... ey (1903, C-II-64), ş.z. er.

ai

... ey (1903, C-II-69), ş.z. er.

di

... eyî (1903, C-II-66), ş.z. er.

äyi

onun-II (dişil): 1. ... ya (1899, X-13), ş.z. dş.

یا

⁵⁴⁴ Ar. ‘enha

⁵⁴⁵ Ar. be‘d

... yay (1857, Lr-1), ş.z. dş.	yai
2.ci (1903, C-II-63), ş.z. dş.	ġe
onun/onların olmak (-nin çocuğu olmak): te ra [ti ra] bî[yayîş] (1857, Lr-80), f.	
Onların bir kız ve bir oğulları oldu. (Yew keyna û yew lac ti ra bî.)	
(1857, Lr-80)	yau keínau yau lađ terá bî
onunla: ê wa (1899, X-23)	ايوا
onunla birlikte: tedir (1899, X-19, 22)	تدير
onunla yapınız: pê virazin (1899, X-11)	پي قيرازين
o ki: ellezî [ellezî] ⁵⁴⁶ (1899, X-26), er.	الذي
o şey ki: ma ⁵⁴⁷ (1899, X-27)	ما
o şeyden ki: emma [‘emma] ⁵⁴⁸ (1899, X-5)	عما
kendisinden sorulmuş: emma yusal ⁵⁴⁹ [‘emma yusal] (1899, X-5)	عما يسال
ocak: 1.(ateş yakılan ocak) kuçelan (1856, Lr-84), i.	kuçelân
kuçeran (1858, Lr-198), i.	kuçerân
2.kuwûr (1903, C-II-109), i.	kuwûr
3.(aile, soy) ocax [ocağ] (1903, C-II-66), i.	oğay
4.(ocak ayı) aşmê kanûna peyenni [aşmê kanûna peyêni] (1856, Lr-84), i.	
Âşme kanuna pejenne	
aşme kanûna peyêne (1857, Lr-xv), i.	Âşme kánuna peyén'e
oda: 1.wade (1857, Lr-60), i.	wadé
wade (1857, Lr-65), i.	wáde
wade (1857, Lr-60), i.	wade

⁵⁴⁶ Ar. ellezî

⁵⁴⁷ Ar. ma

⁵⁴⁸ Ar. ‘emma

⁵⁴⁹ Ar. yus'al

wade (1857, Lr-62), i.	wade
2.ode (1903, C-II-67), i.	ôdä
odun: 1.eyzimi (1858, Lr-193), i.	eizîmi
2.kolî (1862, B-627), i.	kôli
kolî (1903, C-II-64), i.	kôlî
oduncu: kolîçî (1903, C-II-63), i.	kôliçî
kolîçî (1903, C-II-63), i.	kôliçî
oğlak: 1.bizyêk (1858, Lr-209), i.	bizyêk
biziya ⁵⁵⁰ (1858, Lr-209), i.	bizeîa
bizya ⁵⁵¹ (1858, Lr-209), i.	bizyâ
oğlan: lacek (1857, Lr-65, 82), i.	lâdek
lacik (1862, B-627), i.	ladjik
lacik (1903, C-II-64), i.	lâgîk
oğul: 1.lac (1798, SE-10), i.	لاج
lac (1857, Lr-2), i.	lad
lac (1862, B-627), i.	l â d s c h
lac (1899, X-22, 25), i.	لاج
la[c] (1856, Lr-83), i.	lâa'
2.lacik (1903, C-II-109), i.	lâgîk
3.oxil [oğil] (1857, Lr-67), i.	oxîl
oxul [oğul] (1903, C-II-66), i.	oxul
4.weled ⁵⁵² (1899, X-21), i.	وَلَدُ
5.îbn ⁵⁵³ (1899, X-2, 12), i.	ابْنِ
îbn (1903, C-II-60 L.h. /C-I-72 A.h.), i.	ibn ابن

⁵⁵⁰ Albert von Le Coqî manaya na çekuye bi almankî wina nušta: *Ziege*, labelê kirmanckî de biziya "Ziege"ya almankî (T. keçi) nîya, "biziya" bizêk (T. oğlak) a.

⁵⁵¹ Albert von Le Coqî manaya na çekuye bi almankî wina nušta: *Ziege*, labelê kirmanckî de bizya "Ziege"ya almankî (T. keçi) nîya, "bizya" bizêk (T. oğlak) a.

⁵⁵² Ar. weled

⁵⁵³ Ar. îbn

ok: tîre (1903, C-II-64), i. dş.

tîre (1903, C-II-64), i. dş.

tîr (1903, C-II-111), i.

ok atmak: tîre eş[ış] (1903, C-II-64), f.

ok atınız: tîre berzê (1903, C-II-64)

oku attılar: tîre eşte (1903, C-II-64)

okka: 1.weqa⁵⁵⁴ (1899, X-17), i.

2.hoqa[hoqa] (1903, C-II-88), i.

okul: mektebe (1903, C-II-72), i.

mektebe (1903, C-II-84), i.

okumak: 1.wendiş (1899, X-3, 4), f.

2.wendine (1903, C-II-72), f.

oku: 1.buwane (1857, Lr-84)

boane (1903, C-II-78)

2.îqre [îqre']⁵⁵⁵ (1899, X-24)

okudu: wend (1857, Lr-63)

okudun: wend (1903, C-II-76)

okumuyor: nêwaneno (1903, C-II-86)

okuyacağım: ezo buwanî (1903, C-II-76)

ezo boanî (1903, C-II-76)

okuyor/okur: waneno (1903, C-II-84), er.

wanena (1903, C-II-90), dş.

okuyorlar/okurlar: wanenê (1899, X-6)

okunmak: [ameyîş] wendiş (1899, X-5), f.

İçinde mevlit okunan meclis. (Meclisa mewlûd **bîyo wendiş** tede.) (1899, X-5)

tırâ

tîrâ

tîr

tîrâ bîrzâ

tîrâ âştâ

وُ

hōqa

māktābā

māktābā

وُندِش

wāndinā

buāne

bōānā

اِقْرَأْ

wend

tō ... wānd

nāwānānō

āzō ... bîwānā

āzō ... bōānā

wānēnō

wānānā

وَانِي

وُندِش [...]

⁵⁵⁴ Ar. wuqqe/wiqqe

⁵⁵⁵ Ar. îqre'

مَجْلِسًا مَوْلُودٌ يَبُوءُ وَنَدِشُ نَدَّ

okutmak: wendiş d[ayîş] (1899, X-4), (1903, C-II-69), f.

eğer okutursan: ger ti ... wendiş bidê (1899, X-4)

کَرْتِ وَنَدِشِ

okuttun mu?: to ... wendiş dê? (1903, C-II-69)

Tō ... wändiśdê?

olanaksız: muhal [muḥal]⁵⁵⁶ (1899, X-3)

olanaksızdır: muhal o [muḥal o] (1899, X-3)

مَحَال

olgun (ergin): aqiltemem [‘aqiltemam]⁵⁵⁷ (1899, X-19), i.

عَاقِلْ تَمَم

olgunluk: kemal⁵⁵⁸ (1899, X-17), i.

کَمَال

olgunluğa sahip: sahibkemal [şaḥibkemal]⁵⁵⁹ (1899, X-17), s.

صَاحِبْ کَمَال

olmak: bîya[yîş] (1857, Lr-2), f.

Bir yıl, iki aylık olmuş. (Yew sere di aşme **bîya**.) (1857, Lr-2) **Yau sére dij áşme**

bîa

İki kısım olur./İki bölüme ayrılır: Be di cay bena. (1903, C-II-63) **bā di gā**

bānā

Sen ne [kim] oluyorsun? (Ti çi **benî**?) (1857, Lr-71)

tî tî bēn'i

olacaksınız: şima ko ... buwe (1903, C-II-76)

šimā kō ... būwē

oldu: bîye (1857, Lr-64), dş.

bîe

olmadı: nêbî (1903, C-II-63), er

nābî

lem yekûn⁵⁶⁰ (1899, X-27)

لَمْ يَكُنْ

olmaya: nêbo (1899, X-11)

لَمْ يَبُ

olmaz: nibenû (1857, Lr-71), er.

nēbēn'u

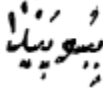
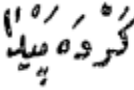
⁵⁵⁶ Ar. muḥal

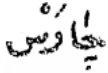
⁵⁵⁷ Ar. ‘aqil + temam

⁵⁵⁸ Ar. kemal

⁵⁵⁹ Ar. šaḥib + kemal

⁵⁶⁰ Ar. lem yekûn

nêbeno (1903, C-II-90)	<i>nâbenō.</i>
ben olsaydım: eger ez bîyay (1903, C-II-92)	<i>ägâr az bîai</i>
olsaydın: tu ko ... bîyay (1903, C-II-69)	<i>tû kō rînd bîai</i>
olsun: [wa] bo (1903, C-II-65)	<i>bō</i>
olunuz: bēn (1903, C-II-60)	<i>bâin</i>
olur: bena (1903, C-II-65), dş.	<i>bânâ</i>
beno (1903, C-II-63), dş.	<i>bânâ</i>
beno (1903, C-II-63, 64), er.	<i>bânō</i>
olumsuzluk öneki (-sız, -siz): bye- (1857, Lr-73)	bye
oluşmak: peyda [bîyayîş] (1899, X-11), f.	
oluşursa: bibo peyda (1899, X-11)	
oluşturmak: peyda kerd[iş] (1899, X-9), f.	
oluşturdu: kerde peyda (1899, X-9)	
omurga: hestîe paş [hestîyê paş] (1903, C-II-112), i.	<i>hăstîe păs</i>
omuz: 1.kift (1858, Lr-197)	kift
2.duş (1903, C-II-112)	<i>duş</i>
on: des (1857, Lr-64), i.	Des
des (1862, B-627), i.	des
des (1899, X-9, 15), i.	
des (1903, C-II-64), i.	<i>däs</i>
on bir: yewndês (1858, Lr-201), i.	yaundés
yewdês (1858, Lr-201), i.	yaudés
juendes [juwendes] (1903, C-II-70), i.	<i>žüendäs</i>
on birinci: yewdesin (1858, Lr-201), s.	yaundesin
on iki: duyeyes (1858, Lr-202), i.	duyés
duyyes (1899, X-19, 14), i.	
duês [duwês] (1903, C-II-70), i.	<i>duăs</i>

on ikinci: duyêsın (1858, Lr-202), s.	duyesín
on üç: 1.hîryes (1858, Lr-195), i.	hîryés
2.des û hîrê (1903, C-II-70), i.	<i>däsu hîrê</i>
des û hîrê (1903, C-II-64), i.	<i>däsu hîrê</i>
on üçüncü: hîryêsın (1858, Lr-195), s.	hîryesín
on dört: 1.çarês (1858, Lr-199), i.	çarés
çares (1899, X-21), i.	
2.des û çear [des û çe‘ar] (1903, C-II-70), i.	<i>däsučä’är</i>
on dördüncü: çarêsın (1858, Lr-199), s.	çaresín
on beş: 1.pancês (1858, Lr-207), i.	pāñdés
2.des û pac (1903, C-II-67), i.	<i>däsu pāğ</i>
des û pac (1903, C-II-70), i.	<i>däsupāğ</i>
on beşinci: 2.pancêsın (1858, Lr-207), s.	pāñdesín
on altı: 1.şîês [şîyês] (1858, Lr-204), i.	şîés
şîyyes (1899, X-28), i.	
2.des û şeş (1903, C-II-70), i.	<i>däsuşêš</i>
on altıncı: şîyêsın (1858, Lr-204), s.	şiyesín
on yedi: 1.hewtês (1858, Lr-195), i.	hautés
2.des û hewt (1903, C-II-65), i.	<i>däsu haut</i>
des û hewt (1903, C-II-70), i.	<i>däsu haut</i>
on yedinci: hewtêsın (1858, Lr-195), s.	hautesín
on sekiz: 1.heyştês (1858, Lr-195), i.	heištés
2.des û heyşt [des û heyşt] (1857, Lr-64), i.	Des u heišt
des û heyştî [des û heyşt] (1857, Lr-64), i.	des u heišti
des û heyşt (1903, C-II-70), i.	<i>däsuheišt</i>
on sekizinci: heyştêsın (1858, Lr-195), s.	heištesín
on dokuz: des û new (1858, Lr-202), i.	des u nau
des û new (1903, C-II-70), i.	<i>däsunau</i>
onca: ehendi (1857, Lr-68), zar.	éhende

hinde (1903, C-II-64), zar.	<i>híndä</i>
onlar-I (bükünsüz): 1.yê (1857, Lr-74), ş.z. ç.	<i>ye</i>
yê (1899, X-6, 7), ş.z. ç.	یے
2.ê (1899, X-6), ş.z. ç.	ای
ê (1903, C-II-65), ş.z. ç.	ē
onlar-II (bükünlü): 1.yêni (1857, Lr-64, 212), ş.z. ç.	<i>yéne</i>
yîne (1899, X-13, 14), ş.z. ç.	مینه
2.cîni (1857, Lr-69), ş.z. ç.	<i>đíne</i>
3.îne (1899, X-2), ş.z. ç.	اینه
înan (1903, C-II-67), ş.z. ç.	<i>inān</i>
îna (1903, C-II-67), ş.z. ç.	<i>inā</i>
îna (1903, C-II-72), ş.z. ç.	<i>inā</i>
onlara: lehum ⁵⁶¹ (1899, X-27)	لهم
onlardan: 1.te ra (1899, X-8, 16)	ترا
2.cê ra [ci ra] (1903, C-II-67)	<i>ğéra</i>
onları/onların: -hum ⁵⁶² (1899, X-27), z.	هم
onuncu: desin (1858, Lr-202), s.	<i>deşín</i>
onur: fexr ⁵⁶³ (1899, X-2, 14), i.	فخر
ora: 1.wac [?] (1798, SE-10), i.	wac واج
2.awca (1857, Lr-50), i.	<i>aúda</i>
3.ewca (1899, X-24, 25), i.	اوجا
5.uca (1857, Lr-55), i.	<i>uđá</i>

⁵⁶¹ Ar. lehum

⁵⁶² Ar. hum

⁵⁶³ Ar. fexr

6.wica (1857, Lr-56, 66), i.	wiḡá
wica (1903, C-II-106), i.	wiḡá
wica (1903, C-II-64, 92)	wéḡā
7.wuca (1903, C-II-60, 78), i.	wuḡā
8.weyra (1858, Lr-214), i.	weíra
orak: vaişturî [vayşturî] (1857, Lr-49), i. dş.	vaişturi
vaiştura [vayştura] (1857, Lr-211), i. dş.	vaiştúra
ordu: ordî (1903, C-II-60), i. dş,	ōrdî
ordî (1903, C-II-60), i.	ōrdî
ordî (1903, C-II-60), i.	ōrdi
organ(lar): eza [e‘za] ⁵⁶⁴ (1899, X-2), i.	أعضاء
orman: orman (1903, C-II-94), i. er.	ormān
orta (iç): myan [mîyan] (1857, Lr-3), i.	myān
ortada: myan de (1858, Lr-211), i.	myānde
ortanca: myanên [mîyanên] (1857, Lr-49), s, er.	myanén
myanên [mîyanên] (1858, Lr-211), s. er.	myanén
myanêni [mîyanêni] (1857, Lr-58), s. dş.	myanéne
[alameti] ortaya çıkan: muzhîr [muḡhir] ⁵⁶⁵ (1899, X-21), s	مُظْهِرٌ
oruç: roce (1857, Lr-61), i.	rōḡe
ot: vaş (1858, Lr-212), i.	vaş
Vaş (1903, C-II-108)	vaş
oturmak: ronişt[iş] (1857, Lr-63), f.	
ruenişt[iş] (1857, Lr-58), f.	
rûnişt[iş] (1899, X-12), f.	
ronişt[iş] (1903, C-II-72), f.	
otur (kal): roşi (1856, La-40)	rōshè
otur: roşi (1857, Lr-51)	rōşe

⁵⁶⁴ Ar. e‘za’

⁵⁶⁵ Ar. muḡhir

roşe (1903, C-II-67)	<i>rōšā</i>
oturacağım: ezo ... roşî (1903, C-II-74)	azo ... <i>rōšā</i>
oturan (oturan kimse): celîs ⁵⁶⁶ (1899, X-6), i.	جلیس
oturdu: ronişt (1857, Lr-63), er.	rōnişt
rûnişt (1899, X-12, 14), er.	رُونِشْت
oturduk: ma ... roniştîm (1903, C-II-72), ç.	mā ... <i>rōniştîm</i>
oturdular: roniştî (1857, Lr-85), ç.	rōniştî
rueniştî (1857, Lr-58), ç.	rueniştî
roniştî (1903, C-II-66), ç.	<i>rōniştî</i>
oturma: meroşe (1903, C-II-78)	<i>mārošā</i>
oturmaktalar: ha ... ronişte y (1857, Lr-51)	ha ... <i>rōniştei</i>
ha rûnişte [y] (1857, Lr-75)	<i>hā rūnişte</i>
oturmaz: nêrewseno[?] ⁵⁶⁷ [nêroşeno] (1903, C-II-90), er.	<i>nārausenō</i>
oturmuş: rueniştā (1857, Lr-2), dş.	rūeniştā
rueniştû (1857, Lr-3), er.	rū'eniştū
oturur: rewsena [?] ⁵⁶⁸ [roşena] (1903, C-II-90), dş.	<i>rausenā</i>
otururlar/ikamet ederler: roşenê (1903, C-II-63), ç.	<i>rōšenā</i>
oturuyor/ikamet ediyor: roşeno (1903, C-II-90), er.	<i>rōšenō</i>
oturuyoruz/otururuz: ma ... roşenî (1857, Lr-60), ç.	mā ... <i>rōšen'i</i>
otuz: hyêris (1857, Lr-58), i.	Hyêris
hîris (1857, Lr-61), i.	hîris

⁵⁶⁶ Ar. celîs

⁵⁶⁷ Ma rastnuştîşê na çekuye ra emîn nîyê. Goreyê tercumeyê almankî (û vateyê verênan yê tirkan) manaya naye, "nêrakeweno" ya. Eke na mana de bibîyêne, ganî herinda "s" de "k" binusîyayêne; yanî "nêrawkeno" [nêrakeweno]. Alternatîfo bîn, seke ma nuşt, manaya "nêroşeno" yî de bo û eke na mana de bo, ganî herinda "s" de "ş" binusîyayêne; yanî "nêrewseno" [nêroşeno]. Biewnî: na xebate de beşê "Çend Çekuyê ke Ma Fehm Nêkerdî" de çekuya "rausume".

⁵⁶⁸ Ma rastnuştîşê na çekuye ra emîn nîyê. Goreyê tercumeyê almankî (û vateyê verênan yê tirkan) manaya naye, "rakewena" ya. Eke na mana de bibîyêne, ganî herinda "s" de "k" binusîyayêne; yanî "rawkena" [rakewena]. Alternatîfo bîn, seke ma nuşt, manaya "roşena" de bo û eke na mana de bo, ganî herinda "s" de "ş" binusîyayêne; yanî "rewsena" [roşena].

hîris (1862, B-627), i.
 hîris (1903, C-II-70), i.
otuz altı: hîris û şeş (1857, Lr-62), i.
otuz dört: hîris û çehar (1857, Lr-61), i.
 hyêris û çehar (1857, Lr-75), i.
ova: 1.deşti (1857, Lr-66), i.
 deşti (1903, C-II-67), i.
 desdi [deşdi] (1903, C-II-67), i.
 deyşti (1857, Lr-49, 66), i.

2.sehl⁵⁷⁰ (1899, X-19), i.

oynamak: kay ker[diş] (1903, C-II-78), f.

oynasın: kay kero (1903, C-II-80)

oynuyor: kay kenû (1857, Lr-2)

oynuyordunuz/oynardınız: şima kay kerdîn (1903, C-II-78) *şimâ kâi kârdîn*

oynuyorlar/oynarlar: kay kenî (1903, C-II-88)

oysa: halbukî (1903, C-II-60 L.h. /C-I-72 A.h.), bağ.

oysaki: b. oysa

oyun: kay (1857, Lr-75), i.

kay (1903, C-II-78), i.

kay (1903, C-II-94), i.

Ö

öbür: bîn (1899, X-2, 10), s. er.

bîne (1899, X-2, 10), s. dş.

ya bîn (1903, C-II-66)

diress⁵⁶⁹

hîris

Hîris u şeş

hîris u teşér

Hyêris u teşér

Dêşte

dâşte

dâsde

deište

سەل

kâi kerô.

kai kên'u

kâi-kenî

hâlbûkî حالبوکی

kai

kâi

kâi

بەن

بەنە

yâbîn

⁵⁶⁹ O. Blauyî na çekuye sey "diress" nušta labelê wina fehm beno ke herinda "hiriss"î de bi xeletî wina nušta. (b. Blau, s. 617)

⁵⁷⁰ Ar. sehl

öd (ağaç): ûd [‘ûd]⁵⁷¹ (1899, X-26), i.

عود

ödeme: b. eda

ödemek: b. eda etmek

ödenmek: b. eda edilmek

ödül: xelat[i] (1903, C-II-67), i. dş.

خالأت

öfke: 1.hêrs (1857, Lr-55), i.

خەرس

hêrs (1857, Lr-82), i.

هەرس

hyêrs (1857, Lr-64), i.

هه‌یه‌رس

2.xezeb [ğezeb] (1903, C-II-60 L.h. /C-I-72 A.h.), i.

yađāb غضب

öfkelenmek: 1.cigirîay[îş] [cigirîyay(yîş)] (1857, Lr-62), f.

cîgiray[yîş] (1857, Lr-85)

2.hêrs bî[yayîş] (1857, Lr-55, 82), f.

hyêrs bî[yayîş] (1857, Lr-64), f.

3.ame[yîş] be xezeb [ame(yîş) be ğezeb] (1903, C-II-60), f.

öfkelendi: 1.hêrs bi (1857, Lr-82)

هەرس be

hêrs bi (1857, Lr-55)

خەرس be

hyêrs bi (1857, Lr-64), i.

هه‌یه‌رس be

2.ame be xezeb [ame be ğezeb] (1903, C-II-60 L.h. /C-I-72 A.h.) , er.

āmā bū yađāb امه بغضب

ame be xezeb [ame be ğezeb] (1903, C-II-69)

āmā bū yazāb

öfkelendiler: cigirîay [cigirîyay] (1857, Lr-62)

qî girîai

cîgiray (1857, Lr-85)

qîgerai

öğle: navroca [navroce] (1858, Lr-203), i.

navrôqa

dihîri (1903, C-II-66), i.

dehîre

öğrenci: 1.şagirt (1798, SE-11), i.

شاکرت

2.suxte (1903, C-II-88), i.

suxte

⁵⁷¹ Ar. ‘ûd

öğrenmek: mûs- (1798, SE-10), f.

موس

mûs[ayîş] (1903, C-II-84), f.

öğreniyorsun: tu ... mûsenê (1903, C-II-84)

tû ... mûsénê

öğreniyorum: [ez] mûsena (1903, C-II-86)

[ez] mûsénê

öğütmek: teħna[yîş] [teħna(yîş)] (1857, Lr-83), f.

öğütüyordu/öğütürdü: teħnaynî [teħnaynî] (1857, Lr-83) **teħnafni**

öğütülecek tahl: ariş (1857, Lr-83) i.

Āriş

öküz: ga (1857, Lr-51), i.

ga

ga (1858, Lr-198), i.

gā

ölçüsüz (pek çok): bêqîyas (1899, X-9), zar.

بے قیاس

öldürme: qetl⁵⁷² (1899, X-15), i.

مَـقُـل

öldürmek: kişt[iş] (1857, Lr-68), f.

kiştîş (1899, X-16), f.

کِشْتِش

öldürdü [nesne tekil]: kişt (1857, Lr-72)

kişt

kişt (1903, C-II-67)

kişt

öldürdü [nesne çoğul]: kiştî (1857, Lr-61, 64)

kîştî

öldürdüler [nesne çoğul]: kiştî (1903, C-II-60 L.h. /C-I-72 A.h.) **kiştî** کِشْتِی

kiştî (1903, C-II-67)

kîştî

öldürdün [nesne tekil]: tue ... kişt (1857, Lr-68)

túe ... kişt

[to] kişt (1903, C-II-67)

[to] kîşt

öldürecek: o ku ... bukişo (1903, C-II-63)

oku ... búkişo

öldüreceksin: tu ko ... bukişê (1903, C-II-63)

túko ... búkişê

öldürelim: ma bikşî (1857, Lr-62)

mā bîkşî

öldürme: ti ... mekşi (1857, Lr-83)

tî ... mēkše

öldürmüş [nesne eril]: kiştû (1857, Lr-71, 80)

kîştu

öldürmüşsün: tu kiştû (1857, Lr-72)

tu ... kîştu

⁵⁷² Ar. qetl

tue ... kiştû (1857, Lr-82)

öldürsün: bikşû (1857, Lr-64)

wa ... bukeşo [wa ... bukişo] (1903, C-II-66)

öldürsünler: wa bukişê (1903, C-II-67)

öldürünüz: bikşî (1857, Lr-64)

öldürür: kişenû (1857, Lr-72)

öldürürsün: ti ... kişenî (1857, Lr-63)

öldürürüm: ez ... kişena (1857, Lr-64)

ez ... kişena (1857, Lr-71)

öldürüyor/öldürür: kişeno (1903, C-II-67)

öldürüyorlar/öldürürler: kişenê (1903, C-II-65, 65)

öldürülmek: 1.kişıya[yayîş] (1857, Lr-64), f.

öldürüldü: kişıya (1857, Lr-64)

öldürüldüler: kişyay (1857, Lr-79)

2.[ameyîş] kiştîş (1899, X-16), f.

O öldürülmeyinceye kadar. (Yo heta ... **nêro kiştîş**.) (1899, X-16)

يولختى گير نير و کيشتيش

ölmek: merd[iş] (1857, Lr-58, 211), f.

öldü: merd (1857, Lr-58, 211)

merd (1903, C-II-64)

merd (1903, C-II-66)

öldüm: ez merda (1857, Lr-74)

ölmediğimiz sürece: heta ki ma nêmirî (1857, Lr-75),

ölmüş: merdû (1857, Lr-82), er.

ölmüştü: merdbî (1903, C-II-63), er.

ölmüyor/ölmez: nimirenû (1857, Lr-1), er.

ölür: mirena (1903, C-II-63), dş.

mireno (1903, C-II-63), er.

túe ... kíštu

bíkšú

wä ... búkšū

wā búkiše

bíkšî

kişén'u

tj ... kişén'i

ez ... kişén'a

ez ... kişén'a

kişénō

kişânē

kişıya

kişyaf

کيشتيش

merd

mārd

mārd

ez mērda

hétake mā némiri

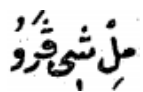
mérdu

mérd bî

né merén'u

merānā

merānō

ölüyor/ölür: merenû (1903, C-II-64)	<i>merénû</i>
ölüyorum/ölürüm: (ez) mirena (1858, Lr-211)	(ez) merén'a
son[unc]umuz ölmedikçe: peynay ma nêmirû (1857, Lr-69)	peínai mā némeru
ölü: meyt (1857, Lr-79), i.	meít
meyt (1858, Lr-210)	meit
dinsel inanışa göre ölülerin ruhlarının kıyamete kadar bulunacakları	
yer: berzeX (1899, X-12), i.	
ölüm: merdene (1903, C-II-113)	<i>mārdānā</i>
ömür: emir [‘emir] ⁵⁷³ (1857, Lr-1, 193), i.	<i>émer</i>
emr [‘emr] (1899, X-23), i.	
umr [‘umr] ⁵⁷⁴ (1899, X-19, 27), i.	
omr (1903, C-II-88)	<i>ömr</i>
ön: ver (1798, SE-10), i.	ور
ver (1857, Lr-57)	ver
ver (1857, Lr-57)	vér
ver (1857, Lr-82)	ver.
ver (1899, X-7)	
ver (1903, C-II-67)	<i>vār.</i>
ver (1903, C-II-67)	<i>ver</i>
öne bükülmek: ver o şî[yayîş] (1899, X-24), f.	
Boynu öne büküldü. (Mil şî ver o.) (1899, X-24)	
önüne: 1.ver o (1899, X-24)	
2.ver a (1899, X-8, 14)	
3.vernî (1899, X-25)	

⁵⁷³ Ar. ‘umr

⁵⁷⁴ Ar. ‘umr

... önünde: verênîa ... [verênîya ...] (1903, C-II-94)

vârênîā

önüne düşmek: 1.ver kewt[iş] (1857, Lr-55), f.

2.vernî şa[yîş] (1899, X-25), f.

kardeşlerin önüne düştü: kewt berara ver (1857, Lr-55)

kaut berára ver

askerlerin önüne düştü: kewt eskerî ver (1857, Lr-62)

kaúta eskéri ver

Onların önüne düştü. (**Şa** yîne **vernî**.) (1899, X-25)

شایینه قریه

önüne koymak-I: ver na[yîş] (1903, C-II-63), f.

önüne koyarım: nana bi ver a (1903, C-II-63)

nānā bāvārā

önüne koymak-II (önünü kapatacak şekilde önüne koymak): ver a na[yîş]

(1899, X-8), f.

önüne koydu (önünü kapatacak şekilde önüne koydu): na ... ver a (1899, X-8)

نا ... قرا

önünü ... çevirmek: verê ... şa[yîş] (1899, X-23), f.

Onun önünü çevirdi. (**Verê** yê **şa...**) (1899, X-23)

قریه شا

önce-I: 1.ver (1798, SE-10), zar.

ور

2.verê (1899, X-12), zar.

قری

verê (1903, C-II-65, 80), zar.

vârê

verê (1903, C-II-64), zar.

vâre

verî (1899, X-13), zar.

قری

verî (1857, Lr-64)

vêri

3.ewwel⁵⁷⁵ (1899, X-10), zar.

اول

ewwel (1903, C-II-65), zar.

äwwel

3.ewwul [‘ewwul] (1899, X-23), zar.

عول

⁵⁷⁵ Ar. ewwel

önce-II: 1.ewwela⁵⁷⁶ (1899, X-4), zar.

أَوَّلَا

2.ewwulî [‘ewwulî]⁵⁷⁷ (1899, X-8, 13), zar.

عَوْلِي

önce-III (eski): verî (1899, X-7)

فَرِي

verê (1903, C-II-63), zar.

vêrê

önceki: veryêni (1857, Lr-80), s. dş.

veryên'e

öpmek: lew ... rû na[yîş] (1857, Lr-70), f.

Avdulah ağanın ayağını öptü. (Lew na Avdula Axa lingi rû.) (1857, Lr-70)

launá Avdúl'ah ayá língeru

Avdula ağanın başını öptü. (Lew na Avdula Axa sere rû.) (1857, Lr-70)

launá Avdúl'a ayá séreru

Helef ağanın elini öptü. (Lew na Xelef Axa dest rû.) (1857, Lr-70)

launá Xaléf ayá déstru

örf: urf [‘urf]⁵⁷⁸ (1899, X-17), i.

أُورْف

örtmek: nexînn[ayîş] (1903, C-II-63), f.

Üstünü örter. (Serê ci nexînnenû.) (1903, C-II-63)

sere ğe narxîn nânû

örük (saç örgüsü): gile (1858, Lr-198), i.

gile

örümcek: pîriki (1858, Lr-208), i. dş.

pîriké

pirike (1903, C-II-113), i. dş.

pîrikā

öte: wet (1857, Lr-69), s.

wét

wet (1899, X-25)

وَت

ötmek: veng da[yîş] (1903, C-II-94), f.

Horoz ötüyor/öter. (Dik veng dano.) (1903, C-II-94)

dîk vāngdānō

övme: 1.medh [medh]⁵⁷⁹ (1899, X-2, 4)

مَدَح

2.sena [sena]⁵⁸⁰ (1899, X-17)

سَنَا

⁵⁷⁶ Ar. ewwela

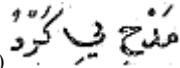
⁵⁷⁷ Ar. ewwel

⁵⁷⁸ Ar. ‘urf

⁵⁷⁹ Ar. medh

⁵⁸⁰ Ar. sena

övmek: medhê ... kerd[iş] [medhê ... kerd[iş]] (1899, X-4), f.

onu övmüş: medhê yê kerd [medhê yê kerd] (1899, X-4)

övünç: fexr⁵⁸¹ (1899, X-2, 14), i.

övüş: b. övme

öyle: hinî (1903, C-II-80), s.

hinî

henî (1903, C-II-68), s.

Hénî

henî⁵⁸² (1903, C-II-90), s.

hāmī

öyleyse: hinî [y]o (1903, C-II-68), zar.

hinîo

henî [y]û (1903, C-II-68), zar.

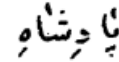
Hénû

özellikle: xasseten⁵⁸³ [xaşşeten] (1899, X-4)

P

padişah: 1.padişah (1899, X-8), i.

padîşah (1903, C-II-60), i.

pādišāh

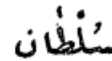
padşah (1903, C-II-60 L.h. /C-I-72 A.h.), i.

pādšāh پادشاه

padşa (1903, C-II-60), i.

pādšā

2.sultan [sulţan]⁵⁸⁴ (1899, X-18), i.

paha: 1.vayê (1903, C-II-88), i. dş.

vāye

vaê (1903, C-II-88) i. dş.

vāe

pahalı: 1.vay (1903, C-II-113), s.

vāi

2.xalî [ğalî]⁵⁸⁵ (1899, X-19), s.

palan: cile (1903, C-II-64), i.

gilä

⁵⁸¹ Ar. fexr

⁵⁸² Albert von Le Coqî na çekuye sey *Hénû* nušta labelê goreyê fikrê ma xelet nusîyaya, ganî sey "henî û" (henî yû) binusîyâyene.

⁵⁸³ Ar. xaşşeten

⁵⁸⁴ Ar. sulţan

⁵⁸⁵ Ar. ğalî

para: pere (1903, C-II-67), i.

paralar: peranî (1903, C-II-67), i.

pera (1903, C-II-64), i.

pera (1903, C-II-63), i.

pera (1903, C-II-64), i.

pārān

pārā

pārā

para

پَرَخِه

parça: 1.perçe (1899, X-7), i.

parçe (1903, C-II-92), i.

pārčā

2.felqe⁵⁸⁶ (1899, X-9), i.

فَلَقَه

3.ca(î) [ca(y)] (1903, C-II-63)

جَا

parçalara ayrılmak: felqey bî[yayîş] (1899, X-9), f.

İki parçaya ayrıldı. (Bî di felqey.) (1899, X-9)

بِی دِ فَلَقی

parçalanmak: 1.perçe bî[yayîş] (1899, X-7), f.

2.felqey bî[yayîş] (1899, X-9), f.

3.b. **ayrılmak** (birbirinden ayrılmak)

parçalanacak/parçalanır: go bibo ... perçe (1899, X-7)

گۆ بَبو ... پَرَخِه

parlak: mucella⁵⁸⁷ (1899, X-12), s.

مُجَلّی

parlamak: mucella bî[yaîş] (1899, X-12), f.

parladı: bî mucella (1899, X-12)

بِی مُجَلّی

parmak: 1.îngîşt (1857, Lr-3), i. dş.

ingîšt

îngîşt (1856, La-40) i. dş.

ingisht

2.engîşt (1858, Lr-192) i. dş.

engîšt

engîşt (1903, C-II-107) i. dş.

engîšt

3.gîşte (1899, X-13), i. dş.

گِشْتَا

⁵⁸⁶ K. felq, felqe

⁵⁸⁷ Ar. mucella

gişt (1899, X-28), i. dş.	گشت
ayak parmakları: engiştî lingân (1858, Lr-193), i.	engiştî lingân
başpamak: engiştâ pîlâ (1903, C-II-106)	engiştâ pîlâ
işaret parmağı: 1. giştâ eşhede (1899, X-13)	گشتا ائشهده
2. giştâ şede (1899, X-13)	گشتا شهده
3. engiştâ şadi (1903, C-II-115)	engiştâ şade
orta parmak: engiştâ oretê [engiştâ ortê] (1903, C-II-110)	engiştâ ôretê
serçe parmağı: engiştâ quce (1903, C-II-107)	engiştâ kûçe
şehadet parmağı: b. işaret parmağı	
parmaklarım: ingiştê min (1856, La-40)	ingishtê-min
yüzük parmağı: engiştâ engiştanî (1903, C-II-108)	engiştâ engiştânî
paşa: paşa (1857, Lr-83), i.	paşâ
paşa (1857, Lr-84)	paşa
paşa (1903, C-II-60 L.h. /C-I-72 A.h.)	pāšā پاشا
paşa (1903, C-II-92)	pāšā
paydos: paytos (1903, C-II-72)	paitōs
paydos etmek: paytos ker[diş] (1903, C-II-72), f.	
paydos edeceğiz: ma ko paytos kerim (1903, C-II-72)	mā kō paitōs kérîm
pazar: 1.(pazar yeri): bazar (1858, Lr-209), i.	bazâr
2.(pazar günü): kirye (1858, Lr-197), i.	kîrye
pazartesi: dişemi (1858, Lr-202), i.	dîşême
duşenbe (1899, X-19)	دوشنبه
pazı: pazî (1856, La-40), i.	pazî
pazım (kolum): pazîê min[pazîyê min] (1856, La-40), i.	paziê-min
pek: pek (1903, C-II-80), zarf.	pek

pek aciz: kemterîn ⁵⁸⁸ (1899, X-27), s.	کَمْتَرِینْ
peki: pekê (1857, Lr-56)	pêke
pencere: 1.şibaki (1858, Lr-204), i.	şebâke
2.pencera (1903, C-II-82)	pängärä
perçem: temerî (1903, C-II-110), i.	tâmerî
perde (örtü): 1.perde (1899, X-9, 12)	پَرْدَه
2.nîqab [nîqab] ⁵⁸⁹ (1899, X-24), i.	نِقَابْ
3.hîcab [hîcab] ⁵⁹⁰ (1899, X-9), i.	حِجَابْ
peri: perî (1899, X-7), i.	پَرِی
pêrî (1903, C-II-64)	pêrî
perşembe: peşemi (1858, Lr-208), i.	peşême
peş (arka): 1.dim (1899, X-16)	دِمْ
dime (1857, Lr-75), i.	dîme
dime (1903, C-II-64), i.	dîmâ
2.pey (1857, Lr-64), i.	pei
peşinde dolaşmak: dima geyr[ayîş] (1899, X-16), f.	
onun peşinde dolaşacağız: ma ... go bigeyrin ... yê dima (1899, X-16)	
ما ... گَوِ بَگَیَرِینْ ... یَ دِما	
peşine: dime (1857, Lr-75)	dîme
dima (1899, X-16)	دِما
peşine düşmek: 1.pey ra [dime] kewt[iş] (1857, Lr-69), f.	
2.dime kewt[iş] (1857, Lr-75), f.	

⁵⁸⁸ F. kemterîn

⁵⁸⁹ Ar. nîqab

⁵⁹⁰ Ar. hîcab

dima kewt[iş] (1899, X-16), f.

3. a ... dime kewt[iş] (1903, C-II-67), f.

peşine düştü: pey ra kewt [dime] (1857, Lr-69)

peşine düştüler: kewtî⁵⁹¹ dime (1857, Lr-75)

kewtê dima (1899, X-16)

kewtî a ... dime (1903, C-II-67)

kiewtî a ... dime (1903, C-II-67)

peîra kaut [dime]

kaûta dîme

کَوْتِ دِیْمَا

kaûti â ... dîmâ

kîaûti â ... dîmâ

پیدا

peyda: peyda (1899, X-9, 11), s.

peyda etmek (peydahlamak): peyda kerd[iş] (1899, X-9), f.

peyda etti (peydahladı): kerde peyda (1899, X-9)

peyda olmak (peydahlanmak): peyda [bîyayîş] (1899, X-11), f.

peyda olursa (peydahlanırsa): bibo peyda (1899, X-11)

peygamber: 1. peyxember [peygember] (1899, X-19), i.

2. resûl⁵⁹² (1899, X-24), i.

3. nebî⁵⁹³ (1899, X-27), i.

Peygamber Muhammed'e edilen dua: selat [şelat]⁵⁹⁴ (1899, X-3, 3), i. صَلَاة

Peygamber Muhammed'e edilen dualar: selewat [şelewat]⁵⁹⁵ (1899, X-3), i.

صَلَوَاتُ

Peygamber Muhammed'in sözleri: hedîs [hêdîs]⁵⁹⁶ (1899, X-6), i.

حَدِيثُ

⁵⁹¹ Lerchî na çekuye wina nušta: kaûta. Goreyê fehmkerdişê ma, wina xelet nusîyaya. Seba ke zafhûmar a, ganî herinda "kaûta" [kewta] de "kewtî" bibo.

⁵⁹² Ar. resûl

⁵⁹³ Ar. nebî

⁵⁹⁴ Ar. şelat

⁵⁹⁵ Ar. şelewatullahî

⁵⁹⁶ Ar. hêdîs

peygamberler: enbîya⁵⁹⁷ (1899, X-4), i.

peygamberlik: nubuwwet⁵⁹⁸ (1899, X-9), i.

peynir: penîr (1858, Lr-207), i.

penîr (1903, C-II-92)

penîr (1903, C-II-84)

pılav: pîlaw (1857, Lr-51), i.

pîlawe (1903, C-II-78), i. dş.

pire: keki (1903, C-II-107), i.

pirinç: 1.birinc⁵⁹⁹ (1899, X-8), i.

2.riz (1903, C-II-111)

pipo: qalune (1857, Lr-61), i.

pipo kapağı: serqalu (1858, Lr-205), i.

pis: pîs (1857, Lr-82), s.

pişirmek: pew[tiş] (1857, Lr-51, 54), f.

pişir: pewji (1857, Lr-51)

pewci (1857, Lr-54)

pişirir/pişiriyor: pewcena (1857, Lr-52), dş.

piyade: pêye (1857, Lr-74), i.

porsuk: korbeşuk (1858, Lr-197), i.

post: post (1903, C-II-108)

puhu: goîn (1856, Lr-85), i.

gohîn (1856, Lr-85), i.

goîni (1857, Lr-83), i.

pusula: tezkere (1903, C-II-68), i.

Pusula yazdı. (Tezkere yazmîş kerd.) (1903, C-II-68) *tâzkärê yazmîş kerd.*

أَنْبِيَا

نُبُوَّة

penîr

pänîr

penîr

pilaú

pilâwä

kéki

بِرِنْج

res

kalúna

serkalú

pîs

paúze

paúde

pauđen'a

peîye

kör beşúk

pōst

góin

góhin

gō'ine

tâzkärê

⁵⁹⁷ Ar. enbîya'

⁵⁹⁸ Ar. nubuwwet

⁵⁹⁹ K. birinc, riz

put: pût (1899, X-4)

پُوت

püf: pif (1858, Lr-208), i.

پِف

puf (1899, X-12), i.

پُف

püflemek: pif ke[rdiş] (1858, Lr-208), f.

puf kerd[iş] (1899, X-12), f.

püfledi: puf kerd (1899, X-12)

پُف کُرد

püflüyorum/püflerim: [ez] pif kena (1858, Lr-208)

[ez] پِف کِن'ا

R

Rab: Rab⁶⁰⁰ (1857, Lr-83), i.

râb

Reb (1899, X-6)

رَب

Rebb (1899, X-6, 8)

رَب

Rabbim: Rabî (1903, C-II-94)

râbi

Rebbî (1899, X-2, 2)

رَبِّ

Rabbimiz: Rebbena⁶⁰¹ (1899, X-14, 20)

رَبَّنَا

rahat: rehat [reḥat]⁶⁰² (1857, Lr-68)

reḥât

rehet [reḥet] (1899, X-20)

رَحَت

rehat [reḥet] (1903, C-II-78)

raḥât

rahat durmak: rehat vind[ertiş] [reḥat vind(ertiş)] (1857, Lr-68), f.

2.rehat vindi[reḥat vindi]⁶⁰³ (1857, Lr-68)

reḥât vînde

rahatlamak: rehet bî[yayîş] [reḥet bî(yayîş)] (1899, X-20), f.

rahatladı: rehet bî [reḥet bî] (1899, X-20)

رَحَت بِي

⁶⁰⁰ Ar. rebb

⁶⁰¹ Ar. rebbena

⁶⁰² Ar. raḥet

⁶⁰³ Ar. raḥet

rahim: rehîm [reḥîm]⁶⁰⁴ (1899, X-2), i.

رَحِيم

rahman: rehman [reḥman]⁶⁰⁵ (1899, X-2)

رَحْمَن

rahmet: rehmet [reḥmet]⁶⁰⁶ (1899, X-11), i. er.

رَحْمَةً

rehmete [reḥmete]⁶⁰⁷ (1899, X-3, 5), dş.

رَحْمَةٍ

ramazan orucu: rocey remezanî (1857, Lr-63), i.

rôdei ramazány

rakı: araq (1903, C-II-64), i.

arāk

rastlamak: rast ame[yîş] (1903, C-II-67), f.

rastladı: rast ame (1903, C-II-67)

rāst amā

razi: razî (1857, Lr-55), i.

razi

razi olmak : razî bî[yayîş] (1857, Lr-55), f.

razi olsun: razî bû (1857, Lr-55)

razi bu

razık (rızik veren): razıq⁶⁰⁸ (1899, X-2), s.

رَازِقٍ

reis: b. baş-II

rekat: rekat (1857, Lr-83), i.

rekāt

renk: reng (1899, X-11, 24), i.

رَنْكٌ

bir renk: rengêke (1899, X-11, 11)

رَنْكُكَ

rızık: rizq (1903, C-II-67), i.

rizq

rızık veren: razıq⁶⁰⁹ (1899, X-2), s.

رَازِقٍ

ve rızıklandır (ve ona rızık ver): werzuqî⁶¹⁰ (1899, X-27)

وَأَرْزُقُ

⁶⁰⁴ Ar. rehîm

⁶⁰⁵ Ar. rehman

⁶⁰⁶ Ar. rehme

⁶⁰⁷ Ar. rehmet

⁶⁰⁸ Ar. razıq

⁶⁰⁹ Ar. razıq

⁶¹⁰ Ar. werzuqî

rica: 1.hêvî (1899, X-13), i.

2.rica⁶¹¹ (1857, Lr-70), i.

rica (1899, X-14, 21)

rica (1903, C-II-65)

reca (1899, X-25, 27)

rica etmek: 1.hêvî ke[rđış] (1899, X-13), f.

2.rica ke[rđış] (1903, C-II-65), f.

3.rica-minet kerd[iş] (1857, Lr-63), f.

rica ederim/rica ediyorum: 1.ez hêvî kena (1899, X-13)

2.ez rica kena (1903, C-II-78)

[ez] rica kena (1903, C-II-65)

3.ez ... rica-minet kena (1857, Lr-63)

rica minnet: rica-minet (1857, Lr-63), i.

riya: rîya⁶¹² (1899, X-5), i.

ruh: rûh [rûh]⁶¹³ (1899, X-9, 12), i.

rüsva: rûreş (1899, X-2), s.

rüya: hewn (1857, Lr-81), i. er.

hewn (1899, X-18), i. er.

hew (1857, Lr-80), i. er.

rüya görmek: hew dî[yayîş] (1857, Lr-80), f

hew vyên[ayîş] (1857, Lr-80), f.

rüya gördüm: mi ... hew dî (1857, Lr-80)

رِیَا

رِیَا

رِیَا

رِیَا

رِیَا

از هِیَنِ کَن

az riğâ kânâ

[ez] riğâ kânâ

ez ... rîdamenét kén'a

rîdamenét

رِیَا

رُوح

رُوح

رُوح

رُوح

رُوح

me ... hau dî

⁶¹¹ Ar. reca'

⁶¹² Ar. rîya'

⁶¹³ Ar. rûh

rüya görür/rüya görüyor: hew vyênena (1857, Lr-80) **hau vyenén'a**
rüzgâr: va (1903, C-II-114), i. **vā**

S

saat: seat [se'at] (1798, SE-10), i. **ساعات**
 sa'ati (1857, Lr-51), i. dş. **sá'ati**
 saet [sa'et] (C-I-72 A.h.), i. dş. **ساعت**
 seat [se'at] (C-II-72), i. dş. **saâtâ**
saadet: seadet [se'adet]⁶¹⁴ (1899, X-9) **سَعَادَت**
sabah: 1.suba⁶¹⁵ (1857, Lr-54), i. er. **sobá**
 siba [şiba] (1899, X-21), i. er. **صبا**
 sebah (1857, Lr-67), i. er. **sebah**
 sebah [şebah] (1903, C-II-60 L.h. /C-I-72 A.h.), i. er. **sabâh** صباح
 sebah [şebah] (1903, C-II-76), i. er. **sabāh**
 2.şewrow [?] [şewra?] (1856, La-40), i. **shaurow**
 3.mişt⁶¹⁶ [? meşt] (1798, SE-10), i. er. **مشیت**
 5.bukre⁶¹⁷ (1899, X-2), i. **بکرة**
sabun: sabun (1857, Lr-56), i. **sabún**
sabunlamak: sabun kerd[iş] (1857, Lr-56), f. **sabún kerd**
sabunladı: sabun kerd (1857, Lr-56)
sabır: sebr [şebr]⁶¹⁸ (1899, X-12, 12) **صبر**

⁶¹⁴ Ar. se'adet

⁶¹⁵ Ar. şubh, şebah

⁶¹⁶ Mustafa Dehqanî na çekuye wina nušta û seba manaya aye, bi îngilizkî wina nušto: "*morning, the time from sunrise to noon*" (Dehqan, r. 10), yanî "şewdir/şodir, wextê akewtişê rojî ra heta nêmoje/dihîre". Ma wendişê Dehqanî ra ("mişt") emîn nîyê û ma nêzanî ke na mana kotî ra arda. Çîyo ke ma zanî na çekuye ewro kirmanckî de manaya "yarın"ê tirkî de de esta û ma nê formê aye tesbît kerdî: masti, mesde, mest, meste, meşde, meşte, meştê, meştî, meşt, meşti, mêşt, mêştî, miêşt, myeşt. Seke aseno, ma rastê formê "mişt"î nêamey.

⁶¹⁷ Ar. bukure

⁶¹⁸ Ar. şebr

sabir (1903, C-II-66), i.	<i>sāber</i>
sabretmek: sebir kerd[iş] (1903, C-II-66), f.	
sabret: sabir buke (1903, C-II-66)	<i>sāber bûke</i>
sac (dışbükey pişirme aracı): tewq (1856, Lr-84), i.	tauk
saç: 1.por (1856, La-40)	pore
saçım: porê min (1856, La-40)	porè-min
2.gijik (1857, Lr-3), i.	Γjzik
3.mûyê sera (1903, C-II-108)	<i>mûye sārā</i>
saç tıraşı olmak: serê xoe [xwi] tayşt[iş] (1857, Lr-85), f.	
Saç tıraşı oldu./Kendi saçını tıraş etti. [Serê xoe (xwi) tayşt.] (1857, Lr-85)	
sêre xoe taişt	
sadece: tenê (1899, X-6, 9), s.	تنی
tenîya (1903, C-II-67), zar.	<i>tāniyā</i>
sadık: sadiq [şadiq] ⁶¹⁹ (1899, X-20), s.	صَادِق
saf (dizi): sef [şef] ⁶²⁰ (1899, X-5), i.	صَف
saf saf: sef bi sef [şef bi şef] ⁶²¹ (1899, X-12), i.	صَفْ بِصَفْ
sef sef [şef şef] ⁶²² (1899, X-25)	صَفْ صَفْ
safa: b. sefa	
sağ-I (sol karşıtı): raşt (1857, Lr-3), s. er.	rāšt
raşt (1858, Lr-206), s.	rāšt
raşt (1899, X-13, 13), s.	رَاشَت
raşte (1899, X-13), s. dş.	رَاشَتَه
sağ-II (sağlam): sax (1857, Lr-3), s.	sāγ

⁶¹⁹ Ar. şadiq

⁶²⁰ Ar. şeff

⁶²¹ Ar. şeff

⁶²² Ar. şeff

sağ-III (yaşamakta olan): 1.weş (1857, Lr-53), s.

weš

2.sax (1857, Lr-3, 53), s.

sāx

sağ olası/sağ ol: weş bubê [weş bibê] (1903, C-II-92)

wāš būbē

sağır: kir⁶²³ [ker] (1798, SE-10), s.

کر/کیر

ker (1857, Lr-2), s.

kér

ker (1903, C-II-82), s.

kār

sahi: 1.rast (1903, C-II-63), zar.

rāst

2.bira⁶²⁴ (1899, X-23), s.

برا

3.heqîqet [heqîqet]⁶²⁵ (1899, X-10), s.

حَقِيقَت

sahip: 1.wayer (1857, Lr-49, 72), i.

wayér

wer (1857, Lr-60), i

wér

3.wey (1899, X-23), i.

وی

2.sahib [şahib]⁶²⁶ (1899, X-17, 26), i.

صاحب

2.zu-[zu]⁶²⁷ (1899, X-12, 22)

ذو

za-[za]⁶²⁸ (1899, X-11, 12)

ذا

hikmet(ler) sahibi: zu'l-hîkem [zu'l-hîkem]⁶²⁹ (1899, X-12)

ذو الحِکْم

himmet sahibi: ze'l-hîmem [ze'l-hîmem]⁶³⁰ (1899, X-11)

ذالْهِمَّة

sahip çıkmak: weyerey ke[rdeş] (1857, Lr-53), f.

⁶²³ Mustafa Dehqanî na çekuye sey "kir" nušta û seba manaya aye, bi îngilizkî wina nušto: "1.deaf, 2.deaf-mute" (Dehqan, r. 10), yanî "1.kerr, 2.kerr û lal". Ma wendişê Dehqanî ra ("kir") emîn niyê. Ma na çekuye ewro kirmanckî de sey "kerr"î şinasnenî û çekuya "kerr"î manaya "ker û lal"î pîya nêdana, tena manaya nêşnawitoxî (yanî "deaf" a îngilizkî dana.

⁶²⁴ K. bira/bera, birastî

⁶²⁵ Ar. heqîqet

⁶²⁶ Ar. şahib

⁶²⁷ Ar. zu

⁶²⁸ Ar. za

⁶²⁹ Ar. zu'l-hîkem

⁶³⁰ Ar. za'l-hîmem

sahip çıkmaz: wayerey nêkenû (1857, Lr-53)	wáyerei nékén'u
sahiplik: wayerey (1857, Lr-53)	wáyerei
sahipsiz: byewayer (1857, Lr-72)	bye wayér
sahipsiz bırakmasınlar: bêwayêr nêkerî (1857, Lr-72)	wa ... byewayér nékeri
sakal: 1.erdîşi (1858, Lr-193), i. dş.	erdîşi
erdîş (1903, C-II-105)	erdîş
2.rî (1858, Lr-206), i.	ri
sakalım: ardîşê min (1856, La-40)	ardishê-min
sakal tıraşı olmak: rîê xoe tayş[tiş] [rîyê xwi tayşt(iş)] (1857, Lr-85), f.	
Sakal tıraşı oldu./Kendi sakalını tıraş etti. [Rîê xoe (rîyê xue) tayşt.]	
(1857, Lr- 85)	rîe xoe taişt
sakinleşmek (sakin duruma gelmek): sekan ⁶³¹ bî[yayîş] (1899, X-14), f.	سَكَانُ
	فِي بَيْتِ سَكَانُ
sakinleşmedi: nêbî sekan (1899, X-14)	
saklamak: weda[yîş] (1903, C-II-64), f.	
sakla: weda (1903, C-II-64)	wādā
saklamak: b. kaldırmak-I	
salahiyet: sila [sila(hîyet)?] (1857, Lr-73), i.	silá
salahiyetsiz: byesila [bîyesila(hîyet)?] (1857, Lr-73), s.	bye silá
Kimi salahiyetsiz (izinsiz) görsem kafasını vururum (keserim). (Kamî k' vyêna bîye sila , serey cey dana puroe [purue].) ⁶³² (1857, Lr-73)	
qáamek vyén'a bye silá sérei ðei dâna puroe	
salat: selat [şelat] (1899, X-3), i.	صَلَاة
salavat: selewat [şelewat] ⁶³³ (1899, X-3), i.	صَلَوَاتُ
saldıran [Hazreti Ali]: kerrar ⁶³⁴ (1899, X-5), s.	كَرَّار

⁶³¹ Ar. sekan

⁶³² Al. "wen ich ohne Erlaubniss sehe, dem lasse ich den Kopf abschlagen."

⁶³³ Ar. şelewatullahî

⁶³⁴ Ar. kerrar

salı: syêşemi (1858, Lr-205), i.

saman: simer (1858, Lr-205), i. er.

Samanyolu: 1. Geway Queçan (1856, Lr-85), i. dş.

Geway Queçan (1857, Lr-xvi), i. dş.

2. Rayerî Pîra Smerini (1856, Lr-85), i. er.

Rayerî Pîra Smerini (1857, Lr-xvi), i. er.

3. Cinêka Pîre (1903, C-II-110), i.

sandık: 1. mesahi (1857, Lr-83), i.

mesahi (1857, Lr-83), i

mesah (1858, Lr-211), i.

2. sandiq (1903, C-II-82), i.

sanki: seki (1857, Lr-2), bağ.

sansar: kuze (1858, Lr-196), i. er.

sap (mecaz olarak çöp): dasî (1899, X-23), i. er.

sarı: zerd (1858, Lr-206), i.

zerd (1899, X-6, 17), i.

zerd (1903, C-II-107), i.

sarılmak: pêşîya[yîş] (1903, C-II-65), f.

birbirlerine sarıldılar: pêşîyay têra (1903, C-II-65)

satın almak: 1. hir-[? her] 1798, SE-10), f.

herînaîş [herînayîş] (1903, C-II-84), f.

satın alacağım: ezo ... biherîmî (1903, C-II-64)

satın alıyorum/satın alırım: ez ... herînêna (1903, C-II-80) az ... herînânî

2. erîn[ayîş] (1903, C-II-64), f.

satın alır: erînenû (1903, C-II-64), er.

satmak: rot[iş] (1903, C-II-63), f.

satıyor/satar: roşenû (1903, C-II-64), er.

satıyordu/satardı: rotîn (1903, C-II-63), er.

satıyorduk/satardık: ma ... rotîn (1903, C-II-64), ç.

syêşeme

sîmêr

gauai qoêcân

gau'ái qo'etân

rajeri pîra smærvne

ráyeri pîra smerî'n'e

ġenêkâ pîrâ

mesâhe

mesâhî

mesâh

sandîq

Sêki

quzê

داسے

zerd

زرد

zârd

pêşiai têrâ

هر

herînaîş

azo ... bâherîmî

az ... herînânî

erînenû

roşenû

rotîn

mâ ... rotîn

satıyoruz/satarız: [ma] roşenim (1903, C-II-86)	[ma] <i>rōšenim</i>
satmıyorlar/satmazlar: nêroşenê (1903, C-II-90)	<i>nârōšênâ</i>
savaş: b. kavga	
savaşmak: b. kavga etmek	
savaşanların çıkardığı ses: waqe-waqe (1857, Lr-75)	wāke wāke
sayfa: per (1899, X-6), i.	پر
saygı: hurmet [h̄urmet] ⁶³⁵ (1899, X-27), i.	محرمه
saymak: mardış (1899, X-15), f.	ماردیش
sebeb: 1.sebeb ⁶³⁶ (1899, X-5, 8), i. er.	سبب
sebeb (1903, C-II-67), i. er.	<i>sābāb</i>
sebeb (1903, C-II-68), i. er.	<i>sābāb</i>
2.illet [‘illet] ⁶³⁷ (1899, X-4, 4), i. er.	علت
secde: secde ⁶³⁸ (1899, X-8, 10), i. er.	سجده
secde etmek: secde berd[iş] (1899, X-8, 11), f.	
secde etti: secde berd (1899, X-8, 11)	سجده برد
secdeye varmak: secde [şîyayîş] (1899, X-10), f.	
secdeye vardı: şî secde (1899, X-10), dş.	شی سجده
seçilmiş: muxeyyer ⁶³⁹ (1899, X-14), i.	مخیر
seçilmiş kılmak: muxeyyer kerd[iş] (1899, X-14), f.	
[onları] seçilmiş [kişi] kılmıştı: muxeyyer kerdîbî (1899, X-14)	مخیر کردی
seçmek: neqêna[yîş] (1899, X-29), f.	

⁶³⁵ Ar. h̄urmet

⁶³⁶ Ar. sebeb

⁶³⁷ Ar. ‘illet

⁶³⁸ Ar. secde

⁶³⁹ Ar. muxeyyer

biz seçtik: ma neqênay (1899, X-29). ç.
sefa: 1.sefa (1857, Lr-58), i.

sefa [şefa]⁶⁴⁰ (1899, X-6, 10), s.

2.keyf-sefa (1857, Lr-54, 58)

3.zewq û sefa [zewq û şefa]⁶⁴¹ (1899, X-6)

4.kêf û zewq (1903, C-II-64, 65)

sefa sürmek: 1.keyf-sefa kerd[ş] (1857, Lr-54, 58), f.

2.zewq û sefa ke[rdeş], [zewq û Şefa ke(rdeş)] (1899, X-6), f.

3.kêf û zewq kerd[iş] (1903, C-II-64), f.

sefa sürdü: 1.keyf-sefa kerd (1857, Lr-54)

keyf-sefa kerd (1857, Lr-58)

2.kêf û zewq kerdî (1903, C-II-64)

sefa sürer: kêf û zewq kena (1903, C-II-65)

Onlar ... sefa sürerler. (Ê ... **kenê zewq û şefa.**) (1899, X-6)

اِي ... كِنِي زَوْقُ وَصَفَا

sefa sürerlerdi: kêf û zewq kerdin (1903, C-II-65)

sefer: b. kez

sekiz: heyşt (1857, Lr-64), i.

heyşt (1903, C-II-70), i.

hireşt [ʔ]⁶⁴² (1862, B-627), i.

heşt (1899, X-18, 23), i.

sekiz yüz: hey⁶⁴³ sey (1903, C-II-71), i.

sekizinci: 1.heyştin (1858, Lr-195), s.

مَا نَقَضَا

sefâ

صَفَا

keif sefâ

زَوْقُ وَصَفَا

kêfu zauq

keif sefâ kerd

keif sefâ kêrde

kêfu zauq kârdî

kêfu zauq kânâ

kêfu zauq kârdin

heist

heist

hirescht

هَشْت

helsâi

heistîn

⁶⁴⁰ Ar. şefa'

⁶⁴¹ Ar. şefa'

⁶⁴² Na çekuye nuştayê O. Blauyî de sey "hirescht" (yanî "hireşt") nusîyaya la wina fehm beno ke xelet nusîyaya.

⁶⁴³ Na çekuye kitabê Albert von Le Coqî de (r. 70) sey "hei" nusîyaya la wina fehm beno ke xelet nusîyaya, çünke sewbîna rîpelanê eynî kitabî de na çekuye sey "heist" (yanî "heyşt") nusîyaya.

heyştini (1903, C-II-67), s. deş.	<i>heıştine</i>
2. ... heştî (1899, X-18)	هَشْتِ ...
sekizinci ay: aşmey heştî (1899, X-18)	اَشْمِ هَشْتِ
sekizinci gece: şewa heyştini (1903, C-II-67)	<i>şûwā heıştine</i>
seksen: heyştay (1858, Lr-195), i.	heıştai
heyştay (1903, C-II-70)	<i>heıştāi</i>
heşde (1862, B-627)	heschde
sekseninci: heyştayin (1858, Lr-195), s.	heıştayin
sel: laser (1857, Lr-84), i.	lasér
selam: selam (1857, Lr-54), i.	selām
	سَلَامْ
selam ⁶⁴⁴ (1899, X-14, 18)	
selam etmek: selam kerd[iş] (1899, X-24), f.	
selam etmiş: selam kerdo (1899, X-24)	سَلَامْ كَرْدُو
selam olsun: esselamû/es-selamû (1899, X-13, 18)	اَسَلَامْ
selam vermek: selam da[yîş] (1857, Lr-85), f.	
selam versin: selam bidû (1857, Lr-85)	
selam verelim: ma selam bid (1899, X-14)	ما سَلَامْ بِيْدْ
selamlık: selamlixey (1857, Lr-84), i.	selām leyeî
selamünaleyküm: selam aleykum (1903, C-II-67)	<i>sālām alēikūm</i>
semer: cile (1903, C-II-64), i.	<i>gîlā</i>
sen-I (bükünsüz): ti (1856, La-40)	te
ti (1857, Lr-63), ş.z.	tj
ti (1857, Lr-51), ş.z.	te
ti (1899, X-2, 3), ş.z.	تِ

⁶⁴⁴ Ar. selam

ti (1903, C-II-64), ş.z.
ti (1903, C-II-67), ş.z.
te (1903, C-II-60 L.h. /C-I-72 A.h.), ş.z.
tu/ti (1903, C-II-66), ş.z.
tu (1903, C-II-60), ş.z.
tu (1903, C-II-66), ş.z.
tu (1903, C-II-74), ş.z.

sen-II (bükünlü): tue (1857, Lr-2), ş.z.

tue (1857, Lr-68), ş.z.

tue (1857, Lr-52), ş.z.

tue (1857, Lr-50), ş.z.

tû (1857, Lr-60), ş.z.

to (1899, X-2, 3), ş.z.

to (1903, C-II-60, 63), ş.z.

tî (1857, Lr-58), ş.z.

sende: fike⁶⁴⁵ (1899, X-18)

senin üzerine: eleyke [‘eleyke]⁶⁴⁶ (1899, X-18)

sene: b. yıl

senet: senede (1903, C-II-78), i.

serçe: mîlîçik (1858, Lr-211), i.

sermek: rakerd[iş] (1857, Lr-86), f.

seriniz: rakî (1857, Lr-86)

serdi: rakerd (1857, Lr-86)

ses: l.veng (1857, Lr-2), i.

veng (1857, Lr-50), i.

té

tę

tā تہ

tu

tü

tü

tū

tú'e

túe

túe

tóe

tu

تو

tō

te

فیک

عَلَيْكَ

sānūdā

miliçik

rā ki

rā kerd

Véng

véng

⁶⁴⁵ Ar. fike (fî-+ ke)

⁶⁴⁶ Ar. ‘eleyke

veng (1903, C-II-64), i.	vāṅg
veng (1903, C-II-67), i.	vāṅg
2.veyn (1857, Lr-50), i.	vein
3.sewt [ṣewt] ⁶⁴⁷ (1899, X-7, 8), i.	صَوْتُ
4.newa ⁶⁴⁸ (1899, X-7), i.	نَوَى
ses çıkarmamak: ve [nê]k[erdiş] (1857, Lr-64), f.	
ses çıkarmayınız: ve mekî (1857, Lr-64)	ve mēki
seslenmek: 1.veng da[yîş] (1857, Lr-75), f.	
2.veyn da[yîş] (1857, Lr-75), f.	
Asker[ler]ine seslendi. [Venga eskerî xoe (xwi) da.] (1857, Lr-75)	
vēṅga eskéri xœe dā	
seslen: veng de (1903, C-II-67)	vāṅgdā
seslendi: 1.veng da (1857, Lr-64)	vēṅg dā
veng da (1903, C-II-66)	vāṅg dā
2.veyn da (1857, Lr-75)	vein dā
veyn da (1903, C-II-66)	vāṅ dā
3.vên da (1903, C-II-66)	vên dā
seslenir: veng dana (1903, C-II-67), dş.	vāṅg dānā
veng dano (1903, C-II-67), er.	vāṅg dānō
sessiz: bēnewa ⁶⁴⁹ (1899, X-7) s.	بے نَوَى
sevgi: 1.haz (1798, SE-10), i.	هاز
hes [ḥes] (1857, Lr-1), i.	has
2.hubb [ḥubb] ⁶⁵⁰ (1899, X-6, 10)	حُبُّ
sevgili: hebîb [ḥebîb] ⁶⁵¹ (1899, X-3, 6), i.	حَبِيبُ

⁶⁴⁷ Ar. ṣewt

⁶⁴⁸ F. neva

⁶⁴⁹ F. bîneva

⁶⁵⁰ Ar. ḥubb

⁶⁵¹ Ar. ḥebîb

sevilen erkek: mehbûb [meḥbûb]⁶⁵² (1899, X-10)

محبوب

sevinç: surûr⁶⁵³ (1899, X-5, 11), i.

سُرُور

sevinçlilik (eğlenme): tereb [ṭereb]⁶⁵⁴ (1899, X-6), i.

طَرَب

sevmek: 1.hes ke[rdeş] [ḥes ke(rdeş)] (1857, Lr-1), f.

hes ke[rdeş] [ḥes ke(rdeş)] (1899, X-23), f.

2.hez ke[rdeş] [ḥez ke(rdeş)] (1903, C-II-88), f.

3.sîna[yîş] (1857, Lr-1), f.

beni seven: ehebbenî [eḥebbenî]⁶⁵⁵ (1899, X-6)

اِحْبَبْنِي

çok seviyorum: ez bol hez kena [ez bol ḥez kena] (1903, C-II-88)

az bōl ḥāz kenā

seviyor/sever: 1.hes kenû [ḥes kenû] (1857, Lr-1), er.

ḥas kén'u.

2.sînena (1857, Lr-1), dş.

sinén'a

seviyorsunuz/seversiniz: [şima] hez kenîn (1903, C-II-88) *ḥaz kénin*

sevmiyorum/sevmem: 1.[ez] hes nêkena [ḥes nêkena] (1899, X-23)

حَسِّي نَكِنَا

2.[ez] hez nêkena (1903, C-II-90)

[ez] ḥāz nākenā

seyir (temaşa): sêr (1857, Lr-75), i.

siêr

seyis: saîs [sayîs] (1903, C-II-69), i.

sā'is

seyretmek: 1.sêr ke[rdeş] (1857, Lr-75), f.

2.temaşe kerd[iş] (1903, C-II-64), f.

seyret: ti sêr biki (1857, Lr-75)

te siêr biké

seyretti: temaşe kerdî (1903, C-II-64)

tamāşa kârdî

sıcak: germ (1856, La-40), s.

gherm

germ (1857, Lr-85), s.

gêrm

germ (1903, C-II-86), s.

gârm

Bugün sıcaktır. (Ewro germ o.) (1856, La-40)

auroghermo

⁶⁵² Ar. meḥbûb

⁶⁵³ Ar. surûr

⁶⁵⁴ Ar. ṭereb

⁶⁵⁵ Ar. eḥebbenî

sıfat: sıfat [şıfat]⁶⁵⁶ (1899, X-3), i.

صفات

sığır dışkısı: sil (1858, Lr-205), i. er.

sil

sıklamak: sixilmîş⁶⁵⁷ bî[yayîş] [sığilmîş bî(yayîş)] (1903, C-II-64), f.

sıkıldım: tu sixilmîş bîyay [tu sığilmîş bîyay] (1903, C-II-64) *tü seğılmîş bîai*

sınır: hed [hëdd] (1899, X-6), i.

حد

sınırsız (pek çok): bēhed [bêhëdd] (1899, X-6), zar.

بى حد

sır: sîrr (1798, SE-11), i. er.

سر

sîrr⁶⁵⁸ (1899, X-7, 7), i.

سیر

sıra: b. saf

sıra sıra: b. saf saf

sıraya koymak: b. tertiplemek

sıralama: b. tertip

sırt: paştî (1856, La-40), i.

pashti

paşt (1858, Lr-207), i.

pašt

paşte (1899, X-11, 12), i.

پاشته

paş (1903, C-II-112), i.

pāš

sırtım: paştî[y]ay min (1856, La-40), i.

pashtiai-min

sırtlan: keftar (1903, C-II-109), i.

keftār

silah: 1. çek (1857, Lr-63), i.

tek

çek (1858, Lr-199), i.

tek

2. sîlah [sîlah] (1903, C-II-60), i.

silāh

sincap: simore (1903, C-II-106), i.

simōrā

⁶⁵⁶ Ar. şıfat

⁶⁵⁷ T. sıkılmış

⁶⁵⁸ Ar. sîrr

sinek (karasinek): meîyes [mêyes] (1858, Lr-210), i.

siper: metiris (1857, Lr-77), i.

metîris (1857, Lr-75), i.

sis: mij (1903, C-II-111), i.

sivri: tûj (1903, C-II-72), s.

daha sivridir: tûjêr a (1903, C-II-72), s.

sivrisinek: kermêş (1903, C-II-107), i.

siyah: sîah [sîyah] (1856, La-40), i.

sîa [sîya] (1857, Lr-4), i.

sîa [sîya] (1858, Lr-205), i.

sîya (1899, X-3), i.

sîyah (1899, X-2), i.

sîah [sîyah] (1903, C-II-112), i.

siz: şima (1798, SE-11), ş.z. ç.

şima (1857, Lr-3), ş.z. ç.

şima (1857, Lr-62), ş.z.

şuma (1857, Lr-55), ş.z. ç.

şima (1899, X-3, 5), ş.z. ç.

şima (1903, C-II-74), ş.z. ç.

şima (1903, C-II-78), ş.z. ç.

şima (1903, C-II-63), ş.z. Ç.

sizden: şima ra (1903, C-II-64), ş.z. ç.

sizin üzerinize: eleykum [‘eleykum]⁶⁵⁹ (1899, X-13, 14)

sofra: sufra (1903, C-II-64), i. dş.

soğuk: 1.serd⁶⁶⁰ (1798, SE-10), s.

serd (1856, La-40), s.

meiyés

metîris

m.etîris

mîž

tôž

tôžerā

kermêš

siah

sia

siā

سیا

سیاه

siāh

ش

şimá

şîma

şûma

شما

şimā

şimā

şemā

şimārā

عَلَيْكُمْ

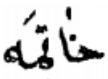
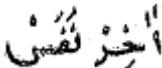
süfrā

سرد

serd

⁶⁵⁹ Ar. ‘eleykum

⁶⁶⁰ Mustafa Dehqanî İngilizkîya na çekuye sey "darkness" nušta (yanî "tarî") labelê goreyê zanayîşê ma "serd" tarî nîyo.

serd (1903, C-II-86), s.	<i>sârd</i>
serd (1903, C-II-74), s.	<i>sârd</i>
2.(soğumuş olan nesne): serdin (1903, C-II-92), s.	<i>sârdîn</i>
soğuk almak: serd girewt[iş] (1903, C-II-74), f.	
soğuk almış: serd giroto (1903, C-II-74)	<i>sârd grōto</i>
sokak: kuçe (1903, C-II-69), i.	<i>kučē</i>
kuçe (1903, C-II-107), i.	<i>kūčā</i>
kûçe (1903, C-II-69), i.	<i>kūčā</i>
koçê (1903, C-II-74, 107), i.	<i>kōčā</i>
sol (sağ karşıtı): çep (1857, Lr-3), s. er.	<i>tép</i>
çep (1899, X-13), s. er.	
çepe (1899, X-13), s. dş.	
son: 1.peynî (1903, C-II-65)	<i>pēini</i>
peînî [peynî] (1903, C-II-64), i. dş.	<i>peini</i>
2.axir ⁶⁶¹ (1899, X-6), s.	
3.xatime ⁶⁶² (1899, X-27), i.	
son nefes: axirnefes ⁶⁶³ (1899, X-6), i.	
sonu olmayan gelecek zaman: ebed ⁶⁶⁴ (1899, X-2), i.	
sonbahar: paîz [payîz] (1856, Lr-84), i.	<i>paîz</i>
paîz [payîz] (1857, Lr-60), i.	<i>pa'îz</i>
paîz [payîz] (1903, C-II-108), i.	<i>pā'îz</i>
sonra: 1.bedê [be'dê] ⁶⁶⁵ (1899, X-4, 8), zar.	

⁶⁶¹ Ar. axir

⁶⁶² Ar. xatime

⁶⁶³ Ar. axir + Ar. nefes (Ziwanê aqadkî ra.)

⁶⁶⁴ Ar. ebed

⁶⁶⁵ Ar. be'd

bado [ba‘do] (1903, C-II-63), zsr.	<i>bādo</i>
bado [ba‘do] (1903, C-II-66), zar.	<i>bādo</i>
bado (1903, C-II-63), zar.	<i>bādo</i>
2.tepya (1899, X-24), zar.	تپا
tepya (1903, C-II-90), zar.	<i>tāpiā</i>
tepya (1903, C-II-60), zar.	<i>tāpiā</i>
ondan sonra: bedê cû [be‘dê cû] ⁶⁶⁶ (1899, X-4, 8), zar.	بند جو
sonsuza dek: hetta heta [hetta heta] ⁶⁶⁷ (1899, X-6)	هتتا حتا
sonsuza kadar: b. sonsuza dek	
sonuncu: 1.peyenni [peyêni](1856, Lr-84), dş.	pejenne
2.ê peynî (1903, C-II-64), i.	<i>ē pēni</i>
sonunda: peynî de (1857, Lr-63), zar.	peinide
peynay (1857, Lr-67, 70), zar.	peinai
sopa: çua [çuwa] (1857, Lr-73), i. dş.	tua
çua [çuwa] (1857, Lr-83), i. dş.	túa
çu (1858, Lr-200), i.	tū
ço (1858, Lr-200), i.	tō
çue [çuwe] (1903, C-II-113), i. er.	<i>čūā</i>
soru: 1.pers (1899, X-4, 7), i.	پرس
pers (1903, C-II-76), i.	<i>pārs</i>
pers (1903, C-II-78), i.	<i>pārs</i>
2.sual (1903, C-II-68), i.	<i>sual</i>
sormak: 1.persa[yîş] (1899, X-12, 18), f.	
2.pers ke[rdiş] (1798, SE-11), f.	
pers kerd[iş] (1903, C-II-76), f.	

⁶⁶⁶ Ar. be‘d

⁶⁶⁷ Ar. hetta

eğer sorarsanız: ger [şıma] bipersê (1899, X-4)	گَر بِپَرَسِي
sorayım: [ez] pers kerî (1903, C-II-78)	[ez] pārs kārî
sordu: persa (1899, X-12, 18), er.	پَرَسَا
sordum: min pers kerd (1903, C-II-76)	min pārs kârd
sormalıyım: ez gerek persî (1899, X-12)	أَزْ شُكْرُفْ پَرَسِي
soruyor/sorar: persena (1857, Lr-80), dş.	persén'a
soruyorlar/sorarlار: pers kenê (1798, SE-11), ç.	پَرَس كِنِي
sorulmuş: yusal ⁶⁶⁸ (1899, X-5)	يُسَالْ
kendisinden sorulmuş: emma ⁶⁶⁹ yusal ['emma yusal] (1899, X-5)	عَمَّا يُّسَالْ
sorun: mesela (1798, SE-11), i. dş.	مَسَلَا
soy: nesle ⁶⁷⁰ (1899, X-20), i.	نَسَلْ
soyunmak: xo viran kerd[iş] (1903, C-II-64), f.	
soyundular: xo viran kerdî (1903, C-II-64)	xō verān kârdi
söylemek: 1.vatiş (1857, Lr-82), f.	vâtîş
vatiş (1899, X-3, 4), i.	فَاتِيشْ
vatiş (1903, C-II-78)	wātîš
2.vatiş [kerdiş] (1899, X-10), f.	
haydi söyle: de vaci (1857, Lr-50)	devâđi
söyle: 1.vaci (1857, Lr-57)	vâđi
vaci (1857, Lr-84)	vâđe

⁶⁶⁸ Ar. yus'al

⁶⁶⁹ Ar. 'emma

⁶⁷⁰ Ar. nesl

baci (1903, C-II-78)

2.vatış bike (1899, X-10)

söyledi: va (1857, Lr-49)

Va (1903, C-II-60 L.h. /C-I-72 A.h.)

Va (1903, C-II-63)

Va (1903, C-II-63)

Va (1903, C-II-63)

2.go⁶⁷¹ (1857, Lr-56)

söylemedi: nêva (1903, C-II-69)

söylemedin: to nêva (1903, C-II-69)

söylemeliydiniz: keyêre boatayên [gere (şima) buvatayên] (1903, C-II-94)

keyêre bōatāyēn

söylemeliyiz: lazim o ma ... vac (1899, X-13)

söyleseydin: to ... buvata[y]î (1903, C-II-92)

söyleyeceğim: ezo ... bacî (1903, C-II-92)

söyleyelim: ma vacî (1857, Lr-2)

ma ... vacin (1899, X-4)

söyleyeyim: ez ... vaca (1857, Lr-50)

ez vacî (1899, X-21)

[ez] bacî (1903, C-II-64)

söylüyor/söyler (dişil): vana (1857, Lr-80), dş.

vana (1903, C-II-63), dş.

vana (1903, C-II-64), dş.

vana (1903, C-II-66), dş.

söylüyor/söyler (eril): vanû (1857, Lr-2), er.

vano (1903, C-II-63), er

bāḡe

فَاتِشُ بِكْ

vā

wā وا

wā

wā

wa

gō

nā-wā

to nāwā

لَازِمُ مَا ... فَاجْ

to ... būwātā

ázō tōrē bāḡi

ma vāḡi

مَا ... فَاجِ

ez ... vāḡa

أَزْفَاجِ

[ez] bāḡi

vāna

wānā

wāna

wāna

vānu

wānō

⁶⁷¹ K. go

vano (1903, C-II-63), er	<i>wānō</i>
vano (1903, C-II-67), er	<i>wāno</i>
söylüyorlar/söylerler: vanê (1903, C-II-74)	<i>wānē</i>
söylüyorsun/söylersin: ti ... vanî (1857, Lr-70)	te ... vāni
söylüyorum/söylerim: ez vana (1903, C-II-65)	az <i>wānā</i>
söylenmek: 1.ame[yîş] vatiş (1899, X-3), f.	
söylendi: ame vatiş (1899, X-3)	اَمِه فَاتِشْ بِين فَاتِشْ
söylenmezler: nînê vatiş (1899, X-4)	
2.vacîy[ayîş] (1899, X-7, 26), f.	
söylensin: vacîyo (1899, X-7, 26)	فَاجِيُو
söz-I: 1.vatiş (1857, Lr-82), i.	vâtîş
vatiş (1899, X-3, 4), i.	فَاتِشْ
vatiş (1903, C-II-78)	<i>wātîšāmā</i>
2.kelam ⁶⁷² (1899, X-5, 15), i.	كَلَامْ
3.nutq [nuṭq] ⁶⁷³ (1899, X-7), i.	نُطْقْ
verilen söz: 1.qewl (1857, Lr-57), i.	kaúl
qewl (1858, Lr-196), i.	kaul
2.wed [we‘d] ⁶⁷⁴ (1899, X-20), i.	وَعْدْ
3.SOZ (1857, Lr-74), i.	sqz
SOZ (1857, Lr-74), i.	sóqz
SOZ (1903, C-II-90), i.	<i>sōz</i>
söz vermek: 1.soz da[yîş] (1903, C-II-90), f.	
söz veriyorum: az [ez] soz dana (1903, C-II-90)	az <i>sōz dānā</i>

⁶⁷² Ar. kelam

⁶⁷³ Ar. nuṭq

⁶⁷⁴ Ar. we‘d

sözleşme: eqd [‘eqd]⁶⁷⁵ (1899, X-16), i.

عقد

sözleşme yapmak: eqd kerd[iş] [‘eqd kerd(iş)] (1899, X-16), f.

bir sözleşme yaptılar: kerdî eqdêk [kerdî ‘eqdê] (1899, X-16)

کرد عقد

su: 1.awi (1856, La-40), i.

āwè

awo [awe] (1862, B-627), i.

avo

awe (1899, X-5, 7, 11), i.

او

aw (1903, C-II-88), i.

aú

2.awki (1857, Lr-82), i.

aúki

awki (1857, Lr-4), i.

aúke

awke (1903, C-II-114), i.

aúkă

awki (1903, C-II-90), i.

aúke

susak (susamış olan): teyşan (1903, C-II-106), s.

teişân

teyşan (1903, C-II-78), s.

teişân

sultan: b. padişah

surat (yüz): surot (1857, Lr-3, 205), i.

súrot

Süphan (Allah): Subhan [Subhan]⁶⁷⁶ (1899, X-20), s.

سُبْحَانُ

O ki Süphandır: subhanellezi [subhanellezi]⁶⁷⁷ (1899, X-26)

سُبْحَانُ الدِّبِّ

sürekli: b. daima

sürmek (at vb. için): ramut[iş] (1903, C-II-67), f.

sür: buram (1903, C-II-67)

bürám

sürdü: ramut (1903, C-II-67)

rāmût

süt: şid (1857, Lr-1), i.

şid

şut (1856, La-40), i.

shut

şit (1903, C-II-82), i.

şit

⁶⁷⁵ Ar. ‘eqd

⁶⁷⁶ Ar. subhan

⁶⁷⁷ Ar. subhanellezi

Ş

şafak: şefaq (1857, Lr-74, 77), i.

şafak sökmek: şefaq bestîya[yîş] (1857, Lr-74), f.

şafak söktü: şefaq bestîya (1857, Lr-74)

şafak vakti(nde): şefaq de (1857, Lr-77), i.

şakirt: şagirt (1798, SE-11), i.

şarap: şarab (1798, SE-10), i.

şerab (1903, C-II-88), i.

şarkı: lauk [lawik] (1857, Lr-2), i.

şarkı söylemek: lauk va[tiş] [lawik va(tiş)] (1857, Lr-2), f.

şarkı söylüyor: lauk vanû [lawik vanû] (1857, Lr-2)

şah: şah (1903, C-II-63, 64), i.

şah (1903, C-II-64), i.

şahlık: şahalex (1903, C-II-64), i.

şamdan: şamdani (1903, C-II-76), i.

şaşırmak: şaş b[îyayîş] (1903, C-II-86), f.

şaşıyorum/şaşıyorum: [ez] şaş bena (1903, C-II-86)

şecaat: şecaet [şeca‘et]⁶⁷⁸ (1899, X-11), i.

şefaet eden: b. şefaetçi

şefaetçi: şafi [şafi‘]⁶⁷⁹ (1899, X-3)

şefaetçi olarak: şafien [şafi‘en]⁶⁸⁰ (1899, X-20)

şeftali ağacı: xewxîr (1857, Lr-60), i.

şehir: 1. şahrîstan (1857, Lr-55), i.

şahrestan (1857, Lr-74), i.

Şefâk

Şefâk béstia

şefâqde

شاکرت

شاراب

şarâb

lauk

lauk vânu

şâh

şâh

şahâlêy

şamdâne

[ez] şaş bend

شجاعت

شافع

شافعا

şauxîr

şahrestân

şahrestan

⁶⁷⁸ Ar. şeca‘et

⁶⁷⁹ Ar. şafi‘

⁶⁸⁰ Ar. şafi‘en

şahristan (1857, Lr-73), i.	šáhrestān
2.sûk[i] (1903, C-II-94), i.	sûq
başka bir şehir: sūkêna (1903, C-II-63), i.	sûqenā
şekil: şekl ⁶⁸¹ (1899, X-8, 11), i.	شُكْل
şikl ⁶⁸² (1899, X-22), i.	شِكْل
şen (bayındır): şên (1903, C-II-66), s.	şên
şenlenmek (bayındır olmak): şên b[îyayîş] (1903, C-II-66), f.	
Xalid Bey'in ocağı şenlenmez. (Ocaxê Xalid Beg şên nêbenû.) (1903, C-II-66)	
<i>oğāye xālîd bāg šên nâbenû</i>	
şey (nesne): çî (1857, Lr-54, 49), i.	çî
bir şey: 1.teba (1899, X-6), z.	تَبَا
2.çîê [çîyê] (1903, C-II-69, 80), z.	çîe
çîê [çîyê] (1903, C-II-60), z.	çîâ
şîê [çîyê] (1903, C-II-92), i.	şîe
3.çîyêndo (1798, SE-9), i.	چی یندو/چیندو
çîêndo [çîyêndo] (1903, C-II-84), i.	çîendō
çîêndo [çîyêndo] (1903, C-II-84), i.	çîendō
şingirtı (kilitin açılırken çıkardığı ses): çilka-çilk (1903, C-II-67)	ğılka ğılk
şimdi: 1.nekay (1857, Lr-50), zar.	nekaí
nekay (1857, Lr-86), zar.	nekaí
nika (1903, C-II-80), zar.	niká
nika (1903, C-II-92), zar.	nikā
neke (1903, C-II-66), zar.	neká
2.(mecazen) ewro/ewrû (1798, SE-9), zar.	اورو/اورو
şimdi anlamında bir partikel: 1.ha (1857, Lr-3), par.	ha
hay (1899, X-6), par.	هَای

⁶⁸¹ Ar. şekl

⁶⁸² Ar. şekl

2.haw (1899, X-12, 13), par.

gelmekte: haw yenû (1903, C-II-67)

şışe: şuşa (1903, C-II-84), i.

şubat ayı: sibat (1856, Lr-84), i.

sibat (1857, Lr-xv), i.

şube: b. dal

şurada burada: nayşta dayşta (1858, Lr-203)

nayşta yayşta (1858, Lr-203)

şükretmek: şukur ke[rdiş] (1903, C-II-88), f.

şükrediyorum: [ez] şukur kena (1903, C-II-88)

şükür: şukr (1903, C-II-76), i. er.

şukur (1903, C-II-88), i. er.

şüphe: şubhe (1903, C-II-84), i.

şüphesiz: bêguman (1899, X-4), s.

هَوّ

hawjânû

şūšā

Sebāt

Sebāt

naışta daışta

naışta yaışta

[ez] şükûr kenā

şūkr

şükûr

şūbhē

بے گمان

T

ta (zaman için): heta [heta] (1857, Lr-84), zar.

heta (1857, Lr-54), zar.

heta [hetta] (1903, C-II-60 L.h. /C-I-72 A.h.), zar.

ta ki: heta ki [heta ki] (1857, Lr-75), zar.

heta ki (1857, Lr-69), zar.

taam (yiyecek): team [te'am] (1903, C-II-64), i.

taat (ibadet etme): taet [ta'et]⁶⁸³ (1899, X-9), i.

tabak: tebag [tebax] (1903, C-II-78), i.

hāt'a

héta

hāttā حتي

hétake

hetáke

taām

طَاعَتْ

tabāg

⁶⁸³ Ar. ta'et

tabiat (karakter, huy): teb [teb‘]⁶⁸⁴ (1899, X-11), i.

طَبِيع

tabip: tebîb [tebîb]⁶⁸⁵ (1899, X-3), i.

طَبِيب

tabur: taburi (1857, Lr-69), i.

tábure

tabur[i] (1903, C-II-60)

tabûr

tabur düzenine geçmek: taburi best[iş] (1857, Lr-69), f.

tabur düzenine geçmişler: taburi besta (1857, Lr-69)

tábure bestá

taburi besta (1857, Lr-78)

tábure bésta

taç: tac⁶⁸⁶ (1899, X-25), i.

تَاج

tafsil: tefsîl [tefşîl]⁶⁸⁷ (1899, X-17), i.

تَفْصِيل

taht: taxt (1903, C-II-66), i. er.

tâxt

taxt (1903, C-II-60), i. er.

taxt

takdir (kader): teqdîr⁶⁸⁸ (1899, X-11), i.

تَقْدِير

takım (elbise için): qat (1857, Lr-84), i.

qát

talán: talan (1857, Lr-68), i. er.

tá‘alan

talán etmek: talan kerd[iş] 1857, Lr-68), f.

talán ettin: tue ... talan kerdî (1857, Lr-68)

túe ... tá‘alan kérđi

tam: b. tamam

temam: tamam⁶⁸⁹ (1857, Lr-77), s.

temám

temam (1899, X-3), s.

تَمَام

temam (1903, C-II-65), s.

temám

temam olmak: tamam bî[yayîş] (1857, Lr-77), f.

temam oldu [nesne dişil]: tamam bî (1903, C-II-65)

temám bî

⁶⁸⁴ Ar. teb‘

⁶⁸⁵ Ar. tebîb

⁶⁸⁶ Ar. tac

⁶⁸⁷ Ar. tefsîl

⁶⁸⁸ Ar. teqdîr

⁶⁸⁹ Ar. tamam

tamam oldular: bî temâmî (1857, Lr-77)

bi temâmi

tamamlamak: tamam kerd[iş] (1899, X-12), f.

tamamladı [nesne eril]: tamam kerd (1899, X-12)

تَمَام كَرْد

tamamladı [nesne dişil]: kerde tamam (1899 X-23)

كَرْدَه تَمَام

tamamlanmak: tamam bî[yayîş] (1899, X-23, 24), f.

tamamlandı [nesne eril]: tamam bî (1899, X-23, 24)

تَمَام بِي

temam bi (1899, X-28)

تَمَام ب

tamamlandı [nesne dişil]: bî tamam (1899, X-14)

بِي تَمَام

tamamlanmıştı [nesne dişil]: bîbî tamam (1899, X-4)

بِي بِي تَمَام

tanım: b. tarif

tanımak: 1.nas ke[rdeş] (1903, C-II-64), f.

2.nas[nayîş?] (1899, X-6), f.

tanımıyorsun: ti ... nas nêkenî (1903, C-II-67)

tî ... nās - nākānī

tanımıyorum: ez ... nas nêkena (1903, C-II-88)

az ... nās nākēnā

tanıyalım: ma ... binas (1899, X-6)

مَا ... بِنَاس

tanıyor/tanır: nas keno (1903, C-II-64)

nāskānō

taniyorsun: tu nas kenî (1903, C-II-88)

tū ... nās kēnī

tanımlamak: b. tarif etmek

tanrı: 1.xuda⁶⁹⁰ (1899, X-3, 9), i.

خُدا

2.îlah⁶⁹¹ (1899, X-27), i.

إِلَهِ

3.Xaliq⁶⁹² (1899, X-3, 9), i.

خَالِق

⁶⁹⁰ K. xuda

⁶⁹¹ Ar. îlah

⁶⁹² Ar. xaliq (T. yaratıcı)

4.Xellaq ⁶⁹³ (1899, X-4, 7), i.	خَلَّاق
5.Barî ⁶⁹⁴ (1899, X-2), i.	بَارِي
6.Rab ⁶⁹⁵ (1857, Lr-83), i.	rāb
Reb (1899, X-6)	رَبُّ
Rebb (1899, X-6, 8)	رَبِّ
taraf: b. yan	
tarafından: bi destê (1899, X-10), zar.	بِدَسْتِ
tarak: şane (1903, C-II-109), i.	شَانَا
tarif: terîf [te‘rîf] ⁶⁹⁶ (1899, X-4, 7), i.	تَعْرِيفُ
tarif etmek: terîf [kerdiş] [te‘rîf kerdiş] (1899, X-3), f.	
tarif edelim: ma ... terîf biker [ma ... te‘rîf biker] (1899, X-4)	مَا ... تَعْرِيفُ بَكِرْ
tarih: tarîx ⁶⁹⁷ (1899, X-28), i.	تَارِيخُ
tarîx (1903, C-II-65), i.	tārîx
tarla: hyega (1858, Lr-195), i.	hyegā
hîga (1862, B-627), i.	higa
tarumar: tarûmar [ṭarûmar] ⁶⁹⁸ (1899, X-16), s.	طَارُومَارُ
tas: tase [tase] ⁶⁹⁹ (1899, X-5), i.	طَاسُ
tasavvur: tesewwur [teşewwur] ⁷⁰⁰ (1899, X-17), i.	تَصَوُّورُ
taş: l.sî (1856, La-40), i.	see

⁶⁹³ Ar. xellaq (T. yaratıcı)

⁶⁹⁴ Ar. barî (T. iyi, iyiliğin kaynağı)

⁶⁹⁵ Ar. rebb

⁶⁹⁶ Ar. te‘rîf

⁶⁹⁷ Ar. tarîx

⁶⁹⁸ F. tarmar, tar o mar

⁶⁹⁹ Ar. taş

⁷⁰⁰ Ar. teşewwur

sî [şî] (1899, X-25), i.	سے
sî (1903, C-II-113), i.	سے
2.kemur (1862, B-627), i.	kémür
3.ber ⁷⁰¹ (1899, X-19), i.	بے
taş kemer (mimarlıkta): qenter [qenṭer] ⁷⁰² (1899, X-21), i.	قنطری
tatlı: şêrîn (1899, X-18, 20), s.	شرین
tavlunbaz: b. davul	
tavşan: auriş [awrîş] (1856, La-40), i.	aurish
argoş (1858, Lr-192), i.	argóş
awrîş (1862, B-627), i.	awrisch
awrîş (1903, C-II-108), i.	aurîş
arwêş (1903, C-II-108), i.	arwéş
tavuk: kergi (1856, La-40), i. dş.	kerghi
kergi (1903, C-II-109), i. dş.	kâрге
kerğ (1857, Lr-68), i. dş.	kérg
kerk (1862, B-627), i. dş.	kerk
kör tavuk: kerga kueri (1857, Lr-68), s. dş.	kérgā kóere
tavus: tawuse [ṭawuse] ⁷⁰³ (1899, X-8), i.	طاووسه
taze-I: teze (1857, Lr-4), s. er.	téze
teza (1903, C-II-74), s. er.	tüzâ
taze-II (parlak): nezr [nežr] ⁷⁰⁴ (1899, X-9), s.	نضر
tazelik (parlaklık): nezret [nežret] ⁷⁰⁵ (1899, X-9), i.	نضرة
tazı: tacî [tajî] (1856, La-40), i.	taji

⁷⁰¹ K. ber

⁷⁰² Ar. qentere

⁷⁰³ Yun. taôs, Ar. ṭawûs

⁷⁰⁴ Ar. nežr

⁷⁰⁵ Ar. nežret

tazim: tezîm [te‘zîm]⁷⁰⁶ (1899, X-5, 9), i.

تَعْظِيمُ

teala: teala [te‘ala]⁷⁰⁷ (1899, X-22)

تَعَالَى

teala [te‘ala]⁷⁰⁸ (1903, C-II-67)

ta‘ālā

tecelli: tecellî⁷⁰⁹ (1899, X-26), s.

التَّجَلَّى

tedarik: terarek (1857, Lr-73), i.

téra rék

tedarek (1903, C-II-66), i.

tädäräk

tedarikte bulunmak (hazırlıkta bulunmak): terarekê xue ke[rdeş] (1857, Lr-73), f.

Tedarikte bulununuz. (Terarekî xue bikerî.) (1857, Lr-73) **téra réki xoe bîkêri.**

tedavi: tîmar (1903, C-II-66), i.

tîmār

edavi etmek: tîmar kerd[iş] (1903, C-II-66), f.

edavi etti: tîmar kerd (1903, C-II-66)

tîmār kerd

teemmül: teemmul [te‘emmul]⁷¹⁰ (1899, X-7), i.

تَأْمُلُ

teemmül etmek: teemmul ke[rdeş] [te‘emmul ke(rdeş)] (1899, X-7), f.

teemmül etme: teemmul ... meke [te‘emmul meke] (1899, X-7), f. **تَأْمُلُ ... مَكُهُ**

tef: depe (1903, C-II-65), s.

dâpū

def (1903, C-II-66), i.

dâf

tehdit: gef (1903, C-II-66), i.

gef

tehdit etmek: gef[î] da[yîş] (1903, C-II-66), f.

Beni tehdit ediyor. (Mi rû gefa danû.) (1903, C-II-66) *mirû gefā dānu*

tek (sadece, biricik): tine [tinê] / tinya [tenya] (1798, SE-10) **تنه/تنيا**

tenya (1903, C-II-82)

tāniā

⁷⁰⁶ Ar. te‘zîm

⁷⁰⁷ Ar. te‘ala

⁷⁰⁸ Ar. te‘ala

⁷⁰⁹ Ar. tecellî

⁷¹⁰ Ar. te‘emmul

2.ferd ⁷¹¹ (1899, X-11)	فَرْد
fer (1899, X-23)	فَر
tekrar: dewrna (1903, C-II-63), zar.	<i>dairnā</i>
dewrna (1903, C-II-69), zar.	<i>daurna</i>
telef: telef (1903, C-II-67), i.	<i>tālāf</i>
telef etmek: telef kerd[iş] (1903, C-II-67), f.	
telef ettiler: telef kerdî (1903, C-II-67)	<i>tālāf kerdî</i>
tellal: delal (1857, Lr-73), i.	delāl
temaşa: b. seyir	
temaşa etmek: b. seyretmek	
tembel: tembel (1903, C-II-82), i.	<i>tāmbel</i>
tembih: tembîh (1903, C-II-60), i.	<i>tāmbih</i>
tembihlemek: tembîh ker[diş] (1903, C-II-60 L.h. /C-I-72 A.h.), f.	
tembihleyiniz: tembîh bukerê (1903, C-II-60 L.h. /C-I-72 A.h.)	<i>tāmbih bukerā</i> تنبيه بكري
temel: esl [eşl] ⁷¹² (1899, X-7), s.	أَصْل
temenna: temene (1857, Lr-84), i.	témene
temenna etmek: temene kerd[iş] (1857, Lr-84), f.	
temenna etti: temene kerd (1857, Lr-84)	témene kerd
temiz: temîz ⁷¹³ (1857, Lr-85), s.	temíz
temîz (1899, X-9), s.	تَمِيز
temizlemek: temîz kerd[iş] (1857, Lr-56), f.	
temizle: temîz ke (1857, Lr-85)	temíz ke
temizledi: temîz kerd (1857, Lr-56)	temíz kerd
temmuz ayı: temuz (1856, Lr-84), i. er.	Tæmuz

⁷¹¹ Ar. ferd

⁷¹² Ar. eşl

⁷¹³ Ne çekuye "temyîz"ê erebkî ra yena.

temuz (1857, Lr-xv), i. er.	Tēmúz
temuz (1857, Lr-60), i. er.	Temúz
tenha (ıssız): 1.xalî ⁷¹⁴ (1899, X-8, 24), s.	خَالِی
2.îsis [îsız] ⁷¹⁵ (1903, C-II-64), s.	îsîs
tenha yer (ıssız yer): xelwe ⁷¹⁶ (1899, X-19), i.	خَلْوَه
tenhalık (ıssız yer): xelwe ⁷¹⁷ (1899, X-19), i.	خَلْوَه
ter: areq ⁷¹⁸ (1899, X-8), i. er.	
terlemek: areq da[yîş] (1899, X-8), f.	
(bir) terledi: areqêke da (1899, X-8)	أَرْقَكْ دَا
terbiye: terbîye (1903, C-II-67), i.	türbîyâ
tereyağı: rûeno kere [ruweno kere] (1903, C-II-86), i.	rûénō kéré
kere (1903, C-II-84), i.	käre
tertip: tertîb ⁷¹⁹ (1899, X-3, 4), i.	تَرْتِيبْ
tertiplemek: tertîb ... vir[aştış] (1899, X-13), f.	
tertiplemeler: tertîb ... nêvrazenê (1899, X-13)	تَرْتِيبْ نِصْرَا زَنِی
tesir (etki): eser [eşer] ⁷²⁰ (1899, X-17, 23), i.	اَشْرْ
tesir etmek: eser kerd[iş] [eşer kerd(iş)] (1899, X-17), f.	
tesir etti: kerd ... eser [kerd ... eşer] (1899, X-17)	کَرْد ... اَشْرْ
teslim: teslîm ⁷²¹ (1857, Lr-56), i.	teslîm

⁷¹⁴ Ar. xalî

⁷¹⁵ T. ıssüz, ıssız

⁷¹⁶ Ar. xelwet

⁷¹⁷ Ar. xelwet

⁷¹⁸ Ar. ‘ereq

⁷¹⁹ Ar. tertîb

⁷²⁰ Ar. eşer

⁷²¹ Ar. teslîm

teslîm (1899, X-23), i.	تسلیم
teslim etmek: teslîm kerd[iş] (1899, X-23), f.	
teslim etti: teslîm kerd (1899, X-23)	تسلیم کرد
teslim olmak: b. aman dilemek	
testi: habene (1903, C-II-110), i.	hâbânâ
teşekkür ederim: berxodar bî (1857, Lr-55)	ber xodâr bi
teyze: xale (1856, Lr-83), i.	xâla
xale (1858, Lr-194), i.	hâla
tezkere (pusula): tezkere (1903, C-II-68), i.	tâzkârê
Tezkere yazdı. (Tezkere yazmîş kerd.) (1903, C-II-68)	tâzkârê yazmîş kârd.
tılsım: tilisim ⁷²² (1858, Lr-201), i.	tilisim
tıraş etmek: tayşt[iş] (1857, Lr-85), f.	
tıraş etti: tayşt (1857, Lr-85)	taişt
tırnak: nengo (1858, Lr-203), i.	neṅgû
nengû (1899, X-13), i.	ننگو
nengû (1903, C-II-111), i.	nāṅgû
tilki: lue (1857, Lr-83), i.	lú'e
lu (1858, Lr-207), i.	lu
lyu (1858, Lr-207), i.	lyu
tok: mird (1903, C-II-66), s.	mird
tokat: sîle [sîla] (1903, C-II-67), i.	sîlê
top (ateşli silah): top (1903, C-II-60), i.	tôp
toplamak: 1.top kerd[iş] (1857, Lr-74), f.	
2.tople kerd[iş] 1857, Lr-77), f.	
3.arye kerd[iş] (1857, Lr-63), f.	
topladı [nesne eril]: 1.tople kerd (1857, Lr-77)	tôple kerd
2.top kerd (1857, Lr-74)	top kerd

⁷²² Ar. tılesm

top kerd (1857, Lr-67)	top kerd
top kerd (1903, C-II-60 L.h. /C-I-72 A.h.)	طوپ کرد <i>tōp kârd</i>
topladı [nesne çoğul]: arye kerdî (1857, Lr-63)	آریه کەردی <i>ârye kêrdi</i>
toplanmak: ame[yîş] pyeser (1857, Lr-62), f.	ameî pyesêr
toplandılar: amey pyeser (1857, Lr-62)	ای یئیی سەر <i>ayî yîyî sêr</i>
onlar toplanırlar: ê yenê pêser (1899, X-6)	ئە پەسەر <i>ê pêser</i>
toplantı: meclise ⁷²³ (1899, X-5), i.	مەجلسە <i>meclise</i>
toplum: cemîyet (1862, B-627), i.	dschemiet
toprak: her [her] (1899, X-7), i.	هەر <i>her</i>
herî [herî] (1899, X-11, 11), i.	هەری <i>herî</i>
herî (1903, C-II-106), i.	hâre
topuk: 1.paşna (1858, Lr-207), i.	pâšnâ
2.(ayakkabı topuğu) nalçe (1903, C-II-66/C-I-54 A.h.), i. er.	نالچه <i>nalçe</i>
torba: torbe (1903, C-II-64), i.	tōrbâ
Boş torbayı [onun] başına takıyor/geçiriyor. (Torbey veng bi sere finenû.)	
(1903, C-II-64)	tōrbâi väng bā serâ finânû
torun: torun (1862, B-627), i.	tornun
tosun: vîştira (1903, C-II-113), i.	visterâ
toz: xubar [ğubar] ⁷²⁴ (1899, X-16), i.	غبار <i>ğubar</i>
tuhaf: 1.ecîb [‘ecîb] ⁷²⁵ (1899, X-16, 24), s.	عجیب <i>ecîb</i>
2.xerîb [ğerîb] ⁷²⁶ (1899, X-16, 24), i.	غریب <i>ğerîb</i>

⁷²³ Ar. meclis

⁷²⁴ Ar. ğubar

⁷²⁵ Ar. ‘ecîb

⁷²⁶ Ar. ğerîb

tuluk: meşke (1899, X-7), i.

مَشْكَة

tulum: b. **tuluk**

turna: 1.qering (1858, Lr-196), i.

kerîng

2.qolung (1903, C-II-110), i.

kolîng

tutmak: tepîşt[iş] (1857, Lr-65), f.

tepişt

tuttu: tepîşt (1857, Lr-65)

täpişt

tepîşt (1903, C-II-66)

tutulmak: qefil[yayîş] (1857, Lr-82), f.

qáfelya

tutuldu: qefilya (1857, Lr-82)

tutunmak: pa venert[iş] (1857, Lr-84), f.

[ez] pā venērta

tutundum: [ez] pa venerta (1857, Lr-84)

tuz: sole (1862, B-627), i.

ssolleh

sole [şole] (1899, X-4), i.

سُولَه

sole (1903, C-II-64), i.

sölä

tuzlamak: sole kerd[iş] (1903, C-II-64), f.

tuzladı [nesne dişil]: sole kerde (1903, C-II-64)

sölä kârdä

tüccar: 1.bazirgan (1903, C-II-67), i.

bazirgân

2.tucar (1903, C-II-90), i.

tügâr

tüccarlık: təcîr⁷²⁷ (1899, X-18), i.

تَجَرِي

tüfek: tufîng (1858, Lr-201), i.

tuñîng

tufeng/tuveng (1903, C-II-60 L.h. /C-I-72 A.h.), i.

tüvâñg تفنگ

tükürük: tuke (1903, C-II-113), i.

tükä/ tûqä

tükürmek: tu ker[diş] (1903, C-II-69), f.

Sana tükürdü. (Tû ker[d] be to.) (1903, C-II-69)

tükərbätö

tüm: 1.her/hera (1798, SE-10)

هر/هرا

⁷²⁷ Ar. tacîr

2.herçî (1899, X-12, 24)

tümden (temelli): yewhewî⁷²⁸ (1899, X-19, 21), zar.

tür: tewir⁷²⁹ (1899, X-11), i.

Türk: tirk (1857, Lr-67), i.

tirk (1857, Lr-74), i.

Türkçe: tirkî (1903, C-II-90), i.

turkî (1903, C-II-90), i.

türlü türlü: turlu turlu (1903, C-II-64), s.

tütsü: buxûr⁷³⁰ (1899, X-4), i.

tütün: tutun (1903, C-II-88), i.

tüy: 1.muyi (1858, Lr-211), i.

muye (1862, B-627), i.

2.mu (1858, Lr-211), i.

mû (1903, C-II-108), i.

3.pur[t] (1903, C-II-63), i.

4.tuy (1903, C-II-65), i.

U

ucuz: erzan (1903, C-II-72), s.

uçmak: 1.fira[yîş] (1857, Lr-83), f.

2.pera[yîş] (1903, C-II-63), f.

uçtu: firayî (1857, Lr-83), dş.

pera (1903, C-II-63), er.

uçtular: peray (1903, C-II-64), ç.

هَرْجِي

يُوْ هَوِي

تَوْد

Türk

Türk

türkî

türkî

türlü türlü

بُخُوْر

tutun

mûye

muje

mû

mû

pür

tûi

erzân

ferâye

pärâ

pärâi

⁷²⁸ yewhewî: yewrayî

⁷²⁹ T. tür

⁷³⁰ Ar. bexûr

uçuyor: firenû (1857, Lr-3), er.	ferén'u
uçuyorum: [ez] firena (1858, Lr-211)	[ez] ferén'a
uğur: oxir (1857, Lr-54), i.	oğır
uğurlar olsun: oxir bû (1857, Lr-54)	oğır·bû
ulak: qasid [qaşid] ⁷³¹ (1899, X-10), i.	قاصد
ulaşmak: b. varmak	
ulu: 1.pîl (1798, SE-10), s.	پیل
pîl (1857, Lr-4), s. er.	pîl
	پیلہ
pîle (1899, X-13), s. dş.	عالہ
3.alî ['alî] ⁷³² (1899, X-19), s.	تَعْظِيمُ
ululama: tezîm [te'zîm] ⁷³³ (1899, X-5, 9), i.	جَلَالُ
ululuk: 1.celal ⁷³⁴ (1899, X-12, 27), i.	کَرَمُ
2.kerem ⁷³⁵ (1899, X-26), i.	
ummak: hêvî ke[rdiş] (1899, X-13), f.	اَزْهَيْفِي كَنَ
umuyorum/umarım: ez hêvî kena (1899, X-13)	عام
umumi: 1.am ['am] ⁷³⁶ (1899, X-2, 4)	عَجْمُ
2.emîm ['emîm] ⁷³⁷ (1899, X-27)	هَيْفَ
umut: 1.hêvî (1899, X-13), i.	umúd
2.umud (1858, Lr-194), i.	

⁷³¹ Ar. qaşid

⁷³² Ar. 'alî

⁷³³ Ar. te'zîm

⁷³⁴ Ar. celal

⁷³⁵ Ar. kerem

⁷³⁶ Ar. 'am

⁷³⁷ Ar. 'emîm

umut etmek: b. ummak

umutsuz: bêhêvî (1899, X-3), s.

بے ہمتی

un: ardî (1857, Lr-83), i. ç.

آردی

arde [ardî] (1862, B-627)

آرده

unutmak: vîr a kerd[iş] (1903, C-II-76), f.

unutmadım: min ... vîr a nêkerd (1903, C-II-76)

min ... vîrā nākārd

unutmayasın: tu vîr a nêkerî (1903, C-II-94)

tû vîrā nākerî

unutmuştunuz: şima ... vîr a kerdbî (1903, C-II-76)

şimā ... vîrā kârd bî

utanç: 1.şerm (1899, X-26), i.

شَرَم

2.heya [heya]⁷³⁸ (1899, X-8), i.

هیا

utanma: 1.şerm (1899, X-26), i.

شَرَم

2.heya [heya]⁷³⁹ (1899, X-8), i.

هیا

utanmak: 1.şerma[yîş] (1903, C-II-88), f.

2.heya kerd[iş] [heya kerd[iş]] (1899, X-8), f.

Utanmıyor musun? (Ti nêşermayenê?) (1903, C-II-88) *tā nêşermāyenē?*

O utandı. (Yê kerd heya.) [Yê kerd heya.] (1899, X-8)

یە کَرْد هِیَا

uyanık: 1.hêşyar (1899, X-3), s.

هَشیار

2.haya (1857, Lr-3), s.

haya

uyanık olmak: hêşyar bî[yayîş] (1899, X-3), f.

uyanık olunuz: hêşyarî bî (1899, X-3)

هَشیارِ بێ

uyanmak: 1.bo [bi] xo hesy[ayîş] (1903, C-II-90), f.

2.(uykudan uyanmak) hewn ra werişt[iş] (1903, C-II-66), f.

uyanıyorsun: tu bo [bi] xo hesyena (1903, C-II-90)

tû boχō hasyénā

uykudan uyandılar: hewn ra weriştî (1903, C-II-66)

hawînra wêrîştî

⁷³⁸ Ar. heya'

⁷³⁹ Ar. heya'

uyaran kişi: nezîr [neẒîr]⁷⁴⁰ (1899, X-23), i.

نَزِيرٌ

uyku: hewn (1899, X-18), i. er.

هَوْنٌ

hewn (1903, C-II-64), i. er.

ḥa'in

uykudan uyanmak: hewn ra werişt[iş] (1903, C-II-66), f.

uykudan uyandılar: hewn ra weriştî (1903, C-II-66)

ḥa'ınrā wārîştî

uykuya hasret kalmak: hewn ... rê hesret bî[yayîş] (1903, C-II-64), f.

uykuya hasret kaldı: hewn ci rê bî be hesret (1903, C-II-64)

ḥa'in ğîrē bî bā ḥasrât

uyluk: reh (1858, Lr-206), i.

رِه

uzak: dûr (1899, X-7, 12), s.

دُورٌ

dûr (1903, C-II-72)

dûr

uzak olmak: dûr b[îyayîş] (1899, X-12), f.

uzak olunuz: [şima] dûr bê (1899, X-12)

دُورْ بَ شِمَا

uzamak: derg bî[yayîş] (1899, X-18), f.

uzayacak: go bibo derg (1899, X-18)

گوبیو دَرِکْ

uzatmak: derg ke[rdeş] (1858, Lr-202), f.

uzatır: derg kena (1858, Lr-202)

derg kén'a

uzun: derg (1857, Lr-3), s.

dérg

derg (1858, Lr-202), s.

derg

derg (1899, X-18), s.

دَرِکْ

derg (1903, C-II-72), s.

dârg

derg (1903, C-II-110), s.

dârg

uzun uzadıya anlatma: tefsîl [tefşîl]⁷⁴¹ (1899, X-17), i.

تَفْصِيلٌ

⁷⁴⁰ Ar. nezîr

⁷⁴¹ Ar. tefşîl

uzun uzadıya anlatmak: tefsîl ker[diş] [tefşîl ker(diş)] (1899, X-17), f.

uzun uzadıya anlatalım: ma biker tefsîl [ma biker tefşîl] (1899, X-17)

مَا بَكَرَ تَفْصِيلُ

uzuvlar: eza [e'za]⁷⁴² (1899, X-2), i. ç.

أَعْضَاءُ

Ü

üç: hîrye (1857, Lr-49), i.

hîrye

hîrye (1857, Lr-64), i.

Hîrye

hîre (1862, B-627), i.

hire

hîre (1903, C-II-64, 90), i.

hîrâ

hîre (1903, C-II-64), i.

hîrâ

hîrê (1899, X-13, 22), i.

هیر

hîrê (1903, C-II-67), i.

hîrê

üç ay: hîre aşmî (1862, B-627)

heriaschmi

üç yaşında: hîrêserre [hîrêşerre] (1899, X-23), s.

هیر صر

üç yüz: hîrê sey (1899, X-14, 29)

هیر سی

hîre sey (1903, C-II-71)

hîrâsâi

üç yüz on yedi: hîre sey û des û hewt (1903, C-II-65)

hîrâ säiyu dâsu haut

üçüncü: hîrine (1857, Lr-2), s.

hîrîne

hîrine (1858, Lr-195), s.

hîrîne

hîryin (1858, Lr-195), s.

hîryîn

üfleme sesi: pif (1858, Lr-208), i.

pif

puf (1899, X-12), i.

پف

üflemek: pif ke[rdiş] (1858, Lr-208), f.

puf kerd[iş] (1899, X-12), f.

⁷⁴² Ar. e'za'

üfledi: puf kerd (1899, X-12)		
üflüyorum/üflerim: [ez] pif kena (1858, Lr-208)		[ez] pif kén'a
üfürmek: pif ke[rdeş] (1858, Lr-208), f.		
puf kerd[iş] (1899, X-12), f.		
üfürdü: puf kerd (1899, X-12)		
üfürüyorum/üfürürüm: [ez] pif kena (1858, Lr-208)		[ez] pif kén'a
ümit: b. umut		
ümitsiz: b. umutsuz		
ümmet: ummete (1899, X-9, 10), i. dş.		
ümmetler: umem ⁷⁴³ (1899, X-8, 26), i.		
ünlü: 1.meşhûre ⁷⁴⁴ (1899, X-25), s. dş.		
2.namedar (1899, X-15, 16), s.		
ürkmek: urkmîş ⁷⁴⁵ b[îyayîş] (1903, C-II-63), f.		
ürker: urkmîş beno (1903, C-II-63)	<i>ürkmîş bânō</i>	
üst: ser (1858, Lr-49, 205), i.	ser	
ser (1899, X-8, 25), i.		
üst üste: pyeser (1858, Lr-208), zar.	pyesér	
pêser (1899, X-6, 12), zar.		
bir dağın üstü: serî yew koy (1857, Lr-49, 205)	séri yau koi	
üstteki: serye (1857, Lr-86), s.	sérye	
üstünde: ser o (1903, C-II-94), i.	sérō	
üstüne dökmek: ser kerd[iş] (1899, X-12), f.		

⁷⁴³ Ar. umem

⁷⁴⁴ Ar. meşhûre

⁷⁴⁵ T. ürkmüş

üstüne döktü [nesne dışıl]: kerde ser (1899, X-12)

گردە سەر

üstüne gelmek: ame[yîş] ... ser (1857, Lr-82), f.

üstüne geldin: ti amey mi ser (1857, Lr-82)

te amey mi ser

üşümek: qafil[yayîş] (1903, C-II-86), f.

Sen üşüyor musun? (Ti **qafilyenê**?) (1903, C-II-86)

tä kâfilyânê?

üşümüyorum: [ez] nêqafilyena (1903, C-II-86)

[ez] nêkâfilyânê

üşütmek: serd girot[iş] (1903, C-II-74), f.

üşütmüş: serd giroto (1903, C-II-74)

sârd giroto

üveyik: koter (1858, Lr-197), i.

kotér

üye(ler): b. uzuvlar

üzengi: zengû (1899, X-25), i.

زنگو

üzeri: ser (1903, C-II-60), i.

sâr

ser (1903, C-II-64), i.

ser

üzerinde: ser o (1899, X-2, 4), zar.

سەر

üzerine: 1.be ser [bi ser] (1903, C-II-60.)

bä sâr

2.ser o (1903, C-II-63)

sêrô

3.ela [‘ela]⁷⁴⁶ (1899, X-19, 27)

على

onun üzerine: eleyhî [‘eleyhî]⁷⁴⁷ (1899, X-19, 27)

عليه

üzerine dökmek: ser kerd[iş] (1857, Lr-81), f.

Yukardan oğlanın üzerine gübre, kül dökmüş. (Cor de zibil, wele **kerda**

lacekî **ser**.) (1857, Lr-81)

qôrde zîbîl wêl'e kërda lâdeki ser

üzerine yürümek: 1.ş[îyayîş] be ser [şîyayîş bi ser] (1903, C-II-60), f.

2.şî[yayîş] ... ser (1857, Lr-72), f.

üzerine yürü: şo be ser [şo bi ser] (1903, C-II-60)

şō bā sār

⁷⁴⁶ Ar. ‘ela

⁷⁴⁷ Ar. ‘eleyhî

Neribli adamın üzerine yürüdü. (Şi merdumî nêrbicî ser.) (1857, Lr-72)

şē merdūmi Nêrbîdî ser

üzüm: engur (1858, Lr-193), i.

engûr

hingerîr (1862, B-627), i.

hingêrir

kuru üzümler: eşkijî (1856, La-40), i.

eshkijshi⁷⁴⁸

V

vaat: wed [we‘d]⁷⁴⁹ (1899, X-20), i.

وَعَدَ

vacip: wacib⁷⁵⁰ (1899, X-2), s.

وَاجِبٌ

vade: wed [we‘d]⁷⁵¹ (1899, X-24), i.

وَعَدَ

vah: wax (1903, C-II-64), ü.

وَأَخ

vahiy: wehyî [wehyî]⁷⁵² (1899, X-14, 24), i.

وَحْيٍ

vaki: waqi [waqi‘]⁷⁵³ (1899, X-4), s.

وَأَقِيعَ

vakit: 1. dem (1899, X-24), i.

وَمَد

2. zeman (1857, Lr-80), i.

Zemân

zeman (1858, Lr-206), i.

zemân

zeman (1899, X-7, 11), i.

زَمَانٌ

zeman (1903, C-II-60), i.

zämân

3. wext⁷⁵⁴ (1857, Lr-66), i.

wéxt

waxt (1857, Lr-60), i.

wáxt

waxt (1857, Lr-68), i.

wáxt

⁷⁴⁸ Na çekuye listeya Robert Gordon Lathamî de sey “grapes” nusîyâya ke na çekuya îngîlîzkî yena manaya “engurî”. La “eşkijî” engurê wişkerde yê.

⁷⁴⁹ Ar. we‘d

⁷⁵⁰ Ar. wacib

⁷⁵¹ Ar. we‘de

⁷⁵² Ar. wehy

⁷⁵³ Ar. waqi‘

⁷⁵⁴ Ar. weqt

waxt (1903, C-II-66), i.

waxt

waxt (1903, C-II-63, 82), i.

Waxt

weqt (1899, X-25), i. dş.

وَقْتُ

weqt (1899, X-8, 9), i. er.

وَقْتُ

bir vakitler: zamanê (1903, C-II-60), i.

zamanê

vakta ki: weqto kû (1899, X-22), zar.

وَقْتُ كُو

weqto (1899, X-8, 9), zar.

وَقْتُ

weqta kû (1899, X-25), zar.

وَقْتَا كُو

weqta (1899, X-6), zar.

وَقْتَا

vapur: waporî (1903, C-II-74), i. dş.

wapōre

wapor (1903, C-II-88), i. dş.

wapōr

var eden: b. Yaradan

var etmek: ard[iş] wucûd⁷⁵⁵ (1899, X-10), f.

ben ... var etmezdim: mi ... nêardê wucûd (1899, X-10)

بە ... نەاردە و جۆد

var olma: 1.kewn⁷⁵⁶ (1899, X-12), i.

کۆن

2.wucûd⁷⁵⁷ (1899, X-8, 10), i.

و جۆد

var olmak: 1.est[iş] (1857, Lr-1, 4), f.

2.estbîyay[iş] (1903, C-II-90), f.

3.bî[yayış] (1857, Lr-49), f.

⁷⁵⁵ Ar. kewn

⁷⁵⁶ Ar. wucûd

⁷⁵⁷ Ar. wucûd

4.ame[yîş] wucûd⁷⁵⁸ (1899, X-8, 20), f.

orakları vardı: vayşturî xoe [xwi] bî (1857, Lr-49)

var oldu: ame wucûd (1899, X-8)

vardı: bî (1857, Lr-83), er.

vardı: estbî (1903, C-II-60 L.h. /C-I-72 A.h.), er.

estebî (1903, C-II-65), dş.

vardılar (var idiler): estîbî (1903, C-II-82), ç.

vardır (eril): estû (1857, Lr-1), er.

estû (1857, Lr-50), er.

esto (1899, X-13, 15), er.

esto (1903, C-II-78), er.

vardır (dişil): esta (1857, Lr-4), dş.

esta (1899, X-3, 16), dş.

esta (1903, C-II-84), dş.

vardırlar: estî (1857, Lr-3), ç.

estê (1899, X-26, 27), ç.

estê (1903, C-II-80), ç.

var olsaydı: estbîyay (1903, C-II-90), er.

varım: ez ... esta (1857, Lr-50)

varmak (ulaşmak): resa[yîş] (1903, C-II-67), f.

vardı (ulaştı): rasa (1903, C-II-67)

vardılar: resay (1903, C-II-65)

varınız: şima ... resî (1903, C-II-65)

vasıf: wesf⁷⁵⁹ [wesf] (1899, X-4, 4), i.

vaişturi xoe bî

امہ وجو

bē

استبى *āst bī*

āstābī

āst bī

estu

estú

است

āstō

ésta

استا

āstā

ésti

است

āstē

āst biāi

ez ... está

rasā

ē rasāi

šimā ... rāsī

وصف

⁷⁵⁸ Ar. wucûd

⁷⁵⁹ Ar. wesf

vay!: wey! (1899, X-19), ü.

وَي

Vay başıma [gelen]! (Wey limin!) (1899, X-19)

وَي لِيْن

vazgeçmek (terk etmek): terekna[yîş] (1857, Lr-71, 79), f.

vazgeçti(ler): terekna (1857, Lr-71, 79)

térek na

ve: 1.û (1857, Lr-51), bağ.

u

û (1899, X-2, 2), bağ.

و

û (1903, C-II-60, 66), bağ.

u

û (1903, C-II-60), bağ.

ü

2.o (1903, C-II-63, 67), bağ.

ō

3.w⁷⁶⁰ (1899, X-4, 5), bağ.

و

wē (1899, X-14, 19), bağ.

و

wû (1899, X-9, 14), bağ.

و

4.yû (1899, X-5, 10), bağ.

يُ

ve selam [olsun]: wesselamû⁷⁶¹ (1899, X-3)

وَالسَّلَامُ

Venüs: 1.estarê aşmî (1856, Lr-85), i. er.

æstaré ášmê

estarê aşmî (1857, Lr-xvi), i. er.

éstaré ášme

2.estarê rocî (1856, Lr-85), i. er.

æstaré rôbi

estarê rocî (1857, Lr-xvi), i. er.

éstaré ródi

vermek: da[yîş](1798,SE-11), f.

da[yîş] (1857, Lr-50), f.

da[yîş] (1899, X-14), f.

da[yîş] (1903, C-II-63), f.

Ben Dev'e cevap veririm. (Ez cebabê Dêwî **dana.)** (1857, Lr-50)

ez çebábe dēwi dāna.

⁷⁶⁰ Ar. we

⁷⁶¹ Ar. wesselamû

cevap verdi: da cewab (1899, X-14)

والجواب

cevap verir: cewab dano (1798, SE-11), er.

جواب دانو

ona ver: bi ci de (1903, C-II-64)

biçî dā

bi ci de (1903, C-II-69)

biçî dā

ona verdi [nesne tekil]: da bi ci (1903, C-II-63)

dā biçê

ona verdi [nesne çoğul]: day (1903, C-II-64)

dā bā çā

ona vereceğim: ezo be ci dî (1903, C-II-67)

azo bāçîdî

ona vereyim: ez bi ci dî (1903, C-II-69)

az biçîdî

ona verirdi: day[ê] bi ci (1903, C-II-64)

dā biçê

sana vereceğim: ezo bi to dî (1903, C-II-90)

azo bātō dî

ver: bide (1857, Lr-50)

bîdê

bide (1903, C-II-78)

bîdā

bidi (1857, Lr-51)

bîde

bidi (1903, C-II-63)

bîde

bidê (1903, C-II-63)

bîdê

verdi [nesne eril]: da (1857, Lr-51)

dā

da (1903, C-II-66)

dā

verdi [nesne dişil]: day (1857, Lr-58)

dai

verdiler [nesne dişil]: dê (1903, C-II-64)

dā

verdiler [nesne çoğul]: day (1899, X-17)

دای

verecek: ko ... do (1903, C-II-67)

kō... dō

bize verecek: ko be ma do (1903, C-II-67)

kō bā mā dō

veresin: tu ... dê (1903, C-II-65)

tü... dā

vereyim: ez ... dî (1903, C-II-66)

az... dî

veriyor/verir: dana (1903, C-II-64), dş.

dānā

dano (1903, C-II-64), er.

dānō

veriyordu/verirdi: day[ê] (1903, C-II-63)

dā

veriyorsun/verirsin: ti danî (1903, C-II-86)

[ti] danî (1903, C-II-88)

tu ... danê (1903, C-II-88)

veriyorum/veririm: ez ... dana (1857, Lr-50)

ez ... dana (1903, C-II-88)

vermedim: mi nêda (1903, C-II-68)

vermedin: to ... nêda (1903, C-II-68)

vermiş: daw (1857, Lr-52)

vermiyorum/vermem: ez ... nêdana (1857, Lr-63)

ez nêdana (1903, C-II-63)

versin: wa ... bidû (1857, Lr-51-52)

bidû (1857, Lr-69)

vesselam: wesselam⁷⁶² (1899, X-9, 27), zar.

vezir: wezîr (1857, Lr-84), i.

vurgun (sevdalı): mubtela⁷⁶³ (1899, X-13), s.

vurmak: ... rû da[yîş] (1857, Lr-64), f.

... ro da[yîş] (1903, C-II-66), f.

pero da[yîş] (1857, Lr-57), f.

piro da[yîş] (1903, C-II-64), f.

puroe da[yîş] [purue da(yîş)] (1857, Lr-57), f.

puro da[yaîş] (1903, C-II-64), f.

Dayının sağ memesinin altına vurdu. (Day xalî binê çicî raştî rû.) (1857, Lr-64)

dai hâli bîne tîdî râstiru

Kuşa vurur. (Dano be teyrî ro.) (1903, C-II-63)

Qudret'e vurdu. (Da be Qudret ro.) (1903, C-II-66)

Usib'in başına vurdu. (Da be serê Ūsibî ro.) (1903, C-II-66)

vur: pero di (1857, Lr-57)

tü dān̄

dān̄

tü ... dān̄ä

ez ... dāna

az ... dān̄ä

mā nādā

tō ... nādā

dau

ez ... nēdana

az nādānā

wa ... bîdû

bedû

وَالسَّلَامُ

wezîr

مُبْتَلَا

dānō bā teyrîrō

dā bā qudrâtrō

dā bā sārē ūsibîrō

pêrō de

⁷⁶² Ar. wesselam

⁷⁶³ Ar. mubtela

vurdu: da puroe [da purue] (1857, Lr-57)	da púroe
da puro (1903, C-II-64),	<i>dāpürō</i>
da puro (1903, C-II-64)	<i>dāpürō</i>
da puro (1903, C-II-67)	<i>dā pürō</i>
vurdular/çaldılar: day puroe [day purue] (1857, Lr-68)	dai púroe
vurmam: pero nidana (1857, Lr-57)	péro nedána
vursa: piro do (1903, C-II-64)	<i>pērōdō</i>
vücut (var olma): wucûd ⁷⁶⁴ (1899, X-8, 10), i.	وَجُودٌ
vücuda gelmek: ame[yîş] wucûd (1899, X-8, 20), f.	
vücuda geldi: ame wucûd (1899, X-8)	أَمَهُ وَجُودٌ
vücuda getirmek: ard[iş] wucûd (1899, X-10), f.	
ben ... vücuda getirmezdim: mi ... nêardê wucûd (1899, X-10)	
مِ ... فِي أَرْضِ وَجُودٍ	
Y	
ya: la (1857, Lr-82)	la
... ya kim öldürmüş bo oğlanı? [... la kamî kiştû enoe (enue) lacek?]	
... la qâmi kîştû ẽn'oe lădek?	
ya ... ya ... : 1.yan ... yan ... (1899, X-5), bağ.	يَانْ ... يَانْ
2.ya ... ya (1903, C-II-63), bağ.	<i>yā ... yā</i>
3.nawawki ... nawawki ... [newew ki ... newew ki ...] (1857, Lr-66), bağ.	
ńavaúke ... ńavaúke ...	
yaban: yaba (1903, C-II-66), i.	<i>yābā</i>
yavan (1903, C-II-67), i.	<i>yāvān</i>
yabancı: xerîb [ğerîb] (1857, Lr-55, 73), s.	yarîb
xerîb [ğerîb] (1857, Lr-65), s.	yarîb

⁷⁶⁴ Ar. wucûd

xerîb [ğerîb] (1903, C-II-68), s.	<i>yarîb</i>
yağ: eron [ron] (1862, B-627), i.	erón
rûen [ruwen] (1903, C-II-84, 86), i.	<i>rûén</i>
rûen [rûwen] (1903, C-II-111), i.	<i>rû^uân</i>
yağma: talan (1857, Lr-68), i. er.	tá'alan
yağma etmek: talan kerd[iş] (1857, Lr-68), f.	
yağma ettin: tue ... talan kerdî (1857, Lr-68)	túe ... tá'alan kérđi
yağmak: vara[yîş] (1857, Lr-4), f.	
yağdı: vara (1857, Lr-4), er.	vará
varay (1857, Lr-84), dş.	varai
yağıyor: varena (1903, C-II-66), dş	<i>vārāna</i>
yağıyor: varena (1903, C-II-86)	<i>vārénā</i>
yağsınlar: [wa] bivarê (1899, X-3)	<i>بشار</i>
yağmalamak: talan kerd[iş] (1857, Lr-68), f.	
yağmaladın: tue ... talan kerdî (1857, Lr-68)	túe ... tá'alan kérđi
yağmur-I: 1.varan (1857, Lr-4), i.	varán
2.şîlî (1862, B-627), i.	schilli
yağmur-II (sağanak): varete (1903, C-II-66), i.	<i>vārātā</i>
variti (1903, C-II-86), i.	<i>vārete</i>
Yahudi: yahudî (1903, C-II-63), i.	<i>yahudî</i>
yahudî (1903, C-II-63), i.	<i>yahūdī</i>
yakarış: dua [du'a] ⁷⁶⁵ (1899, X-25), i.	<i>دعا</i>
yakarmak: dua kerd[iş] [du'a kerd(iş)] ⁷⁶⁶ (1899, X-25), f.	

⁷⁶⁵ Ar. du'a

⁷⁶⁶ Ar. du'a

yakardı: duayî [kerdî]⁷⁶⁷ (1899, X-25)

دُعَايِ كَرْد

yakarma: nîyaz (1899, X-25), i.

نِیَاز

yakarmak: nîyaz kerd[iş] (1899, X-25), f.

نِیَاز كَرْد

yakardı: nîyaz kerd (1899, X-25)

yakın: nîzdî (1858, Lr-203), s.

نِیْزْدِی

nîzdî (1858, Lr-203), s.

نِیْزْدِی

nîzd (1899, X-7), s.

نِیْز

nîzdî (1899, X-15, 15), s.

نِیْزْدِی

nezî (1903, C-II-80), s.

نِیْزْدِی

yakın dostları: sehbiî [şehbiî]⁷⁶⁸ (1899, X-27)

سَهْبِی

yakin: yeqîn⁷⁶⁹ (1899, X-15, 21), i.

یَقِیْن

yaklaşmak: nîzdî b[îyayîş] (1899, X-15), f.

yaklaşacak: go bîbo nîzdî (1899, X-15)

گُو بُو نِیْزْدِی

yaklaş: udnû⁷⁷⁰ (1899, X-26)

اُدْنُ

yaklaştın: denewte⁷⁷¹ (1899, X-20)

دِنُوْت

yakmak (tutuşturmak): 1.veşna[yîş] (1857, Lr-70), f.

2.aci vîstin (1903, C-II-60 L.h. /C-I-72 A.h.), f.

اَجْفِستِن *ağâvîstîn*

yak: buvêşine (1903, C-II-64)

بُوْوِشِیْنِیْنِ *bîwêşine*

yakacaktım: ez ka ... veşna (1857, Lr-70)

اَز کَا ... وِشِیْنِیْنِ *ez ka ... vēšna*

⁷⁶⁷ Ar. du‘a

⁷⁶⁸ Ar. sehbiî

⁷⁶⁹ Ar. yeqîn

⁷⁷⁰ Ar. udnû

⁷⁷¹ Ar. denewte

yakınız: veşnî (1857, Lr-68)

yakıyorum/yakarım: ez veşnena (1857, Lr-68)

yakıyoruz/yakarız: ma ... veşnenî (1857, Lr-67)

yaksınlar: [wa] aci finî (1903, C-II-60 L.h. /C-I-72 A.h.)

yaktı: veşna (1903, C-II-65)

yaktılar (nesne çoğul): veşnay (1857, Lr-68)

yalan: Zûrî (1903, C-II-110), i.

yalnız: 1.tenê⁷⁷² (1857, Lr-76), s.

2.xewlet (1903, C-II-64), s.

yalnız olmak: tenê bî[yayış] (1899, X-7), f.

yalnızdı: tenê bî (1899, X-7)

yalnız kalmak: 1.tenê mend[iş] (1899, X-16), f.

2.xewlet ke[rdiş] (1903, C-II-64), f

yalnız kaldı: tenê mend (1899, X-16)

mend ... tenê (1899, X-23)

yalnız kaldım: ez tenê menda (1899, X-19)

Benimle yalnız kal, dedi. Va, mu [mi] rê xewlet bike. (1903, C-II-64)

wā mūrē xawlāt búke

yalnızca: tenê (1899, X-6, 8), s.

tenîya (1903, C-II-67), zar.

yan: 1.het (1857, Lr-2), i.

het (1899, X-16, 24), i.

het (1903, C-II-63, 67), i.

het (1903, C-II-63), i.

véšni

ez veşnén'a

mā ... veşnén'i

[wā] *āgāfînî* اجفیني

väšnā

véšnai

zûrî

teheî

xawlāt

tenî

mend ... tenê

mend ... tenê

az tenê menda

tenî

tāniyā

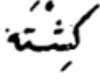
het

het

hät

hät

⁷⁷² F. تنها (T. yalnız, tek)

het (1903, C-II-67), i.	<i>hätt</i>
2.heti (1857, Lr-54), i.	<i>hété</i>
heti (1903, C-II-84), i.	<i>häte</i>
heti (1903, C-II-84), i.	<i>häte</i>
hete (1899, X-3), i.	
hete (1903, C-II-94), i.	<i>hätä.</i>
3.kışt (1857, Lr-57), i.	<i>kışt</i>
kişte (1899, X-13, 13), i.	
kişti (1903, C-II-92), i.	<i>kişte</i>
4.cîhet ⁷⁷³ (1899, X-8), i.	
yanımda: îndî [‘îndî] ⁷⁷⁴ (1899, X-6)	
yanında: het te [het de] (1903, C-II-67)	<i>hättē</i>
yanında (gözetiminde): destê ... ver de (1903, C-II-66)	<i>dāste ... vērde</i>
yanına katmak: ver kerd[iş] (1857, Lr-51), f.	
pilava kat: pîlaw ver ke (1857, Lr-51)	pilaú ver ke
pilava katar: kena pîlaw ver (1857, Lr-52), dş.	kén'a pilaú ver
pilava katsın: wa pîlaw ver kû (1857, Lr-51-52)	wa pilaú ver ku
pilava kattı: kerd pîlaw ver (1857, Lr-52)	kerd pilaú ver
yanak: aluşk (1858, Lr-192), i.	alúşk
yanıt: b. cevap	
yanıt vermek: b. cevap vermek	
yanıtlamak: b. cevap vermek	
yani: yanê ⁷⁷⁵ (1899, X-7), bağ.	

⁷⁷³ Ar. cîhet

⁷⁷⁴ Ar. ‘îndî

⁷⁷⁵ Ar. ye‘nî

yenî [ye'nî] (1899, X-28), bağ.	يَعْنِي
yanmak: veş[ayîş] (1857, Lr-5), f.	
veyş[ayîş] (1899, X-25), f.	
yanıyor: veşenû (1857, Lr-4)	veşen'u
yanarım: ez veyşena (1899, X-25)	أَزْفَيْسِنَا
yanlış: şaş (1903, C-II-63), i.	şâş
yanlış olmak: şaş bî[yayîş] (1903, C-II-63), f.	
yanlış oldu: şaş bî (1903, C-II-63)	şâş bî
yanmış: muhreq [muhreq] ⁷⁷⁶ (1899, X-7), s.	مُحْرَقٌ
yapabilmek: 1.şêna[yîş] (1857, Lr-61), f.	
2.eşka[yîş] (1899, X-8), f.	
yapamam: ez ... nişêna (1857, Lr-61)	Ez ... neşên'a
yapamazlar: yê nişyênî (1857, Lr-74))	ye neşyên'i
yapamazsın: ti nişênî (1857, Lr-61)	Tî neşên'i
Dışarıya çıkarabilirler. (Eşkenê ... bîyarê teber.) (1899, X-8)	
اَشْكَنِ ... بِيَارِ تَبَر	
yapağı: purt ⁷⁷⁷ (1857, Lr-65), i. er.	pûrt
yapılmak (inşa edilmek, oluşturulmak): virazî[y]ayîş (1903, C-II-78), f.	
yapılsın: [wa] virazî[y]o (1903, C-II-78)	verāziō
yapmak-I: kerd[iş] (1899, X-8, 8), f.	
Ne yapacaksın? Tu ko se bukerî [bikerî]? (1903, C-II-90)	tû kō sâ-bûkerî?
Tu ko se kerê? (1903, C-II-76)	tû kō se kerâ?
Ne yapıyorsun? (Tu se kenî?) (1903, C-II-84)	tû sêkenî?
Ti se kenî? (1903, C-II-88)	tû sâkenî?
Ne yapıyorsunuz? (Şima ... se kenî?) (1903, C-II-86)	şimâ ... sâkenî
yapasın: ti ... kerî (1857, Lr-83)	tî ... kéri

⁷⁷⁶ Ar. muhreq

⁷⁷⁷ Lerchî seba manaya çekuya "purt"i, bi almankî nušto "Pelz". "Pelz"ê almankî manaya "kurke" de yo. Goreyê zanayîşê ma, "purt"o ke kitabê Lerchî de behs beno, peşm o. (b. Lerch, r. 65, 208)

yapayım: [ez] bukerî (1903, C-II-78)	[ez] būkerî
yapıyor/yapar: keno (1903, C-II-63)	kānō
kenû (1903, C-II-63)	kēnū
keno (1903, C-II-63)	kēnū
yapıyordunuz/yapardınız: şima kay kerdîn (1903, C-II-78)	šimā ... kārđin
yapma: meki (1903, C-II-66)	māke
yapmadılar: nêkerdî (1903, C-II-67)	nākārdî
yapmazdım: min ... nêkerdê (1903, C-II-92)	min ... nākārdā
yapmazsan: eger ti ... nêkirî (1903, C-II-76)	ägār tā ... nākiri
yapmış: kerdo (1899, X-4)	کرد
yapmıştı (nesne dişil): kerdebî (1899, X-4)	کردبے
yapmıyor/yapmaz: nêkeno (1903, C-II-88)	nākēnū
yapsam: ez ... bukerî (1903, C-II-64)	az ... būkerî
yapsın: [wa] bukero (1903, C-II-64)	[wa] būkārō
yapsınlar: [wa] bukerê (1903, C-II-78)	[wa] būkerē
yaptı (nesne eril): kerd (1899, X-8)	کرد
yaptı (nesne dişil): kerd (1899, X-8)	کرده
yapmak-II (inşa etmek, oluşturmak): viraştış (1899, X-10, 28), f.	قراشتیش
yapınız: virazin (1899, X-11)	قراوین
yaptı (inşa etti): viraşt (1903, C-II-65)	verāšt
yapsın: [wa] virazo (1903, C-II-78)	[wa] verāzō
yapraklar (ağaç yaprakları): velg (1857, Lr-4), i. er.	vēlg
yaptırmak: da[yîş] viraştış (1899, X-10), f.	
yaptırdı: viraştış da (1899, X-10)	قراشتیش

Yaradan (Yaratan): 1.Xaliq⁷⁷⁸ (1899, X-3, 9), i.

خَالِق

2.Xellaq⁷⁷⁹ (1899, X-4, 7), i.

خَلَّاق

3.Barî⁷⁸⁰ (1899, X-3), i.

بَارِی

yaramak: yaramîş⁷⁸¹ b[îyayîş] (1903, C-II-74), f.

yarar (nesne dişil): yaramîş bena (1903, C-II-74)

yaramîş benâ

yarar: 1.fayde⁷⁸² [fa'îde]⁷⁸³ (1798, SE-9), i

فائده

fayde [fa'îde] (1903, C-II-76), i.

fâide

2.nef [nef⁷⁸⁴] (1899, X-5, 6), i.

نَفْع

yarasa: 1.şewşewuki (1858, Lr-204), i.

şawşewûke

2.çenqal⁷⁸⁵ (1858, Lr-199), i.

çankâl

yaratıklar: enam⁷⁸⁶ (1899, X-22, 23), i. ç.

اِنَام

yaratılmak: xelq bî[yayîş] (1899, X-22), f.

yaratılmışlardı: xelq bîbî (1899, X-22)

خَلْقِ بِي

yaratma: xelq⁷⁸⁷ (1899, X-8, 22), i.

خَلْق

yaratmak: 1.xelq kerd[iş] (1899, X-8), f.

2.xelqê ... kerd[iş] (1899, X-25), f.

yarattı (nesne dişil): kerde xelq (1899, X-8)

کَرْدَه خَلْق

onu yaratmış: xelqê yê kerdo⁷⁸⁸ (1899, X-25)

خَلْقِ يَ کَرْدَو

yardım: yardım (1899, X-28), i.

يَاَرَد

⁷⁷⁸ Ar. xaliq (T. yaratıcı)

⁷⁷⁹ Ar. xellaq (T. yaratıcı)

⁷⁸⁰ Ar. barî (T. iyi, iyiliğin kaynağı)

⁷⁸¹ T. yaramış

⁷⁸² Ar. fa'îde

⁷⁸³ Mustafa Dehqanî İngilizkîya çekuya "fa'îde"yî sey "importance" nuşta, yanî "ehemîyet". (Dehqan, r. 9)

⁷⁸⁴ Ar. nef

⁷⁸⁵ K. çeççeçole, çekçekûle, çekçekîle, çekçekole

⁷⁸⁶ Ar. enam

⁷⁸⁷ Ar. xelq

⁷⁸⁸ Ar. xelq

yardım (1903, C-II-78), i.

yardım

حَافِدُ

yardım eden: hafid ⁷⁸⁹ (1899, X-23), s.

yardım etmek: yardımê ... ker[diş] (1903, C-II-78), f.

Bana yardım etsinler. **Yardımê** min **bukerê** [bikerê]. (1903, C-II-78)

yardîme min bûkerê.

yardımcı olmak: hafid bî[yayîş] [hafid bî(yayîş)]⁷⁹⁰ (1899, X-23), f.

ona yardımcım oldu: bî ci rê hafiz (1899, X-23)

بِ جِر حَافِدُ

yarı: nîme (1899, X-9), s.

نِیْمَ

nîme (1903, C-II-60 L.h. /C-I-72 A.h.), s.

nîmê نیمه

yarım: 1.nîm (1899, X-19), s.

نِیْمَ

2.nisf [nişf]⁷⁹¹ (1899, X-10), s.

نِصْفُ

yarım parça biçiminde yarılmak: nîmî bî[yayîş] (1899, X-19), f.

İki yarım parça biçiminde yarıldı. (**Bî** di **nîmî**.) (1899, X-19)

بِ دِ نِیْمِی

yarın: 1.siba (1857, Lr-4), i.

sebá

siba (1857, Lr-51), i.

sebá

2.meyşti (1857, Lr-66, 73), i.

meişte

meşte (1903, C-II-76), i.

mâştâ

meşte (1903, C-II-92), i.

mâştâ

meşti (1903, C-II-111), i.

mâşte

yarın ikindi vakti: meyşte yerey (1858, Lr-210), zar.

meişte yerei

yarın sabah: meyşte sebah (1858, Lr-210), zar.

meişte sebâh

yarın sabahtan: meyşte nimacî ra (1858, Lr-210), zar.

meişte nemâqira

yarıştırmak (at vb. için): qoşmîşê pê kerd[iş] (1903, C-II-69), f.

atları[nı] yarıştırdılar: ustori qoşmîşê pê kerdî (1903, C-II-69)

üstörê qoşmîşe pê kerdî

⁷⁸⁹ Ar. hafid

⁷⁹⁰ Ar. hafid

⁷⁹¹ Ar. nişf

yarma (kıрма): şeqq⁷⁹² (1899, X-11), i.

شَقَّ

yas: 1.şîni (1903, C-II-66), i.

şîne

2.hezin [hezín]⁷⁹³ (1903, C-II-66), i.

hazîn

yastık: balişna (1858, Lr-209), i.

balışná

balişnay (1857, Lr-57), i.

balışna

balişna (1903, C-II-109), i.

bālīšnā

yaşamak: omr kerd[iş] (1903, C-II-88), f.

yaşıyor/yaşar: omr keno (1903, C-II-88), er.

ōmr kēnū

... yaşımda: ... sere [serre] (1903, C-II-66)

serā

üç yaşımda: hîrêserre [hîrêşerre] (1899, X-23), s

هیرِشَرِّ

Yedi yaşımdaydı. Hewtsere [hewtserre] bî. (1903, C-II-66) *haut serā bî*

yaşlı: 1.(yaşlı erkek) kal (1903, C-II-105, 108), s. er.

kāl

extî[y]ar (1858, Lr-192), s.

ehtiār

îxtî[y]ar (1903, C-II-80), s.

ixtiār

2.(yaşlı kadın) pîre (1903, C-II-63), s. dş.

pîrā

yaşlı kadınlar: cinîyê pîrî (1903, C-II-108)

ġeniye pîrî

yatak: ca (1857, Lr-86), i.

qa

ortî (1903, C-II-94), i.

ortî

yatak sermek: ca rakerd[iş] (1857, Lr-86), f.

yatak serdi: ca rakerd (1857, Lr-86)

qa rā kerd

yatmak: rakewt[iş] (1857, Lr-54), f.

yatıyor/yatar: rakuena (1857, Lr-80), dş.

rā kuén'a

rakuwenû (1857, Lr-57), er.

rā kuén'u

yatmadım: ez nêrakewta (1857, Lr-74)

ez ne rā kaúta

yatmış: rakewta (1857, Lr-3), dş.

rā kaúta

yatsın: wa ... rakû (1857, Lr-51)

wa ... rā ku

we rakû (1857, Lr-86)

we raku

⁷⁹² Ar. şeqq

⁷⁹³ Ar. ħuzn

yattı: rakewt (1857, Lr-54)

yavaş: hyêdikî (1857, Lr-3), s.

yavaş yavaş: hyêdî-hyêdî (1858, Lr-195), zar.

yavaşça: hyêdikê (1858, Lr-195), zar.

yay: kuman [keman?] (1903, C-II-106), i.

yaya: pêye (1857, Lr-74), i.

yayla: zozan (1857, Lr-60), i.

yaz (mevsim): amnanî (1858, Lr-192), i.
emnanî (1903, C-II-113), i.

yazgı: teqdîr⁷⁹⁴ (1899, X-11), i.

yazık: gunah (1903, C-II-66), i.

yazıktır: gunah o (1903, C-II-66)

yazılmak: 1.ame[yîş] nûştîş (1899, X-10), f.
2.[ameyîş] qelem (1899, X-8), f.

yazıldı: ame nûştîş (1899, X-10)

yazılmaz: nîno qelem (1899, X-8)

yazın: amnanî (1858, Lr-192), zar.
emnanî (1903, C-II-113), zar.

yazmak: 1.nûştîş (1899, X-10, 11), f.
2.nûsn[ayîş] (1899, X-10, 11), f.
3.yazmîş⁷⁹⁵ kerd[iş] (1903, C-II-68), f.

yaz: 1.binûsne (1899, X-10, 11)
2.yazmîş kerî (1903, C-II-92)

yazacağım: ezo yazmîş kerî (1903, C-II-76)

rā kaut

hyedîki

hyedî hyedî

hyedike

kumân

peîye

zozân

amnâni

āmnanî

تقدیر

gunâh

gunâhō

أَمَهُ نُوْشْتِشِ

نَبِنِ قَلَمِ

amnâni

āmnanî

نُوْشْتِشِ

بِنُوْشْنَه

yazmîş kârê

ázō yazmîş kârî

⁷⁹⁴ Ar. teqdîr

⁷⁹⁵ T. yazmîş

yazdı: 1.nuşt (1857, Lr-51)	nōšt
2.yazmîş kerd (1903, C-II-68)	yazmîş kârd.
yazıyor/yazar: yazmîş keno (1903, C-II-86)	yazmîş kânō
yazıyorum/yazarım: 1.ez ... nusena (1857, Lr-52)	ez ... nusén'a
2.ez ... yazmîş kena (1903, C-II-88)	az ... yazmîş kenā
yazmadım: min ... yazmîş nêkerd (1903, C-II-80)	min ... yazmîş nâkârd.
yazmış: nuştû (1857, Lr-51)	nōštu
yazmîş ⁷⁹⁶ (1798, SE-11)	يازميش
yazmıştı: mi ... nênuştbi (1857, Lr-52)	me ... nênošt bē
	بنوشتو
yazsın: [wa] binûsno (1899, X-11)	yedég
yedek: yedeg ⁷⁹⁷ (1858, Lr-201), s.	haut
yedi: hewt (1857, Lr-53), i.	haut
hewt (1857, Lr-64), i.	heft
heft (1862, B-627), i.	هوت
hewt (1899, X-15), i.	harit
hewt (1903, C-II-64), i.	haut
hewt (1903, C-II-65), i.	harûsârî
yedi yüz: hew sey (1903, C-II-71), i.	hautín
yedinci: hewtin (1858, Lr-195), s.	هوت ...
... hewtî (1899, X-18), s.	اشمی هوت
yedinci ay: aşmey hewtî (1899, X-18), i.	yegân
yeğen: yêgan (1903, C-II-111), i.	yâm
yem: yem (1903, C-II-63), i.	

⁷⁹⁶ Mustafa Dehqanî seba çekuya “yazmış”î bi îngilizkî, “handwriting” nušto labelê çekuya “yazmış”î tirkî ya û xoser manaya “handwriting”î nêdana.

⁷⁹⁷ Kitabê Lerchî de manaya almankî ya çekuya "**yedég**"î wina nusîyaya: "**Ring am Finger**", yanî "bêçike/engište ser o engîştane" [engiştaneyê bêçike/engište] labelê na mana rast nîya. Beno ke “yedeg” û “yüzük”a tirkî kerdê tēmîyan.

yem (1903, C-II-64), i.	<i>yām</i>
yemlemek (yem vermek): 1.yem da[yîş] (1903, C-II-64), f.	
2.yem ke[rdiş] (1903, C-II-63), f.	
yemlemiyor (yem vermiyor): yem nêdano (1903, C-II-64), er.	<i>yām nādānō</i>
yemlemiyorlar (yem vermiyorlar): yem nêdanî (1903, C-II-64)	<i>yām nādānī</i>
yemler (yem verir): yem keno (1903, C-II-63), er.	<i>yām kânō</i>
yemek-I: werdiş (1899, X-6, 18), f.	وَرْدِش
beni yedi/beni yemiş: ez werda (1899, X-6)	اَزْ وَرْدَا
yedi (nesne eril): werd (1903, C-II-63)	<i>wārd</i>
werd (1903, C-II-64)	<i>wārd</i>
yedi (nesne çoğul): werdî (1857, Lr-83)	<i>wērdī</i>
yememişti: newerdîbî (1903, C-II-74)	<i>nāwārdī bī</i>
yemiş (nesne eril): werdo (1903, C-II-63)	<i>wārdō</i>
yemiş (nesne dişil): werda (1903, C-II-64)	<i>wārdā</i>
yemiyor/yemez: nêwenû (1857, Lr-2)	<i>né wén'u</i>
yyelim: ma ... burim (1903, C-II-78)	<i>mā ... būrīm</i>
yiyor/yer: wenû (1857, Lr-3), er.	<i>wén'u</i>
wennû (1903, C-II-63), er.	<i>wānnū</i>
wena (1903, C-II-64), dş.	<i>wānā</i>
wena (1903, C-II-86), dş.	<i>wānā.</i>
yyiorsun/yersin: [ti] wenî (1857, Lr-66)	<i>[ti] wén'i</i>
[ti] wênî (1903, C-II-90)	<i>[ti] wānī</i>
[ti] wenê (1903, C-II-90)	<i>[ti] wānē</i>
yyiorum/yerim: ez wena (1857, Lr-51)	<i>ez wén'a</i>
ez werna [ez werena] (1903, C-II-64-65)	<i>az wārnd</i>
bûre (1903, C-II-63)	<i>būrā</i>
yemek-II (yiyecek, aş): 1.na (1857, Lr-75)	
taam: team [te'am] (1903, C-II-64), i.	<i>taām</i>
2.yemek (1903, C-II-90), i.	<i>yemek</i>

yemek yemek: 1.na we[rdiş] (1857, Lr-75), f.	
2.yemek we[rdiş] (1903, C-II-90), f.	
yemek yiyor: na wenû (1857, Lr-75), er.	nā wén'u
yemek yiyorsun: yemek wenî (1903, C-II-90)	yemek wânî
yemin: 1.suend (1857, Lr-63), i.	suénd
suand (1857, Lr-84)	suánd
sond [şond] (1899, X-16), i.	سُونْد
sond (1903, C-II-64), i.	sónđ
2.qesem ⁷⁹⁸ (1899, X-3), i.	قَسَم
yemin etmek: 1.suend wend[iş] (1857, Lr-63), f.	
suend wend[iş] (1857, Lr-84), f.	
sond wend[iş] (1899, X-16), f.	
2.sond werd[iş] (1903, C-II-64), f.	
3.qesem kerd[iş] (1899, X-3), f.	
yemin ediyorum/ederim: 1.ez qesem ... kena (1899, X-3)	اَزَقْسَم ... كَنَّا
2.suand wena (1858, Lr-205)	suánd wén'a
yemin et: suand buwane (1857, Lr-84)	suánd buáne
yemin etti: 1.suend wend (1857, Lr-63)	suénd wend
suand wend (1857, Lr-84)	suánd wend
2.sond werd (1903, C-II-64)	sónđ wärd
yemin içmek: sond wend[iş] (1899, X-16), f.	
yemin(ler) içtiler: sondî wendî [şondî wendî] (1899, X-16)	سُونْدِي وَندِي, سُونْدِي وَندِي
yemiş: yemiş ⁷⁹⁹ (1858, Lr-201), i.	yemiş
yeni: 1.tize [?] [teze] (1798, SE-10), s.	تَزِه
2.newe (1903, C-II-65), s. er.	näwá
yeni doğmuş çocuk (doğum): mewlûd ⁸⁰⁰ (1899, X-20, 21)	مَوْلُود

⁷⁹⁸ Ar. qesem

⁷⁹⁹ T. yemiş

⁸⁰⁰ Ar. mewlûd

yer-I: 1.ca (1857, Lr-53), i.

ḡa

ca (1857, Lr-55, 57), i.

ḡa

ca (1899, X-2, 4), i.

ḡa

ca (1903, C-II-64), i.

ḡa

ca (1903, C-II-64, 67), i.

ḡa

ca (1903, C-II-80), i.

ḡa

2.mekan⁸⁰¹ (1899, X-7), i.

مکان

bir yer: cayki (1857, Lr-49)

ḡaski

cayke (1899, X-15)

جايك

Bir varmış bir yokmuş. (**Cayki** bi çinê bi.) (1857, Lr-49) ḡaski bi tî nébi

yere atmak: da[yîş] bi aro [ero] (1903, C-II-69), f.

Seni yere atmış(lar). Tu **day bi aro** [ero]. (1903, C-II-69)

tîdâi bâ drô.

yere bırakmak: ruena[yîş] (1857, Lr-55), f.

rona[yîş] (1903, C-II-64), f.

yere bırak: roni (1903, C-II-92)

rône

yere bıraktı: ruena (1857, Lr-55)

ruén'a

rona (1903, C-II-64)

rônā

yere düşmek: erû gina[yîş] ['erû gina(yîş)] (1857, Lr-87), f.

yere düşmüş: ginaw erû [ginaw 'erû] (1857, Lr-87), er.

gnau éru

yerine: 1.herûni (1903, C-II-63), zar.

hârûne

2.ver a (1903, C-II-80), zar.

vârē

yerine cevap vermek: ver a cewab da[yîş] (1899, X-2), f.

Nur'un yerine cevap verdi. (**Da cewab** nûrî **ver a.**) (1899, X-14)

وَأَجَابَ نُورِي قَرًا

yerine gelmek: [ameyîş] ca (1899, X-2), f.

yerine gelir: yeno ca (1899, X-2)

يَنُوجَا

⁸⁰¹ Ar. mekan

yerine getirme: 1.ca ar[diş] (1899, X-4), f.

2.eda⁸⁰² (1899, X-24), f.

أَدَا

yerine getirmek: 1.ca ar[diş] (1899, X-4), f.

2.eda kerd[iş]⁸⁰³ (1899, X-24), f.

أَدَاكَرْدُ

yerine getiresin: [ti] ca bîyarê (1899, X-5)

جَا بِيَارِ

yerine öldürmek: ver a kiş[tiş] (1857, Lr-66), f.

yerine öldürürüm: ver a kişena (1857, Lr-66)

vêra kişen'a

yerine selam etmek: ver a selam ke[rdiş] (1857, Lr-54), f.

Benim yerime Dev'e selam et. (Mi **ver a selamî** Dêwî **ke.**) (1857, Lr-54), **me**

vêra selâmî dēwi ke

yerleşen (duran): sekan⁸⁰⁴ (1899, X-13, 13), i.

سَكَا

yerleşmek (durmak): sekan⁸⁰⁵ bî[yayîş] (1899, X-13, 13), f.

yerleşti: bî sekan (1899, X-13, 13)

بِ سَكَا

yerli: yerlî (1903, C-II-76), s.

yerlî

yeryüzü (kara): erd (1856, La-40), i.

ert

erd [‘erd] (1857, Lr-3), i.

árd

erd [‘erd]⁸⁰⁶ (1899, X-7, 9), i.

عَرْدُ

erd [‘erd] (1903, C-II-66), i.

árd

er [‘er] (1857, Lr-87), i.

ér

er [‘er] (1903, C-II-69), i.

ár

yeşertmek: zergûn kerd[iş] (1899, X-14), f.

⁸⁰² Ar. eda'

⁸⁰³ Ar. eda'

⁸⁰⁴ Ar. sekan

⁸⁰⁵ Ar. sekan

⁸⁰⁶ Ar. 'erd

[onları] **yeşertti**: kerdê zergûn (1899, X-14)

گرد زهرگون

yeşil: 1.kesk (1856, La-40), i.

kesk

2.zergûn (1899, X-14), i.

زهرگون

3.kuho (1903, C-II-86), i.

kühō

yeşillik (ağacı ve yeşili bol olan yer): dar û çere (1899, X-14)

داروچره

yeter: bes (1899, X-11), s.

بَس

bes (1903, C-II-67), s.

bās

yeterli olmak: bes [bîyayîş] (1899, X-6), f.

yeterli değil: bes nîyo (1899, X-6), er

بَس نِیو

yeterli: kafi⁸⁰⁷ (1899, X-6), s.

کافی

yetim: yetîm⁸⁰⁸ (1899, X-19, 19), s.

یتیم

yetişmek: ris[ayîş] (1899, X-15), f.

Ednan'a yetişinceye kadar. (Hetta ... 'Ednanî **riso**.) (1899, X-15)

yetmek: 1.bes [bîyayîş] (1899, X-6), f.

2.qîm ke[rdeş] (1903, C-II-88), f.

yetmez: bes nîyo (1899, X-6), er

بَس نِیو

qîm nêkeno (1903, C-II-88), er.

qîm nâkânî

yetmiş: hewtay (1858, Lr-195) i.

hautai

hawda (1862, B-627), i.

hawda

hewtay (1899, X-16), i.

هَو تَای

hewtay (1903, C-II-70), i.

hautai

yetmişinci: hewtayin (1858, Lr-195), s.

hautayin

yıkamak: şit[iş] (1857, Lr-56), f.

⁸⁰⁷ Ar. kafi

⁸⁰⁸ Ar. yetîm

yıka: bişu (1857, Lr-85)	bîşû
yıkadı (nesne eril): şit (1857, Lr-56)	şit
şid (1857, Lr-82)	şid
yıkadı (nesne dişil): şite (1903, C-II-64)	<i>şitā</i>
yıkamamışlardı: neşitîbî (1903, C-II-74)	<i>nâşiti bî.</i>
Ellerini yıkamamışlardı. (Destê xo nêşitîbî.) (1903, C-II-74)	<i>düstîxō nâşiti bî.</i>
yıkanma: 1.xoeşut[iş] [xwişut(iş)] (1857, Lr-85)	
2.xesl ⁸⁰⁹ [ğesl] (1899, X-24)	غسل
yıkanmak: xoe şut[iş] [xwi şut(iş)] (1857, Lr-85), f.	
yıkan: xoe bişû [xwi bişu] (1857, Lr-85)	xoe bîşû
yıkılasicalar: xerebyayênî (1857, Lr-75)	harébya yén'i
evi yıkılasicalar: kêye xerebyayênî (1857, Lr-75)	keiye harébya yén'i
harébya yén'i	
yıkmak: xerabna[yîş] ⁸¹⁰ (1857, Lr-54) , f.	
yıkmışım: mei [mi] ... xerabnaw (1857, Lr-55)	mei ... xeráb nau
yıktın: tue ... xerabna (1857, Lr-54)	túe ... xeráb na
yıl: seri (1857, Lr-2), i.	sére
sere [şerre] (1899, X-14, 21), i.	سرة
seri (1903, C-II-109), i.	<i>sére</i>
yılan: mar (1858, Lr-210), i.	mār
mar (1903, C-II-112, 66), i.	<i>mār</i>
yıldız: 1.estare (1856, Lr-85), i.	estare
estare (1857, Lr-4), i.	<i>estāre</i>
estar (1858, Lr-193), i.	<i>estár</i>
2.istere (1858, Lr-193), i.	istere
istiri (1862, B-627), i.	istiri
istare (1903, C-II-113), i.	<i>istārā</i>

⁸⁰⁹ Ar. ğesl

⁸¹⁰ Ar. xerab + Kirm. nayîş

3.steray [ʔ] (1856, La-40), i.	sterrai
yıllık: b. ... yaşında	
yırtmak: dirna[yîş] (1857, Lr-51), f.	
yırttı: dirna (1857, Lr-51)	dîrnâ
yiğit: egît [‘egît] (1857, Lr-56), i.	egît
yine: 1.ancî (1899, X-2, 3), zar.	انجى
ancî (1903, C-II-114), zar.	angî
2.ancîya (1899, X-24), zar.	انجيا
3.hewna (1857, Lr-53), zar.	haúña
4.dewrna (1903, C-II-63), zar.	dairnā
dewrna (1903, C-II-69), zar.	daurna
dewrêna (1903, C-II-63), zar.	dairnā
5.her (1899, X-3), zar.	هر
yirmi: vîst (1857, Lr-66), i.	vîst
vîst (1862, B-627), i.	wist
vîst (1899, X-6), i.	وِست
vîst (1903, C-II-67), i.	vîst
vîst (1903, C-II-70), i.	vîst/ vîst
yirmi beş: vîst û pac (1903, C-II-67), i.	vîstu pāğ
yirmi bir: vîst û yew (1857, Lr-77), i.	Vîst u yan
vîst û jew (1903, C-II-71), i.	vistužau
yirminci: vîstîn (1858, Lr-213), s.	vîstîn
yiyecek/yemek: 1.team [te‘am] (1903, C-II-64), i.	taām
2.(mecazen): nan û soli (1903, C-II-66)	nānu sōlā
elin yiyeceği (mecazen): nan o [û] sola şarî (1903, C-II-67)	nānō sōlā šārî
yoğurmak: ecelna[yîş] [‘ecelna(yîş)] (1899, X-11), f.	
yoğurdu: ecelna [‘ecelna] (1899, X-11)	عجلنا
yoğurt: mast (1858, Lr-210), i.	māst

mast (1903, C-II-112), i.

yok: 1.çin (1903, C-II-82), s.

2.çinê (1857, Lr-61), s.

çinî (1903, C-II-84), s.

çinnî (1903, C-II-78), s.

3.çinîk (1899, X-7, 10), s.

yoktur (dişil için): çin a (1857, Lr-82), dş.

çinî [y]a (1903, C-II-60), dş.

çinnî [y]a (1903, C-II-84), dş.

çinnî [y]a (1903, C-II-66), dş.

yoktur (eril için): çin û (1857, Lr-82), er.

çin û (1857, Lr-55, 69), er

çinî [y]û (1903, C-II-67), er.

çinî [y]o (1903, C-II-84), er.

çinnî [y]o (1903, C-II-78)

çinnî [y]û (1903, C-II-80)

yokturlar: çin î (1857, Lr-3)

çin î (1857, Lr-83)

çinî [y]ê (1903, C-II-64)

çinnî [y]ê (1903, C-II-64)

yok olmak: çinî bîyayîş (1899, X-7), f.

yok oldu: bî çinî (1899, X-21), er.

yok olmadı: nêbî çinî (1899, X-21), er

yoktu: çinê bi (1857, Lr-61)

çinê bi (1857, Lr-49)

çinî bî (1899, X-7, 21)

çinnê bî (1903, C-II-84)

mast

tjín

tjî né

čínî

činnî

چك
ٲٲ

tjína

čínîā

činnîā

činnîa

tjínu

tjínu

čínîū

čínîō.

činnîō.

činnîū̄

tjîni

tjîni

čínîā

činnîā

چنئ بئ بئش

بئ چنئ

نئ بئ چنئ

tjî nébe

tjî nébe

چنئ بئ

činnē bî

yoksa: 1.yan (1899, X-23), bağ.

2.ya (1903, C-II-69), bağ.

ya (1903, C-II-74), bağ.

yoksul: b. **fakir**

yol: rayer (1857, Lr-51), i.

rayer (1857, Lr-53), i.

rey (1899, X-22), i.

ray (1903, C-II-88), i.

ray (1903, C-II-114), i.

ray (1903, C-II-63), i.

yolda: di rey de (1899, X-22), i.

rey ra (1899, X-16, 22), i.

ray de (1903, C-II-63), i.

yola koyulmak: rayer kewt[iş] (1857, Lr-51), f.

yola koyuldu: kewta [kewt] rayer (1857, Lr-51)

yollamak: ray kerd[iş] (1857, Lr-85), f.

yolladı (nesne çoğul): ray kerdî (1857, Lr-85)

[tüy] **yolmak:** pur[t] ke[rdiş] (1903, C-II-63), f.

tüylerini yolar: pur[t] kena (1903, C-II-63), dş.

yorgan: orxan [orğan] (1903, C-II-106), i.

yorulmak: 1.betil[îyayîş] (1903, C-II-80), f.

yoruldum: [ez] betilî[y]awa (1903, C-II-80)

Yoruldunuz mu? (Şima **betilî[y]aîn?**) (1903, C-II-80)

yorulmadım: [ez] nêbetilî[y]awa (1903, C-II-80)

yorulur: betilyênû (1903, C-II-90)

yön: b. **yan**

يَانْ

ya

yā

rayér

rayer

رَیْ

rāy

rāi

rāi

رَیْ دِیْ دِیْ

رَیْ دِیْ

rāidā

kautá rayér

rai kérđi

pür kânā

ör-yān

[ez] bätiliāwā.

šimā bätiliān?

[ez] nā bätiliāwā

bätilyānū

yönler: cîhat⁸¹¹ (1899, X-8), ç.
yönelmek: 1.verê xo da[yîş] (1903, C-II-67), f.
 2.verê xo açarna[yîş] (1903, C-II-67), f.
yöneldi: verê xo açarna (1903, C-II-67), er
 verê xo açarna (1903, C-II-67), er.
yöneldiler: verê xo day (1903, C-II-67)
 verê xo day (1903, C-II-67)
 2.verê xo açarnay (1903, C-II-67), ç.
yöneltmek: verê ... şa[yîş] (1899, X-23), f

چہات

vâre^o âcârnâ

verâ^o âcârnâ

vêre^o dâi

vêre^o dâi

vêre^o âcârnâi

Onu ... yöneltti. (Verê yê şa ...) (1899, X-23)

قریے شا

yukarı: 1.cor (1857, Lr-81), zar.
 cor (1903, C-II-88), zar.
 2.dîar [dîyar] (1857, Lr-75), i.
yukarıdan: cor de (1857, Lr-81),
yukarıya: bi cor (1903, C-II-88)

qôr⁸¹²

qôr

diâr

qôrde

bi qôr

wasâr

nuđîk

zûmzûq

yular: wesar (1903, C-II-64), i.
yumruk: 1.nucik (1858, Lr-203), i.
 2.zumzuq (1903, C-II-106), i.
yumurta: 1.aka/ak (1798, SE-9), i.

اکا / اک

ak (1903, C-II-63), i.

âk

ak (1903, C-II-63, 92), i.

âk

2.hak (1858, Lr-4, 194), i.

hak

hak (1858, Lr-195), i.

hak

3.hok (1862, B-627), i.

hok

yumurtalar: hoîkî (1856, La-40), i.

hoiki

yumurtlamak: ak ke[rdiş] (1903, C-II-63), f.

⁸¹¹ Ar. cîhat

⁸¹² Kitabê Lerchî (r. 200) de almankîya çekuya "qôr" "î wina nusîyaya: "Grube", yanî çale/korte. Ma kirmancî de, na mana de rastê "qôr" "[cor]î nêamey. Beno ke na çekuye xelet nusîyaya.

yumurtlar: aka keno (1903, C-II-63)	<i>ākā kēnū</i>
yumurtladığı yumurtayı: ako ki keno (1903, C-II-63)	<i>ākō ki kēnū</i>
yumuşak: nemr (1858, Lr-203), s.	nemr
yuva: halyên (1857, Lr-4), i. er.	Halyên
yüce: 1.mecîd ⁸¹³ (1899, X-10)	مُحَمَّدٌ
2.refî [refî'] ⁸¹⁴ (1899, X-18), s.	رَفِيعٌ
pek yüce: emced ⁸¹⁵ (1899, X-29), s.	أَمْعَدٌ
yüce olsun (teala): teala [te'ala] ⁸¹⁶ (1899, X-22)	تَعَالَى
teala [te'ala] ⁸¹⁷ (1903, C-II-67)	<i>taālā</i>
yücelik (yüksek mertebe): rifet [rif'et] ⁸¹⁸ (1899, X-9), i.	رِفْعَتٌ
yük: bar (1857, Lr-62), i.	bār
bar (1903, C-II-64), i.	<i>bār</i>
insan sırtında taşınan yük: şelagi (1903, C-II-63), i.	<i>şäläge</i>
yüklemek: bar kerd[iş] (1857, Lr-62), f.	
yükledi: bar kerd (1857, Lr-62)	bār kerd
yüklerim/yükler: [ez] bar kena (1858, Lr-209)	[ez] bār kēn'a
yüksek: berz (1858, Lr-209), s.	berz
bers (1858, Lr-209), s.	bers
yün: purt ⁸¹⁹ (1857, Lr-65), i. er.	púrt

⁸¹³ Ar. mecîd

⁸¹⁴ Ar. refî'

⁸¹⁵ Ar. emced

⁸¹⁶ Ar. te'ala

⁸¹⁷ Ar. te'ala

⁸¹⁸ Ar. rif'et

⁸¹⁹ Lerchî seba manaya çekuya "purt"i, bi almankî nušto "Pelz". "Pelz"ê almankî manaya "kurke" de yo. Goreyê zanayîşê ma, "purt"o ke kitabê Lerchî de behs beno, peşm o. (b. Lerch, r. 65, 208)

yürek: 1.zere (1857, Lr-61), i.

zerre (1899, X-2), i.

zere (1899, X-19), i.

2.zerî (1903, C-II-63), i.

zerî (1903, C-II-64), i.

zerî (1903, C-II-64), i.

zerê [zerî] (1903, C-II-64), i.

3.zer (1858, Lr-206), i.

4.dil⁸²⁰ (1899, X-3, 11), i.

5.qelb⁸²¹ (1899, X-3, 5), i.

yüreği yanık: dilkebab⁸²² (1899, X-3), i.

yüreğim: zerî[y]a min (1903, C-II-66), i.

yürekliik: şecaet [şeca‘et]⁸²³ (1899, X-11), i.

yürümek: 1.pay ş[îyayîş] (1899, X-16), f.

2.rey ra şî[yayîş] (1899, X-16), f.

3.meş ker[diş]⁸²⁴ (1899, X-22), f.

Kız henüz yürümüyor. (Keyna hema **pay nêşuena.**) (1857, Lr-2)

Keîna hêm'a pai né şuén'a.

yürür: meş keno (1899, X-22), er.

yürüyorlar: şinê rey ra (1899, X-16)

yürüyüş: meş⁸²⁵ (1899, X-22), i.

zeré

زِرْ

زِرْ

zerî

zerî

zerî

zerê

zer

زِرْ

قَلْبْ

دِلْ كَبَابْ

zerîâmîn

شَجَاعَتْ

مَشْ كَن

مَشْ كَن رَا

مَشْ

⁸²⁰ K. dil

⁸²¹ Ar. qelb

⁸²² K. dil + Ar. kebab

⁸²³ Ar. şeca‘et

⁸²⁴ Ar. meşa

⁸²⁵ Ar. meşy

yüz-I (yüz sayısı): 1.se (1857, Lr-79), i.

se (1858, Lr-205), i.

se (1862, B-627), i.

se (1899, X-15), i.

se (1903, C-II-67), i.

seh (1903, C-II-63), i.

2.set (1858, Lr-205), i.

yüz seksen: se w heyštê (1857, Lr-79), i.

yüz-II (surat): 1.rî (1857, Lr-85), i. er.

rî (1903, C-II-107), i.

rû (1903, C-II-107), i.

2.wech⁸²⁶ (1899, X-10, 13), i.

yüzü kara: rûreş (1899, X-2), s.

yüzmek: esnaw ke[rdiş] (1858, Lr-193), f.

yüzüyorum: [ez] esnaw kena (1858, Lr-193)

yüzük: engiştere (1858, Lr-193), i.

engiştanî (1903, C-II-107), i.

Z

zahir: zahir⁸²⁷ [zahir] (1899, X-15), s.

zalimlik: zalimlixîne (1903, C-II-64), i.

zalimlik yapmak: zalimlixîne ke[rdiş] (1903, C-II-64), f.

zalimlik yapıyorsun: tu ... zalimlixîne kenê (1903, C-II-64)

tü ... *zālimleşyîñâ kēñä*

zaman: b. vakit

zanaat: zena'at (1903, C-II-90), i.

zapt: zebt [zebt]⁸²⁸ (1903, C-I-72 A.h.), i.

sa

se

se

سه

sä

säh

set

sau heışte

rî

rî

rû

رُجَه

رُورِش

[ez] esnaw kên'a

engiştere

engiştânî

ظَاهِر

zālimleşyîñâ

zenaāt

ضَبْط

⁸²⁶ Ar. wech

⁸²⁷ Ar. zahir

⁸²⁸ Ar. zebt

zapt etmek: 1.giro[tiş] (1903, C-I-72), f.	
2.zebt kerd[iş] [žebṭ kerd(iş)] (1903, C-I-72 A.h.), f.	
zapt etsin: 1.[wa] bigiro [bigîro] (1903, C-I-72 A.h.)	بکرو
2.zebt bikero[žebṭ bikero] (1903, C-I-72 A.h.)	ضبط بکرو
zapt ettiler: zebt kerdî [žebṭ kerdî] (1903, C-I-72 A.h.)	ضبط کردی
zarardan/hasardan korumak: selleme ⁸²⁹ (1899, X-20, 29), f.	سلم
zat (kendi): zat [zāt] ⁸³⁰ (1899, X-3), i.	ذات
zavallı: miskîn ⁸³¹ (1899, X-2), s.	مِسکین
zayıf: 1.za‘îf [za‘îf] ⁸³² (1798, SE-11), s.	ظاف
za‘îf [za‘îf] (1903, C-II-76), s.	zā‘îf
2.lexer [leğer] ⁸³³ (1899, X-22), i.	لَغَر
zayıf halde (âciz): kelîlen ⁸³⁴ (1899, X-27)	کَلِيلًا
zayıflamak: za‘îf b[îyayîş] [za‘îf b(îyayîş)] (1903, C-II-76), f.	
Zaza: 1.kird (1857, Lr-78), i.	kîrd
2.zaza [zāza] (1903, C-II-60 L.h. /C-I-72 A.h.), i.	zāzā ظاذا
Zazaca: 1.kirdî (1899, X-28), i.	کِرْدِ
2.zazaca (1857, Lr-4), i.	zazāda
zazace (1857, Lr-4), i.	zazāde
zehir: 1.axû (1903, C-II-66), i.	axû
axu (1903, C-II-66), i.	axu
2.jar (1903, C-II-108), i.	žār
zengin: zing [ʔ] (1798, SE-11), i	زنگ
zengîn (1903, C-II-66), i.	zāngîn

⁸²⁹ Ar. selleme

⁸³⁰ Ar. zat

⁸³¹ Ar. miskîn

⁸³² Ar. ze‘îf

⁸³³ F. leğer

⁸³⁴ Ar. kelîlen

zengîn (1903, C-II-72), i.

zûngîn

daha zengin: zengînêr (1903, C-II-72), i.

zûngînêr

zengin olmak: zengîn b[îyayîş] (1903, C-II-76), f.

Zengin olacaksınız. (Şima ko **zengîn buwê.**) (1903, C-II-76)
şimā kō zāngîn būwê.

zevalsiz (yok olmayan): layezal⁸³⁵ (1899, X-22), s.

لَا يَزَالُ

zewk: zewq [zewq]⁸³⁶ (1899, X-6), i.

ذَوْقُ

zewq [zewq] (1903, C-II-60 L.h. /C-I-72 A.h.)

zauq ذوق

zewküsefa: 1.keyf-sefa (1857, Lr-54, 58)

keif sefā

2.zewq û sefa [zewq û şefa]⁸³⁷ (1899, X-6)

ذَوْقُ وَصَفَا

3.kêf û zewq (1903, C-II-64, 65)

kêfu zauq

zırh: zirX (1903, C-II-108), i.

زیرخ

zindan: zêndan (1857, Lr-56), i.

zeindân

zikir: zikr [zikr]⁸³⁸ (1899, X-2, 8), i.

ذِكْرُ

-i zikretmek: zikrê ... kerd[iş] [zikrê ... kerd(iş)] (1899, X-2, 3), f. ذِكْرٍ ... كَرَدَ

seni zikredersek: ger ... ma zikrê to...biker[ger ... ma zikrê to...biker]

(1899, X-2, 3)

گەر ... ما ذِکْرِ تُو ... بیکەر

ziyade: zêde⁸³⁹ (1899, X-9), i.

زَيْدٍ

ziyaret: zîyaret⁸⁴⁰ (1899, X-25), i.

زِيَارَتْ

zîaret [zîyaret] (1903, C-II-94), i. dş.

ziārât

ziyaret etmek: zîyaret kerd[iş] (1899, X-25), f.

⁸³⁵ Ar. layezal

⁸³⁶ Ar. zewq

⁸³⁷ Ar. şefa'

⁸³⁸ Ar. zikr

⁸³⁹ Ar. zîyade

⁸⁴⁰ Ar. zîyaret

ziyaret etti: zîyaret kerdî (1899, X-25)

zor (zorla): zor (1857, Lr-66), zar.

... zoruyla: be zorê ... (1903, C-II-66), zar.

kılıç zoruyla: be zorê şimşêrî (1903, C-II-66)

zulmettik: zelemna [z̤elemna]⁸⁴¹ (1899, X-14), i.

zurna: zurna (1903, C-II-65), i.

zurna (1903, C-II-66), i.

zurna (1903, C-II-66), i.

Zühre: b. Venüs

zürriyet (döl, çocuk): zirot⁸⁴² (1857, Lr-70), i.

زِيَارَت كَرْدِي

zōr

bā zōrê

bā zōrê şimşêrî

زُلْمَتْنَا

zürnā

zûrnā

zürna

ziröt

⁸⁴¹ Ar. z̤elemna

⁸⁴² Ar. zurriye(t)

2.3.ÇEND ÇEKUYÊ KE MA FEHM NÊKERDÎ

Çekuyê "kirmanckî" yê cêrênî, metnanê çimeyanê ma de vîyartî labelê ma fehm nêkerdî. Bi ihtîmalê zaf nuştoxan/arêkerdoxan bi xo nê çekuyî xelet nuştî yan zî xelet açarnayî. Ma almankî û îngilîzkîya çekuyan goreyê çimeyan nuşte, tîrkîya çekuyanê almankî û îngilîzkî ma îlawe kerde.

Tablo 7. Çekuyê Fehm Nêbiyayeyî

Kirmanckî (çime û rîpel)	Almankî	Tirkî
abêra (1858, Lr-192)	(ich) lasse fallen	düşürüyor(um)
abêrd (1858, Lr-192)	liess fallen	düşürdü
arbêzy (1858, Lr-192)	Blutigel [Blutegel]	sülük
bâşyō (1903, C-II-67)	-	-
bînge'i (1857, Lr-73)	-	-
bûgārō (1903, C-II-64)	-	-
بونو با خواح چي (1903, C-I-72 A.h.)	-	-
gāi (1903, C-II-105)	Blatt, das	yaprak
galrā (1903, C-II-107)	das Gelenk	eklem, menteşe, mafsâl, zincir halkası...
çerîyedā (1903, C-II-68)	-	-
çew çehemya (1858, Lr-199)	niemals	hiçbir zaman, asla
çitêle (1903, C-II-68)	-	-
çitîle (1903, C-II-68)	-	-
dâkultenî (1903, C-II-64)	-	-
dâwatisdâ (1903, C-II-69)	-	-
deyîne (1858, Lr-202)	geschieht	olmak, meydana gelmek, varlık

dumā (1857, Lr-50)	Höhle	mağara, oyuk, höyük, boşluk, in, kovuk
érz'e (1857, Lr-84)	-	-
gōbēk (1903, C-II-114)	der Vollmond	dolunay
hott (1862, B-227)	saure Milch	ekşi süt, bozuk süt
kō (1903, C-II-80),	-	-
kuṭ (1858, Lr-197)	Feld, Acker	tarla, alan
laž (1858, Lr-207)	Seele	ruh, can, insan
lille [?] ⁸⁴³ (1862, B-627)	Jahr	yıl
mīgai'e ⁸⁴⁴ (1857, Lr-75)	-	-
puzé (1858, Lr-208)	Weide	1.otlak 2.söğüt
sūri ḥāri (1903, C-II-66)	-	-
sārvi [?] ⁸⁴⁵ (1903, C-II-67)		yıllar
vaḡiā (1903, C-II-94)	-	-
vasā [?] ⁸⁴⁶ (1903, C-II-64)	-	yetiştı
wéye kén'a (1858, Lr-214)	jage weg	kovuyorum
ḫūcū (1903, C-II-67)	-	-
zadūr (1858, Lr-205)	Weide (salix)	söğüt

⁸⁴³ Gelo nuṣtoxî çekuya "lille" û çekuya "yıl"a tirkî kerdê tēmîyan?

⁸⁴⁴ Gelo beno ke tiya de meqsed, nenga kurmanckî "mî gayê" bo?

⁸⁴⁵ Beno ke herinda çekuya "serri" de bi xeletî " **sārvi** " [T. yıllar] nusîyayo.

⁸⁴⁶ Cumleya metnî ra fehîm beno ke herinda çekuya "resa" [T. yetiştı] de bi xeletî " **vasā** " nusîyayo.

Kirmanckî (çime û rîpel)	Îngilizkî	Tirkî
böq [ʔ bûq] بوق (1798, SE-9)	1.to sleep 2.to neglect.	1.uyumak 2.ihmal etmek
krêvesh (1860, La-243)	a fox	bir tilki
rausume [ʔ] ⁸⁴⁷ (1860, La-243)	sleep	uyumak

⁸⁴⁷ Beno ke herinda "rakume" (yanî "rakewîme") de bi xeletî "rausume" nusîyayo. (Biewnî: na xebate de beşê çekuya "oturmaz")

PEYNÎYE

Demanê verênan ra heta ewro ferheng seba ziwanan tim sey çimeyêkê muracatî qebul bîyo. Ewro ferheng bi teknolojiyê neweyî, bi ferhenganê dijîitalan, keyepelanê ferhengan ûsn. form û mekanê xo hêdî-hêdî bivurno zî ehemîyetê xo ra çiyêk vîndî nêkerdo.

Nuştişê kîrmanckî (zazakî) peynîya seserra 18. de dest pêkerdbi. Goreyê tesbîtê ma, heta 1903 nê new merdiman kitab yan zî meqaleyanê xo de kîrmanckî nuştî yan zî ca dayo çekuyanê kîrmanckî: Sultan Efendî, Robert Gordon Latham, Peter J. A. Lerch, Otto Blau, Ehmedê Xasî, Albert Von Le Coq, Friedrich Müller, Ferdinand Justi, M. Auguste Jaba. Nînan ra Sultan Efendî û Ehmedê Xasî kîrmanc, kesê bînî xerîbî (rûs, alman û îngilizî) bîy. Çekuyê kîrmanckî yê ke Friedrich Müller, Ferdinand Justi û M. Auguste Jabayî nuştê, pêro xebatanê Lerchî ra neql bîyê. Xebatanê Lerchî, eleqedaranê ewropayijan rê berê kîrmanckî akerd û ey ra dima çend cigêrayoxê bînî zî na lehçeya kurdî ser o vindertî.

Bêguman metnanê nê nuştîxan ra tayêne de çekuyê kîrmanckî zaf, tayêne de tay ê. Ma na xebata xo de ca da heme çekuyanê kîrmanckîyanê ke şeş kesanê verênan yê behskerdîyan nuştê. Metnanê nê şeş kesan de, çekuyê kîrmanckî bi alfabe û qaydeyanê cîya-cîyayan nusîyayê. Nê nuştîxan ra her yewî goreyê îmlaya xo nuştî. Mabênê nuştişê înan de standardêk çin o. Heta nuştîxan bi xo zî zaf rey yew çekuye bi çend tewîran nuştî, yanî nuştîx bi xo zî wayîrê standardêk nêbîyo. Nînan ra nuştîxanê kîrmancan goreyê fekê xo, xerîban zî goreyê fekê informantanê xo nuştî. Seba naye, ma vera heme çekuyanê kîrmanckîyan de wanîyayîşê înan bi alfabeya ewroyêne nuştî. Nê çimeyan de, çekuyê kîrmancanê mintiqaya Sêwregî û Çêrmûge, Dara Hênî, Pali, Qozlîçan (Pülümür), Licê nusîyayê. Goreyê tarîxê metnan, nê kesen ra nuştîxo yewin Sultan Efendî yo. Ma tayê çekuyanê metnê Sultan Efendî ra fehîm

kenê ke Sultan Efendî bi fekê Sêwregî û Çêrmûge nušto. Metnê Sultan Efendî, seba kîrmanckî metnêko tarîxî yo. Verê ke nê metnî ra qismêk eşkera bibo, wina ameyêne zanayene ke Mewlidê Kirdî yê Ehmedê Xasî metnê kîrmanckî yo tewr verên o. Nika ma zanî ke Sultan Efendî, Xasî ra ver kîrmanckî nušto la çî heyf ke ma nêşîya pêroyê metnî peyda bikî û ma ey ra tena di satirî bi alfabeya ewroyêne neql kerdî. Hêvîya ma a ya ke rojêk pêroyê nê metnî vejîyo meydan.

Na xebata ma ya ferhengî de, kîrmanckîya nêzdîyê 2000 çekuyanê bîngeyîyan yê tirkî esta. Seba ke çekuyê hemmanayî (synonyme) yê kîrmanckî têhet de biasê, ma no ferheng bi formê tirkî-kîrmanckî amade kerd. Çekuyanê kîrmanckîyanê bîngeyênan yê nê ferhengî ra 935 teneyî yê mewlidê Ehmedê Xasî, 851 yê metnanê Le Coqî, 817 yê metnanê Lerchî, 98 yê Sultan Efendî, 68 yê listeya Blauyî, 65 yê listeya Lathamî yê. Nînan het de, nê ferhengî de nêzdîyê 400 hebî zî kar (fîl) û nameyê ke çend çekuyan ra virazîyayê, estê. Mîyanê çekuyanê beşê kîrmanckî yê nê ferhengî de, 500 ra zafêr çekuyê ke bi eslê xo erebkî yê estê. Seba ke metnêko dînî yo, nê çekuyê erebkî hîna zaf mewlidê Ehmedê Xasî de estbîy. Çend çekuyê tirkî zî na xebata ma ya ferhengî de estê. Balkêş o ke nê çekuyanê tirkî ra bitaybetî çekuyê ke înan ra kar (fîl) virazîyayo, pêro metnanê Le Coqî de vîyarenê. Sey *anlamîş*, *azmîş*, *batirmîş*, *bozulmîş*, *duşunmîş/duşurmîş*, *qandirmîş*, *qapatmîş*, *qizmîş*, *qurmîş*, *sixilmîş*, *urkmîş*, *yaramîş*, *yazmîş*. Le Coqî, nê çekuyî Umer lajê Elî Kosa yê çêrmugijî ra girewtî. Winî fehm beno ke, hem semedo ke no Umer teberê welatê xo de zaf mendo û mecbur mendo ke şarê xerîbî reyde tirkî qisey biko hem zî goreyê metnanê bînan nê metnê Le Coqî nîsbeten hîna berey (erey) nusîyayê (1903 de), tede nê karê ke bi hetkarîya çekuyanê tirkî virazîyayê estê. Balkêş o ke nê tewir karê (fîlê) tirkî yê ke bi "-mîş" virazîyênê, mîyanê çekuyanê metnan yê Lerchî de zî Mewlidê Kirdî yê Xasî de zî çin ê. Tîya ra ma fehm kenê ke nê tewir karê tirkî berey dekwetî mîyanê kîrmanckî.

Tesbîtkerdişê kîrmanckîya nuşteki, seba naskerdişê aye zaf muhîm o. Coka tesbîtkerdiş û goreyê alfabeya ma ya ewroyêne nuştişê çekuyanê kîrmanckîyan yê nê çimeyanê tewr kehenan muhîm o. Xebatê winasî, tarîxê nuştişê çekuyanê kîrmanckî rê xizmet kenê û dest danê hîna weş naskerdişê na lehçe. Na xebate de, ma goreyê zanayîşê xo yê ewroyênî, tarîxê tewr verên yê nusîyayîşê tayê çekuyanê kîmanckî qeyd kerd. Bi nê karî ma waşt ke na xebate bibo destpêkê ferhengê tarîxî yê kîrmanckî.

Hêvîya ma a ya ke na xebate, ferhengnasîya kirmanckî, fekanê kirmanckî û dîyalektolojîyê kurdî rê bibo hetkar.

Eke meşte nê warî de xebatê newîyî dewam bikîn û çekuyê kirmanckî yê ke 1903î ra dîma nusîyayê bi tarîxê xo ya tesbît bibîn, do ferhengê tarîxî yê kirmanckî hîna hera û dewlemend bibo. Bêguman tena kirmanckî de ney, lehçeyanê bînan yê kurdî de zî hewcedarîya xebatanê ferhengê tarîxî esta.

ÇIMEYÎ

A)Kitabî û Kitaban ra Beşî

Akalın, Şükrü Haluk; **Türkçe Sözlük**, Türk Dil Kurumu Yayınları, 11. Baskı, Ankara, 2011.

Aksan, Doğan; **Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim**, Cild: 3. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2000.

Blau, O.; “Nachrichten über kurdische Stämme”, **Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft**, Herausgegeben von den Geschäftsführern, in Halle Dr. Arnold, Dr. Pott, in Leipzig Dr. Anger, Dr. Brachaus, unter der verantwortlichen Redaction des Prof. Dr. Brockhaus, Seehzehnter Band, Mit 1 kupfertafel, Leipzig, 1862.

Botî, Kamêran Silêman; **Ferhenga Kamêran Kurdî-Kurdî**, Weşanxaneyê Spîrêz, Duhok, 2006.

Chyet, Michael L.; **Kurdish-English Dictionary/Ferhenga Kurmancî-Inglîzî**, Yale University Press, New Hawen & London, 2003.

Develioğlu, Ferit; **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat**, Ankara, 1970.

Dilçin, Cem; **Yeni Tarama Sözlüğü**, Türk Dil Kurumu Yayınları, 3. Baskı, Ankara, 2013.

Duden, **Das Herkunftswörterbuch: Etymologie Der Deutschen Sprache**, 5. Auflage, Band 7, Dudenverlag, Berlin, 2014.

Grûba Xebate ya Vateyî, **Ferhengê Kirmanckî (Zazakî)-Tirkî**, Weşanxaneyê Vateyî, Çapa pancine ya hîrakerdîye, İstanbul, 2016.

Hassanpour, Amir; **Kürdistan'da Milliyetçilik ve Dil (1918-1985)**, Avesta Yayınları, İstanbul, 2005.

Jaba, M. Auguste; **Dictionnaire Kurde-Français**, St. Pétersbourg, 1879.

Justi, F.; **Les Noms D'animaux en Kurde**, Imprimerie Nationale, Paris, 1878.

Justi, Ferdinand; **Kurdische Grammatik**, Commissionäre der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften, St. Pétersburg, 1880.

Latham, Robert Gordon; "IV.-On A Zaza Vocabulary. By Dr. H. Sandwith. Communicated By Dr. R. G. Latham. [Read May the 23rd.]", **Transactions of The Philological Society**, Published For The Society By George Bell, London, 1856.

Latham, Robert Gordon; "On A Zaza Vocabulary, Read Before the Philological Society, May the 23rd", **Opuscula, Essays Chiefly Philological and Ethnographical**, Williams and Norgate. London, Edinburgh, Leipzig, 1860.

Le Coq, Albert von; **Kurdische Texte**, Erster Teil, Berlin, 1903.

Le Coq, Albert von; **Kurdische Texte**, Zweiter Teil, Berlin, 1903.

Lee, Sidney; "Latham, Robert Gordon M.D.", **Dictionary Of National Biography**, Vol. XXXII Lambe-Leigh, Macmillian and Co. London: Smith, Elder, & Co., New York, 1892.

Лерх, Петр; **Изслѣдованія об иранских курдах и их предках, сѣверных халдеях: Введеніе и подробное исчисленіе курдских племен, I-II-III**, продаеца у Коммисіонеров Императорской академіи наук: И. Глазунова, 1856, 1857, 1858.

Lerch, Peter J. A.; **Forschungen über die Kurden und Die İranischen Nordchaldäer**, Erste Abtheilung, St. Pétersburg, 1857.

Lerch, Peter J. A.; **Forschungen über die Kurden und Die İranischen Nordchaldäer**, Zweite Abtheilung, St. Pétersburg, 1858.

Malmisanj; **Zazaca-Türkçe Sözlük/Ferhengê Dîmulki-Tırki**, Weşanên Jîna Nû, Uppsala, 1987.

Müller, Friedrich; "Beiträge zur Kenntniss der neupersischen Dialekte. III. Zaza-Dialekt der Kurdensprache. Vorgalant in der Sitzung vom 12. October 1864." **Sitzungsberichte der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften**, Philosophisch-Historische Classe, Achtundvierzigster Band, Wien, In Commission Bei Karl Gerold's Sohn, Buchhändler der Kais. Akademie der Wissenschaften, 1865.

Nişanyan, Sevan; **Sözlerin Soyağacı: Çağdaş Türkçenin Etimolojik Sözlüğü**, 6. Baskı, Everest Yayınları, İstanbul, 2012.

Robert, Paul; **Le Petit Robert: Dictionnaire Alphabétique et Analogique de La Langue Française**, Le Robert, Paris, 1984.

Şaşmaz, Musa; **Türkiye'nin İdari Taksimatı (1920-2013)**, IV. Cilt, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2014.

T. C. İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü, **Köylerimiz: 1 Mart 1968 Gününe Kadar**, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1968.

Xasî, Ehmedê; **Mewlidê Kirdî**, Amadekar û tadayîş: Roşan Lezgîn, Nûbihar, İstanbul, 2013.

Yılmaz, Engin; **Sözlük Bilimi Üzerine Araştırmalar**, Pegem Akademi Yayınları, Ankara, 2017.

B) Meqaleyî

Bariçek, Roşan; "1960 D1 Zazaki", **Tirêj**, Hejmar:3, Sal: 1980, r. 38-42.

Kirkan, Ahmet; "Beşanê Edebîyatî ra Mulemma, Di Şaîranê Kurdan ra Di Şîrê Bêhempayî: Mulemmaya Ehmedê Xanî û Mulemmeya Ehmedê Xasî", **Şewçila**, Hûmare: 7 (Payîz 2012), r. 56-62.

Kirkan, Ahmet; "Ferhengnasîye û Ferhengnasîya M. Malmîsanijî", **Wêje û Rexne**, Hejmar: 5, Sal: 2015, r. 45-60.

Kurij, Seyîdxan; "Di Warê Kurdzaniyê de Xebatên Peter J. A. Lerch", **Zend**, Bihar 2013, r. 53-61.

Lerch, Peter; "2. Bericht Über Eine Im Auftrage Der Historisch-Philologischen Classe Der Kaiserlichen Akademie Der Wissenschaften Unternommene Reise Zu Den Kriegsgefangenen Kurden in Roslawl", Im Gouvernement Smolensk; von Peter Lerch. (Lu le 20 juin 1856.)", **Bulletin de La Classe Historico-Philologique de L'académie Impériale des Sciences**, Tome XIV, St. Pétersburg, 1857.

[Malmîsanij], "Zaza (Dımılı) Lehçesinde Yazan Bir Şair Melay Xası", **Devrimci Demokrat Gençlik**, İstanbul, Sayı: 2, Mart 1978, r. 14-15.

Xasî, Ehmedê; "Mewlidê Nebî", Amadekerdox: Mamîsanij, **Hêvî**, Hejmar: 4, Îlon 1985, r. 75-97.

"Zaza Lügatçesi Hakkında", **Süreç**, Yıl: 1980/2, Cilt: 1, r. 11-13.

C) Çimeyê Dîjîtalî

Dehqan, Mustafa; "A Zazaki Alevi Treatise from Diyarbekir", <http://www.kurdologie-wien.at/images/stories/MustafaDehqan/A%20Zazaki%20Alevi%20Treatise%20from%20Diyarbekir.pdf>, 27.09.2017.

Hantzsch, Viktor; "Blau, Otto", <https://www.deutsche-biographie.de/sfz4675.html#adbcontent>, 17.08.2017.

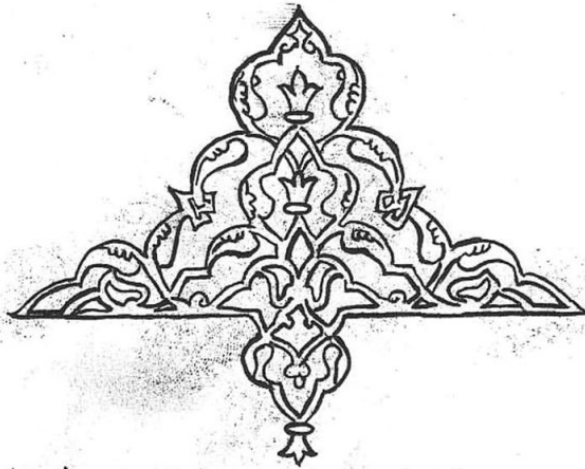
Moeller, Volker; "Le Coq, Albert von", <https://www.deutsche-biographie.de/sfz49641.html#ndbcontent>, 17.08.2017.

Resmi Gazete, 6 Aralık 2012, Sayı: 28489, r. 1. (<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/12/20121206.pdf>, 27.09.2017).

Resmi Gazete, 11 Eylül 2014, Sayı: 29116 (Mükerrer), r. 41. (<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/09/20140911ml.htm>, 27.09.2017).

ÎLAWÊYÎ

ÎLAWÊ-1

بسم الله الرحمن الرحيم وبه نستعين الحمد لله خالق المصباح وخالق المرواح والاشباح فاطر النقول وال
 حواس ومبرع النواع والاحسان والى به لغيره ولا غايه لغيره ولا حدود لسلطانه ولا عدد لرحمته
 خلق الاشياء كما يشاء من غير حساب ولا نظير ولا يدع في الاشياء بل تدور لا تقيم تحت بعقود حكمه محدود الى
 شيئا وتحت بندجه بنجوم نوره وجهه الاشياء جمع بين الله الروح والى به باحسن ما يلى ونرج
 بتدريته اللطيف بالخشيت قفى كل امر محتم وابع كمنع بمرم عجب بغيره وذكرى لان غير منيب
 اما بعد اكتب سلطان افندي را كبر مقدمه شالوت سلطان حرايرى كنه مانه ما هذا جكر او واجب دا
 قوتى سره كه داريا خي شاره كنوايان «» كه شيئا بزمانه اينده كه ملكه دنور از دن كنه ونسته و من لم يشك كنه

سلطان

ÎLAWÉ-2

40 ON A ZAZA VOCABULARY, BY R. G. LATHAM, ESQ.

IV.—ON A ZAZA VOCABULARY. BY DR. H. SANDWITH. COMMUNICATED BY DR. R. G. LATHAM.

[Read May the 23rd.]

The following vocabulary is one taken by Dr. H. Sandwith from a Kurd of the Zaza tribe, one of the rudest of the whole Kurd family, and one for which we have no philological specimens.

ENGLISH.	ZAZA.	ENGLISH.	ZAZA.
<i>head</i>	sèrè-min.	<i>bread</i>	noan.
<i>eyes</i>	tchim-emin.	<i>water</i>	awè.
<i>eyebrows</i>	buruè-min.	<i>child</i>	katchimo.
<i>nose</i>	zinjè-min.	<i>virgin</i>	keinima.
<i>moustache</i> . .	simile-min.	<i>orphan</i>	lajekima.
<i>beard</i>	ardishè-min.	<i>morning</i>	shaurow.
<i>tongue</i>	zoanè-min.	<i>tree</i>	dori.
<i>teeth</i>	dildonè-min.	<i>iron</i>	asin.
<i>ears</i>	gushè-min.	<i>hare</i>	aurish.
<i>fingers</i>	ingishtè-min.	<i>greyhound</i> . .	taji.
<i>arm</i>	paziè-min.	<i>pig</i>	khooz.
<i>legs</i>	hingè-min.	<i>earth</i>	ert.
<i>father</i>	pie-min.	<i>fire</i>	adir.
<i>mother</i>	mai-min.	<i>stone</i>	see.
<i>sister</i>	wai-min.	<i>silver</i>	sém.
<i>brother</i>	brai-min.	<i>strength</i>	kote.
<i>the back</i>	pashtiai-min.	<i>sword</i>	shimshir.
<i>hair</i>	porè-min.	<i>a fox</i>	krèvesh.
<i>cold</i>	serdo.	<i>stag</i>	kivè.
<i>hot</i>	aurogthermo.	<i>partridge</i> . . .	zaraj.
<i>sun</i>	rojshwesho.	<i>milk</i>	shut.
<i>moon</i>	hashmè.	<i>horse</i>	istor.
<i>star</i>	sterrai.	<i>mare</i>	mahinuè.
<i>mountain</i> . . .	khoo.	<i>grapes</i>	eshkijshi.
<i>sea</i>	aho.	<i>a house</i>	kè.
<i>valley</i>	derèi.	<i>green</i>	kesk.
<i>eggs</i>	hoiki.	<i>crimson</i>	soor.
<i>a fowl</i>	kerghi.	<i>black</i>	siah.
<i>welcome</i>	tebèxairomè.	<i>white</i>	supèò.
<i>come</i>	bèiri.	<i>sleep</i>	rausume.
<i>stay</i>	röshè.	<i>go</i>	shoori.

Robert Gordon Latham, " IV.-On A Zaza Vocabulary. By Dr. H. Sandwith. Communicated By Dr. R. G. Latham. [Read May the 23rd.]", Transactions of The Philological Society, Published For The Society By George Bell, London, 1856, r. 40.

Stamme (Siwân) bewohnt werden. Aehnliche genaue Angaben habe ich auch von andern kurdischen Individuen erhalten.

Die Häuptlingswürde im Stamme geht, wie sie mir mittheilten, nicht vom Vater auf den Sohn über, sondern sie wird von dem dem verstorbenen Häuptling im Alter am nächsten stehenden Bruder geerbt. Sind keine Brüder des letzten Häuptlings eines Stammes mehr am Leben, dann erbt sie der älteste Sohn des ältesten Bruders. Es ist also bei ihnen eine Art Seniorat gebräuchlich. Folgendes sind die Bezeichnungen der Verwandtschaftsgrade in der kurdischen Familie ⁹⁾.

Gatte	mir (Kurm.)	mjêrd (Zaza)
Gattin	z'in	s'ei
Vater	bâv	bauk
Mutter	dia, da	daik
Sohn	lau, lauk	lâs'
	lô, kurro ¹⁰⁾	
Tochter	kec', kec'ik	keina, kénék
Bruder	bera	bera
Schwester	xoëng	uai
Onkel, väterl. S.	âp, âm	dât
• mütterl. S.	xâl	xâl
Tante, väterl. S.	?	emema
• mütterl. S.	maetvk	xâla
Neffe, väterl. S.	berâzi	
• mütterl. S.	xoarzi	
Vetter, väterl. S.	pûsmân	
• mütterl. S.	xâleza	
Cousine	dotma	
Schwiegervater	gaur	
Schwiegermutter	goasia	
Schwiegersohn	zâva	
Schwiegertochter	bûk, bûk	
Grossvater	bâ - pir	plrik
Grossmutter	dâ - pir	dêka
Stiefvater	bâ - marê ¹¹⁾	
Stiefmutter	dâ - marê	

Für ihre Genealogien haben die Kurden ebenfalls ein gutes Gedächtniss. So kennen sie mehrere Generationen rückwärts, wie z. B. Hassan, der die Namen seiner Vorfahren acht Generationen hinauf kannte.

Die nomadisirenden Kurden, westlich vom Tigris, heissen und nennen sich nach ihrer Aussage, zur Unterscheidung von

den sesshaften, Karatschadir (*karacadir*). Oestlich vom Tigris, und zwar nördlich von Mossul scheint, so viel ich habe ermitteln können, für die kurdischen Nomaden die Benennung *koer* gebräuchlich zu sein. Die Zelte der Nomaden sind meistens von schwarzer Farbe, der Stoff besteht aus Filz von Ziegenhaaren. Feuer wird natürlich unter freiem Himmel gemacht. Der Heerd ist ein Dreifuss (*ârgun*, K. kuçelân, Z.), an dem der Kessel (*bârôs*) hängt. Brod wird auf einem runden flachen Eisenbleche (*sêl*, K. tauk, Z., türkisch *ساج*), das auf die Spitze des Dreifusses gestellt wird, gebacken.

Die alten kurdischen Monatsnamen konnten mir mehrere von den Kurden in Roslawl' nennen. Ich habe drei verschiedene Lesarten gesammelt, die ich hier mit Bezeichnung der Gegenden zusammenstelle, aus welchen die Individuen, von denen sie mir mitgetheilt wurden, stammen.

Bei Diarbekir.	Zaza bei Pdlu	Bohtan und zwisch. Merdîn und Nisibin.
1. Adâr	Adâr	Adâr
2. Nîsân	Nîsân	Nîsân
3. Gulân	Gulân	Gulân
4. Kîzirân	Kîzirân	Kîzirân
5. Têmuz	Têmuz	Têmuz
6. ?	?	Tabag'
7. Elul	Ælul	Elun
8. 'Cêlêi peîn ¹²⁾	Âsme ¹³⁾ paizi ¹⁴⁾ vaer-jenne	Tîrîn
9. 'Cêlêi paîn ¹³⁾	Âsme paizi pejenne	Tîrîn paî
10. Kanuni peîn	Âsme kanuna vaerjenne	'Cvîa
11. Kanuni paîn	Âsme kanuna pejenne	Kânun
12. Subât	Sebât	Svât

Man sieht, dass in diesem Verzeichniss Abweichungen von dem von Garzoni (S. 56) gegebenen vorkommen; doch muss ich mich hier jeder Vergleichung mit den Monatsnamen der Syrer, Juden und anderer Völker, so wie aller Combinationen enthalten¹⁵⁾. In ganz allgemeinem Gebrauch scheinen übrigens die von mir aufgezeichneten Monatsnamen nicht zu sein. Die Länge der Monate konnte mir nur ein Kurde, aus der Gegend zwischen Merdîn und Nisibin gebürtig, angeben. Nach ihm sollen die Kurden jeden Monat zu 30 Ta-

12) peîn im Kurm., wie vaerjenne im Zaza = erster.

13) paîn im Kurm., wie pejenne im Zaza = anderer.

14) dîme, dîma im Zaza = Monat = Kurm. mah; Mond = Zaza Âsme, Kurm. hîw.

15) paiz im Kurm. und Zaza = kühl, Herbst, kühle Jahreszeit.

16) Von kurdischen Monatsnamen wird gehandelt in dem Werke von Th. Benfey u. M. A. Stern: Ueber die Monatsnamen einiger alter Völker. Berl. 1836. 8°, namentlich S. 19 — 21 (vergl. die Recension von E. Burnouf im Journ. d. Sav. 1837 S. 265 — 280 u. 321 — 333, vorzüglich aber die von Pott in der (Halleschen) Allg. Literaturzeitung 1839. Ergänzungabl. № 46 — 50).

9) Die Consonanten der kurdischen Wörter gebe ich von hier an nach dem von Sjögren in seinen Osetischen Studien angewandten Alphabet.

10) Garzoni schreibt an mehreren Stellen *kurw*. Prof. Pott (Etymologische Spähne in Zeitschr. f. d. vergl. Sprachforschung von A. Kuhn Bd. V S. 285 u. 286) vergleicht dieses Wort mit dem griechischen *κόρος*, *κοῦρος*, *κοῦρη* und sieht in den *Διόσκουροι* «des Zeus Söhne». Ich muss gestehen, dass ich in dem oben angeführten kurdischen Worte deutlich zwei r, wie in dem deutschen murren, hörte.

11) Mâr = Hochzeit, Heirath.

Peter Lerch, "2. Bericht Über Eine Im Auftrage Der Historisch-Philologischen Classe Der Kaiserlichen Akademie Der Wissenschaften Unternommene Reise Zu Den Kriegsgefangenen Kurden in Roslawl', Im Gouvernement Smolensk; Von Peter Lerch. (Lu le 20 juin 1856.)", Bulletin de La Classe Historico-Philologique de L'académie Impériale des Sciences, Tome XIV, St. Pétersbourg, 1857, r. 83-84.

I.

UEBERSETZUNG DER «SPRACHPROBEN» BACMEISTERS (*)

IN
DIE KURDISCHEN MUNDARTEN[•]
Kurmáñđi und Zazá.

Kurmáñđi.

Zazá.

1. Xodé námire.	Aláh né merén'u.
2. Merú sal pur tenáre.	Mērdūm émeri yai qilmu.
3. Dîa kúlfetan ž wan haz dîké.	Daike eflâne (eflekani) xoe zaf sinén'a.
4. De memîki wêda šîr pur heſye.	Tîde yai zaf šid éstu.
5. Mēri wi že haz dîké.	Myēde yai has kén'u.
6. Va žinka be hámile.	Áya dēni hémleya.

-
1. Gott stirbt nicht.
 2. Der Mensch lebt nicht lange.
 3. Die Mutter liebt ihre Kinder.
 4. Sie hat viel Milch in den Brüsten.
 5. Ihr Mann liebt sie.
 6. Diese Frau war schwanger (in der Uebers.: «ist schw.»).

(*) Im Jahre 1773 gab *Hartung Ludwig Christian Bacmeister* in vier (lateinischer, russischer, französischer und deutscher) Sprachen seine «*Idea et desideria de colligendis linguarum speciminibus*, (Petropoli. 16°)» heraus, worin die unter dem Namen «Bacmeistersche Sprachproben» bekannten 44 Sätze wahrscheinlich zuerst gedruckt sind. Sieh *F. Adelung* Catharinens der Grossen Verdienste um die vergleichende Sprachkunde. St. Petersburg 1815. 4°. S. 24. 25.

Forsch. üb. d. Kurden. Abth. I.

1

Peter J. A. Lerch, *Forschungen über die Kurden und Die Iranischen Nordchaldäer*, Erste Abtheilung, St. Pétersbourg, 1857, r. 1.

II.

GLOSSAR FÜR DAS IDIOM

Z A Z Á.

A.

ainé, (türk. آینه), Spiegel.
aúka, Wasser, Quelle, Bach.
Vgl. Krm. av.
aúka dévi, Bier.
aúðara, sogleich, 50.1.
aunén'a, (ich) sehe.
auná, auná, sah, 50.1; 51.8;
64.8.
aunáf, sahen, 49.6.
baúni, sieh, schau zu, seht,
63.9; 78.1.
aunaúnke, Schakal.
Añmed, Personennamen.
áqıl, Verstand.
Vgl. Krm. áqıl.
akén'a, (ich) öffne; s. kén'a.
akérd, akérd, öffnete, 51.8;
65.10.
akérdau, ist offen.
ageíra, ágeraf, ging, war im Ge-
hen begriffen, 71.5.
ágeraf digeraf, ging hin und
her, 85.13.

ayá, (türk. ağa), Agha.
pl. ayán, 62.3, ayalerán, 79.8.
añdén'a, (ich) ziehe heraus.
añd, zog heraus.
áya, jener, e, es, 64.13.
Adár, Monatsname; s. Abth. S. xv.
adír, Feuer.
Vgl. Krm. ayır.
ána, dieser, e, es; s. én'a.
ána, (ich) bringe, 84.16.
ánu, (er) bringe, 51.9.
Vgl. Krm. áni.
aširán, vom Stamme (Tribus), zum
Stamme gehörig; s. aširét.
aširet, (arab. عشيرة), Stamm, Tri-
bus.
ášma, ášme, Monat, Mond; s.
Abth. I, S. xv, xxv, Anm.
12.
asán be, ruhe aus, erhole dich,
51.1-2.
Vgl.opers: آسا بیدن, اسان.

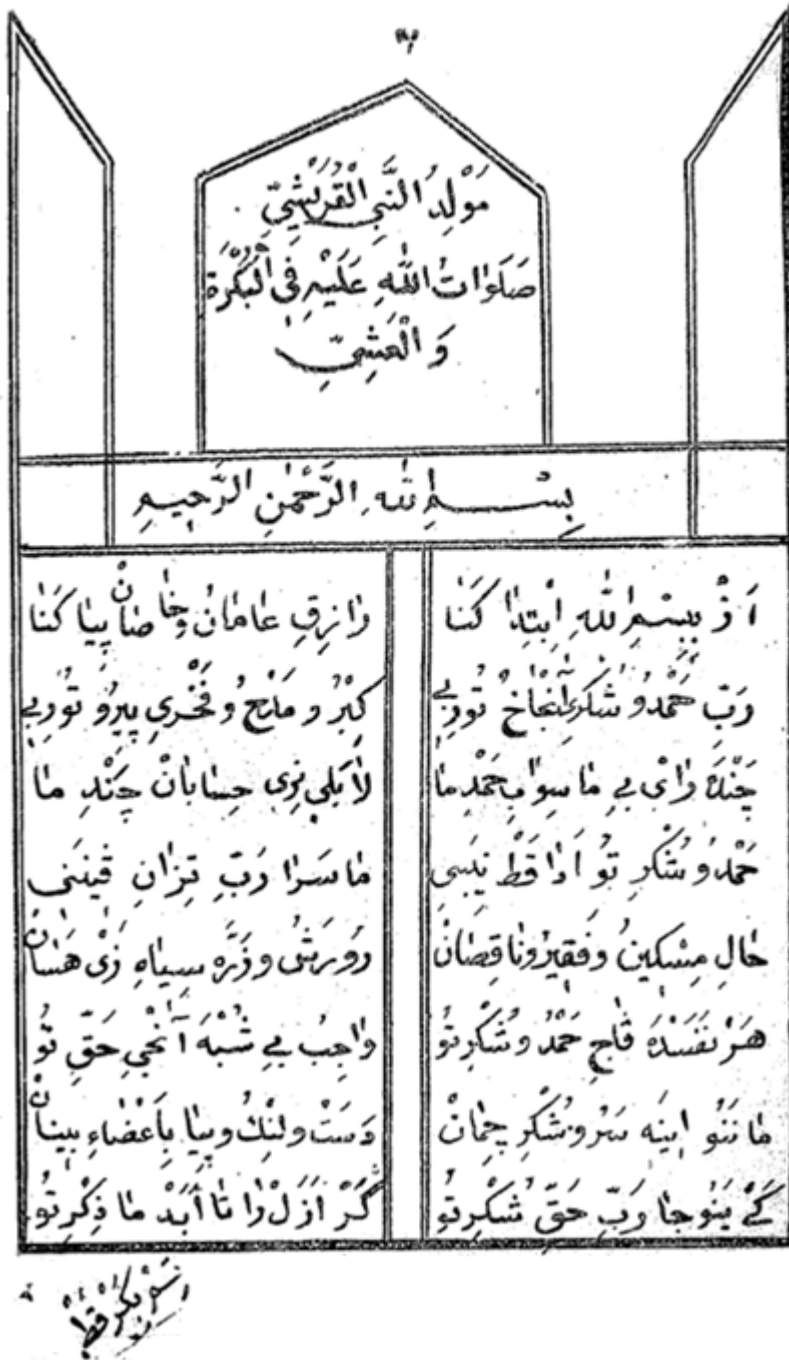
<i>non</i> , Brod	<i>tidschi</i> , Sonne	<i>tschem</i> , Auge
<i>avo</i> , Wasser	<i>aschmi</i> , Mond	<i>fik</i> , Mund
<i>ssolleh</i> , Salz	<i>istiri</i> , Stern	<i>gosch</i> , Ohr
<i>mum</i> , Licht	<i>lille</i> , Jahr	<i>dest</i> , Hand
<i>múru</i> , Birne	<i>schischaschmi</i> , Halbjahr	<i>lingi</i> , Fuss
<i>ssaiž</i> , Apfel	<i>heriaschmi</i> , Viertel- jahr	<i>djini</i> , Frau
<i>árde</i> , Mehl	<i>sieh aschmi</i> , 1 Monat	<i>djimirdi</i> , Mann
<i>goschd</i> , Fleisch	<i>higa</i> , Acker, Feld	<i>ladjik</i> , Knabe
<i>bise</i> , Ziege	<i>genem</i> , Weizen	<i>tschinek</i> , Mädchen
<i>mie</i> , Schaaf	<i>dschjo</i> , Gerste	<i>dschemiet</i> , Versammlung
<i>ástori</i> , Pferd	<i>hok</i> , Ei	<i>maie</i> , Mutter
<i>gha</i> , Kuh	<i>kerk</i> , Huhn	<i>bäu</i> , Vater
<i>gúke</i> , Kalb	<i>serindji</i> , Rebhuhn	<i>bira</i> , Bruder
<i>hérin</i> , Esel	<i>awrisch</i> , Hase	<i>woie</i> , Schwester
<i>hott</i> , saure Milch	<i>kutschik</i> , Hund	<i>tornun</i> , Enkel
<i>erón</i> , Butter	<i>muje</i> , Haar	<i>amige</i> , Onkel (Vatersbruder)
<i>kóli</i> , Holz	<i>kémür</i> , Stein	<i>chal</i> , Onkel (Mutterbruder)
<i>wóre</i> , Schnee	<i>dschenawar</i> , Wolf	<i>pirek</i> , Grossvater
<i>schilli</i> , Regen	<i>chis</i> , Schwein	<i>dika</i> , Grossmutter
	<i>hingérir</i> , Weintraube	

Cardinalzahlen:

1 <i>si</i>	8 <i>hirescht</i>	60 <i>schescht</i>
2 <i>di</i>	9 <i>nió</i>	70 <i>hawda</i>
3 <i>hire</i>	10 <i>des</i>	80 <i>heschde</i>
4 <i>tschar</i>	20 <i>wist</i>	90 <i>nawari</i>
5 <i>bensch</i>	30 <i>diress</i>	100 <i>se</i> ¹⁾
6 <i>schesch</i>	40 <i>tschewress</i>	
7 <i>heft</i>	50 <i>panschass</i>	

1) Soviel ergibt sich aus diesem Verzeichniss mit Sicherheit, dass der hier gesprochene Dialect zu dem Zaza gehört, wie schon *Lerch* a. a. O. 642 in Betreff der Duschik im Allgemeinen richtig bemerkt hat. Doch weichen die Wörter, so viel ich vergleichen kann, von dem Zaza bei *Lerch* mannigfach ab; namentlich scheint mir die Quetschung des *k* (gerade wie die des ک bei den Beduinen des Haurân) in *tschinek* Mädchen neben *kènek* (*Lerch* 631), das vollere *ladjik* Knabe neben *lâdsch* (*Lerch* a. a. O.), *kurmañgi* lauk, wie umgekehrt *Lerch's* *bauk* Vater neben *Strecker's* *bäü* (*kurm. bäv*) beachtenswerth. B l.

O. Blau, "Nachrichten über kurdische Stämme", Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft, Herausgegeben von den Geschäftsführern, in Halle Dr. Arnold, Dr. Pott, in Leipzig Dr. Anger, Dr. Brachhaus, unter der verantwortlichen Redaction des Prof. Dr. Brockhaus, Sechzehnter Band, Mit 1 kupfertafel, Leipzig 1862, r. 627.

حکایت عمر ابن علی کوسا

حکایت ابراهیم پاشا لفظی ظا

ده زامانده ابراهیم پاشا استی پاشی مصری مصره فجیا قایدی مملکتی بکرو پادشاه پرو
 امه بغضب واه هزنی نی چیچیو از پادشا وام پاشانی استی نامیچی حافظ پاشا بی امری
 ای کرد و شو بسر حافظ پاشا عسکری خو طوپ کرد شی بسر شی بنذیه اوردی و
 و جا قورمش کرد اوردی ابراهیم پاشای امه بمزارد رونه پیری خبر رشتی ابراهیم
 ۵ پاشا ایلیچه خو رشیت بو اوردی حافظ پاشا میان بونو با خواج چي ایلیچی خبر اردی
 ابراهیم پاشا پیری واکه حافظده خیایوده کیف ذوقده دورو ابراهیم پاشا امر کرد با
 اوردی خو هر کسی حاضرین بسلاچی خورو ازو امشو باسخون بدی با اوردی حافظ
 پاشای ابراهیم پاشا امری بیکباشیا کرد هرکسی طابوراخو تنبهه بکری عسکر هرکسی
 چادراخوده فزری احا اجفینی فزری اجفستا دبا یاشو ساعت پانچده اوردی آنته با اوردی
 ۱۰ حافظ پاشای سر حالبوکی خبرا حافظ پاشا چیرا چنیا ایا طپیا ابراهیم پاشا باسخون دا
 بمحافظ پاشای طویلی تفکی باشلمشکردی بمحاربه آشو ساعت پانچ حتی صابحرا ابراهیم پاشا
 غالب بی اوردی حافظ پاشای یوزلمش بی و نیمه کشتی و نیمه ژری سیر بی چقا ارزاق
 جیخانه استی ضبط کردی حافظ پاشای فرار کرد استامبوله پادشاه پرو امه بغضب واکه
 ته رشتیه ته مری ای بکری تو اوردی باطرمش کرد ته امی به سرده ایا طپیا ابراهیم
 ۱۵ پاشا اوردی خو کروت شی بمصر

II.

*Hikāyätî òmar ibn âlî kôsâ.**Hikāyätî ibrahîm pâşâ lâfzî zâzâ.*

- Dâ zāmānādâ ibrahîm pâşâ âst bî pâşâ, misîrî bî misîrê vâğîâ mamlākâtî zâpt bû-
 kârō pādşâ pürō amâ bû yadâb wâ azênê nâi çiçûo az pādîşâh wâm pâşâînî âst bî nâmâ
 ji hâfiz pâşâ bî amrî âi kârd wâ sō bû sâr hâfiz pâşâ âskârîxō tōp kârd sî bû sâr sî
 bû nîzîbâ ordî wuğâ qurmîş kârdâ ordîâ ibrahîm pâşâ amâ bû muzârdâ rônâ behârî (?)
 5 xabârî rēşî ibrahîm || pâşâ elçîxō rēşî bû ordîâ hâfiz pâşâi miyân . . . taχtêxō qurmîş
 kârdō wâ ki hâfizdâ xaimāxōdâ kēfu zauqdâ derō ibrahîm pâşâ âmr kârd bû ordîaxō
 hârkāsî hâzîr bâin bû silâhêxōrō azō amso bādî bû ordîâ hâfiz pâşâi ibrahîm
 pâşâ âmrî bimbâsiâ kârd wâ hârkās tābîrêxō tāmbih bûkârâ âskâr hârkās cādîrêxōdâ
 10 âğâfînî fânâr ağâvistînâ tâpiâ pâşō saât pācdâ ordî ânt oâ ordîâ || hâfiz pâşâi
 hâlbûkî xabârâ hâfiz pâşâi cîârâ cînîâ dyâ tâpiâ ibrahîm pâşâ basχîn dâ bû hâfiz pâşâi
 tōpû tüvânîgi başlamîş kârdî be muhârabâ âsâû saât pāğ hâttâ sabâhrâ ibrahîm pâşâ yālîb
 bî ordîâ hâfiz pâşâ bozulmîş bî wâ nîmâ kîştî wâ nîmâzî yâsîr kârdî bî çiğâ arzâq gebel-
 xâne âst bî zâpt kârdî hâfiz pâşâ firâr kârd sî bû stambûl pādşâh pürō amâ bû yadâb
 15 tâpiâ ibrahîm || pâşâ ordîaxō grōtâ sî bû misîr.